

ULUSLARARASI SOSYAL
BİLİMLER AKADEMİ DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF
SOCIAL SCIENCES ACADEMY

EDİTÖRLER

PROF. DR. HASAN KAVRUK

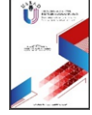
DOÇ. DR. SALİM DURUKOĞLU

ARŞ. GRV. DR. TUĞRUL GÖKMEN ŞAHİN

UZM. ELİF MERVE KOÇ

SAYI-10

YIL / YEAR 4 SAYI / ISSUE 10 ARALIK / DECEMBER 2022

Değerli okuyucular,

DergiPark çatısı altında yayın hayatını sürdüren Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi USBAD'ın 10. sayısı olan Aralık 2022 sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

USBAD, bu sayısı ile 4. yılının 3. sayısını yayınlamış bulunuyor. DergiPark sayfasından aldığımız bilgilere göre dergimiz 206 bin makale indirme ve 72 bin de tıklanma sayısı ile toplamda yaklaşık 278 bin okuru aşmıştır. İlaveten 10. sayımızda yayınladığımız 11 makale ile toplamda 195 makale yayınlamış bulunmaktayız. Süreci devam eden, geri çekilen, iade edilen, reddedilenler toplamı olarak da 115 makale istatistiğimiz vardır. Bu rakamlar katlanarak artmaktadır.

USBAD, bilimsel dergicilik ölçütlerinden ve nitelikli yayıncılık ilkelerinden ödün vermeden Türk bilim insanlarına ve bilim dünyasına akademik yayıncılık alanında katkı sunmaya devam edecektir.

USBAD'ın Aralık 2022 sayısının sizlerle buluşmasını sağlayan, yayınlanmasına emeği karışan bütün çalışma arkadaşlarımıza, yazarlarımıza, hakemlerimize ve dergimize nitelikli yayın ortamı sağlayan DergiPark yetkililerine teşekkür ederiz.

EDİTÖR

I

Dear readers,

We greet you with the December 2022 issue of the International Social Sciences Academy Journal USBAD, which continues its publication life with its 10th issue under DergiPark.

USBAD has published its 3rd issue of its 4th year. According to the information we received from the DergiPark page, our journal reached a total of approximately 278 thousand readers with 206 thousand article downloads and 72 thousand clicks. In addition, we have published 194 articles in total, with 10 articles published in our 10th issue. We have 115 article statistics as a total of ongoing, withdrawn, returned and rejected articles. These numbers are growing exponentially.

USBAD will continue to contribute to Turkish scientists and the scientific world in the field of academic publishing without compromising the criteria of scientific journalism and the principles of qualified publishing.

We would like to thank all our colleagues, authors, referees, and DergiPark officials who provided a qualified publication environment for our journal, who made it possible for the December 2022 issue of USBAD meet you and contributed to its publication.

EDITOR

Yayıncı / Publisher

Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU

Editörler / Editors

Prof. Dr.	Hasan KAVRUK	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Salim DURUKOĞLU	İnönü Üniversitesi
Arş. Grv. Dr.	Tuğrul Gökmen ŞAHİN	İnönü Üniversitesi
Uzm.	Elif Merve KOÇ	Yeditepe Üniversitesi

Sayı Editörü

Arş. Grv. Dr. Tuğrul Gökmen ŞAHİN

Alan Editörleri / Field Editors

Prof. Dr.	İrfan KALAYCI	İktisadi İdari Bilimler
Dr.	Esra MACİT	İlköğretim Ana Bilim Dalı
Dr.	Gökçen DURUKOĞLU	Türk Dili ve Edebiyatı

Yayın ve Danışma Kurulu / Editorial and Advisory Board

Yurtdışı-Yurtiçi Alfabetik Sıra İle / Abroad-Domestic Alphabetical Order

II

Prof. Dr.	Ahmet BURAN	Firat Üniversitesi
Prof. Dr.	Ahmet KARA	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali AYHAN	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali DUMAN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Ali ESGİN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Ayşe YÜCEL ÇETİN	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Aytek MEMMEDOVA	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Doç. Dr.	Bahadır KÖKSALAN	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Baktygul KULZHANOVA	Al-Farabi Kazakh National Üniversitesi
Doç. Dr.	Bayram BAŞ	Yıldız Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Bilal GENÇ	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Cemile KINACI	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr.	Ebru ŞENOCAK	Firat Üniversitesi
Prof. Dr.	Ercan ALKAYA	Firat Üniversitesi
Prof. Dr.	Ersan ERSOY	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Esmâ ŞİMŞEK	Firat Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatih ARSLAN	Firat Üniversitesi
Prof. Dr.	Fuzuli BAYAT	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Prof. Dr.	Gürer GÜLSEVİN	Ege Üniv. Türk Dünyası Arşt. Enstitüsü

Prof. Dr.	Hatice İÇEL	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	Hülya ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	İrfan KALAYCI	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Kenan Ziya TAŞ	Balıkesir Üniversitesi
Ass. Prof.	Ljubica Jocić KNEZEVIĆ	Belgrade University – Serbia
Doç. Dr.	Mahmut AÇAK	İnönü Üniversitesi
Dr.	Margareta ASLAN	Universitatea Babeş – Bolyai
Prof. Dr.	Marufjon YULDASHEV	Özbekistan Devlet Sanat ve Medeniyet Enst.
Prof. Dr.	Namık Kemal ŞAHBAZ	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr.	Neslihan DURAK	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Nesrin SİS	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr.	Nurullah ÇETİN	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr.	Oğuz HACİYEV	Nahcivan Devlet Üniversitesi
Doç. Dr.	Süleyman Kaan YALÇIN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr.	Turgut BAYDAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Doç. Dr.	Ülker MEMMEDOVA	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Dr.	Yelena ÇEKUŞKİNA	Churagh Devlet Üniversitesi
Prof. Dr.	Yüksel GÖĞEBAKAN	İnönü Üniversitesi

Yabancı Dil Sorumlusu / Responsible for Foreign Language

III

Doç. Dr. | Bilal Genç | İnönü Üniversitesi

Bu Sayının Hakemleri / Reviewers of the Issue

Dr. Guzel SADYKOVA *Kastamonu Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN *Karabük Üniversitesi*

Dr. Fatma BOLAÇ *Mersin Üniversitesi*

Dr. Adem BAYIRLI *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT *Muş Alparslan Üniversitesi*

Dr. Ramazan ERTÜRK *Milli Eğitim Bakanlığı*

Doç. Dr. Hicabi ERSOY *İstanbul Ticaret Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Dilşad Tülgen ÇETİN *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*

Dr. Niyazi TELÇEKEN *Yatırımcı Tazmin Merkezi Sermaye Piyasası Kurulu*

Prof. Dr. Serkan TUNA *İstanbul Üniversitesi*

Dr. Arş. Gör. Aymelek ŞENEL *Dokuz Eylül Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Birol AZAR *Fırat Üniversitesi*

Doç. Dr. Canser KARDAŞ *Muş Alparslan Üniversitesi*

Dr. Gürkan GÜNDÜZ *Bir kuruma bağlı değildir.*

Dr. Can Burak NALBANTOĞLU *Bir kuruma bağlı değildir.*

Doç. Dr. Zeynep GÜNAY UÇMAK *İstanbul Üniversitesi*

Dr. Nigar YERLİKAYA *Ankara Üniversitesi*

Dr. Gülsün BOZKURT *İstanbul Aydın Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Kurbanı GEYİK *Yozgat Bozok Üniversitesi*

Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ *Mersin Üniversitesi*

Prof. Dr. Mustafa KARABULUT *Adıyaman Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Hale SEZER *İzmir Bakırçay Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Şeyda Ferah ARSLAN *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*

DERGİNİN TARANDIĞI İNDEKSLER

Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi (USBAD), İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Yerleşke / Malatya

Telefon: 0533 5438933, <https://dergipark.org.tr/pub/usbad> -- sdurukoglu@gmail.com -- usbaddergi@gmail.com

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Dr. Öğr. Üyesi Çağrı İLK

Akıllı Telefon Kullanıcılarının Mobil İnternet Reklamlarına Yönelik Tutumu	Attitudes Of Smart Phone Users Toward Mobile Internet Advertising
783-796	

Doktorant Fatih Furkan ALPDOĞAN – Doktorant Fatih SOLMAZ

Polat Yöresi Gelin Türkülerinde Toplumsal Cinsiyete Dair İzler	Traces Of Gender In Polat Region Bridal Folk Songs
797-812	

Doç. Dr. Fatih KONAK - Doktorant Diler TÜRKOĞLU

Borsa İstanbul Bünyesinde Katılım Endeksi Oluşturulmasının Hisse Senedi Fiyatları Üzerindeki Etkisi	The Effect Of Creating Participation Index In Borsa Istanbul On Share Prices
813-831	

Dr. Hacı Veli GÖK

Chp İktidarının Son Döneminde Türkçe Ezan Uygulaması Karşısında İslamcı Basın (1947-1950)	In The Last Period Of The Chp Government Islamist Press Against The Turkish Adhan Practice (1947- 1950)
832-859	

V

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILDIRIM

Yöneticinin Kullandığı Güç Kaynakları İle İş Tatmini, İşten Ayrılma Eğilimi ve İş Performansı Arasındaki İlişki: Müşteri İlişkileri Çalışanları Üzerinden Nitel Bir Araştırma	The Relationship Between Power Resources Used By The Manager And Job Satisfaction, Turnover Intention And Job Performance: A Qualitative Research On Customer Relationship Employees
860-885	

Doç. Dr. Özgül KÜÇÜKASLAN

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksekokulunun Tarihsel Gelişimi	Historical Development Of Ankara University Faculty Of Veterinary Medicine Animal Breeding and Health Sciences Specialization High School
886-919	

Öğretmen Fatime AYDIN - Doç. Dr. Öznur TULUNAY ATEŞ

Öğretmenlerin Örgütsel | Analysis Of Academic Studies On The
Sosyalleşmesine İlişkin 2016-2020 | Organizational Socialization Of
Yılları Arasında Türkiye’de Yapılan | Teachers Conducted In Turkey From
Akademik Çalışmaların İncelenmesi | 2016 to 2020
920-945

Öğr. Gör. Dr. Mustafa ERBİR

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Hekimlik | The Effect Of Medical Faculty Students
Mesleğine Olan Adanmışlık Düzeyinin | Level Of Dedication To The Medical
Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi | Profession On Academic Achievement
946-965

Öğretmen İbrahim Halil ÖZTÜRK – Öğretmen Ali GÜLER

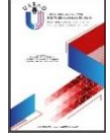
Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun | Yakup Kadri Karaosmanoğlu's Works
Eserlerinde Kültürel Değişimler | Cultural Changes
966-974

**Arş. Gör. Elif KOCAAĞALAR AKİNCE - Arş. Gör. Duygu Ceren GÜNGÖR
Dr. Öğr. Üyesi Nilay ÖZKÜTÜK - Doç. Dr. Fatma ORGUN**

Covid-19 ile Hemşirelik Eğitiminde | A New Approach in Nursing Education
Yeni Bir Yaklaşım: Harmanlanmış | with Covid-19: Blended Learning
Öğrenme
975-989

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 4, Year 4, Sayı 10, Issue 10,
Aralık 2022, December 2022
e issn: 2687-2641

AKILLI TELEFON KULLANICILARININ MOBİL İNTERNET REKLAMLARINA YÖNELİK TUTUMU

ATTITIDES OF SMART PHONE USERS TOWARD MOBILE INTERNET ADVERTISING

Çağrı İLK

Dr. Öğr. Üyesi, Acıbadem Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi,
Spor Yöneticiliği,
İstanbul/Türkiye.

Asst. Prof., Acıbadem University, Sports Science Faculty,
Sports Management,
İstanbul/Türkiye.
cagriilk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0360-6545

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1163983

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 09.11.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: İlk, Ç. (2022). Akıllı Telefon
Kullanıcılarının Mobil İnternet Reklamlarına Yönelik Tutumu.

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10), 783-796.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism
detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
Mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu araştırmanın amacı, akıllı telefon kullanan bireylerin mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarının incelenmesidir. Çalışmaya 163 Kadın 50 Erkek olmak üzere toplam 213 kişi katılmıştır. Çalışmada katılımcılara ilk bölümde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, akıllı telefona sahip olma süresi, internet kullanım süresi ve reklam mecralarını içeren altı adet soru iletilmiştir. Veri toplama aracı olarak Özbey (2018) tarafından yapılan çalışmada yer alan mobil internet reklamcılığına yönelik ifadeleri içeren ölçek kullanılmıştır. 6 alt boyut ve toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Ölçek alt boyutlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için "kolmogorov-smirnov testi" yapılmış ve normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak ikili değişkenler için parametrik testlerden "bağımsız örneklem t-testi" ve ikiden fazla değişkenler için "one-way anova" analizi uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre; Cinsiyet, eğitim, telefona sahip olma süresi ve internet kullanma sürelerine yönelik alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ancak yaş ve mobil internet reklamları ile karşılaşmaya yerlerine göre alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sonuç olarak akıllı telefon kullanıcılarının mobil internet reklamlarına yönelik tutumları sosyo demografik özelliklere göre değişkenlik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı telefon kullanıcıları, Mobil Reklamcılık, Mobil İnternet Reklamları

Abstract: The purpose of this research is to examine the attitudes of individuals using smartphones towards mobile internet advertisements. A total of 213 people, 163 women and 50 men, participated in the study. In the first part of the study, six questions were sent to the participants, including gender, age, educational status, length of possession of a smart phone, duration of internet use and advertising channels. As a data collection tool, a scale containing statements about mobile internet advertising in the study conducted by Özbey (2018) was used. It consists of 6 sub-dimensions and a total of 23 questions. Kolmogorov-Smirnov test was used to determine whether the sub-dimensions of the scale showed normal distribution and it was determined that it showed normal distribution. Accordingly, independent sample t-test from parametric tests for binary variables and one-way anova analysis for more than two variables were applied. According to the research findings; No significant difference was found between the sub-dimensions of gender, education, duration of having a phone and using the internet. However, a significant difference was found between the sub-dimensions according to age and place of encountering mobile internet advertisements. As a result, the attitudes of smartphone users towards mobile internet advertisements vary according to socio-demographic characteristics.

Key Words: Smartphone Users, Mobile Advertising, Mobile Internet Advertising

Giriş

Teknolojik gelişmeler son yıllarda iletişim konusunda büyük yeniliklerin oluşmasında etkili olmuştur. Diğer yandan tüketicinin birbirleriyle olan sosyal iletişim ihtiyacını karşılayan cihazlar ortaya çıkmıştır. İletişim tarihini geçmişten günümüze incelediğimizde önceden yüz yüze iken telefon ile birlikte uzaktan iletişim haline dönüşmüştür. Cep telefonları ise bunu bir üst seviyeye çıkararak, istenilen mekân ve zamanda istenilen kişiye ulaşımı kolaylaştırmıştır. Cep telefonları mobil cihazlar arasında en kullanışlı ve en çok tercih edilen cihazdır. Cep telefonlarının yerini zamanla akıllı telefonlar almış ve internet ağının gelişmesiyle birlikte sosyal paylaşım devrimi gerçekleşmiştir (İşlek, 2012).

Akıllı telefon, mobil işletim sistemlerinin geliştirilmesiyle arama ve kısa mesaj atmanın yanında bilgisayar fonksiyonlarına yakın özellikte telefonlardır. Gelişen teknolojiyle birlikte işlem kapasiteleri de her geçen gün artmaktadır. Neredeyse bilgisayarlarda yapılan işlemlerin gerçekleştirildiği mobil iletişim araçlarıdır. Bireyin günlük yaşamında, iletişim, oyun, fotoğraf çekme, film ve video izleme gibi birçok imkân sağlamaktadır (Obuz, 2022). Akıllı telefonlar, normal bir cep telefonundan daha fazla özellik ve içeriğe sahiptir. Akıllı telefonların özelliklerinin kullanışlı olabilmesi için yüksek işlemci performansına ihtiyacı vardır. 2022 itibarıyla dünyada şu an akıllı telefon kullanıcılarının sayısı 6,648 milyardır. Dünya nüfusunun %83,72'sinin akıllı telefon sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Akıllı telefonların kullanılmasıyla birlikte mobil reklamcılık kavramı ortaya çıkmıştır. Mobil reklamcılık kavramından önce reklamın güçlü yanlarından bahsetmek konunun daha anlaşılır hale geleceğini sağlayacağı düşünülmektedir. Reklamın kitlesel bir araç haline gelmesi daha fazla kişiye hitap edilmesini sağlamaktadır. Reklam içeriğine ses, görüntü ve hareketlerin de dahil olmasıyla bireyin zihninde daha kalıcı hale gelmektedir. Pazarlama literatürüne bakıldığında mobil reklamcılık iki anlama sahiptir. Bir yerden bir yere taşınan reklamlar ve mobil telefonlara gönderilen reklamlar olarak belirtilmektedir. Mobil reklam; mobil iletişim araçları vasıtasıyla hedef kitleye kişiselleştirilmiş bilgileri içeren ürün, hizmet ve fikirlerin sunulmasıdır (Dickinger vd., 2005). Ürün ve hizmetler içeren bu reklamlar, tüketicilere özel olarak gönderilmektedir. Bu nedenle kullanıcılar gönüllü bir şekilde kabul etme eğilimine girmektedir. Tüketicilerin mobil reklamlar ile ilgili beğendikleri ve beğenmedikleri yönlerin bilinmemesi, reklamlar için bir risk oluşturmaktadır. İşletmeler mobil reklamcılığı kullanırken, kullanıcılarının mobil telefonları reklam aracı olarak nasıl algıladıkları ve değerlendirdiklerini bilmeleri gerekmektedir. Diğer yandan reklam harcamaları boşa gidebilir (Altuğ ve Yörük, 2013).

Reklama yönelik tutumların belirlenmesi, tutumların reklamı kabul etme sürecinde etkili olacağından dolayı önemlidir. Reklamın en önemli özelliği ikna edici bir yönetim tarzının olmasıdır. İkna ise, tutum, inanç ve davranışları etkileyen bir iletişim yöntemidir. İkna yöntemiyle bireyin inanç, tutum ve davranışların değiştirilmesi veya pekiştirilmesi sağlanmaktadır (Simons vd., 2001). Bireyin oluşturduğu tutumlar satın alma sürecini doğrudan etkilemektedir (Odabaşı ve Barış, 2013). Yapılan araştırmalar tutumun, tüketicinin reklama maruz kalmasını, reklamlara olan dikkatini ve bireysel reklamlara gösterdiği tepkiyi etkilediğini belirlemektedir (Avcılar vd., 2018). Mobil iletişim araçları, kullanıcılara ne yaptığına ve bulunduğu yere göre kişiselleştirilmiş marka içeren içerik ve uygulamaların gönderilmesine imkân sağlamaktadır. Müşteri neredeyse firma da orada olması gerektiği anlayışı hakimdir (Güler, 2022). Diğer kitle iletişim araçlarının yetersiz olduğu yönlerini karşıladığı gibi kendi avantajlarını da bünyesinde barındırdığından dolayı reklamcılığın vazgeçilmezi olarak yer almaktadır (Ağan, 2010). Bu bağlamda çalışmanın amacı, akıllı telefon kullanıcılarının mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesidir.

1. Yöntem ve Gereç

Çalışmanın amacı akıllı telefon kullanıcılarının mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Akıllı telefon kullanıcılarının internette zaman geçirme süreleri arttıkça reklamlara yönelik tutumlarının da değişebileceği öngörülmektedir. İnternette geçirilen sürenin sıklığı arttıkça birey daha fazla mesajlara maruz kalmaktadır. Bu süre içerisinde reklamlar bireyin zihnine girmekte ve satın alma gerçekleştireceği zaman mesajı hatırlamaktadır. Bu çalışma ile beraber bireyin akıllı telefon bağımlılığının artmasının mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını daha açıklayıcı hale getirebileceği düşünülmektedir. Araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bilgi açısından daha kapsamlı ve zengin olacağı düşüncesiyle çalışmanın örneklem yöntemi seçilirken "Amaçlı Örneklem Yöntemi" kullanılmıştır. Özel sektörde çalışan 163'ü Kadın, 50'si Erkek toplam 213 katılımcı yer almaktadır.

Veri toplama aracı

Çalışmada katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, akıllı telefona sahip olma süresi, internet kullanım süresi ve reklam mecralarını içeren altı adet soru iletilmiştir. Çalışmanın devamında Özbey (2018) tarafından yapılan çalışmada yer alan mobil internet reklamcılığına yönelik ifadeleri içeren ölçek kullanılmıştır. 5'likert, 6 alt boyut ve toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Alt boyutları sırasıyla Kişiselleştirme (4 madde), İrite edicilik (5 madde), Eğlendiricilik (4 madde), Bilgilendiricilik (4 madde), Tutum (3 madde) ve Güvenirlilik (3 madde)'tir. Özbey (2018) tarafından yapılan çalışmada güvenirlilik kat sayısı ,94 bulunurken, araştırmada tespit edilen güvenirlilik katsayısı tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Alt Boyutlara Ait Güvenirlilik Katsayısı

Alt boyutlar	Madde sayısı	Cronbach alpha
Kişiselleştirme	4	,90
İrite edicilik	5	,89
Eğlendiricilik	4	,92
Bilgilendiricilik	4	,90
Tutum	3	,89
Güvenirlilik	3	,88
Toplam ölçek	23	,90

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesi aşamasında çalışmada elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programında analizi yapılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri içeren sorular için frekans analizi yapılmış, ölçek alt boyutlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için kolmogorov-smirnov testi yapılmış ve normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak ikili değişkenler için parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla değişkenler için one-way anova analizi uygulanmıştır.

2. Bulgular

Tablo 2: Katılımcıların sosyo demografik özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	163	76,5
	Erkek	50	23,5
Yaş	21-24 yaş	68	31,9
	25-28 yaş	42	19,7
	29 yaş ve üzeri	103	48,4
Eğitim durumu	Lise	56	26,3
	Üniversite	125	58,7
	Lisansüstü	32	15,0
Telefona sahip olma süresi	1-2 yıl	8	3,8
	3-4 yıl	4	1,9
	5-6 yıl	29	13,6
	7 yıl ve üzeri	172	80,8
İnternet kullanma süresi	1 -2 saat	41	19,2
	3 -4 saat	82	38,5
	5 -6 saat	61	28,6
	7 saat ve üzeri	29	13,6
Mobil internet reklamları ile karşılaşma yeri	Sosyal medya	147	69,0
	Oyun	25	11,7
	Haber	13	6,1
	Müzik	20	9,4
	Diğer	8	3,8
Toplam		213	100,0

Sayfa | 787

Tablo 2’de katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre; katılımcıların %76,5’i “Kadın”, %48,4’ü “29 yaş ve üzeri”, %58,7’sinin eğitim durumu üniversite, %80,8’i 7 yıldan fazla akıllı telefona sahip, %38,5’i akıllı telefon ile günde 3-4 saat internet kullanıyor ve %69,0’ı mobil internet reklamlarına sosyal medyada karşılaşmaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
Kişiselleştirme	Kadın	163	2,4908	1,03373	-1,295	,197
	Erkek	50	2,7100	1,09073		
İrite edicilik	Kadın	163	3,5939	1,01603	,108	,914

Eğlendiricilik	Erkek	50	3,5760	1,03304	-,696	,487
	Kadın	163	2,0031	,83702		
Bilgilendiricilik	Erkek	50	2,1050	1,10321	-,766	,445
	Kadın	163	2,6764	1,02963		
Tutum	Erkek	50	2,8050	1,06820	-1,677	,095
	Kadın	163	2,3211	,91466		
Güvenirlilik	Erkek	50	2,5800	1,07710	-,829	,408
	Kadın	163	2,0879	,85653		
	Erkek	50	2,2067	,97564		

Katılımcıların cinsiyetine göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; cinsiyet değişkeni ile alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 4: Katılımcıların yaşlarına göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Yaş	N	Ort.	SS	F	p
Kişiselleştirme	21-24 yaş arası	68	2,3860	1,10074	1,443	,239
	25-28 yaş arası	42	2,7262	1,02679		
	29 yaş ve üzeri	103	2,5704	1,01787		
İrite edicilik	21-24 yaş arası	68	3,3794	1,18505	4,921	,008
	25-28 yaş arası	42	3,3857	1,02209		
	29 yaş ve üzeri	103	3,8117	,84474		
Eğlendiricilik	21-24 yaş arası	68	1,8456	,86282	2,739	,067
	25-28 yaş arası	42	2,2500	1,05345		
	29 yaş ve üzeri	103	2,0558	,85027		
Bilgilendiricilik	21-24 yaş arası	68	2,4632	1,07400	3,387	,036
	25-28 yaş arası	42	2,9643	1,01298		
	29 yaş ve üzeri	103	2,7621	,99901		
Tutum	21-24 yaş arası	68	2,3039	,99540	,328	,721
	25-28 yaş arası	42	2,4206	,86816		
	29 yaş ve üzeri	103	2,4175	,97543		
Güvenirlilik	21-24 yaş arası	68	1,9216	,86025	4,543	,012
	25-28 yaş arası	42	2,4365	1,01610		
	29 yaş ve üzeri	103	2,1133	,81189		

Katılımcıların yaşına göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için one-way anova testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; yaş değişkeni ile İrite edicilik, Bilgilendiricilik ve Güvenirlik alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Eğitim	N	Ort.	SS	F	p
Kişiselleştirme	Lise	56	2,4866	1,04818	2,100	,125
	Üniversite	125	2,4780	1,02490		
	Lisansüstü	32	2,8906	1,10705		
İrite edicilik	Lise	56	3,5821	,99838	,942	,391
	Üniversite	125	3,5360	1,04561		
	Lisansüstü	32	3,8125	,93662		
Eğlendiricilik	Lise	56	1,8080	,75827	2,536	,082
	Üniversite	125	2,0780	,95642		
	Lisansüstü	32	2,2109	,88698		
Bilgilendiricilik	Lise	56	2,5536	1,06250	1,103	,334
	Üniversite	125	2,7300	1,01878		
	Lisansüstü	32	2,8828	1,06443		
Tutum	Lise	56	2,3571	,85954	1,122	,327
	Üniversite	125	2,3333	,94660		
	Lisansüstü	32	2,6146	1,15193		
Güvenirlik	Lise	56	2,0536	,87566	2,695	,070
	Üniversite	125	2,0587	,86867		
	Lisansüstü	32	2,4479	,91819		

Katılımcıların eğitim durumuna göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için one-way anova testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; eğitim durumu ile alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların telefona sahip olma sürelerine göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Telefon sahip	N	Ort.	SS	F	p
Kişiselleştirme	1-2 yıl	8	3,0000	1,40153	,997	,395
	3-4 yıl	4	2,5625	,31458		
	5-6 yıl	29	2,3103	1,04722		
	7 yıl ve üzeri	172	2,5596	1,04070		
İrite edicilik	1-2 yıl	8	3,5750	1,36251	1,928	,126
	3-4 yıl	4	3,6000	1,01980		
	5-6 yıl	29	3,1724	1,28588		
	7 yıl ve üzeri	172	3,6605	,94036		
Eğlendiricilik	1-2 yıl	8	1,9375	1,01550	1,692	,170
	3-4 yıl	4	2,6250	,47871		
	5-6 yıl	29	1,7414	,80313		
	7 yıl ve üzeri	172	2,0654	,91591		
Bilgilendiricilik	1-2 yıl	8	2,2500	1,23924	1,312	,271
	3-4 yıl	4	3,3125	1,21407		
	5-6 yıl	29	2,5345	1,07472		
	7 yıl ve üzeri	172	2,7427	1,01611		
Tutum	1-2 yıl	8	2,5000	1,11270	1,160	,326
	3-4 yıl	4	2,5833	,68718		
	5-6 yıl	29	2,0805	1,05279		

	7 yıl ve üzeri	172	2,4225	,93856		
Güvenirlilik	1-2 yıl	8	2,7083	1,31460	1,753	,157
	3-4 yıl	4	2,0833	,16667		
	5-6 yıl	29	1,9080	,81599		
	7 yıl ve üzeri	172	2,1240	,87570		

Katılımcıların akıllı telefona sahip olma sürelerine göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için one-way anova testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; akıllı telefona sahip olma süresi değişkeni ile alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların akıllı telefonda internet kullanma sürelerine göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Telefon süre	N	Ort.	SS	F	p
Kişiselleştirme	1-2 saat	41	2,6646	1,04674	,415	,743
	3-4 saat	82	2,5579	1,01402		
	5-6 saat	61	2,5123	1,01286		
	7 saat ve üzeri	29	2,3879	1,24209		
İrite edicilik	1-2 saat	41	3,4634	1,02999	,784	,504
	3-4 saat	82	3,5878	,99000		
	5-6 saat	61	3,5607	,97216		
	7 saat ve üzeri	29	3,8345	1,17360		
Eğlendiricilik	1-2 saat	41	2,1646	,94142	,480	,697
	3-4 saat	82	1,9665	,83496		
	5-6 saat	61	1,9959	,80944		
	7 saat ve üzeri	29	2,0690	1,21173		
Bilgilendiricilik	1-2 saat	41	2,8049	,94623	,389	,761
	3-4 saat	82	2,6159	,98695		
	5-6 saat	61	2,7254	1,04553		
	7 saat ve üzeri	29	2,7845	1,29167		
Tutum	1-2 saat	41	2,5528	,95629	1,104	,349
	3-4 saat	82	2,3211	,94636		
	5-6 saat	61	2,4481	,93865		
	7 saat ve üzeri	29	2,1724	1,03364		
Güvenirlilik	1-2 saat	41	2,1545	,81342	,086	,967
	3-4 saat	82	2,1220	,89583		
	5-6 saat	61	2,1148	,81396		
	7 saat ve üzeri	29	2,0460	1,11171		

Katılımcıların akıllı telefonda internet kullanma sürelerine göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için one-way anova testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; akıllı telefonda internet kullanma süresi ile alt boyutlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 8: Katılımcıların mobil internet reklamları ile karşılaştığı mecralarına göre ölçek puanların dağılımı

Alt boyut	Mecra	N	Ort.	SS	F	p
Kişiselleştirme	Sosyal Medya	147	2,5697	1,03483	,517	,723
	Oyun	25	2,3000	1,14564		
	Haber	13	2,7500	,74302		
	Müzik	20	2,5625	1,11767		
	Diğer	8	2,4063	1,34919		
İrite edicilik	Sosyal Medya	147	3,5946	1,01034	,430	,787
	Oyun	25	3,3680	1,29445		
	Haber	13	3,7077	,76427		
	Müzik	20	3,7100	,79333		
	Diğer	8	3,7000	1,16619		
Eğlendiricilik	Sosyal Medya	147	2,0731	,89577	4,045	,004
	Oyun	25	1,5200	,68053		
	Haber	13	2,0192	,53484		
	Müzik	20	1,9875	,76294		
	Diğer	8	2,8750	1,61466		
Bilgilendiricilik	Sosyal Medya	147	2,7789	1,02265	3,476	,009
	Oyun	25	2,0800	1,02246		
	Haber	13	2,6154	,88161		
	Müzik	20	2,7500	,81111		
	Diğer	8	3,3750	1,43303		
Tutum	Sosyal Medya	147	2,4150	,94490	1,301	,271
	Oyun	25	2,0133	1,07359		
	Haber	13	2,6154	,69183		
	Müzik	20	2,3500	,85481		
	Diğer	8	2,6250	1,33853		
Güvenirlilik	Sosyal Medya	147	2,1270	,82053	1,297	,272
	Oyun	25	1,8667	,96705		
	Haber	13	2,0769	,59557		
	Müzik	20	2,1500	1,01148		
	Diğer	8	2,6667	1,58365		

Katılımcıların mobil internet reklamları ile karşılaştığı mecralarına göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için one-way anova testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; mobil internet reklamları ile karşılaştığı mecraları ile Eğlendiricilik alt boyutu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

3. Tartışma ve Sonuç

Mobil internet reklamları aracılığıyla müşterilerin akıllı telefonları kullanarak size ulaşmaları sağlanmaktadır. İnternet kullanıcılarının bir şeyi öğrenmek, bulmak veya satın almak amacıyla akıllı telefonlarında arama yaptığı varsayılırken, yeni bir işletme veya ürün de keşfettiği söylenebilir. Mobil reklamların burada etkisi ortaya çıkmaktadır. İşletmeyi potansiyel müşteriler için daha görünür hale getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, akıllı telefon kullanıcılarının mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler üzerinden incelenmesidir. Çalışmada %76,5'i (163) Kadın, %23,5'i (50) Erkek toplam 213 katılımcı yer almaktadır.

Araştırmada öncelikle katılımcıların cinsiyet değişkenine göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla; cinsiyet ile mobil reklamlarına yönelik tutum alt boyutları arasında bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre cinsiyetin alt boyutlar arasında herhangi bir farklılık ortaya çıkarmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan benzer çalışmalar incelendiğinde Arslan ve Dursun (2015) tarafından yapılan çalışmada cinsiyete göre mobil internet reklamlarına yönelik tutum arasında farklılık tespit edilmiştir. Çalışma sonucu ile araştırma sonuçları farklılık göstermektedir. Araştırmada mobil internet reklamlarına yönelik tutum ile yaş değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde alt boyutlar arasında farklılık ortaya çıkmaktadır. İrite edicilik, bilgilendiricilik ve güvenilirlik alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Benzer şekilde Arslan ve Dursun (2015) tarafından yapılan çalışmada yaşa göre mobil internet reklamlarına yönelik tutum alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit ortaya çıkmamıştır. Eğitim durumu ile mobil internet reklamlarına yönelik tutum alt boyutlarının incelendiği Tablo 5'te herhangi bir alt boyut ile eğitim durumu arasında farklılık tespit edilmemiştir. Ağan (2010) tarafından yapılan çalışmada eğitim seviyesine göre mobil reklama yönelik tutum arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışma sonucu ile araştırma sonucu farklılık göstermektedir. Katılımcıların akıllı telefona sahip olma süreleri ile mobil internet reklamlarına yönelik tutum alt boyutları arasında yapılan one-way anova analizine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Alt boyutlar düzeyinde akıllı telefona sahip olma sürelerine göre ortalamalara bakıldığında 7 yıl ve üzeri akıllı telefona sahip olan katılımcıların puanları daha yüksek bulunmuştur. Akıllı telefon kullanma süresi uzadıkça mobil reklamlara yönelik tutumların da arttığı söylenebilir. Akıllı telefonda internet kullanma sürelerine göre incelediğim mobil reklamlarına yönelik alt boyutlara göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların mobil internet reklamları ile karşılaştıkları mecralara göre mobil internet reklamlarına yönelik tutum arasındaki ilişki incelendiğinde eğlendiricilik alt boyutu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sosyal medya, oyun, haber ve müzik uygulamalarına göre diğer mecralarda karşılaşma puanları daha yüksek bulunmuştur. Günümüzde video platformlarının artmasıyla internet üzerinden film ve dizi seyretme oranları artmıştır. Akıllı telefon kullanıcılarının reklamlarla karşılaşma oranı bu video platformlarında daha fazla olduğu söylenebilir. Özellikle çoğu film ve dizi platformlarında ekstra ücret ödeme yöntemi ile reklam devre dışı bırakılmaktadır. Bu nedenle diğer seçeneğinde yer alan katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek çıktığı düşünülmektedir. Sonuç olarak katılımcıların sosyo demografik özelliklere göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları değişiklik göstermektedir. Araştırma internet üzerinden dizi ve film aboneliği olan katılımcılar üzerinden de gerçekleştirilebilir. Katılımcı sayısının abonelikler üzerinden artırılması hedeflenebilir. Bu şekilde internet reklamlarına maruz kalma sıklıkları ölçülebilir. Farklı bir araştırmada katılımcı sayısı artırılarak çalışma daha kapsamlı hale getirilebilir. Sosyal medya platformlarını kullanan

kişiler seçilerek araştırma karşılaştırma yapılarak daha genişletilmiş biçimde sunulabilir.

KAYNAKÇA

Ağan, M. (2010). Mobil Reklamlar ve Tüketicinin Mobil Reklamları Kabulünü Etkileyen Faktörler. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 250534.

Altuğ, N., ve Yürük, P. (2013). 2000-2011 Yılları Arasında Tüketicilerin Mobil Reklamlara Olan Tutumlarını İncelemeye Yönelik Yapılan Araştırmalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15(1), 11-28.

Arslan, B., & Dursun, T. (2016). Türk Tüketicilerinin Mobil Reklamlara Yönelik Tutumları. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)* 5(6), 9-19.

Avçılar, M. Y., Kulter-Demirgunes, B., & Yenilmez, G. (2018). Mobil Uygulama Reklam Türlerinin Reklama Yönelik Tutum ve Reklam Kabulüne Etkisi. *Business and Economics Research Journal* 9(4), 923-943.

Dickinger, A, Heinzmann, P., & Murphy, J. (2005). Mobile Environmental Applications, *Vienna University of Economics & Business Administration*, 03-06 Jan. 2005, pp.178a

Güler, C. (2022). Sosyal Medya Pazarlama Aktivitelerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi* 4(1), 60-72.

İşlek, M. S. (2012). Sosyal Medyanın Tüketici Davranışlarına Etkileri: Türkiye'deki Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 320279.

Obuz, M. T. (2022). Akıllı Telefon Kullanıcılarının Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi, Fiziksel Aktivite Düzeyi, Yaşam Kalitesi ve Uyku Kalitesinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 711342.

Odabaşı, Y., & Barış, G. (2013). *Tüketici Davranışı*. 13. Baskı. İstanbul: MediaCat.

Özbey, E. (2018). Akıllı Telefon Kullanıcılarının Mobil İnternet Reklamlarına Yönelik Tutumu. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 511981.

Simons, H. W., Morreale, J., & Gronbeck, B. (2001). *Persuasion in Society*. London: Sage Publications.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Teknolojik gelişmeler son yıllarda iletişim konusunda büyük yeniliklerin oluşmasında etkili olmuştur. Diğer yandan tüketicinin birbirleriyle olan sosyal iletişim ihtiyacını karşılayan cihazlar ortaya çıkmıştır. İnsanların önceden iletişimlerinin büyük çoğunluğu yüz yüze iken, telefon ile birlikte uzaktan oluşmasını sağlamıştır. Akıllı telefon, mobil işletim sistemlerinin geliştirilmesiyle arama ve kısa mesaj atmanın yanında bilgisayar fonksiyonlarına yakın özellikte telefonlardır. Gelişen teknolojiyle birlikte işlem kapasiteleri de her geçen gün artmaktadır. Neredeyse bilgisayarlarda yapılan işlemlerin gerçekleştirildiği mobil iletişim araçlarıdır. Bireyin günlük yaşamında, iletişim, oyun, fotoğraf çekme, film ve video izleme gibi birçok imkân sağlamaktadır (Obuz, 2022). Akıllı telefonlar, normal bir cep telefonundan daha fazla özellik ve içeriğe sahiptir. Akıllı telefonların özelliklerinin kullanışlı olabilmesi için yüksek işlemci performansına ihtiyacı vardır. 2022 itibariyle dünyada şu an akıllı telefon kullanıcılarının sayısı 6,648 milyardır. Dünya nüfusunun %83,72'sinin akıllı telefon sahibi olduğu anlamına gelmektedir. Akıllı telefonların kullanılmasıyla birlikte mobil reklamcılık kavramı ortaya çıkmıştır. Pazarlama literatürüne bakıldığında mobil reklamcılık iki anlama sahiptir. Bir yerden bir yere taşınan reklamlar ve mobil telefonlara gönderilen reklamlar olarak belirtilmektedir. Reklama yönelik tutumların belirlenmesi, tutumların reklamı kabul etme sürecinde etkili olacağından dolayı önemlidir. Yapılan araştırmalar tutumun, tüketicinin reklama maruz kalmasını, reklamlara olan dikkatini ve bireysel reklamlara gösterdiği tepkiyi etkilediğini

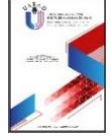
belirlemektedir (Avcılar vd., 2018). Mobil iletişim araçları, kullanıcılara ne yaptığına ve bulunduğu yere göre kişiselleştirilmiş marka içeren içerik ve uygulamaların gönderilmesine imkân sağlamaktadır. Müşteri neredeyse firma da orada olması gerektiği anlayışı hakimdir (Güler, 2022). Diğer kitle iletişim araçlarının yetersiz olduğu yönlerini karşıladığı gibi kendi avantajlarını da bünyesinde barındırdığından dolayı reklamcılığın vazgeçilmez olarak yer almaktadır (Ağan, 2010). Bu bağlamda çalışmanın amacı, akıllı telefon kullanıcılarının mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Çalışmanın örnekleme Amaçlı örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Özel sektörde çalışan 163'ü Kadın, 50'si Erkek toplam 213 katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların %76,5'i "Kadın", %48,4'ü "29 yaş ve üzeri", %58,7'sinin eğitim durumu üniversite, %80,8'i 7 yıldan fazla akıllı telefona sahip, %38,5'i akıllı telefon ile günde 3-4 saat internet kullanıyor ve %69,0'ı mobil internet reklamlarına sosyal medyada karşılaşmaktadır. Çalışmada katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, akıllı telefona sahip olma süresi, internet kullanım süresi ve reklam mecralarını içeren altı adet soru iletilmiştir. Çalışmanın devamında Özbey (2018) tarafından yapılan çalışmada yer alan mobil internet reklamcılığına yönelik ifadeleri içeren ölçek kullanılmıştır. 5'likert, 6 alt boyut ve toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Alt boyutları sırasıyla Kişiselleştirme (4 madde), İrite edicilik (5 madde), Eğlendiricilik (4 madde), Bilgilendiricilik (4 madde), Tutum (3 madde) ve Güvenirlik (3 madde)'tir. Özbey (2018) tarafından yapılan çalışmada güvenirlik kat sayısı ,94 bulunurken, araştırmada tespit edilen güvenirlik katsayısı tablosu aşağıda verilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri içeren sorular için frekans analizi yapılmış, ölçek alt boyutlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için kolmogrov-smirnov testi yapılmış ve normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak ikili değişkenler için parametrik testlerden bağımsız örnekleme t-testi ve ikiden fazla değişkenler için one-way anova analizi uygulanmıştır. Araştırmada öncelikle katılımcıların cinsiyet değişkenine göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla; cinsiyet ile mobil reklamlarına yönelik tutum alt boyutları arasında bağımsız örnekleme t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre cinsiyetin alt boyutlar arasında herhangi bir farklılık ortaya çıkarmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada mobil internet reklamlarına yönelik tutum ile yaş değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde alt boyutlar arasında farklılık ortaya çıkmaktadır. İrite edicilik, bilgilendiricilik ve güvenirlik alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Katılımcıların mobil internet reklamları ile karşılaştıkları mecralara göre mobil internet reklamlarına yönelik tutum arasındaki ilişki incelendiğinde eğlendiricilik alt boyutu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Alt boyutlar düzeyinde akıllı telefona sahip olma sürelerine göre ortalamalara bakıldığında 7 yıl ve üzeri akıllı telefona sahip olan katılımcıların puanları daha yüksek bulunmuştur. Akıllı telefon kullanma süresi uzadıkça mobil reklamlara yönelik tutumların da arttığı söylenebilir. Akıllı telefonda internet kullanma sürelerine göre incelediğim mobil reklamlarına yönelik alt boyutlara göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Sosyal medya, oyun, haber ve müzik uygulamalarına göre diğer mecralarda karşılaşma puanları daha yüksek bulunmuştur. Günümüzde video platformlarının artmasıyla internet üzerinden film ve dizi seyretme oranları artmıştır. Akıllı telefon kullanıcılarının reklamlarla karşılaşma oranı bu video platformlarında daha fazla olduğu söylenebilir. Özellikle çoğu film ve dizi platformlarında ekstra ücret ödeme yöntemi ile reklam devre dışı bırakılmaktadır. Bu nedenle diğer seçeneğinde yer alan katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek çıktığı düşünülmektedir. Sonuç olarak katılımcıların sosyo demografik özelliklere göre mobil internet reklamlarına yönelik tutumları değişiklik göstermektedir. Araştırma internet üzerinden dizi ve film aboneliği olan katılımcılar üzerinden de gerçekleştirilebilir. Katılımcı sayısının abonelikler üzerinden artırılması hedeflenebilir. Bu şekilde internet reklamlarına maruz kalma sıklıkları ölçülebilir. Katılımcı sayısının daha fazla olduğu çalışma daha kapsamlı hale getirilebilir. Sosyal medya platformlarını kullanan kişiler seçilerek araştırma karşılaştırma yapılarak daha genişletilmiş biçimde sunulabilir.

EXTENDED ABSTRACT: Technological developments have been influential in the formation of great innovations in communication in recent years. On the other hand, devices that meet the social communication needs of consumers with each other have

emerged. While the majority of people's communication was face-to-face before, it enabled it to occur remotely with the phone. With the development of mobile operating systems, smart phones are phones with features close to computer functions as well as making calls and texting. With the developing technology, the processing capacity is increasing day by day. They are mobile communication tools that almost carry out operations on computers. In the daily life of the individual, it provides many opportunities such as communication, games, taking pictures, watching movies and videos (Obuz, 2022). Smartphones have more features and content than a regular mobile phone. Smartphones need high processor performance to be useful. As of 2022, the number of smartphone users in the world is 6.648 billion. This means that 83.72% of the world's population owns a smartphone. With the use of smartphones, the concept of mobile advertising has emerged. Looking at the marketing literature, mobile advertising has two meanings. It is stated as advertisements carried from one place to another and advertisements sent to mobile phones. Determining the attitudes towards the advertisement is important because the attitudes will be effective in the process of accepting the advertisement. Studies have determined that attitude affects the consumer's exposure to advertisements, their attention to advertisements, and their reaction to individual advertisements (Avcılar et al. 2018). Mobile communication tools allow users to send content and applications containing personalized brands according to what they are doing and where they are. The understanding that the company should be where the customer is, is dominant (Güler, 2022). It is an indispensable part of advertising because it meets the inadequacy of other mass media and also contains its own advantages (Agan, 2010). In this context, the aim of the study is to examine the factors affecting the attitudes of smart phone users towards mobile internet advertisements. In this context, the aim of the study is to examine the factors affecting the attitudes of smart phone users towards mobile internet advertisements. The sample of the study was created by the purposive sampling method. There are a total of 213 participants, 163 women and 50 men, working in the private sector. 76.5% of the participants were "Women", 48.4% were "29 years old and over", 58.7% had a university education, 80.8% had a smart phone for more than 7 years, 38%, 5 of them use the internet 3-4 hours a day with a smart phone and 69.0% of them encounter mobile internet advertisements on social media. In the continuation of the study, the scale containing the expressions about mobile internet advertising in the study conducted by Özbey (2018) was used. It consists of 5 scales, 6 sub-dimensions and a total of 23 questions. The sub-dimensions are Personalization (4 items), Irritation (5 items), Entertainment (4 items), Informativeness (4 items), Attitude (3 items) and Reliability (3 items). In the study conducted by Özbey (2018), the reliability coefficient was found to be ,94. Frequency analysis was performed for the questions containing the demographic characteristics of the participants, the Kolmogrov-Smirnov test was used to determine whether the sub-dimensions of the scale showed normal distribution and it was determined that they showed normal distribution. Accordingly, independent sample t-test from parametric tests for binary variables and one-way anova analysis for more than two variables were applied. In the research, first of all, in order to examine the attitudes of the participants towards mobile internet advertisements according to the gender variable; An independent sample t-test was conducted between gender and attitude towards mobile ads sub-dimensions. According to the results of the analysis, it was concluded that gender did not reveal any difference between the sub-dimensions. In the research, when the relationship between the attitude towards mobile internet advertisements and the age variable is examined, there is a difference between the sub-dimensions. A significant difference was found between the sub-dimensions of irritability, informativeness and reliability and the age variable. When the relationship between mobile internet ads and attitudes towards mobile internet ads according to the channels they encounter, a significant difference was found between the entertainment sub-dimension. Considering the averages according to the duration of owning a smartphone at the sub-dimensions level, the scores of the participants who have a smartphone for 7 years or more were found to be higher. It can be said that as the duration of smartphone

usage increases, attitudes towards mobile advertisements also increase. No significant difference was found according to the sub-dimensions of mobile ads, which I examined according to the duration of internet use on the smartphone. Compared to social media, games, news and music applications, encounter scores were higher in other media. Today, with the increase in video platforms, the rate of watching movies and TV series over the internet has increased. It can be said that the rate of encountering advertisements by smartphone users is higher on these video platforms. Especially on most movie and TV series platforms, advertising is disabled by paying an extra fee. For this reason, it is thought that the average scores of the participants in the other option were higher. As a result, the attitudes of the participants towards mobile internet advertisements vary according to their socio-demographic characteristics. The research can also be carried out on participants who have TV series and movie subscriptions. It can be aimed to increase the number of participants through subscriptions. In this way, the frequency of exposure to internet advertisements can be measured. The study can be made more comprehensive with more participants. By selecting people who use social media platforms, the research can be presented in a more expanded form by making comparisons.

POLAT YÖRESİ GELİN TÜRKÜLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAİR İZLER

TRACES OF GENDER IN POLAT REGION BRIDAL FOLK SONGS

Fatih Furkan ALPDOĞAN

Doktorant, İnönü Üniversitesi,
Sosyoloji ABD,
Malatya/Türkiye.
Ph.D., İnönü University, Department of
Sociology,
Malatya/Türkiye.
ffalpdogan@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2383-269X

Fatih SOLMAZ

Doktorant, Hacettepe Üniversitesi,
Türk Dili Edebiyatı, Halk Bilimi
Anabilim Dalı,
Ankara/Türkiye.
Ph.D., Hacettepe University, Turkish
Language Literature Departure of
Folklore,
Ankara/Türkiye.
solmazfatihh93@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4777-1649

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1143093

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 11.07.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29.11.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Alpdoğan, F. F. & Solmaz, F.
(2022). Polat Yöresi Gelin Türkülerinde Toplumsal Cinsiyete Dair İzler. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(10), 797-812.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Toplumsal cinsiyet, kültürel kodlardan, değerlerden, inançlardan beslenir. Her kültür kendine özgü toplumsal cinsiyet stereotipleri geliştirmiştir. Bu durum ise bütün toplumlarda kadına ve erkeğe yönelik hazır ve basmakalıp yargıların gelişmesine sebep olmuştur. Toplumsal hayatta kadına erkek gözünden bakmak ataerkil toplumlarda ki cinsiyet olgusunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Türk toplumunun tarihsel serüveni göz önüne alındığında kadının erkekten ayrı ya da müstakil bir konuma hapsedildiği gibi bir yargıda bulunmak oldukça yanlıştır. Türklerin tarih sahnesine çıktığı günden bu yana kadınlar, erkeklerden sosyal rol boyutuyla farklılaşsa dahi kadınların yönetsel ve idari işlerde sorumluluk üstlendiği görülür. İslamiyet'in kabulüyle beraber ise Arap ve Fars kültüründeki öğeler İslam inancının kendisi gibi lanse ettirildiği için kadına yönelik algı belirli yönleriyle yozlaşmış bu durum ise sözlü ve yazılı kültürde kendine yer bulmuştur. Bu çalışmada iki ağıt türkü üzerinden toplumun sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet algısı irdelenecektir. Türk töresinde ve toplumsal hayatında ön planda olan kadının farklı kültürlerin etkisi nihayetinde nasıl ve ne şekilde değiştiği örneklem üzerinden gösterilmeye, irdelenmeye çalışılacaktır. Örnek olarak seçilen her iki türkü de eril tahakkümün kadın üzerinde ki yaptırımı ve izleri tespit edilecektir. Toplumsal cinsiyet kuramları açısından da değerlendirilmelerde bulunulup toplumsal normların kadına yüklediği görev ve sorumluluklar örnek seçilen/çözümlenen türküler üzerinden anlatılacaktır. Ayrıca söylemeye bağlı anlatı formlarından biri olan türküler toplumun sosyolojisinin çözümlenmesinde ki önemli bir anlatı olduğu da ortaya konulacaktır

Anahtar Kelimeler: Polat Türküleri, Toplumsal Cinsiyet, Normlar, Kadın, Erkek

Abstract: Gender is nourished by cultural codes, values and beliefs. Although there are more or less similarities in societies nourished by certain roots, each culture has developed its own gender stereotypes. This situation has led to the development of ready-made and stereotyped judgments towards women and men in all societies. It is important to look at women from the eyes of men in social life in terms of understanding the gender phenomenon in patriarchal societies. Considering the historical adventure of Turkish society, it is quite wrong to make a judgment that women are imprisoned in a separate or detached position from men. Since the day the Turks took the stage of history, women can be seen as the protagonists of administrative and administrative affairs, even if they differ from men in terms of their social role. With the acceptance of Islam, the perception of women has degenerated in certain aspects, since the elements in Arab and Persian culture have been introduced as Islam itself, and this situation has found its place in oral and written culture. In this study, the sociology of society and the perception of gender will be examined through two elegy folk songs. Both songs, which were chosen as examples, are very important in terms of the sanction of the ceremony on women and detecting the traces of masculine domination. Evaluations will be made in terms of gender theories and the duties and responsibilities imposed on women by social norms will be tried to be explained through selected/analyzed folk songs. It will also be revealed that folk songs, which are one of the narrative forms related to discourse, are an important narrative in the analysis of the sociology of society.

Key Words: Polat Folk Songs, Gender, Norms, Women, Men

Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeği yalnızca biyolojik alandaki farklılıklarıyla değil onların sosyal yapı ve kurumlar tarafından nasıl algılandığına vurgu yapmak için kullanılır (Dökmen, 2004: 72, Lindsey, 1990: 4, Powell ve

Greenhaus, 2010: 1017). Toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin sosyal norm ve değerler tarafından belirlenen çeşitli rol ve statülerine vurgu yapmak için geliştirilmiş bir kavramdır. Diğer taraftan sosyolojik bir olgu olarak değerlendirildiğinde, bireyin ya da bireylerin cinsiyetlerinin gerektirdiği ve toplum tarafından beklenen cinsiyet rolleri çeşitli paradigmlar tarafından belirlendiği rahatlıkla ifade edilebilir. Bu sosyal roller bireyleri yaşamlarının her döneminde farklı yönleriyle etkilemektedir. Sosyal bünyenin, bireyden gerçekleştirmesini beklediği roller ise toplumsal cinsiyetin farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu durum biyolojik bir realiteye dayanmanın yanı sıra sosyal yapılandırmaları ve bireylerde oluşan sosyal benlik oluşumunu da içerisinde barındırır. Dolayısıyla kadınlık ya da erkeklik rolünde meydana gelen farklılaşmaların biyolojik mi yoksa kültürel mi olduğuna kesin bir hüküm vermek doğru olmayacaktır. Zira sosyologlar ya da sosyal bilimciler bu konuyu ele alırken biyolojik ve kültürel etkileri göz ardı etmeden eklektik bir bakış açısı sunmaktadırlar. Daha net bir ifadeyle "kadınlık" rolü ya da "erkeklik" rolü yalnızca hormonal bir durum olmamakla beraber çeşitli kalıp yargılar ve kültürel kodlar tarafından belirlenmiştir. Kısacası toplumsal cinsiyet bireye, doğduğu anda bedeninde bulunduğu farklılıklara kültürün, normların, coğrafyanın ve zihin dünyalarının etkisiyle sosyal bir anlam yüklemektedir. Bu realite ise her kültürün kadın ile erkeği birbiri üzerinden tanımlayıp ayrıştırmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyal bir problem olarak yoğun biçimde işlenen, ele alınan ve incelenen cinsiyet ayrımcılığı problemi, psikoloji, sosyal psikoloji, felsefe ve hukuk gibi birçok disiplin tarafından da çeşitli çalışmalara konu olup, analiz edilen bir sorundur. Bu noktada sosyal saikler kadar bireyin algısının yani bireyin ne düşündüğünün de cinsiyet ayrımcılığında etkili olduğu göz ardı edilmemelidir. Cinsiyete dayalı sosyal ayırım veya cinsiyet eşitsizliği konularında, bir toplumda erkek ya da kadın doğmanın ekonomik sosyal ve kültürel sonuçları olduğu gibi bu durum nüfus dağılımına ve çalışma hayatına da etki etmektedir. Dolayısıyla tarım ve hayvancılığın ön planda olduğu ya da askeri faaliyetlerin büyük bir öneme sahip olduğu ataerkil bir toplumda kadın ya da erkek doğmanın toplumsal cinsiyet kalıplarına yol açtığı doğrudan ifade edilebilir. Bu makalede Malatya ilinin Doğanşehir ilçesinde yer alan Polat yöresine ait iki türkü örneklemeden hareketle kadına yönelik tarihsel değişim bakış açısıyla toplumsal cinsiyet algısını ele almak amaçlanmaktadır.

1. Toplumsal Cinsiyet ve Polat Türkülerindeki İzdüşümü

Birey, müzik aracılığıyla hem bilinç hem de bilinçaltında kendi kültürünün kökleriyle bağlılığını devam ettirir. Nitekim musiki/ halk şarkıları, kültürün tamamıyla ilişkili olarak bir koruma, saklama görevi yerine getirir (Seenger ve Lomax, 1997: 87). Çünkü kültürel kodlar musikin varlığı içersin de kuşaktan kuşağa ses ve sözlerle anlatılır/aktarılır. Kültürün bir koruma, yaşatma ve aktarım aracı olan musiki sanatı, nesiller arasındaki bağın canlı bir şekilde sürmesini sağlayan önemli bir unsurdur. Şiirlerin, şarkıların, türkülerin dilinde kültür, değişerek ve dönüşerek ama sürekli olarak bünyesine insanın, doğanın ve

bilginin özünü katarak varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Musiki; dil, edebiyat ve tarih gibi milli kültür hazinelerinden bir tanesidir. Bundan dolayı bağrından çıktığı/beslendiği milletin özelliklerini taşımaktadır (Solmaz, 2020: 126).

Bir kültürün en yaygın şiirsel ve müzikal ifade biçimi olan türkü, hem zamanda hem de mekânda geçerlidir (Mirzaoğlu, 2005: 34). Hikâyesi olan türkülerin çoğu aşk, sevda, ayrılık ve gurbet teması üzerine kurulmuştur. Ayrılığın, özlemin işlendiği türküler, yaşantıların bilinçaltında yarattığı hüznü dile getirmektedir. Ayrıca halk türkülerini sosyal bilimcilere, toplumsal cinsiyet ve onun rolleri hakkında da önemli ipuçları vermektedir.

Toplumsal cinsiyet açısından Türk kültür tarihini okumak ve anlamak için halkın en sade ve içten duygularını dile getirdiği türkülere bakmak gerekmektedir. Türkülerde kadına yönelik kültürel ve toplumsal bakış açıları çeşitli şekillerde konu olmaktadır. Kadın aile, toplum ve sosyal hayatındaki yeri türküler üzerinden tespit edilebilmektedir. Türkülerimizin genelinde kadın şefkat, merhamet, sadık bir sevgili olmakla beraber cesur, çalışkan olmasıyla da öne çıkmaktadır. Kadının sosyal hayattaki bu önemli rolleri ağırlıklı olarak hissedilmekle birlikte ataerkilliğin baskın olduğu ve kadının arka plana itildiği bölgelerin türkülerinde kadın ezilmişliği ve çaresizliği ile ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde kadına çeşitli dogmalar işaret edilerek yüklenen bir sürü kusur örnek gösterilebilir. Mesela "değersizlik, küçüklük, utangaçlık, ikiyüzlülük, tembellik, boş işlerle uğraşma" bunlardan yalnızca bir kaçıdır. Kadının, sadece duygularıyla yaşadığı, kendiliğinden var olan şeylerle yetindiği söylenir (Beauvoir, 1993: 14). Bunun yanı sıra kadınlar yalnızca ev ve aile içinde dar ve bağımlı bir yaşam sürmeye mahkûm edilirken, toplumda aşağılanmasına gerekçe olarak biyolojik yapısındaki eksiklikler işaret edilir. Özellikle çocuk doğurma, kadının ikinci cins olmasına bir gerekçe olarak sunulur (Reed, 2012: 71). Kimi zaman ise kadınların yönetim faaliyetleri içerisinde az bulunması bu duruma gerekçe gösterilir. Mesela kadınlar hiçbir vakit özerk ve kapalı bir toplum kuramamışlardır. Onlar erkeklerin yönettiği bir topluluğa karışmışlar ve burada, ikincil rol oynayarak mekanik bir dayanışmayla birbirlerine bağlanmışlardır (Beauvoir, 1993: 7). Türkülerde de bu algı eleştirilmiş ve kadının ıstırapı dile getirilmiştir.

Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde kadının erkek için yaratıldığı ve onun vazifesinin erkeği mutlu etmek olduğu ileri sürülür. Hatta Hz. Adem'in Cennet'ten kovulmasına sebep olarak Havva gösterilir. Benzer inanışlar sonucunda kadınlar, erkeklere göre ikinci sınıf olarak görülmenin yanı sıra erkeği yoldan çıkarma potansiyeli olan varlıklar olarak betimlenir (Taslaman, 2019: 11). Keza eski Yahudi hukuku temele alındığında kadının bütün malı kocasına aittir. Kadının mutlak efendisi ise kocasıdır. Ayrıca bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi caiz olarak görülür. Ancak ilerleyen süreçte, Yahudi din adamları, erkeğin en fazla dört kişiyle evlenebileceğini ileri sürmüştür (Aksoy, 2017: 14,15). Orta çağ Batı dünyasında kadına yönelik tavır oldukça ağır ithamlar içerir. 12 yüzyılda

başladığı, öncesi için belirgin bir cadı algısından söz etmek oldukça zor olsa da 15. ve 16. Yüzyıl'da kadın şeytanla iş birliği yapan, ruhunu şeytana satarak doğaüstü yetenekler elde eden bir imaj üzerine kurgulanmıştır (Martin, 2009: 7). Az düşünen, az soru soran kadınlar yine de engizisyonun hışmına uğrar ve "cadılık" gerekçesiyle yakıldığı görülmektedir: "Bir kadın evinden dışarıya üç kez çıkmalıdır: Vaftiz edildiği, evlendiği ve öldüğü zaman" (Gürhan, 2010: 66).

Hinduizm'de ise kadına karşı şiddet, zulüm ve baskı kutsal bir kılıf giydirilerek insanlara aşılır. Keza Hindular kadınları aşağılamayı hatta onlara zulüm etmeyi bir çeşit ibadet olarak görürler (Gürhan, 2010: 64). Hindistan'da kadınlar mirastan faydalanamadığı gibi boşanma hakları yoktu. Kadınların malları evlilik öncesi dönemde babaları, evlenince kocaları, kocaları ölüp dul kalınca ise oğullarının egemenliğindeydi. Hatta kocası ölen kadınlar binlerce yıl yakılmaya mahkûm edildiler. Yakılmaktan kurtulan dul kadınların ise toplumdan soyutlanması gerekirdi. Çin'de de durum Hindistan'dan çok farklı değildi (Taslaman, 2019: 27). Çin'de erkek karısından rahatlıkla boşanabilirken kadının böyle bir hakkı yoktur (Acar, 2019: 399). Yine Japon dinlerinden Konfüçyanizm ise kadına erkeğe karşı saygı gösterip ona boyun eğmeyi öğütler. Hatta erkek evladın, atalarına ibadeti devam ettireceğine inanıldığı için bir kadının, evlenmeden veya bir erkek evlat bırakmadan ölmesi büyük günahdır (Gürhan, 2010: 65). Yukarıda irdelendiği üzere toplumlarda ve dinlerde kadına bakış açısı farklılık göstermektedir. Kadın eski Türk inancında, Umay ana miti ile öne çıkıp, Fatma ana ile İslamleşerek varlığını devam ettirip toplumsal hayatta statü ve yer ederken başka toplumlarda bunun tam tersi davranış ve tutumla karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

İslamiyet öncesi Türk tarihinde siyaset kurumunun yanı sıra sosyal hayatta da kadın önemli bir konumdadır. Bu dönemde kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı gibi klasik rollerinin dışında savaşçı ve usta biniciler olarak yetiştirilmiştir (Terzi, 2012: 18). Bu önemin izlerini aile kurumunda görmekte mümkündür (Sucu, 2013: 110). Türk kızlarının evlenecekleri eşlerini, hiç kimsenin etkisi altında kalmadan kendilerinin seçtiklerini söylemek mümkündür (Koç, 2011: 171). Dolayısıyla bu dönem kadın erkek ayırımı yapılmaktan uzak olan sosyal hayat ve kadının erkeğe erkeğin ise kadına olan yardımı üzerinden şekillenmiştir (Aksoy, 2017: 10).

Toplumsal cinsiyetin Türk tarihinde izini sürmek araştırmamızın konusu açısından önem arz etmektedir. Türk devletlerinde sosyo-kültürel hayatında kadınların siyasî ve idarî faaliyetlere katıldığı, yabancı heyetleri kabul ederek onlarla çeşitli konuları görüşmesi, antlaşmalar imzalaması, ziyafetler tertip etmesi, dönemin kadınlarının aldıkları eğitimin yüksekliğini işaret etmektedir (Kırbaçoğlu Kılıç, 2013: 125). Keza Hakanların eşi ya da anneleri devlet işlerinde daima söz sahibi olmuş ve protokolde yerlerini almışlardır. Hatta aralarında Metehan'ın eşi gibi devlet siyasetine yön veren önemli hatunlarda vardır. Bunun yanı sıra naibe olarak devleti idare edenler olduğu gibi devlet başkanlığı yapanları da Göktürk, Uygur, Sabar ve Oğuz Türklüğünde gözlemlemek mümkündür (Terzi,

2012: 18; Aksoy, 2017: 10). Nitekim İlbilge Hatun, Selcen Hatun, Altuncan Hatun, Süyün Bike, İpar Hatun ve Nene Hatun günümüze ışık tutan Türk kadınlarından yalnızca bir kağıdır (Acar, 2019: 408). Kısacası İslamiyet öncesi dönemde Türklerin siyasi ve politik faaliyetlerinde dahi kadını hedef alan toplumsal cinsiyet ayrımı yok denecek kadar azdır (Bingöl, 2014: 110).

Toplumsal cinsiyet hakkında önemli bilgiler vermesi açısından mitolojik öğeler ve abideler tarihsel açıdan oldukça önemlidir. Örneğin Türk mitolojisinde anneden geçebilen bir kutsiyet algısı görülmektedir. Oğuz'un annesinin adının Ay Kağan olması ve Oğuz'un evlendiği kadınların Gök Tanrı inancı içerisinde dinî-mitolojik varlıklar olması hatta bu kızlardan Oğuz ülkesini yönetecek oğulların doğuracağına işaret edilmesi bu duruma örnek gösterilebilir (Köksel, 2011: 338). Diğer taraftan Türk mitolojisinde kahramanların hatunları Tanrı tarafından gönderilir ve yüksek değerlere sahip kutsal kadın olarak imgelenir. Hakanla hatun, gök ve yerin evladıdır. Kadının lâyük görüldüğü göğün on yedinci veya yedinci katları erişilmez en üst katlardır. Elbette kadar kutsanan bir varlığın horlanması ve tahkir edilmesi mümkün değildir (Kırbaşoğlu Kılıç, 2013: 124). Türk mitolojisinde kadınla ilgili dikkat çeken bir diğer unsur ise kadınların lider bir profile sahip olmasıdır. Bu duruma örnek olarak en başta Umay Ana miti ve İskitlerin kadın hükümdarı Tomris Han akla gelmektedir. Nitekim M.Ö. 500-600 yılları arasında yaşadığı varsayılan ilk kadın hükümdar olarak görülen Tomris Han, eşinin ölümünden sonra "Pers kralının boyunduruğu altına girmeyen" cesur bir Türk kadını olarak karşımıza çıkmaktadır (Acar, 2019: 397). Orhon Abidelerinde ise kadın dinî ve mitolojik bir kimlikle bizleri karşılamaktadır. Yazıtlarda hatunun adının kağanın adıyla beraber anılması kadının toplum içerisinde ve devlet yönetimindeki konumuna da işaret eder. Orhon Abidelerinde kadın aile içinde, evlat, kardeş, eş ve gelin rolleriyle karşılık bulmaktadır (Köksel, 2011: 331). Bilge Kağan Abidesi'nde de benzer biçimde, hatuna ait önemli statüler mevcuttur. Özellikle Tanrı'nın, "İlteriş Kağan" ile "İlbilge Hatun"un tepesinden tutup yukarı kaldırdığından bahsedilir. Kültigin Abidesi'nde ise anne hatunu il veren Tanrının yücelttiğinden söz edilir (Köksel, 2011: 333). Dede Korkut hikâyeleri ise kadının savaşçılık, ün ve şanının Türk toplumundaki yerini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Türk kültürüyle doğrudan ilişki içerisinde olan ve din başta olmak üzere çeşitli sebeplerle kültür alışverişi gerçekleştirilen toplumların başında Araplar ve Farslar gelmektedir. Cahiliye Araplarındaki cinsiyet eşitsizliği sorunları oldukça kökleşmişti. Kız çocukları daha doğar doğmaz bir problemin kendisi olarak görülürdü. Bununla da kalmaz, aile ve toplum içerisinde hayatlarının sonuna kadar aynı olumsuz tavra muhatap kalırlardı (Şahin Aynur, 2019: 492; Koçak, 2017: 243; Kırbaşoğlu Kılıç, 2013: 125). Araplar, öldürmek istedikleri kızlarını altı yaşına geldiğinde akrabalarına götürceklerini söyleyerek çölde daha önceden hazırladıkları çukura atar ve canlı şekilde üstünü toprakla örterlerken yaşamasına izin verdikleri kızlarına ise deve veya koyun güttürürlerdi (Koçak, 2017: 242). Kız çocuğu en iyi ihtimalle büyüdüğünde evlendirilip başka kabileye gideceği için kendi kabilesine hiçbir fayda sağlamayacağı fikri hâkimdi. Bu sebeple kabilenin

değişmez üyesi erkeğe oranla ikinci cinsiyet muamelesi görürdü. Kız çocuğunun istenmemesinin bir diğer sebebi de erkekler kabilenin silahşorları olduğu için yağma kültüründe onlara duydukları ihtiyaçtan kaynaklanırdı (Şahin Aynur, 2019: 483). Keza erkeğin, Arap kültüründe hayati öneme sahip olan yağma kültüründeki etkinliği ona birçok alanda daha fazla ve öncelikli hak sahibi olma sonucunu doğurdu. Doğal olarak bu hâkim inanış dilden aileye kadar birçok kuruma da nüfuz ederdi. Nikâh, aile içi karşılıklı yükümlülükler, boşanma, miras gibi konular buna en güzel örnektir (Koçak, 2017: 244). Arap toplumunda erkek için çok evlilik muteber olup bir erkek, aynı zamanda iki kız kardeş ve üvey anne ile evlenebilmekteydi (Aksoy, 2017: 13). Araplardaki çok eşlilik sosyal yapıda kabul görse dahi üvey annenin ve üvey kız kardeşlerin çok sevilmediği görülmektedir (Dayan, 2020: 51). Arap geleneği ve kültüründe kadınların miras hakkı bulunmazdı. Miras, erkekler arasında paylaşılabilen bir olguydu. Kocası ölen kadın ise erkek varisler tarafından elde edilen ve kullanıma açık bir "mal" olarak kabul görmüştür (Taslaman, 2019: 144). Farslarda da durum Araplardan farklı değildi. Fars kültüründe kadın evine mahkûm edilir ve devlet yönetiminden uzak tutulurdu. Dolayısıyla Fars toplumunda kadının yeri evin içi veya haremdir (Aksoy, 2017: 14) fakat Türklerde durum diğer milletlerden çok farklıdır. Zira kadın Türkler de at binmekte, kılıç kuşanmakta, yay çekmekte ve lonca sistemi içerisinde iktisadi ve idari birçok görevler icra etmektedir.

Kadın ve toplumsal cinsiyete bakış hakkında çeşitli kültürel aktarımlara rağmen kadın önceki dönemlere oranla ikinci plana atılsa da kadının sosyal ve kültürel yaşamdan tamamen soyutlandığı anlamı çıkarılmamalıdır. Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey, halifenin kızı ile evlendikten sonra karısını yanına oturtmuştur. Ziyarete gelen halife bu duruma karşı çıkıp kızını kovmaya kalkınca, Tuğrul Bey bu duruma müdahale etmiştir. Diğer taraftan dönemin algısını yansıtan Nizamülmülk, Siyasetname adlı eserinde Türklerin kadınlara verdiği değere acımasızca eleştiri getirmiştir. (Aksoy, 2017: 14, 15). Yine Selçuklularda hatunlardan bazıları sarayda devamlı olarak kalmışlardır. Sultanla birlikte sarayda oturan hatunların hizmetine küçük çapta bir idarî ve askerî teşkilât ve kendi hazinedarı tarafından yönetilen bir hazine ile özel vezir sunulmuştur (Terzi, 2012: 19). Nitekim Selçuklu devletinin fiziki ve manevi mirasçısı olarak görülebilecek olan Anadolu Selçukluları döneminde de durum farklı değildir. Bu dönemde kadınların teşkilatlanıp günlük yaşamda daha fazla rol almaları için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Mesela Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı tarafından günümüzde dünyanın ilk kadın teşkilatı olarak anılan Bacıyan-ı Rum teşkilâtı kurulmuştur. Diğer adı Anadolu Bacıları olan Bacıyan-ı Rum teşkilatı Fatma Bacı önderliğinde kadınlara çeşitli fırsatlar kazandırmayı amaçlamıştır. Dolayısıyla Ahiliğin bir diğer boyutunu yansıtan bu teşkilat sanatı, ilmi ve ahlâkı temele alarak kadınlara ekonomik ve sosyal alanda çeşitli avantajlar sunmak adına kurulmuştur.

Türk sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel hayatında kadın önemli görevler icra ederken İslamiyet sonrası dönemde Arap, Fars ve diğer kültürlerin etkisiyle din kisvesi altında hayatımıza çeşitli şekillerde girmiş olan kadına yönelik bakış

açısıdır. Sosyal hayata etki eden kadına bakış ve davranış şeklinin İslam inancıyla doğrudan bir ilişkisinin olmadığı altını çizmek zorundayız. Kastettiğimiz bir inanç değil yaşam şeklinin din kisvesine bürünerek diğer toplumlarının alışkanlıklarının, tutum ve davranışlarının Türk toplumsal hayatına girmesi ve bir davranış şekline dönüşmesidir.

Aşağıda örnek olarak Malatya'nın Polat yöresine ait iki türküde toplumsal cinsiyet açısından kadına bakış ve kadının toplumsal hayattaki yeri ortaya konulmuştur. Her iki türküde de kadın, ezilmişliği ve ötekileştirilmesi ile öne çıkmaktadır. Tarım ve hayvancılığın ekonominin temelini oluşturduğu bu bölgede ataerkil toplum yapısının ve eril tahakkümün neticesinde hayatın şekillendiği görülmektedir. Polat yöresinde kadın törenin yaptırımları dolayısıyla problemlerle karşılaşmıştır. Kimi zaman öz kıyımaya kadar süren bu hal türkülere de açık ve örtük söylemler aracılığıyla konu olmuştur.

Malatya yöresinde, eşinin ailesi tarafından kabul görmeyen ve onların türlü eziyet ve zulümlerine boyun eğen kadınlar üzerine de türküler yakılmıştır. Aşağıda yer alan türküde kız çocuğunu evlenerek yetiştirdiği ortamdan uzaklaşmanın verdiği hüznün yetmezmiş gibi aynı zamanda güveyin ailesi tarafından kabul görmemesi, yeni gelinin ailesine, baba evine duyduğu özlem dile getirilmektedir. Kadının dilinden söylenen bu türkülerde, büyüklerinin sözünden çıkmamasına rağmen gelinin yaşadığı zulüm ve baskı dile getirilmiştir:

Orucu tuttum da bayram etmedim,
Gelin oldum da muradıma yetmedim,
Emrinizden başka iş dutmadım,
Vurma zalım vurma canıma kıyımaya,
Aldanıp da feleğin sözüne uyma,
Baba sen de çok mu aldın gelini (aman galını).
Mal için de vururlar mı gelini,
Haber soram tez göndersin malımı,
Vurma zalım vurma canıma kıyımaya,
Aldanıp da feleğin sözüne uyma (Kurt, 2016: 397).

Yukarıdaki türküden hareketle toplumsal cinsiyet olgusuna bakılırsa; ötelenen, küçümsenen ve eziyet gören bir kadın görülmektedir. Türküler toplumun sosyolojik yapısını doğrudan aktarır, nitekim burada da kadının sindirilmesi, korkutulması ve hatta öldürülmesi gözler önüne konulmaktadır. Evlilik hayatına başlamasını oruç tutup bayramı beklemeye benzeten kadın, insanının hayatındaki en özel anlardan biri olan gelin olmaktan da murat alamadığı için şikâyetçidir. Bu türküde yine "mal için vururlar mı gelini, haber salam göndersinler malımı" derken de ekonomik beklentilerin, kaygıların kadının ezilmesinde ve şiddet görmesinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Oysa Türk töresinde kadınların çeşitli hak ve yetkilere sahiptir. Türk kadını yiğitlik, aileye bağlılık, fedakârlık ile akla gelmektedir. Türk tarihi boyunca kadınlar, gerek yiğit birisi,

gerekse kocasının yardımcısı, dostu, sırdaşı olsun her zaman ailenin en önemli üyesidir (Özel, 2019: 55). Kadının erkek kadar toplumda hak ve sorumluluğa sahip olduğu Türk töresinde bilinirken türküde bu değerlerin tam aksine horlanan, ezilen ve eziyet gören bir kadın ve onu ezen bir ataerkil eş tipi ifade edilmekte ve eleştirilmektedir.

Türklerde İslamiyet'in kabulüyle ve özellikle Arap, Fars kültürüyle girilen etkileşim sonucunda kadına yönelik algı değişmiştir. Diğer taraftan İstanbul'un fethiyle Bizans saray geleneği olarak kadını örtünün ve kafesin arkasına, dolayısıyla sosyal hayatta ikinci plana atan Hristiyan anlayışından etkilenilmiştir. Bu da kadını bir kişilik olarak toplumda ikinci plana itmiştir (Kırbaçoğlu Kılıç, 2013: 125). Bu durumun en önemli sebebi toplumsal algıda kültürel kuralların dinî kurallarla ilişkilendirilmesidir. Keza Arap ve Fars kültüründe bulunan birçok unsur Türk kültürüne intibak etmiştir. Buna örnek olarak önceki dönemlerde görülmeyen kızların fikri alınmadan evlendirilmesi gibi Araplara ait birçok kültürel unsurun Türk kültürüne de yansımaları görülebilir (Koç, 2011: 171, 172). Türk kültüründeki kadına yönelik bu değişim ikta sistemi ile de ilişkilendirilmektedir. Bu görüşe göre ikta sistemiyle birlikte toprak sistemi bozulmaya başlamış, devletin otoritesi zayıflamış ve kadınlar geri plana düşmüştür. Mesela toprak sisteminde meydana gelen değişimle, kadının çocuğunun olmadığı durumda, erkek karısının rızasını alarak ikinci bir kadınla evlenmiştir (Acar, 2019: 401). Yukarıdaki türküde de "Mal için de vururlar mı gelini" ifadesiyle miras dağıtımındaki eşitsizliği ve hakkının verilmemesi eleştirilmiş ve kadının maruz kaldığı şiddet göz önüne serilmiştir.

Araştırma ve inceleme konusu edilen türkülerde dikkat edilmesi gereken konulardan biride töreler ve adetlerdir. Türkçe Sözlükte "bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşam biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet" (TDK, 2011: 2377) anlamlarına gelen töre, toplumun bütünü bağlayan ve çığnendiği takdirde yaptırımı olan sözlü hukuk kuralları ve yaşam şeklidir. Türkülerin dünyasında gelenek, görenek ve törenin yaptırımı neticesinde gerçekleşmiş birçok olay anlatılmaktadır. Tarihi hafızanın sözlü ifadesi olan ve değerlerin taşınmasının yanı sıra sahih olayların hikâyesini de anlatan türküler; millî bilinci güçlendirmekle beraber bazı acı olayları da aktararak insanlara değerlerin, törenin ve geleneklerin geçerliliğinden dersler vermektedir. Halk türkülerinde toplumsal cinsiyetin izlerini sürmek mümkündür, örneklerimizde törenin yaptırımı açıkça görülmektedir.

Töreye göre bazı davranışlar doğru değildir ve bu yanlış davranışların tekrarlanmaması için yaptırım uygulanmalıdır. Buna bağlı olarak gelişen, medeni hukukla hiçbir ilişkisi olmayan ve acı olayların yaşanmasına sebep olan birçok karar alınmıştır. Birbirini seven ama kavuşamadıkları için kaçan ve yakalandıktan sonra öldürülen âşıkların yarım kalmış hikâyeleri vardır. Bu yarım kalmış hikâye, bazen hayatta kalan sevgililerden biri bazen de onların sevdasına saygı duyan ve törenin acı/zalim yüzünü göstermek isteyen ozanlar tarafından türküler yakılarak

anlatılmıştır. Eski adı ile Adatepe yeni ismiyle Polat yöresine ait aşağıdaki türkü sevdiğine kaçan bir gelinin acı hikâyesini dile getirmektedir ve törenin kadına biçtiği cezaya örnek oluşturmaktadır:

Bir mektup yazdırdım iki kuruşa,
Adatepe de çiçeklerin buruşa,
Allah'a yalvaram ölem gelinler kızlar,
Sevdalılar da birbirine kavuşa.

*Gelinim gelinim belalı gelin
Zülfü boynunda da dolalı gelin*

Adatepe her tepeden yücedir,
Babam aza amcam ise hocadır,
**Vurman beni vurman aziz gecedir,
Aziz gecelerde de vurdular beni**

*Gelinim gelinim belalı gelin
Zülfü boynunda da dolalı gelin*

**Adatepe koyakların yok muydu?
Altı kurşun bir geline hak mıydı?**

İçinizde hiç Müslüman yok muydu?
Biricik kızınız da şu Polat'a çok muydu?

*Gelinim gelinim belalı gelin
Zülfü boynunda da dolalı gelin*

Adatepe her tepeden yücedir,
Yazın yeşil olur kışın beyaz donludur,
**Amcamın bakışı da deve kinlidir,
Amca dediğin de yeğen mi vurur?**

*Gelinim gelinim zavallı gelin,
Zülfü boynunda da dolalı gelin (Kurt, 2016: 434)*

Rivayet odur ki, Adatepe'de ağalarından birinin kızı çobana sevdalanır, çobanda kızı çok sever. Çoban ağadan kızını ister fakat ağa kızını bir çobana layık görmez, sevgililer zamanla gizli gizli buluşmaya başlarlar. Bu durumdan haberdar olan ağa çobanı dövdürtür ve köyden uzaklaştırır. Çoban gel zaman git zaman ağanın kızıyla gizlice her fırsatta görüşmeye devam eder, bu şekilde kavuşamayacaklarına anlayan sevgililer kaçmaya karar verirler. Bir gece çoban, ağanın kızını alır ve yola revan olur, fakat şimdiki adıyla Mızgı olan köye bağlı Pamuklu mezrasında kızın babası ve amcası kaçan sevgililerin önünü çevirir. Gelinlik çağındaki genç kız töreye karşı geldi diye amcası tarafından orada infaz edilir. Çobana ise türlü eziyetler edip memleketten sürerler. Gel zaman git zaman bu sevdayı duyan, bilen yakınları tarafından yaşanan bu acı olay, ağıt olarak

söylenme başlar. Bugün Polat yöresinde büyükten küçüğe herkes bu türküyü bilmekte ve dinlediklerinde gözleri yaşarmaktadır. Toplumsal cinsiyet algısı açısından türküyü değerlendirmek gerekirse kadın ailenin büyükleri tarafından kaderinin şekillendiği pasif bir kişiliktir. Kiminle nasıl ve ne şekilde evleneceğinin ailenin erkek bireyleri karar vermektedir. Kadının düşünce ve duygusuna önem verilmemekte ve bir nesne gibi görülüp alınıp, satılmaktadır. “Allah’a yalvaram ölem gelinler kızlar, Sevdalılar da birbirine kavuşa” dizesiyle genç kızın özlemi, hasreti ve sevdasının dikkate alınmaması ve eziyete uğrayıp canından olması dile getirilmektedir.

“İçinizde hiç Müslüman yok muydu? Biricik kızınız da şu Polat’a çok muydu?” dizesi İslam diniyle ve Türk töresiyle uyuşmayan; Doğu ve Batı toplumlarında göz ardı edilen, ezilen ve hakir görülüp öldürülen kadınların makûs talihini dile getirmektedir. Değerleriyle ve inançlarıyla uyumsuz tavır ve tutum sergileyen ve ataerkil davranış kalıplarının zorbaca kuvvetini kadınlar üstünde uygulayan eril tahakküm bu türküde açıkça eleştirilmektedir. Kadın varlığı gereği insanın doğmasının ve yetişmesinin yegâne sebebi olup saygıyı hak ederken aşağılanması ve şiddete maruz kalması tenkit edilmelidir. Zira Türk toplum ve aile hayatında Asya Hunlardan Osmanlı ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar kadın hak ve özgürlük hakkına sahip olup varlığını kimseye bağımlı olmadan sürdürme gücüne sahip bir savaşçı, idareci, yönetici ve annedir.

“Orucu tuttum da bayram etmedim,
Emrinizden başka iş dutmadım,
Vurma zalım vurma canıma kıyma,

Sayfa | 807

Yine yukarıdaki türkü sözleri kadının sosyal yaşamda karşılaştığı sorunlara ışık tutmaktadır. Kadınların töre adı altında istedikleriyle evlenmesine müsaade edilmediği ya da kadının rızası alınarak evlendirilse bile aile içinde karşılaştığı psikolojik ve fiziksel çeşitli şiddet türlerine işaret etmektedir. Dolayısıyla bu türküler çeşitli hikâyeler sonucu ortaya çıkan sosyal gerçekliklere ışık tutması bakımından sosyolojik anlamda büyük bir önem taşımaktadır. Bu değerlendirmeleri yaparken dikkat edilmesi gereken ise belirli bir yörede ortaya çıkan türkülerin yalnızca küçük bir grubun bakış açısını yansıtabileceğidir.

Osmanlı’nın kuruluş ve yükselme döneminde de kadınlar sosyal sistemin birçok alanına intibak etmişlerdir. Mesela eğitimde önemli roller üstlenmişler ve medreseler dışında da birçok eğitim kurumu kadınlar tarafından kurulmuştur. Hatta camiye bağlı okulların kadınların buluşu olduğu düşünülmektedir. Maddi yönden iyi durumda olmayan kadınların bazı fakir çocukların eğitimin üstlendiği ilgili birçok eser karşımıza çıkmaktadır (Kırbaçoğlu Kılıç, 2013: 127). Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren ise yeniden inşa edilen bir Türk kadını modeli karşımıza çıkmaktadır. Türk kadınına batılı, laik, modernist bir anlayış aşılanmıştır. Türk kadını çeşitli inkılâplarla, yasal ve anayasal düzenlemelerle pozitif ayrımcılıkla kollanmıştır (Bingöl, 2014: 112). Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve kurucu irade kadınların

toplumsal ve siyasi birtakım özgürlüklere kavuşması için büyük bir özveri göstermişlerdir. Hatta birçok Batılı toplumda olmayan kadına özgü hak ve özgürlükler Türk kültürüne ve devlet yönetimine konumlandırılmıştır (Acar, 2019: 408; Koç, 2011: 157).

Sonuç

Sosyal bilimciler toplumsal cinsiyet kavramını genellikle kendi disiplinlerinin bakış açılarıyla beraber ele alarak bu kavrama farklı anlamlar yüklemektedirler. Sosyoloji ilmi toplumsal cinsiyeti sosyalizasyon sürecinde öğrenilen ve kültürün çeşitli unsurları tarafından desteklenen bir olgu olarak ele almaktadır. Bu olgu değerlerden, normlardan ve dahası bütün sosyal unsurlardan beslenen dinamik bir boyutu içerisinde barındırmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri her toplumun genetik kodlarında mevcut bulunan ve sosyal araçlar tarafından nesiller boyu aktarılan küresel bir kavramdır.

Cinsiyete dayalı sosyal ayırım ya da diğer adıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği konuları değerlendirilirken, erkek ya da kadın doğmanın bir toplum açısından ifade ettiği anlam dünyası doğru şekilde konumlandırılmalıdır. Eğer toplum yapısı ataerkil bir bakış açısını içeriyorsa bu durum erkeğin gözünden kadını değerlendirmenin yoğun olduğu bir anlam dünyasının varlığını ortaya koymaktadır. Bu durum ise kadın ya da erkek doğmanın bir sonucu olarak toplumsal cinsiyet kalıplarına maruz kalmaya meşru bir zemin oluşturmaktadır. Örneğin kadınların çalışma hayatında yer bulamaması ya da yer bulsa dahi intibak konusunda problem yaşaması, eğitime ulaşma yönünden yaşadığı güçlüklerin her biri toplumsal cinsiyet ayırımcılığına örnek olarak gösterilebilir.

Tarihsel süreç ele alındığında günümüz anlamında bir eşitlikten söz etmek konjonktürel değişimleri göz ardı etmek olacaktır. Ancak dönemin sosyal koşulları ele alındığında Türk'lerin kadına yönelik bakışı ile diğer toplumların bakışı arasındaki ciddi farklar dikkat çekmektedir. Bu konuda Türk toplumunda kadının diğer toplumlara göre daha değerli olduğunu görmek mümkündür. Tarihsel süreç içerisinde kültürel değişimlerin etkisiyle, özellikle Arap ve Fars adetlerinin kültürel normlara dönüşmesiyle kadın sosyal hayat içerisinde geri plana düştüğü dönemler yaşanmıştır. Ele alınan türkülerdeki ifadelerde bu dönemlerin yansıması olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2019). Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın. *İnsan ve İnsan* 6(21), 395-411.

Adams, C. J. (2013). *Etin Cinsel Politikası*. (Çev). G. Tezcan & M. E. Boyacıoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ağçoban, S. (2016). Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslam'da Kadının Yeri Üzerine Tartışmalar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* 2(1), 14-24.

Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırımcılığı ve Sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni* 26, 1-9.

Aksoy, İ. (2017). Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını. *Yasama Dergisi* 32, 7-20.

- Alptekin, D. (2014). Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32, 203-211.
- Altuntaş, O., & Altınova, H. H. (2015). Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)* 10(6), 83-100.
- Beauvoir, S. D. (1993). *Kadın İkinci Cins*. (Çev). B. Onaran. (8. bs.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 3, 108-114.
- Brizendine, L. (2011). *Erkek Beyni*. (Çev). Gül Tonak. İstanbul: Say Yayınları.
- Brizendine, L. (2011). *Kadın Beyni*. (Çev). Z. H. Ateş. (10.bs). İstanbul: Say Yayınları.
- Can, B. (2016). Arap Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD) 2(Special Issue 1)*, 92-103.
- Dayan, S. (2020). Bağdat Atasözlerinde Kadın ve Erkek Rollerini. *Türk Edebiyatları Araştırma Dergisi* 1(1), 43- 52. DOI: 10.47580/tead.113
- Dökmen Y. Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayınları.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve Din. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 4 Interface. *Journal of Management* 36(4), 1011-1039.
- Jung, C. G. (2015). *Feminen: Dişillığın Farklı Yüzü*. (Çev). T. V. Soylu. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Jung, C. G. (2015). *Maskülen: Erilliğin Farklı Yüzleri*. (Çev). D. G. Erdinç. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kırbaçoğlu Kılıç L. (2013). Başlangıçtan Günümüze Türklerde Kadın ve Kadın Eğitimi. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi* 4, 121-142.
- Koç, S. (2011). Türklerde Kadın ve Hüseyin Nihal Atsız'ın Tarihî Romanlarında Kadın Motifi. *Erdem Dergisi* 60, 155-186.
- Koçak, Z. C. (2017). İslam Öncesi Araplardaki Aile Kültürünün Hz. Peygamber ve Hadisler Üzerindeki Etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(7), 237-271.
- Köksel, B. (2011). Orhon Yazıtları'nda Kadın. *Humanities Sciences* 6(2), 331-341.
- Kurt, B. (2016). *Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği ve Malatya Türküleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Lindsey L. L. (1990). *Genderroles A Sociological Perspective*. United States of America: PrenticeHall International Limited.
- Martin, L. (2009). *Cadılığın Tarihi Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli*. (Çev). B. Baysal. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Mirzaoğlu, F. G. (2005). Türklerde Mitolojik Unsurlar. *Türkbilig* 10, 34-53.
- Powell, G. N., & Greenhaus, J. H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at the Family -> Work Interface. *Journal of Management* 36(4), 1011-1039. <https://doi.org/10.1177/0149206309350774>.
- Özel, S. (2019). Dede Korkut Hikâyelerinde Kadın ve Aileye Verilen Önemin İncelenmesi. *BİLAR Bilim Armonisi Dergisi* 2(2), 53-62. doi: 10.37215/bilar.2019257649
- Reed, E. (2012). *Kadının Evrimi*. (Çev). Şemsa YeğİN. (3. Bs). İstanbul: Panel Yayınevi.

Seerger, Ç. & Lomax A. (1997). Halk Şarkıları ve Kültür. (Çev). Gülay Mirzaoğlu. *Milli Folklor Dergisi* 34, 87-93.

Solmaz, F. (2020). Kültür ve Dil. İçinde *Kültür ve Sosyoloji*. (Ed.). Dikici, E. & Bingöl, O. Konya: Eğitim Yayınevi.

Şahin Aynur, H. (2019). Ayetler Işığında Cahiliyeden İslam'a Kız Çocuğu/Kadın Haklarının Tahvili. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19(2), 479-518. <https://doi.org/10.33415/daad.575458>

Taslaman, C. & Taslaman, F. (2019). *İslam ve Kadın*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.

TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Terzi, A. (2012). Türk Siyaset Kültüründe Kadınların Rolü. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1(1), 17-24.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Toplumsal cinsiyet olgusu insanlık tarihi kadar eski bir konudur. Tarihsel süreç boyunca her bir cins ötekiyle olan uyumu doğrultusunda, çeşitli yönleriyle ve sosyal rol boyutuyla diğerinden ayrılmıştır. Bu durum biyolojik farklılaşmanın yanı sıra sosyal bünyeyi kapsayan çeşitli unsurları da içermektedir. Sosyoloji literatüründe kadına erkeğin anlam dünyasından bakmaya ataerkil bakış açısı denmektedir. Tarihsel süreç boyunca her bir toplum kendi varlığını sürdürüebilmek adına toplumu oluşturan bireylere çeşitli roller yüklemiştir. Bu durum sonucunda ortaya çıkan ayrımlar gerek doğaya gerek coğrafyaya meydan okumak adına çeşitli rasyonel eylemleri içermektedir. İstisnasız her toplum bu sosyal gerçekliğin ışığında kadına ve erkeklere farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. İnsanlık tarihinin oldukça eski dönemlerinde ortaya çıkan bir millet olarak Türk milleti kadını her zaman erkeğin yanında ve onunla birlikte uyum içerisinde olarak konumlandırmıştır. Eski Türklerde kadın sosyal yaşam içerisinde erkek kadar aktif ve sosyal yaşamın ana aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yönetim ve askeriye alanlarında da çeşitli yönlerden katkı sağlayan bir profil çizmektedir. Yine Selçuklu İmparatorluğu "kadının yeri evidir" mottosunu benimsemeyerek sosyal dayanışmanın ilk örneklerinden olan ahiliğin kadına bakan yüzü Bacıyan-ı Rum teşkilatını kurmuştur. Dolayısıyla Türk toplumunun tarih sahnesinde yer aldığı ilk günlerden Türk'ün İslam'ının varlığını sürdürdüğü bütün süreçlerde kadını erkekten ayıran farklı ve müstakil bir bakış açısının varlığından söz etmek büyük bir yanlıştır. Keza Orta çağ Avrupa'sının karakteristik özelliklerinden biri kadını "cadı" imgesiyle simgeleştirmek iken bir Arap geleneği olan kadını eve kapatma ve kadını toplumda ikinci sınıf ilan etme fikri Türk tarihinin hiçbir aşamasında görülmemektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve yükselme dönemleri de kadının erkekten bağımsız düşünülmediği, kadının erkekle birlikte ele alındığı ve sosyal yaşamın bütün öğeleri tarafından kuşatılan bir kadın algısı söz konusudur. Ancak çeşitli grupların İslamiyet'i belirli kalıplara sokması sonucu özellikle Arap ve Fars kültüründeki öğeler İslam'ın kendisi gibi lanse ettirildiği için kadına yönelik algı belirli yönleriyle yozlaşmıştır. Bu yozlaşma belirli süreçleri içerisinde barındıran çeşitli farklılaşma süreçlerini içermektedir. Bu süreçlerin hiçbirisi birbirinden bağımsız değilken karmaşık ve eklektik düşünce biçimlerini de içerisinde barındırmaktadır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun gerileme ve çöküş dönemlerinde III. Selim'le başlayan ve II. Mahmut'la devam eden süreçte genellikle askeri konular esas alınarak bir yenileşme çabası içerisine girilse de sosyal bünye içerisinde özellikle gayrimüslim kadınların edindiği haklar bu konuda yeni bir dönemi başlatmıştır. Özellikle bu dönemden itibaren kadınlar sosyal hayata yeniden intibak ettirilmeye çalışılmış ve devletin çeşitli unsurları tarafından bu konu yoğun şekilde desteklenmiştir. Tanzimat ve Meşrutiyet süreçleri de bu konunun yasal zemine oturması için önemli uygulamalar olarak ele alınabilir. Ancak bu dönemde İmparatorluğun doğrudan çağdaş bir kadın profili inşa etmek gibi bir derdinin olduğu söylenemez. Yapılan yasal değişiklikler genellikle devletin geri kalmışlığına bir çözüm bulmak amacı taşımaktadır. Kadınlara verilen asıl haklar ise Atatürk'ün cehaletle mücadele sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bu sosyal değişim süreci gerek medeni kanunla gerek anayasal ve sendikalar faaliyetleriyle desteklenmiştir. Seçme seçilme hakkı başta olmak üzere, eğitim alanında ve çalışma hayatında yapılan düzenlemeler çağdaş bir Türk

kadını profili inşa etmeyi amaçlamıştır. Türküler ise edebiyatın söylemeye bağlı anlatı formlarından biri olarak karışımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan toplumsal alanın çeşitli izlerini taşıırken aynı zamanda toplumun kültürü, değerler, normları ve örf ile adetlerinden önemli izler taşımaktadır. Kısacası bir taraftan toplumun ortak kaderini ve kültürünü gözler önüne sererken diğer taraftan tarihin belirli bir döneminde bireylerin bir konuya nasıl baktığı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu yönüyle türküler toplumsal alanın kadına yönelik algısını içerirken ayrıca bu konudaki önemli sosyal alanlardan biri olarak görülebilir. Dolayısıyla türküler toplumun sosyolojisinin çözümlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Polat türküleri belirli bir yörenin belirli bir dönemde kadına yönelik algısını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada iki ağıt türkü esas alınarak toplumun sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet algısı ele alınmıştır. Örnek olarak ele alınan her iki türkü de törenin kadın üzerinde ki etkisinin ve eril bakış açısının izlerini göstermektedir. Türkülerde geçen:

“Orucu tuttum da bayram etmedim,
Emrinizden başka iş dutmadım,
Vurma zalım vurma canıma kıyma,”

“Altı kurşun bir geline hak mıydı?
Amcamın bakışı da deve kinlidir,
Amca dediğin de yeğen mi vurur?”

İfadeler kadının töre adı altında evlenmesine müsaade edilmediği ya da evlendikten sonra aile içi psikolojik, fiziksel çeşitli şiddet türlerine maruz kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla bu türküler çeşitli hikâyeler sonucu ortaya çıkan sosyal realitelere dayanması sebebiyle sosyolojik anlamda büyük bir önem taşımaktadır. Diğer taraftan sosyolojinin ana konularından biri olan toplumsal cinsiyet olgusunu da ışık tutmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken ana unsur adı geçen türkülerin, halk kültürünün belirli bir dönemini aydınlatmasıdır. Dolayısıyla zamandan ve uzamdan bağımsız ele alınmaması gerekir.

EXTENDED ABSTRACT: The phenomenon of gender is as old as human history. Throughout the historical process, each sex has been separated from the other in line with its harmony with the other, in various aspects and in terms of its social role. In addition to biological differentiation, this situation also includes various elements covering the social structure. In the sociology literature, looking at women from the world of meaning of men is called the patriarchal point of view. Throughout the historical process, each society has assigned various roles to the individuals who make up the society in order to maintain its own existence. The distinctions that arise as a result of this situation include various rational actions to challenge both nature and geography. Every society, without exception, has developed a different perspective on women and men in the light of this social reality. As a nation that emerged in ancient times of human history, the Turkish nation has always positioned women alongside men and in harmony with him. In the ancient Turks, women are as active as men in social life and appear as the main actor of social life. In addition, it draws a profile that contributes to various aspects in the fields of management and military. Again, the Seljuk Empire did not adopt the motto "the place of women is home" and established the Bacıyan-ı Rum organization, which is one of the first examples of social solidarity, the face of ahi that looks at women. Therefore, it is a great mistake to talk about the existence of a different and independent perspective that distinguishes women from men in all the processes in which the Islamic of the Turk has continued to exist since the first days of Turkish society on the stage of history. Likewise, while one of the characteristic features of medieval Europe was to symbolize women with the image of "witches", the Arab tradition of locking women in the house and declaring women as second class in society is not seen at any stage in Turkish history. During the establishment and rise periods of the Ottoman Empire, there is a perception of women in which women were not considered independent of men, women were considered together with men and were surrounded by all elements of social life. However, as a result of various groups putting Islam into certain patterns, the perception of women has degenerated in certain aspects, especially since the elements in Arab and

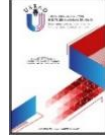

Persian culture have been presented as Islam itself. This corruption involves various processes of differentiation that involve certain processes. While none of these processes are independent of each other, they also contain complex and eclectic ways of thinking. Although the process that started with Selim III and continued with Mahmut II generally attempted to renew itself on the basis of military issues, the rights acquired by non-Muslim women in the social structure started a new era in this regard. Especially since this period, women have been tried to be re-adapted to social life and this issue has been intensively supported by various elements of the state. The Tanzimat and Constitutional processes can also be considered as important practices for placing this issue on a legal basis. However, it cannot be said that the Empire had any interest in building a profile of a modern woman directly in this period. The legislative changes that are made are usually aimed at finding a solution to the backwardness of the state. The real rights given to women emerge in Atatürk's struggle against ignorance. This process of social change has been supported by both civil law and constitutional and trade union activities. The arrangements made in the field of education and working life, especially the right to vote, aimed to build a profile of a modern Turkish woman. Folk songs, on the other hand, appear in our mix as one of the narrative forms of literature that depend on discourse. On the other hand, while it carries various traces of the social field, it also carries important traces of the culture, values, norms and customs and traditions of the society. In short, on the one hand, it reveals the common fate and culture of society, and on the other hand, it provides important information about how individuals looked at a subject in a certain period of history. In this respect, while folk songs include the perception of the social sphere towards women, they can also be seen as one of the important social areas in this regard. Therefore, folk songs play an important role in the analysis of the sociology of society. Polat folk songs are very important in terms of showing the perception of a certain region towards women in a certain period. In this study, the sociology of society and gender perception were discussed on the basis of two lamentations. Both folk songs, which are taken as examples, show the traces of the effect of the ceremony on women and the masculine point of view. In folk songs:

"I fasted but did not feast,
I have done nothing but your order,
Don't hit me, don't hurt me."

"Was six bullets a bride's right?
My uncle's gaze is also camel-grudgey,
Uncle shoots your nephew when you say it?"

The statements show that the woman is not allowed to marry under the name of honor or that she is exposed to various types of psychological and physical violence within the family after marriage. Therefore, these folk songs are of great sociological importance because they are based on social realities that emerge as a result of various stories. On the other hand, it also sheds light on the phenomenon of gender, which is one of the main topics of sociology. The main element to be considered here is that the aforementioned folk songs illuminate a certain period of folk culture. Therefore, it should not be considered independently of time and space.

BORSA İSTANBUL BÜNYESİNDE KATILIM ENDEKSİ OLUŞTURULMASININ HİSSE SENEDİ FİYATLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE EFFECT OF CREATING PARTICIPATION INDEX IN BORSA
ISTANBUL ON SHARE PRICES

Fatih KONAK

Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İşletme
Bölümü,
Çorum/Türkiye.
Assoc. Prof. Dr., Hitit University,
Business Department,
Çorum/Türkiye.
fatihkonak@hitit.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-6917-
5082

Diler TÜRKÖĞLU

Doktora Adayı, Hitit Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme
Anabilim Dalı,
Çorum/Türkiye.
PhD. Candidate, Hitit University,
Graduate School of Social
Sciences, Business,
Çorum/Türkiye.
diler.turkoglu@samsun.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5247-
1590

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1140256

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 04.07.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 02.12.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Konak, F., & Türkoğlu, D. (2022).
Borsa İstanbul Bünyesinde Katılım Endeksi Oluşturulmasının Hisse Senedi Fiyatları
Üzerindeki Etkisi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(10), 813-
831.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
Mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu çalışmanın temel amacı Katılım Endeksi'nin 12 Kasım 2021 tarihi itibarıyla Borsa İstanbul bünyesine dâhil edilmesinin hisse senedi fiyatlarındaki etkisini Olay Çalışması (Event Study) yöntemiyle ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, BİST Katılım Tüm Endeksi'nde işlem gören 169 firmadan kesintisiz verisine ulaşılabilen 127 firmanın günlük kapanış fiyatları ile ortalama anormal getiriler (AAR) ve ortalama kümülatif anormal getiriler (CAAR) hesaplanmıştır. Uygulanan metodoloji kapsamında, olay günü olan 12 Kasım 2021 baz alındığında -20, - 250 hesaplama periyodunda, 20 gün öncesi ve 20 gün sonrası inceleme dönemi dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Borsa İstanbul Katılım Endeksi'ne dâhil olmanın hisse senedi getirileri üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, piyasanın bu bilgi seti çerçevesinde yarı güçlü formda etkin olmadığı neticesine ulaşılmıştır. Diğer taraftan, elde edilen istatistiksel olarak anlamlı bulguların süreklilik veya belli bir yön takip etmiyor olması, piyasa katılımcıları için bu tür bilgilerin yatırım süreçlerinde kullanılması aşamasında dikkatli olunması gerekliliğini ortaya koyduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: BİST Katılım Endeksi, Etkin Piyasalar Hipotezi, Davranışsal Finans, Olay Çalışması

Abstract: The main purpose of this study is to reveal the effect of the inclusion of the Participation Index in Borsa Istanbul as of November 12, 2021, on the stock prices, using the Event Study method. For this purpose, average abnormal returns (AAR) and average cumulative abnormal returns (CAAR) were calculated with the daily closing prices of 127 companies whose data can be accessed continuously from 169 companies according to the BIST Participation All Index. Within the scope of the methodology applied, 20 days before and 20 days after the event period were taken into account in the estimation period of -20, - 250, based on the event day, 12 November 2021. According to the findings, it has been determined that being included in the Borsa Istanbul Participation Index has an effect on stock returns. In addition, it has been concluded that the market is not efficient in a semi-strong form within the framework of this information set. On the other hand, it can be said that the statistically significant findings obtained do not follow a continuity or a certain direction, revealing the necessity of being careful when using such information in investment processes for market participants.

Key Words: BIST Participation, Efficient Markets, Behavioral Finance, Event Study

Giriş

Rasyonel yatırımcıların menkul kıymetler piyasasından beklentisi aynı risk düzeyinde maksimum getiri elde etmek ya da aynı getiri düzeyinde minimum risk almaktır. Dolayısıyla finansal piyasalarda fiyatların ön görülmesi büyük önem arz etmektedir. Yatırımcı açısından tahmin edilebilir menkul kıymet fiyatları beklenen getiriyi maksimum, riski ise minimum seviyede tutmaya yardımcı olabilecektir. Ancak Fama, Etkin Piyasalar Hipotezi ile piyasaların etkin olduğunu, dolayısıyla menkul kıymet fiyatlarının hali hazırda tüm bilgileri içerdiğini ve fiyatlardan anormal getiri elde edilemeyeceğini öne sürmektedir (Fama, 1970). Literatürde bu savı destekleyici çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Choudhry, 1994; Narayan ve Parasad, 2007; Zeren vd., 2013; Bektur ve Aydın, 2019). Temelinde Beklenen Fayda odaklı Etkin Piyasalar Hipotezi, yatırımcının tamamen rasyonel olduğunu ve bu sebeple faydayı maksimize etmek adına beklentiler ve yatırımlar gerçekleştirdiğini iddia etmektedir. Ancak rasyonel yatırımcı odaklı ve anomalilerin mümkün olmadığını öne süren bu teorinin aksine Kahneman ve

Twersy (1979) Beklenti Teorisi ile yeni bir çalışma alanının varlığını gözler önüne sermiştir. Beklenen Fayda Teorisinin fayda odaklı yaklaşımının aksine değer odaklı bir yaklaşım olan Beklenti Teorisi varlık durumları değil, kazanç ve kayıplar olarak tanımlanabilmektedir. Başka bir ifadeyle kayıplara karşı verilen tepkiler, onlara denk düşen kazançlara karşı verilen tepkiden daha güçlüdür şeklinde özetlenebilir (Kahneman, 2018: 322-327).

Davranışsal Finans bağlamında, piyasa anomalileriyle normalüstü getiri elde edilebileceğini ispatlayan birçok çalışma finans literatüründe yer almaktadır. Bu çalışmalar piyasa ve firma anomalileri olduğu kadar yatırımcının psikolojisi odaklı da olabilmektedir. Bilişsel önyargı ve hevrestiklerin yatırımcıların karar verme aşamasındaki davranışlarını etkiledikleri, yatırımcının irrasyonel bir birey olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Dolayısıyla yapılan çalışmalar Davranışsal finansı destekleyici anomalileri konu almaktadır.

Bireylerin irrasyonel karar vericiler olması birçok psikolojik ve sosyolojik temele dayanmaktadır. Kimi davranış bilimciler insanın doğal yolla kendiliğinden öğrenme; kimileri ise davranışın kaynağının kişinin kendisinden ziyade çevresinde olduğunu öne sürmektedir (Arkonaç, 1998: 395). Bu olgu irrasyonel bireyler açısından ele alındığında, yatırımcılar finans bilimine dini perspektiften bakabilmektedir. Buradaki karar verme kriteri İslam dininin emrettiği Kuran-ı Kerim kuralları ve dolayısıyla ortaklık esasına dayanan faizsiz, adil ve istikrarlı bir sistemin varlığıdır. Günümüzde İslami Finans enstrümanlarının kullanımının yaygınlaşması, bu enstrümanlara yatırım yapan bireylerin sayısında da artışa neden olmaktadır. Bu enstrümanlar aynı zamanda hisse senetleri ve risk ilişkisinin sonucu olarak kâr ve zarara katılma hakkını temsil etmektedir (Bayındır, 2015: 62). Bu doğrultuda İslami inanç sistemine göre yatırım yapan bireyleri Davranışsal Finans çerçevesinde değerlendirmek doğru olacaktır. Zira faydanın değil değer maksimizasyonunun ön planda tutulması İslami Finans açısından da karar vermede büyük rol oynamaktadır. İslami kriterlere uygun Hisse Senetleri, İslami birer enstrüman olup, İslami Endeks ya da Katılım Endeksi olarak anılan portföylere, belli kurallara göre seçilmektedirler. BİST Katılım Endeksi 09.07.2014 tarihinden 12.11.2021 tarihine kadar Bizim Menkul Değerler A.Ş. Danışma Kurulu onayıyla belirlenen kriterlerle Katılım 50 Endeksi olarak işlem görmekteydi. Ancak söz konusu Endeks 12.11.2021 tarihinden itibaren Borsa İstanbul bünyesine katılarak BİST Katılım Tüm Endeksi adı altında işlem görmektedir (Borsa İstanbul, 2021).

Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a katılmasının hisse senedi fiyatlarına etkisini, diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında, Event Study (Olay Çalışması) yöntemiyle belirlemektir. Elde edilen bulguların hipotezler kapsamında değerlendirilmesi ve piyasa etkinliğinin araştırma sonuçlarıyla değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada Etkin Piyasalar Hipotezi ve Davranışsal Finans, İslami Finans ve BİST Katılım Endeksi ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. Hemen

akabinde literatür taraması gerçekleştirilmiş, veri seti ve metodoloji açıklanmıştır. Sonrasında analiz bulguları yorumlanarak, sonuçlara yer verilmiştir.

Etkin Piyasalar Hipotezi ve Davranışsal Finans

Rasyonel bir yatırımcı kitlesinin k arı maksimize etmek adına birbirleri ile rekabete girdikleri ve bilginin herkes tarafından kolay ulaşılabilir olduğu piyasa koşulları etkin piyasa olarak adlandırılmaktadır (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 385). Etkin piyasa hipotezinin temel esasları ise Samuelson'a (1965) kadar dayanmakta olup tüm piyasa katılımcılarının bilgisi ve beklentisi tamamıyla fiyatlara yansımışsa, bilgi anlamında etkin bir piyasada fiyat değişimleri tahmin edilemez şeklinde ifade edilmektedir (D m, 2003: 2). Bu bakış açısıyla Etkin Piyasalar Hipotezi 1970 yılında Fama tarafından geliştirilerek menkul kıymet fiyatlarının mevcut bilgiyi tam olarak yansıttığı şeklinde kısaca tanımlanmaktadır (Fama, 1970: 383). Bir başka ifadeyle zaman içinde herhangi bir noktada, herhangi bir hisse senedi veyahut tahvil için fiyat, söz konusu firmanın gelecekte yapacağı tahminleri hakkında piyasa katılımcılarının toplu bilgilerini yansıtmaktadır. Yani yeni bir bilgi piyasaya ulaştığı anda menkul kıymetin fiyatına yansıyacaktır (Cornett vd., 2016: 244). Etkin Piyasalar Hipotezinin birbiriyle ilişkili iki bileşeni mevcuttur, bunlardan ilki fiyatların rasyonel olmasıyla ilgilenirken diğer piyasa alt etmenin mümkün olup olmadığı ile ilgilenmektedir (Thaler, 2019: 238).

Fama (1970) "Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work" isimli çalışmasında piyasa etkinliğini  c düzeyde açıklamıştır (Fama, 1970: 383):

Zayıf formda piyasa etkinliğini, bilgi setinde tarihsel fiyatların dâhil olduğu etkinlik düzeyi olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla tarihsel bilgilerle bugünkü fiyatları tahmin etmek olanaksızdır.

Yarı g cl  formda piyasa etkinliği, fiyatların kamuya açık olan diğer bilgileri de ( rneğin, yıllık kazanç duyuruları, hisse senedi bölünmeleri, vb.) içerdiğini, başka bir ifadeyle tarihsel bilgilere ek olarak açıklanmış kamu bilgilerinin de fiyatlara yansımış olması nedeniyle, açıklanan kamusal bilgilerle de fiyat tahmin etmek imk nsızdır.

G cl  formda piyasa etkinliğinde ise, belirli yatırımcıların veya grupların fiyat oluşumuyla ilgili herhangi bir bilgiye tekelci erişime sahip olup olmadığıyla ilgili g cl  biçim testleri gözden geçirilmektedir. Diğer bir deyişle kamuya açık duyurular da dâhil olmak üzere bütün bilgiler hisse senedi fiyatlarına yansımıştır ve yatırımcı hisse senedi fiyatlarını tahmin edememektedir.

Tüm bu bilgiler işığında etkin bir piyasada yatırımcının anormal getiri elde etmesi mümkün değildir (Karan, 2013: 277). Dolayısıyla hipoteze göre anomali elde edilememektedir. Ancak yapılan ampirik çalışmalarla elde edilen bulgular piyasalarda anormal getiri elde edilebileceğinin kanıtını ortaya koymaktadır (Koç vd., 2019; Amaroh, 2020; Konak ve  zkahveci, 2021). Kısacası Etkin Piyasalar Hipotezinin rasyonel yatırımcı perspektifi çizdiği, bir başka ifadeyle yatırımcıların

mevcut portföylerinden anormal getiri elde edemeyeceği ifade edilmektedir. Öte yandan yatırımcıların irrasyonel davranışlarının da yatırım kararlarında etkili olabileceğini öne süren ampirik Davranışsal Finans kavramının literatüre dahil olmasına sebep olmuştur. Daniel Kahneman ve Amos Tversky'ye 2002 yılı Nobel Ekonomi ödülü getiren çalışmalarında (Thinking, Fast and Slow) öne sürdükleri Beklenti Teorisi, Etkin Piyasalar Hipotezinin temelini oluşturan Beklenen Fayda Teorisine bir eleştiri olarak ortaya atılmıştır. Fayda teorisi, tüm koşullarda akılcı bir insanın faydayı ölçmesi ve bu doğrultuda tercihler yapması ve karar vermesi esasına dayanmaktadır (Bernstein, 2020: 131). Bu teoriyle birlikte beklenen fayda teorisinin aksine faydadan ziyade insanın doğasında yer alan değer maksimizasyonunun önemini ve insanın karar alma sürecinde rasyonel davranamayacağı (Kahneman, 2018) fikriyle birlikte Davranışsal Finansın kavramı çalışmalarda yerini almaya başlamıştır. Davranışsal Finans, finansal piyasalarda ve kararlarda yatırımcı psikolojisinin etkisini araştıran bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 729). Geleneksel finansın aksine Davranışsal Finans piyasa anomalilerini de beraberinde getirmektedir. Tversky ve Kahneman (1989) anomaliyi "normatif modelden fiili davranış sapmalarının göz ardı edilemeyecek kadar yaygın, rastgele hata olarak reddedilemeyecek kadar sistematik ve normatif sistemi gevşeterek uyum sağlayamayacak kadar temeldir" şeklinde tanımlamaktadır. Anomaliler de kendi içerisinde sınıflandırılabilir. İlk olarak piyasa anomalilerinden bahsedilebilir. Piyasa anomalileri takvim anomalisi, haftanın günleri anomalisi, Ocak ayı anomalisi, Pazartesi anomalisi, tatil anomalisi, firma ve fiyat anomalisi olarak sıralanabilir; bir diğer anomali türü ise psikolojik ve bilişsel önyargılar olarak ifade edilmektedir. Bunlar temsililik, mevcudiyet, çıpalama, aşırı güven, inançta ısrarcılık ve doğrulayıcı önyargı, geri görüş önyargısı, optimizm önyargısı, aşına olma önyargısı, öncelik sonralık etkisi, muhafazakarlık, kendine atfetme önyargısı şeklinde sıralanabilmektedir.

İslami Finans ve Bist Katılım Endeksi

El-Mevdudi (2016)'ye göre bir ülkenin veya bir toplumun ekonomisinin felsefesinden bahsedilebilmesi için öncelikle o ülke ya da toplumun karşılaştığı ekonomik sorunlarla baş edebilme yeteneğine sahip olması ve bu sorunlara çözümcü yaklaşımlar sergilemesi gereklidir. Sonrasında söz konusu ekonominin felsefesi, o ülke ve toplumun maneviyatı ve sosyokültürel yapısı dolayısıyla gelenekleri ile uyumlu olmalıdır. Hiçbir toplum ahlaki felsefesi ve geleneksel yaşam tarzı ile ilişkili olmayan bir ekonomik sisteme adapte olamaz (El-Mevdudi, 2016: 161). El-Mevdudi'nin bu yaklaşımla geleneksel ekonominin homo economicus kavramına karşılık homo islamicus kavramını ortaya koymuştur. El-Mevdudi'nin ekonomik vizyonu insancıl, verimli, adil ve toplumun tüm bireylerin ihtiyaç ve refahının karşılanmasını garanti edecek bir işleyiş öngörmektedir. El-Mevdudi'ye göre verimlilik, ekonomistler için yıllar içinde merkezi bir önem kazanmaktadır. Kaynakların verimli paylaşımı, ekonomik analizler ve bu yönde bir politika geliştirmek için mutlaka gerekli olan bir olgudur (El-Mevdudi, 2016: 13-44). Tüm bu ilkeleri uygulamak Kur'an-ı Kerim'in öğretilerini iyi anlamaktan

geçmektedir. Bu doğrultuda İslami Finans en bilinen tanımı ile Şer'i kurallara göre işleyen finans olarak tanımlanabilmektedir.

Günümüzde İslami Finans'a artan ilginin nedenlerinden en önemlisi 2008 yılındaki küresel finansal krizin beraberinde faize dayalı finans endüstrisindeki kurumların toplum nezdinde sarsılan itibarlarıdır. Dolayısıyla son dönemde İslami Finans artan ilginin öncelikli nedeni, geleneksel finansal sisteme ahlak temelli bir alternatif olma ihtimalidir (Yanpar, 2021: 23). Geleneksel finansa alternatif olarak kabul edilen İslami Finans piyasalarına ilişkin öne çıkan ilk ilke faizden kaçınma ilkesidir (Bayındır, 2015: 28). El-Mevdudi (2018) "Faiz" adlı eserinde faizin (ribanın) yasak olması için birçok neden saymıştır, özellikle faiz için "toplumda servetin serbestçe dolaşımını durdurur, hatta servetin yönünü yoksullardan zenginlere doğru çevirir" şeklinde yapmış olduğu tanımlama İslami perspektifle yatırım yapan bireylere yol gösterici niteliktedir. Zira bu tanım sermaye piyasalarında servetin tabana yayılması ilkesini desteklemektedir ve yatırımcıların İslami Endekslere yönelmesinin sebepleri arasında önemli yer tutmaktadır. Tüm bilgilerden yola çıkarak geleneksel endekslere alternatif olarak İslami Endeksler, İslami bakış açısıyla karar veren yatırımcıların dikkatini çekmektedir. Bu endeksleri oluşturan İslami kriterlere uygun Hisse Senetleri, Şeriat hukukuna uygun alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin hisselerini ifade etmektedir. Bir hisse senedinin İslami esaslara uygunluğu şirketlerin faaliyette buldukları sektöre ve şirketlerin sermaye yapılarına bakılarak belirlenmektedir (Koç vd., 2019: 846). Ülkemizde İslami Endeksler, Katılım Endeksi adıyla işlem görmektedir. Katılım Endeksleri 12 Kasım 2021 tarihine kadar Endeks Danışmanı olan Bizim Menkul Değerler A.Ş. tarafından Danışma Kurulu onayıyla belirlenen kriterler göz önünde bulundurularak, arındırma oranları sıralamasıyla oluşan paylardan meydana gelmekteydi. 12 Kasım 2021 tarihinden itibaren Borsa İstanbul'da işlem görmeye başlayan Katılım Endeksleri Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) bünyesinde bulunan Danışma Kurulu tarafından oluşturulmaktadır. Endekslerin kapsamı belirlenirken alkollü içki üretim ve ticareti, domuz ve domuz mamullerinin üretim ve ticareti, Tıbbi gayeler dışında uyuşturucu maddelerin üretim ve ticareti, faizli finans işlemleri, İslami değerlerle bağdaşmayan eğlence, otelcilik vb. faaliyetler, Ahlaka ve İslami değerlere aykırı yayıncılık gibi ilkeler göz önünde bulundurulmaktadır. Bu alanlardaki şirket faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin toplam gelirler içindeki payının %5'i, bilançosunda yer alan faizli varlıkların, ortalama piyasa değeri veya toplam varlıklardan büyük olana oranının %33'ü ve yine bilançoda yer alan faizli borçların ortalama piyasa değeri veya toplam varlıklardan büyük olana oranının %33'ü aşıp aşmadığına bakılmaktadır. Bu aşamalar BİST Katılım Tüm Endeksini oluşturmaktadır. BİST Katılım 30, BIST Katılım 50 ve BIST Katılım 100 Endeksleri ise BIST Katılım Tüm Endeksi kapsamındaki şirketler arasından, işlem hacmi ve fiili dolaşımdaki paylarının piyasa değeri en yüksek şirketler seçilerek oluşturulmaktadır. BIST Katılım 30, BIST Katılım 50, BIST Katılım 100 ve BIST Katılım Tüm endeksleri için Mayıs-Eylül ve Ekim-Nisan olmak üzere 2 endeks dönemi bulunmaktadır (Borsa İstanbul, 2021).

Literatür Taraması

Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul bünyesine dâhil edilmesinin hisse fiyatına olası etkisini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma özelinde yapılmış akademik araştırmalardan öne çıkanlarının bir kısmına bu bölümde yer verilmiştir. İlgili literatür incelenirken kronolojik bir sıralama yerine farklı veya benzer sonuçlara birlikte yer verilip destek ve tartışma noktaları belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Koç, Çelik ve Çelikkol (2019) çalışmalarında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren şirketlerin Katılım 30 Endeksi'ne dâhil edilmesinin hisse senetlerinin finansal performansına etkisinin olup olmadığı olay çalışması yöntemi ile araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada şirketlerin katılma Endeksi'ne dahil olduğu her bir tarih, olay tarihi olarak kabul edilmiş ve hisse senetlerinin kümülatif anormal getirileri istatistiksel olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda, şirketlerin BİST Katılım 30 Endeksi'ne dahil edilmeden önce hisse senetlerinin kümülatif anormal getirilerinde düşüş olduğu, düşüşün olay günü ve sonraki günlerde devam ettiği gözlemlenmiştir. Tablo değerleri, olay tarihinde ve takip eden günlerde %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı ancak olumsuz sonuçların elde edildiğini göstermektedir. Buna göre şirketlerin Katılım Endeksi'ne dâhil edilmesinin hisse senedi fiyatlarını olumsuz etkilediği söylenebilmektedir. Amaro (2020) ise çalışmasında Endonezya Devlet Başkanı Joko Widodo'nun 2 Mart 2020'de Endonezya'daki ilk COVID-19 hastasıyla ilgili açıklamasına piyasa tepkisinin kanıtını sunmamayı amaçlamıştır. Jakarta İslami Endeksi 70 (JII)'de işlen gören şirketlerin duyuru öncesi ve sonrasında ortalama anormal getirileri arasında bir fark olup olmadığını olay çalışması yöntemiyle inceleyen çalışmada, duyurudan 9 gün önce ve duyurudan 9 gün sonra gözlemler yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde JII 70'in ortalama hisse senedi getirileri, duyurudan sonraki ilk gün artan, ancak duyurunun beşinci gününden sonra keskin bir şekilde düşen dalgalı bir seyir izlemiştir. Test, duyurudan önce ve sonra ortalama anormal getirilerin negatif olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak negatif ortalama anormal getiri ile duyuruya piyasa olumsuz tepki vermekte ve yarı güçlü piyasa hipotezini desteklemektedir. Başka bir bakış açısıyla Konak ve Özkahveci (2021) çalışmalarında Katılım 50 Endeksi'ne kote olmuş firmalarda belirlenen zaman aralarında bu endekse dâhil olan ve endeksten çıkarılan hisselerinin getirileri üzerindeki etkiyi amaçlamaktadırlar. 2014 ve 2020 yılları arası endekse dâhil olan 181 ve endeksten çıkarılan 184 firmanın hisse senedi getirilerini olay çalışması yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada 181 ve endeksten çıkarılan 184, toplamda 414 (olay çalışması kapsamında duyuru/olay) şirket verisi -20, -250 hesaplama periyodunda -20, +20 olay penceresi dikkate alınmıştır. Sonuç olarak piyasanın yarı-güçlü formda olmadığı tespit edilmiştir.

Erdoğan ve Demir (2015) çalışmalarında BİST-100 Endeksi'nde 2007-2013 yılları arasında faaliyet gösteren şirketlerin Kurumsal Yönetim Endeksi'ne dâhil olmaları ve yönetim kurulu bünyesinde bulunan komitelerin yapısının şirket performanslarına etkisini test etmeyi amaçlamaktadırlar. Panel veri analizi

yöntemi kullanılarak yapılan analizlerin bulguları incelendiğinde söz konusu etkenlerin firma performansı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Kılıç (2011) alışmasında İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'ne dahil olan 28 şirketin, hisse senetlerinin üzerinde etkisi ve endekse dahil olduktan sonraki 5 günlük süreçte elde edilmesi muhtemel anormal getirilerin (Sermaye Varlıları Fiyatlama Modeli) CAPM ile test edilmesi amaçlanmıştır. Ampirik alışmalar sonucunda şirketlerin İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'ne girdikten birkaç gün içerisinde %60'ının yatırımcısına pozitif yönde anormal getiri sağladığı; ancak takip eden günlerde bu getirinin görece azaldığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Kassim, Ramlee ve Kassim (2017) alışmaları ile Financial Times Menkul Kıymetler Borsası Malezya EMAS şeriat Endeksi'nden Haziran 2007 - Haziran 2014 döneminde 107 şirketin endekse dâhil olması ve 95 şirketin endeksten çıkarılması işleminden yola çıkararak, oluşabilecek anomaliyi olay çalışması metoduyla tahminlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, dâhil edilen hisse senetlerinin önemli ve kalıcı normalüstü getiriler ve anormal hacimler gösterdiği tespit edilmiştir. Öte yandan, endeksten çıkarılan hisse senetlerinde ise ilan ve değişim tarihlerinden sonra geçici olarak anlamlı negatif getiriler ve normalin altında hacimlerin söz konusu olduğu bulgularına rastlanmıştır.

ıtak ve Ersoy (2016) Firmaların BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne dâhil edilmesine yatırımcı tepkisini ölçtükleri çalışmalarında olay çalışması ve ortalama testleri yapılmıştır. Ortalama testleri sonucu Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan ve almayan firmaların getiri oranı ortalamaları arasında anlamlı farklara rastlanmamıştır. Olay alışması sonuçları incelendiğinde ise Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kote olan firmaların, açıklanma tarihi öncesi 10 gün ve sonrasındaki 10 günü kapsayan olay penceresinde yer alan herhangi bir gün için anormal getiri oranını ortalamasının sıfırdan farklı çıkmadığı görülmektedir. Farklı bir bakış açısıyla Eyüboğlu ve Bulut (2016) alışmalarında 2003-2012 dönemleri için BİST-30 Endeksi'nde işlem gören şirketlerce yapılan duyuruların hisse senedi performansına etkisi araştırılmaktadır. Analizler, AAR açısından olay günü yatırımcıların en çok finansal haberler ile yeniden yapılanmaya ilişkin duyurulara tepki gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra olay öncesi ve sonrası gözlemlenen istatistiksel açıdan anlamlı CAAR değerleri Borsa İstanbul'un yarı-güçlü formda etkin olmadığını işaret etmektedir. Benzer şekilde Jamil vd (2020) 2007-2015 yılları arasında olay çalışması metoduyla, bir hisse senedinin İslami kriterlere uygun hisse senetleri arasında girmesi ya da çıkmasının duyurulmasının hisse senedi üzerindeki etkisini Malezya'da piyasasında test etmiştir. Netice olarak bir hisse senedinin şeriat Uyumlu Listesine dâhil edilmesiyle hisse senetlerinde fiyat artışının meydana geldiğine dair açık kanıtlar sunmakta olup listeden çıkarılması, hisse senedi fiyatının düşmesi nedeniyle negatif hisse senedi getirisine neden olmaktadır.

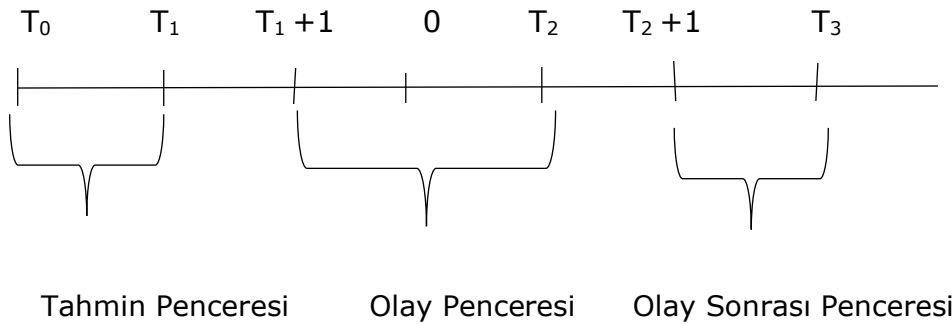
Shahzad vd. (2021) alışmalarında 2011'den 2020 yılına kadar COVID-19 ve diğer bulaşıcı hastalıların Pakistan'da işlem gören bankalar için hisse senedi

getirilerinin üzerindeki etkisini olay çalışması yöntemiyle tespit etmeyi amaçlamaktadırlar. Çalışma neticesinde yedinci gün hariç olay gününden sekizinci güne kadar COVID-19 Pakistan'daki tüm bankaların hisse senedi getirileri üzerinde olumsuz ve önemli bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Veri Seti ve Metodoloji

Çalışmada, Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'da işlem göremeye başladığı 12 Kasım 2021 tarihi olay günü alınarak, söz konusu endekste kesintisiz bir şekilde işlem gören 127 firmanın verisi kullanılmıştır. Bu doğrultuda AAR ve CAAR hesaplamalarının yapıldığı süre olay günü olan 12 Kasım 2021'den -20-250 hesaplama periyodunda 20 gün öncesi ve 20 gün sonrası inceleme dönemi dikkate alınmıştır. Uygulanan metodoloji kapsamında Olay alışması Zaman izelgesi Şekil 1'de gösterilmektedir. Hesaplama penceresi, olay penceresi ve olay sonrası penceresi Şekil 1'de ifade edilmektedir. Olay penceresi için olayın geçtiği gün etrafında ilgili olayın etki edebilmesi muhtemel kısa vadeli zaman aralığı araştırmacılar tarafından ön görölerek belirlenmesinin yanı sıra her gün için hesaplanan AR ve AAR değerleri birbirinden bağımsız olduğu için aralarında doğrudan bir etkileşim söz konusu değildir (Benninga, 2008: 372-373).

Şekil 1: Olay alışması Zaman izelgesi

Kaynak: (Benninga, 2008)

- "T₀" tahmin penceresinin başlangıç tarihini,
- "T₁" tahmin penceresinin bitiş tarihini,
- "[T₀ : T₁]" tahmin penceresi aralığını,
- "T₁ + 1" olay penceresinin başlangıç tarihini,
- "0" olay tarihini,
- "T₂" olay penceresinin bitiş tarihini,
- "[T₁ + 1: T₂]" olay penceresini aralığını,
- "T₂ + 1" olay sonrası penceresinin başlangıç tarihini,
- "T₃" olay sonrası penceresinin bitiş tarihini,
- "[T₂ + 1: T₃]" olay sonrası penceresi aralığını ifade etmektedir.

Bu bilgi doğrultusunda yukarıda bahsedilen olay penceresi -20-20 olarak incelemeye dâhil edilmiştir. Olay alışması metodolojisinde, beklenmedik bir olay seçilerek olayın kesin tarihi belirlenip ve bu olaydan etkilenen şirketlerin olay öncesi ve sonrası verileri analize dahil edilmektedir. Söz konusu olayın etkisini

değerlendirmek için menkul kıymetin ortalama ve kümülatif ortalama anormal getiri oranı belirlenmektedir. Olay penceresindeki gözlemlere dayalı anormal getiriler tahmin edildikten sonra anormal getiriler, olay penceresindeki gerçek getiriler ile olay penceresindeki normal getiriler arasındaki fark olarak tanımlanıp bulgular yorumlanmaktadır (Koç vd., 2019: 849). Veri setine dahil edilen endeksler değerlendirilirken, diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında, olay çalışmasının metodolojisi şu şekilde ilerlemektedir:

Öncelikle hisse senetlerinin günlük getirileri, normal dağılıma yaklaştırmak amacıyla doğal logaritmaları alınarak aşağıda gösterildiği şekilde hesaplanır:

$$R_t = \ln\left(\frac{P_t}{P_{t-1}}\right) \times 100 \quad (1)$$

R_t = t döneminde hisse senedine ait getirinin logaritmasını,

P_t = t döneminde hisse senedi fiyatını,

P_{t-1} = t-1 döneminde hisse senedi fiyatını ifade etmektedir.

İkinci olarak olay çalışmasında şirketlerin hisse senedi getirilerindeki değişim piyasa modeli kullanılarak hesaplanmaktadır (Koç vd, 2019).

$$E_{it} = \alpha_i + \beta_i \times R_{mt} + \varepsilon_t \quad (2)$$

α_i = i hisse senedine ait piyasa tarafından açıklanamayan ortalama getiriyi,

β_i = i hisse senedinin piyasa hareketlerine karşı duyarlılığını,

R_{mt} = piyasa endeksinin günlük getirisini ifade etmektedir.

Eşitlikte yer alan α_i ve β_i katsayıları en küçük kareler regresyonu yöntemiyle tahmin edilerek elde edilmektedir (Benninga, 2008, s. 333).

Üçüncü aşama duyuru sürecinde oluşan aşırı getiri hesaplanmaktadır (Brown ve Warner, 1985).

$$AR_{it} = R_{it} - E_{(r)it} \quad (3)$$

R_{it} = t gününde hisse senedinin getirini,

$E_{(r)it}$ = t gününde hisse senedinin beklenen getirisini ifade etmektedir.

Dördüncü aşamada ise t gününde n hisse senedinin ortalama anormal getirisi, AAR_t verilmektedir (Yazıcı ve Muradoğlu, 2002).

$$AAR_t = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n AR_{i,t} \quad (4)$$

Son olarak her bir menkul kıymet için, olay tarihinden T gün sonra ortalama kümülatif anormal getiriler, $CAAR_t$ o dönem boyunca ortalama anormal getirilerin toplamı hesaplanmaktadır (Yazıcı ve Muradoğlu, 2002).

$$CAAR_t = \sum_{i=0}^x AR_t \quad (5)$$

Amaç kapsamında Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a dâhil olmasının etkisini gözlemlemek için oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H_0 : Borsa İstanbul Katılım Tüm Endeksi'ne dâhil olunan 20 günlük dönemde, endekste yer alan şirketlerin ortalama anormal getiri düzeyi sifıra eşittir.

H_1 : Borsa İstanbul Katılım Tüm Endeksi'ne dâhil olunan 20 günlük dönemde, endekste yer alan şirketlerin ortalama anormal getiri düzeyi sıfırdan farklıdır.

Bu hipotezler doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular sonucunda, Katılım Endeksi'nin BİST Endeksi'ne dâhil olma durumunda istatistiksel olarak anlamlı sonuçların elde edilmesi halinde H_0 hipotezi reddedilecektir.

Analiz ve Bulgular

Bu bölümde Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul bünyesine dâhil edilmesinin hisse fiyatına olası etkisinin tespiti amacıyla Data Stream Veri Bankası'ndan temin edilen veriler analiz edilerek kümülatif ortalama anormal getirilere ait bulgular değerlendirilmiştir. Analiz kapsamında dikkate alınan 127 şirkete ait AR değerlerinin anlamlılığının dışında, araştırma özelinde metodoloji bölümünde bahsedilen 4. eşitlikteki AAR değerleri ilgili olayın etkisinin incelenmesi için dikkate alınmıştır. Bu kapsamda AAR değerlerinin normal dağılım gösterip göstermediği Jarque-Bera testi uygulanarak ölçülmüştür. Elde edilen bulgulara göre ortalama anormal getirilerin Jarque-Bera istatistik değeri 23.18442 ve istatistiksel olarak anlamlı olması (prob: 0.000009) verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Bu sonuçlar perspektifinde analiz için parametrik testlerin uygun olacağına karar verilmiştir.

Tablo 1: BIST Katılım Tüm Endeks'ine Giren Şirketler için AAR Sonuçları

Gün	AAR	Standart Sapma	P-Değeri	Negatif AARs (%)
-20	-0.002399	0.022161	0.0860*	0.61
-19	-0.002504	0.024051	0.0827*	0.69
-18	0.002874	0.017994	0.12664	0.46
-17	-0.001924	0.024077	0.0635*	0.60
-16	-0.010545	0.017722	0.44710	0.76
-15	-0.008308	0.015457	0.40813	0.78
-14	-0.001761	0.023041	0.0608*	0.65
-13	0.001724	0.018645	0.0735*	0.54
-12	0.000604	0.021771	0.0221**	0.49
-11	-0.003433	0.020522	0.13260	0.62
-10	0.001494	0.027367	0.0434**	0.54
-9	-0.008126	0.028049	0.22748	0.69
-8	-0.016564	0.025114	0.48926	0.83
-7	-0.001941	0.023562	0.0655*	0.59

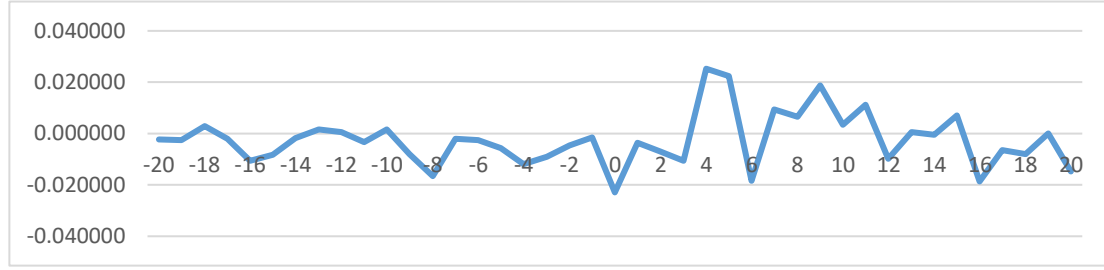

-6	-0.002536	0.021096	0.0954*	0.65
-5	-0.005566	0.019692	0.22210	0.71
-4	-0.011852	0.023525	0.38471	0.75
-3	-0.009093	0.025526	0.27772	0.80
-2	-0.004640	0.024346	0.15084	0.69
-1	-0.001440	0.019574	0.0585*	0.62
0	-0.022905	0.025618	0.62703	0.87
1	-0.003472	0.025140	0.10963	0.67
2	-0.006872	0.022952	0.23488	0.74
3	-0.010671	0.023990	0.34280	0.80
4	0.025272	0.027060	0.64787	0.15
5	0.022432	0.026006	0.60998	0.14
6	-0.018463	0.034489	0.40663	0.75
7	0.009492	0.031938	0.23321	0.42
8	0.006432	0.031786	0.16004	0.53
9	0.018706	0.034747	0.40872	0.31
10	0.003361	0.033786	0.079*	0.57
11	0.011286	0.031338	0.28066	0.35
12	-0.009793	0.035126	0.21914	0.67
13	0.000554	0.034065	0.12900	0.46
14	-0.000353	0.036226	0.00775	0.54
15	0.006977	0.034859	0.15831	0.42
16	-0.018620	0.034431	0.41039	0.76
17	-0.006447	0.032479	0.15704	0.64
18	-0.008118	0.032709	0.19560	0.67
19	-0.000044	0.032453	0.001***	0.54
20	-0.014761	0.035927	0.31813	0.75

*,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlılığı ifade etmektedir.

Şirketlerin BİST Katılım Endeksi'ne dâhil edilmesi sonrası ortalama anormal getiri (AAR) grafik halinde şu şekilde gösterilmektedir:

Grafik 1: BIST Katılım Tüm Endeksi'ne Giren Şirketler için AAR Sonuçlarının Grafik Gösterimi

Borsa İstanbul'a dâhil olan Katılım Endeksi şirketler için AAR sonuçları Tablo 1 ve Grafik 1'de gösterilmektedir. Olayın gerçekleşme günü olan 0. gün negatif AAR sonucu dikkat çekmektedir; ancak bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir. Tablo 1 incelendiğinde olay gününde önceki 20 günlük periyotta 7 adet anlamlı negatif AAR değeri dikkat çekerken, 3 adet pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı AAR değeri gözlemlenmektedir. Olay gününden sonraki 20 günlük periyot incelendiğinde ise biri pozitif diğeri negatif olmak üzere 2 adet anlamlı sonuca ulaşılmaktadır. Endeks Borsa İstanbul'da işlem görmeye başladıktan sonraki 10. günde pozitif ve %10 düzeyde anlamlı, 19. günde ise negatif ve istatistiksel açıdan %1 düzeyde anlamlı AAR değeri görülmektedir. Anlamlı bulguların gözlemlenmesi etkin piyasalar hipotezi anlamında baktığımızda BİST Katılım Endeksi açısından yarı güçlü formda etkin olmadığı ancak bu verilerin süreklilik arz etmemesi piyasanın anormal ortalamasının üzerinde getiri elde etmesine olanak sağlamamaktadır.

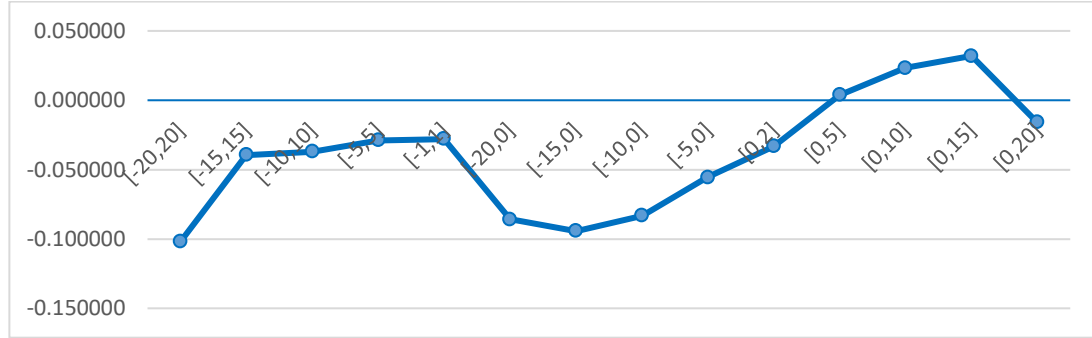
Tablo 2: BIST Katılım Tüm Endeksi'ne Giren Şirketler için CAAR Sonuçları

Gün	CAAR	Standart Sapma	P-Değeri	Negatif CAARs (%)
[-20,20]	-0.101940	0.225667	0.34776	74%
[-15,15]	-0.039453	0.187857	0.16600	65%
[-10,10]	-0.036950	0.184742	0.15821	69%
[-5,5]	-0.028808	0.098981	0.22850	69%
[-1,1]	-0.027817	0.046001	0.45354	80%
[-20,0]	-0.085934	0.119441	0.52682	81%
[-15,0]	-0.094342	0.107585	0.61779	85%
[-10,0]	-0.083168	0.096238	0.61087	86%
[-5,0]	-0.055496	0.061341	0.63266	89%
[0,2]	-0.033249	0.044660	0.54204	84%
[0,5]	0.003783	0.083137	0.036**	55%
[0,10]	0.023313	0.143146	0.12911	50%
[0,15]	0.031984	0.136672	0.18465	39%
[0,20]	-0.016005	0.161663	0.078*	61%

*,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlılığı ifade etmektedir.

[-20,+20] Şirketlerin BİST İstanbul Katılım Endeksi'ne dahil edilmesi sonrası ortalama kümülatif anormal getiri (CAAR) grafik halinde gösterimi ise şu şekildedir:

Grafik 2: BIST Katılım Tüm Endeksi'ne Giren Şirketler için CAAR Sonuçlarının Grafik Gösterimi

Tablo 2 ve Grafik 2'de ise Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a katıldığı tarih itibariyle farklı inceleme aralıklarında CAAR sonuçları gösterilmektedir. Tablo 2 incelendiğinde genel itibariyle istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar elde edilmiş olsa dahi [0,5] ve [0,20] pencerelerinde sırasıyla %5 pozitif ve %10 negatif ve istatistiksel olarak anlamlı CAAR değerleri gözlemlenmektedir. Katılımın gerçekleştiği günden önceki pencerelerde ise hepsinde negatif kümülatif ortalama oluşmaktadır ancak sonuçlar istatistiksel olarak anlamsızdır. Nihayetinde BİST Katılım Tüm Endeksinin yarı güçlü formda etkin olmadığı söylenebilmektedir. Ayrıca tahmin edilebilir bir trendin oluşmaması, katılımcıların bu bilgileri kullanarak piyasayı alt etme olasılığının düşük olduğu sinyali vermektedir.

Sonuç

Bu çalışma Katılım Endeksi'nin 12 Kasım 2021 tarihi itibariyle Borsa İstanbul'a katılan hisse senetlerindeki fiyat değişikliklerini Olay Çalışması yöntemiyle belirlemeyi amaçlamaktadır. Piyasanın etkinliğinin test edildiği çalışmada söz konusu tarih itibariyle yatırımcının anormal getiri elde edip edemeyeceği araştırılmaktadır. Zira Etkin Piyasalar Hipotezine göre tüm bilgiler hali hazırda hisse senedi fiyatına yansımıştır ve yeni bir olay ya da duyuruyla yatırımcının piyasayı alt etmesi mümkün değildir. Öte yandan firmaya ya da pazara özgü anomalilerin hisse senedi fiyatlarına etki ederek anormal getiri elde edilebileceğini savunan Davranışsal Finans, aynı zamanda yatırımcının irrasyonel davranabileceğini başka bir ifadeyle bilişsel önyargıları ve psikolojik etmenlerin etkisi altında kalarak karar verebileceklerini öne sürmektedir. Literatürde yer alan birçok çalışma da bu savı desteklemektedir. İslami Finans perspektifinden bakıldığında ise yatırımcının dini inançları doğrultusunda verdiği kararlar da Davranışsal Finans konusuna girmektedir. Bu bakış açısıyla oluşturulan portföylerin İslami kurallara uygun bir başka ifadeyle İslami Finans kriterleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Bu kriterler göz önünde bulundurulduğunda BİST Tüm Endeksi'nde işlem gören hisse senetlerinden oluşturulan ve İslami Endeks kuralları doğrultusunda arındırma oranlarına göre portföye dâhil edilen hisse

senetlerine yapılan yatırımlar ön plana çıkmakta ve yeni araştırma alanı ve konusu oluşturmaktadır. Bu teorik altyapı çerçevesinde, BİST Katılım Tüm Endeksi'nde işlem gören 169 firmadan süreklilik gösteren 127 firmanın günlük kapanış fiyatları ile veri seti oluşturulmuştur. Oluşturulan veri seti ile AAR ve CAAR hesaplamalarının yapıldığı süre olay günü olan 12 Kasım 2021'den -20-250 hesaplama periyodunda 20 gün öncesi ve 20 gün sonrası inceleme dönemi dikkate alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre ortalama anormal getiri (AAR) sonuçları olay gününden sonraki 20 günlük dönem dikkate alındığında biri pozitif diğeri negatif olmak üzere 2 adet istatistiksel olarak anlamlı sonuca ulaşılmaktadır. Endeks Borsa İstanbul'da işlem göremeye başladıktan sonraki 10. günde pozitif ve %10 düzeyde anlamlı, 19. günde ise negatif ve istatistiksel açıdan %1 düzeyde anlamlıdır. Aynı şekilde kümülatif ortalama getiri (CAAR) sonuçları incelendiğinde ise [0,5] ve [0,20] pencerelerinde sırasıyla %5 pozitif ve %10 negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuç olarak, Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a dâhil olmasıyla, diğere değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında, istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiş ve dolayısıyla piyasanın yarı güçlü formda etkin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmektedir; ancak bu verilerin süreklilik arz etmemesi piyasada ortalamanın üzerinde getiri elde edilmesine olanak sağlamamaktadır. Dolayısıyla endekse dâhil olmanın pozitif ya da negatif yönlü baskın bir etkisinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Çalışma da elde edilen bulgulara göre sonuçlar Erdoğan ve Demir (2015) ve Amaroh (2020) çalışmalarıyla çelişmekte; ancak Kılıç (2011), Eyüboğlu ve Bulut (2016) ve Koç, Çelik ve Çelikkol (2019) çalışmaları ile uyumluluk göstermektedir. BİST Katılım Endeksi'nin henüz yeni bir Endeks olarak değerlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda yeni çalışma yapacak araştırmacılara, Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a katılmadan önceki ve katıldıktan sonraki süreç değişik teknik ve modeller uygulanarak volatilitte, firma performansı gibi farklı çalışma konuları yaratabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Amaroh, S. (2020). Covid-19 Outbreak And Capital Market Reaction: An Evidence From The Jakarta Islamic Index 70. *Jurnal Ekonomi dan Keuangan Islam* 9(2), 227-244.
- Arkonaç, S. (1998). *Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi* (2. bsm.). İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Bayındır, S. (2015). *Fıkhi ve İktisadi Açından İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları)* 2. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bektur, Ç., & Aydın, M. (2019). Borsa İstanbul ve Alt Endekslerinde Zayıf Formda Piyasa Etkinliğinin Analizi: Fourier Yaklaşımı. *Akademik İncelemeler Dergisi* 14(2), 59-76.
- Benninga, S. (2008). *Financial Modeling*. (3rd ed.). MIT Press.
- Bernstein, P. (2020). *Tanrılara Karşı Riskin Olağanüstü Tarihi*. (Çev.).C. Feyyat. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Brown, S. J., & Warner, J. B. (1985). Using Daily Stock Returns: The Case Of Event Studies. *Journal of Financial Economics* 14(1), 3-31.

- Borsa İstanbul. (2021). Mart 14, 2022 tarihinde Borsa İstanbul: <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/6842/bist-katilim-endeksleri> adresinden alındı.
- Brown, S., & Warner, J. (1985). Using Daily Stock Returns: The Case of Event Studies. *Journal of Financial Economics* 14(1), 3-31.
- Choudhry, T. (1994). Stochastic Trends and Stock Prices: an International Inquiry. *Applied Financial Economics* 4(6), 383-390.
- Cornett, M. M., Adair, T. A., & Nofsinger, J. (2016). *Finans*. (Çev.). V. Sarıkovanlık. Ankara: Nobel.
- Çıtak, L., & Ersoy, E. (2016). Firmaların BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne Alınmasına Yatırımcı Tepkisi: Olay Çalışması ve Ortalama Testleri ile Bir Analiz. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 8(1), 43-57.
- Döm, S. (2003). *Yatırımcı Psikolojisi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- El-Mevdudi, E. A. (2018). *Faiz*. (Çev.). A. Genceli. İstanbul: Hilal Yayınları.
- El-Mevdudi, E. A. (2016). *İslam Ekonomisinin Temel İlkeleri*. (2. bsm). İstanbul: Çıra.
- Erdoğan, D., & Demir, Y. (2015). BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'ne Tabi Olmanın Firmanın Finansal Performansına Etkisi: 2007-2013 BİST 100 Örneği. *Sosyal Bilimler Metinleri* 2, 1-13.
- Eyüboğlu, K., & Bulut, H. (2016). Şirketlere Özgü Haberlerin Hisse Performansına Etkisi: BisT-30 Şirketleri Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* 16, 113-138.
- Fama, E. F. (1970). Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work. *The Journal of Finance* 25(2), 383-417.
- Jamil, N. S., Hassan, H., & Bujang, I. (2020). The Effect of Shari'ah Compliance Announcements on Stock Returns in Malaysia. *International Journal of Business and Society* 21(1), 217-233.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica* 47(2), 363-391.
- Kahneman, D. (2018). *Hızlı ve Yavaş Düşünme*. (9. bs.). (Çev.). F. Deniztekin, & O. Ç. Deniztekin. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Karan, M. (2013). *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kassim, N., Ramlee, R., & Kassim, S. (2017). Impact of Inclusion into and Exclusion From the Shariah Index on a Stock Price and Trading Volume: An Event Study Approach. *International Journal of Economics and Financial Issues* 7(2), 40-51.
- Kılıç, S. (2011). İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'ne Dâhil Olan Şirketlerin Getiri Performanslarının Ölçülmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar* 48(552), 45-58.
- Koç, Y., Çelik, S., & Çelikkol, H. (2019). The Stock Price Behavior of Participation Index Firms: The Event Study on Borsa İstanbul. *Business and Economics Research Journal* 4, 845-853.
- Konak, F., & Özkahveci, E. (2021). İslami Finans Perspektifinin Finansal Piyasalara Etkisi: Katılım 50 Endeksi Üzerine Bir Uygulama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* 8(3), 217-239.
- Korkmaz, T., & Ceylan, A. (2017). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değerler Analizi*. (8. bs.). Bursa: Ekin Yayınevi.

Narayan, P., & Parasad, A. (2007). Mean Reversion in Stock Prices: New Evidence from Panel Unit Tests for Seventeen European Countries. *Economics Bulletin* 3(34), 1-6.

Samuelson, P. A. (2016). Proof That Properly Anticipated Prices Fluctuate Randomly. in *The World Scientific Handbook of Futures Markets*, 25-38.

Shahzad, F., Yannan, D., Kamran, H. W., Suksatan, W., Nik Hashim, N. A. A., & Razzaq, A. (2021). Outbreak of Epidemic Diseases and Stock Returns: An Event Study of Emerging Economy. *Economic Research-Ekonomika Istraživanja*, 1-20.

Thaler, R. (2019). *Akıllı İnsanların Mantıksız Kararları*. (1. Bs.). (Çev.). Z. Akın. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1989). Rational Choice and the Framing of Decisions. In *Multiple Criteria Decision Making and Risk Analysis Using Microcomputers (Springer)*, 81-126.

Yanpar, A. (2021). *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. (3. Bs.). İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yazıcı, B., & Muradoğlu, G. (2002). Dissemination of Stock Recommendations and Small Investors: Who Benefits? *Multinational Finance Journal* 6(1), 29-42.

Zeren, F., Kara, H., & Arı A. (2013). Piyasa Etkinliği Hipotezi: İMKB İçin Ampirik Bir Analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 36, 141-148.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Bu çalışmada diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımıyla Katılım Endeksi'nin 12 Kasım 2021 tarihi itibarıyla Borsa İstanbul bünyesine dâhil edilmesinin hisse senedi fiyatlarındaki etkisini, ölçmek amaçlanmıştır. Aynı zamanda elde edilen bulguların hipotezler kapsamında değerlendirilmesi ve piyasa etkinliğinin araştırma sonuçlarıyla değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Çalışmada, Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'da işlem göremeye başladığı 12 Kasım 2021 tarihi olay günü alınarak, söz konusu endekste kesintisiz bir şekilde işlem gören 127 firmanın verisi kullanılmıştır. Bu çerçevede AAR ve CAAR hesaplamalarının yapıldığı süre olay günü olan 12 Kasım 2021'den -20-250 hesaplama periyodunda 20 gün öncesi ve 20 gün sonrası inceleme dönemi dikkate alınmıştır. Amaç kapsamında Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a dâhil olmasının etkisini gözlemlemek için oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H₀: Borsa İstanbul Katılım Tüm Endeksi'ne dâhil olunan 20 günlük dönemde, endekste yer alan şirketlerin ortalama anormal getiri düzeyi sifıra eşittir.

H₁: Borsa İstanbul Katılım Tüm Endeksi'ne dâhil olunan 20 günlük dönemde, endekste yer alan şirketlerin ortalama anormal getiri düzeyi sıfırdan farklıdır.

Bu hipotezler doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular sonucunda, Katılım Endeksi'nin BİST Endeksi'ne dâhil olma durumunda istatistiksel olarak anlamlı sonuçların elde edilmesi halinde H₀ hipotezi reddedilecektir. Olayın gerçekleşme günü olan 0. gün negatif AAR sonucu dikkat çekmektedir; ancak bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir. Olay gününden önceki 20 günlük periyotta 7 adet anlamlı negatif AAR değeri dikkat çekerken, 3 adet pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı AAR değeri gözlemlenmektedir. Olay gününden sonraki 20 günlük periyot incelendiğinde ise biri pozitif diğeri negatif olmak üzere 2 adet anlamlı sonuca ulaşılmaktadır. Endeks Borsa İstanbul'da işlem görmeye başladıktan sonraki 10. günde pozitif ve %10 düzeyde anlamlı, 19. günde ise negatif ve istatistiksel açıdan %1 düzeyde anlamlı AAR değeri görülmektedir. Anlamlı bulguların gözlemlenmesi etkin piyasalar hipotezi anlamında baktığımızda BİST Katılım Endeksi açısından yarı güçlü formda etkin olmadığı ancak bu verilerin süreklilik arz etmemesi piyasanın anormal ortalamasının üzerinde getiri elde etmesine olanak sağlamamaktadır. Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul'a katıldığı tarih itibarıyla farklı inceleme aralıklarında CAAR sonuçları genel itibarıyla istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar elde edilmiş olsa dahi [0,5] ve [0,20] pencerelerinde sırasıyla %5 pozitif ve %10 negatif ve istatistiksel olarak anlamlı CAAR değerleri gözlemlenmektedir.

Katılımın gerçekleştiği günden önceki pencerelerde ise hepsinde negatif kümülatif ortalama oluşmaktadır ancak sonuçlar istatistiksel olarak anlamsızdır. Nihayetinde BİST Katılım Tüm Endeksinin yarı güçlü formda etkin olmadığı söylenebilmektedir. Ayrıca tahmin edilebilir bir trendin oluşmaması, katılımcıların bu bilgileri kullanarak piyasayı alt etme olasılığının düşük olduğu sinyali vermektedir. Sonuç olarak, Katılım Endeksi'nin Borsa İstanbul Katılım Endeksi'ne dahil olmasının, diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında, istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiş ve dolayısıyla piyasanın yarı güçte etkin olmadığı gözlemlenmiştir ve bu sonuca göre H_0 hipotezi reddedilmektedir; ancak bu verilerin süreklilik arz etmemesi piyasanın anormal ortalamanın üzerinde getiri elde etmesine olanak sağlamamaktadır. Dolayısıyla endekse dâhil olmanın pozitif ya da negatif yönlü baskın bir etkisinden söz etmek mümkün görünmemektedir.

EXTENDED ABSTRACT: In this research, it is aimed to determine the variation in the related stock prices with the inclusion of the Participation Index in Borsa Istanbul on 12 November 2021, from a behavioral point of view, under the assumption that other variables likely to affect share prices remain constant. At the same time, it is, also be aimed to contribute to the knowledge set on the efficiency of the market in line with the findings. While 12 November 2021, when the Participation Index started to be traded on Borsa Istanbul, was taken into account as the Event Day, the Estimation Window (-20,-250) and the (-20,+20) Event Window were determined. During this period, 127 companies that were traded in the index without interruption and provided data continuity were included in the analysis. The hypotheses created to observe the effect of the Participation Index being included in Borsa Istanbul within the scope of the purpose are as follows:

H0: The average abnormal return level of the companies included in the Borsa Istanbul Participation All Index in the 20-day period after the Event is equal to zero.

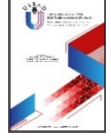
H1: The average abnormal return level of the companies included in the Borsa Istanbul Participation All Index in the 20-day period after the Event is different from zero.

According to the findings obtained from the analyzes made in line with these hypotheses, if statistically significant results are obtained, the H_0 hypothesis will be rejected. The negative AAR on the day of the event is not statistically significant. On the other hand, in the 20-day period before the event, 7 significant negative AAR values were noted, while 3 positive and statistically significant AAR values were detected. When the 20-day period after the event was examined, 2 significant results were obtained, one positive and the other. Negative. On the 10th day after the index started to be traded in Borsa Istanbul, a positive and 10% significant AAR value emerged, and on the 19th day, a negative and statistically significant AAR value at the 1% level. When we consider the results of AAR within the framework of the efficient markets hypothesis, it highlights the interpretation that the BIST Participation Index is not efficient in semi-strong form, but the fact that these data are not continuous does not allow to obtain above-average returns from the market. According to CAAR results that are analyzed at different examination intervals as of the date of Participation Index's participation in Borsa Istanbul, 5% positive and 10% negative and statistically significant CAAR values were observed in windows [0.5] and [0,20], respectively, while statistically significant CAAR values were observed in other examination windows. No significant results could be found. To reiterate, it can be said that the BIST Participation Whole Index is ineffective in semi-strong form. In addition, the absence of a predictable trend signals that the probability of participants to beat the market by using this information is low. As a result, it has been observed that the inclusion of the Participation Index in Borsa Istanbul has a statistically significant effect on share prices, under the assumption that other variables are constant, and therefore the market is not efficient in the semi-strong form. In addition, according to these results, the H_0 hypothesis is rejected. However, the lack of continuity of these data does not allow to obtain returns above the average in the market. Therefore, it does not seem possible to talk about a positive or negative

dominant effect of being included in the index. It should be noted that these results are interpreted under the limitations of the dataset, methodology and specific perspective used.

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 4, Year 4, Sayı 10, Issue 10,
Aralık 2022, December 2022
e issn: 2687-2641

CHP İKTİDARININ SON DÖNEMİNDE TÜRKÇE EZAN UYGULAMASI KARŞISINDA İSLAMCI BASIN (1947-1950)

IN THE LAST PERIOD OF THE CHP GOVERNMENT ISLAMIST PRESS
AGAINST THE TURKISH ADHAN PRACTICE
(1947-1950)

Hacı Veli GÖK

Dr., Tarih Anabilim Dalı,
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Emniyet Genel Müdürlüğü,
Kayseri/Türkiye.

Ph.D., The Department of History,
Department of History of The Republic of Türkiye
General Directorate of Security,
Kayseri/Türkiye.

h.veligok@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7419-0271

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1082526

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 06.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 20.11.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Gök, H. V. (2022). CHP İktidarının
Son Döneminde Türkçe Ezan Uygulaması Karşısında İslamcı Basın (1947-1950).
USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10), 832-859.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergji@gmail.com

Öz: Bu çalışmanın amacı çok partili hayata geçiş ve sonrasındaki süreçte, 1947-1950 arasında yürütülen Türkçe ezan uygulamasını dönemin İslamcı basınının bakış açısından değerlendirerek İslami ideolojiyi benimsemiş bir takım basın organının Türkçe ezan uygulaması bağlamında tek parti yönetimine karşı göstermiş oldukları reaksiyonu ortaya koymaktır. Tek parti döneminde gerçekleşen Türkçe ezan uygulaması ile ilgili olarak birçok akademik çalışma meydana getirilmiş olmasına rağmen, bu çalışmalar uygulamanın gelişim süreci ve CHP iktidarının bu süreçteki rolü ve önemine yer vermiştir. Oysaki niteliği ve niceliği azımsanmayacak derecede olan İslamcı basın ve temsil ettiği kamuoyunun bahse konu tek parti dönemi uygulamasından duyduğu rahatsızlık ve bu doğrultuda CHP iktidarına karşı yöneltilen eleştiri ve önerilerin göz ardı edildiği saptanmıştır. 1947 ve 1950 arası dönem İslamcı basınının Türkçe ezan uygulaması karşısındaki tutumunun incelendiği bu çalışmada temel kaynaklar olarak arşivler, süreli yayınlar ve dönemin en büyük süreli İslami yayın organlarından faydalanılmıştır. Bu bağlamda bahse konu yayın organlarının tamamına yakınının Türkçe ezan uygulamasına karşı oldukları ya da ezanın Türkçe tercümesinin yanlış yapıldığını savundukları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ezan, Kamet, Cumhuriyet Halk Partisi, İslamcı Basın

Abstract: The aim of this study is to evaluate the Turkish adhan practice carried out in the single-party period from the perspective of the Islamist press of the period and to reveal the reaction of some press, which adopted the Islamic ideology, against the single-party administration in the context of the Turkish adhan practice. Although many academic studies have been carried out regarding the Turkish adhan practice in the single-party period, these studies have included the development process of the practice and the role and importance of the CHP government in this process. However, it has been determined that the Islamist press, whose quality and quantity were not to be underestimated, and the public opinion it represented, were dissatisfied with the practice of the single-party period, and the criticisms and suggestions directed against the CHP government in this direction were ignored. In this study, which examines the Islamic press of the period between 1947 and 1950, archives, periodicals and the largest Islamic publications of the period were used as the main sources. In this context, it has been observed that all of the aforementioned publications were against the practice of the Turkish adhan or they argued that the Turkish translation of the adhan was wrong.

Key Words: Turkish, Adhan, İqama, Republic People's Party, Islamist Press

Giriş

Kelime anlamı "duyuru" demek olan ezan, (Aydar, 2016: 7; Topçu, 2020: 105) Müslüman topluma 5 vakit kılmakla farz olunan namaza çağrı anlamına gelmektedir. İslamiyet'te ilk ezan Hz. Muhammet'in yönlendirmesi ile sahabeler arasında yer alan Abdullah bin Zeyd tarafından cami çatısına çıkılarak yüksek sesle okunmak suretiyle icra edilmiştir. İnsan sesi dışında ateş yakma, boru üfleme ve duman çıkarma gibi versiyonlar kabul görmemiştir. İşte bu tarihten itibaren tüm Müslümanlar tarafından, ezan aslına uygun bir şekilde Arapça okunmuştur. Bu durum Türk toplumunda da bu şekilde sürmüş gerek Selçuklular gerekse Osmanlı Devleti döneminde ezan Arapça okunmuştur. Arapça ibadet konusunda son derece hassasiyet gösteren Osmanlı Devleti klasik döneminde, resmî dilin Türkçe olmasına karşın ibadet dilinde Arapça tercih edilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nde görülen Batılılaşma çalışmaları ile birlikte ibadet dilinin ve ezanın Türkçeleştirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu bağlamda Türklerde Batılılaşma akımının öncülerinden olan

Ali Suavi, namaz surelerinin Türkçeleştirilmesi ve Türkçe namaz kılınması fikrini taşımıştır. Ali Suavi'nin görüşleri Ziya Gökalp tarafından da benimsenmiştir. Bu anlayışı Gökalp'in Vatan isimli şiirinde bulmak mümkündür. Gökalp bu şiirinde: "*Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur. Köylü anlar manasını namazdaki duanın. Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur. Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Huda'nın. Ey Türkoğlu! İşte senin orasıdır vatanın*" (Akgün, 1980: 106) ifadelerini kullanarak ibadet dilinin Türkçeleştirilmesini şiddetle savunan Türk aydınlarından olmuştur. Gökalp ve onun gibi düşünen Türkçü aydınlarından etkilenen Cumhuriyetin kurucu kadrosu, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı sırasında edilen duanın özellikle Türkçe olarak gerçekleştirilmesine dikkat etmiştir (Akgün, 1980: 107). Bunu müteakiben Cumhuriyet dönemi ibadetin ve ezanın Türkçeleştirilmesi düşüncesi doğrultusunda Mustafa Kemal Paşa'nın 7 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir Paşa Camii'nde Türkçe ezanın gerekliliğini belirten konuşması ve 1931 Ramazan ayında Mustafa Kemal Paşa'nın Hafız Sadettin Kaynak'a Türkçe hutbe okutması, ibadetin Türkçeleştirilmesi anlayışını göstermektedir (Akgün, 105-107; Atay, 2018: 50, 54; Gez, 1996: 158; Sağlam, 2019: 7-8). Zira Mustafa Kemal Paşa, namaza çağrı olan ezanın, Türklerin kendi dili olan Türkçe ile yapılması düşüncesindedir (Avşar ve Kaya, 2017: 125).

Bu doğrultuda Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla 1931 yılında ülke çapında ün yapmış dokuz meşhur hafız tarafından ezanın Türkçeleştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde ezan Türkçeye şu şekilde tercüme edilmiştir: "*Tanrı Uludur. Tanrı Uludur. Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrı'dan başka yoktur tapacak. Haydi namaza, Haydi felaha. Namaz uykudan hayırlıdır. Tanrı Uludur. Tanrı'dan başka yoktur tapacak.*" Ezanın Türkçe tercümesinin ardından ilk Türkçe ezan 30 Ocak 1932 tarihinde İstanbul Fatih Camii'nde okunmuştur (Zengin, 2015: 13, 15; Öymen, 2004: 484). İlk Türkçe ezanın okunmasının ardından, bunu yapılan yasal düzenlemeler izlemiştir. Bu bağlamda 4 Şubat 1933 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından il müftülüklerine gönderilen yazı ile ezanın Türkçe okunması talimatı verilmiştir. Bu tarihten 2 Haziran 1941'e kadar, ezanın Türkçe okunmasına yönelik telkin, emir ve tamimlerle uygulama yaşatılmaya çalışılmıştır. Ancak 2 Haziran 1941'de yapılan kanun değişikliği ile Türkçe ezan uygulamasına muhalefet eden kişilerin üç aya kadar hafif hapis ve on liradan 200 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir (Atay, 2018: 55). Bu bağlamda, tüm bu cezalar ve yaptırımlar toplumda Türkçe ezan uygulamasını yerleştirmeye kâfi gelmemiştir. İlk iktidar değişikliğinin yaşandığı 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile Demokrat Parti iş başına gelmiş ve 16 Haziran 1950 TBMM oturumunun ardından Resmî Gazetede yayımlanması ile birlikte Türkçe ezan uygulamasına 17 Haziran 1950 tarihinde nihayet verilmiştir (TBMMZC, Devre: 6, C.18, İçtima: 2, Elli Beşinci İnikat, 23.05.1941: 142; Akşam, 17 Haziran 1950: 1; Ulus, 17 Haziran 1950: 1; Vakit, 17 Haziran 1950: 1; Zengin, 2014: 168; Sünbüllük, 1950: 3; "Ezan Hakkında Kanun Teklifi", Sebilürreşad Dergisi, 1950: 104-106).

Çalışma alanı olarak 1947-1950 tarihleri arası seçilmiş olması, 1947 öncesi İslamcı basına ulaşılmada yaşanan güçlükler ve bu tarihten önce Türkçe ezan

uygulamasına karşı İslamcı basında kayda değer bir muhalefet olmamasından ileri gelmektedir. Ayrıca 1946 yılında çok partili hayata geçilmiş olması, bir takım İslamcı basın organının, CHP İktidarına karşı göstermiş olduğu muhalefetin dozajını arttırmada belirleyici bir etken olmuştur. Bu durum, çalışmanın 1947-1950 arasında tarihlendirmesinde önemli bir etkidir. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'nın ardından değişiklik gösteren iç ve dış gelişmeler CHP iktidarını da değişime zorlamıştır. Bu bağlamda CHP, değişen koşullara uyum sağlamak adına 1945 itibari ile parti içerisinde ve iç politikada değişikliklere gitmek durumunda kalmıştır. Bu açıdan CHP'nin 17 Kasım 1947 yılında gerçekleştirdiği VII. Kurultay önem arz etmektedir (Uzun, 2012: 108; Çakmak, 2017: 325; Yapıcı, 2021: 369; Şendal, 2020: 282). 1947 kurultayına katılan delegeler arasında bulunan Seyhan Delegatesi Emin Kurtoğlu ve Sinop Delegatesi Vehbi Dayıbaş CHP'nin laiklik anlayışının tekrar gözden geçirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda delegelerin laiklik ilkesinin yeniden tanımlanması gerekliliği yönündeki görüşleri ağır basmıştır. (Kılıç, 2012: 196) 1947 kurultayında özellikle komünizme karşı din eğitiminin bir araç olarak görülmesi değerlendirmelerine yer verilmiştir. Değerlendirmeler öylesine bir boyut kazanmıştır ki, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, laiklik ilkesi ile örtüşmediği ve bu nedenle kapatılması gerekliliği dahi vurgulanmıştır (Uzun, 2012: 124, 127, 128; Çakmak, 2017: 327).

Hakan Uzun, CHP'nin 17 Kasım 1947 tarihli Kurultayının ardından yaşanan süreci şu şekilde değerlendirmiştir:

"Kurultay sırasında partinin laiklik anlayışını ve dolayısıyla din olgusuna yönelik politikalarını gözden geçirerek esneten CHP, daha sonra yaptığı yeni yasal düzenlemelerle laiklik konusunda partinin yıllardır izlediği geleneksel politikasının dışına çıkmış ve kurultayda gündeme getirilen birçok öneri, kurultaydan bir yıl sonra gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1948'de imam hatip kursları açılmış; hacca gitmek isteyenlere ilk kez döviz verilmiş; 1949'da ilkokullara seçmeli din dersi konulmuş; 10 Haziran 1949'da TBMM'de kabul edilen ve 5438 sayılı yasayla da tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasıyla ilgili 677 sayılı yasanın birinci maddesine şöyle bir fıkra eklenmiş: "Şeyhlik, Babalık, Halifelik gibi mensupları arasında baş mevkide bulunanlar para cezasından başka, bir yıldan aşağı olmamak üzere sürgün cezası ile cezalandırılırlar." Ve bunu 4 Mart 1950'de türbelerden Türk büyüklerine ait olanlarla büyük sanat değeri bulunanların Millî Eğitim Bakanlığınca halka açılacağı şeklinde düzenlenen ve aynı yasaya eklenen yeni bir fıkra izlemiştir. CHP'nin din işlerinin düzenlenmesi konusunda attığı bu adımların temel nedeninin başta DP olmak üzere muhalefetin sürekli olarak bu konuları siyasetin gündemine taşıması olduğu ileri sürülebilir. Böylelikle CHP muhalefetin bu konulardaki öncü görünümüne son vermek istemiştir" (Uzun, 2012: 130).

İşte CHP'nin 1947 Kurultayında alınan kararlardan güç alan İslamcı basın, özellikle Türkçe ezan uygulaması noktasında CHP iktidarını sert bir dille eleştirmiştir. İslamcı basın, CHP'yi 1947 tarihli Kurultayında alınan kararlar ışığında, Türkçe ezan noktasında tekrardan eski uygulamaya dönmesini sağlamayı

amaçlamıştır. Zira Türkiye'deki dini örgütlenmelerin yeniden güç kazanmaları 1947'de gerçekleşen CHP'nin VII. Kurultayından sonra hız kazanmıştır. Meltem Salimoğlu'na göre, "Cumhuriyet döneminde kenara itilmiş kesimler için kurultay, yeniden dirilişin başlangıcı" olmuştur (Salimoğlu, 2020: 71-72). Çalışmanın konu sınırlamasının 1947-1950 olarak belirlenmesinde bu hususların da önemli bir payı vardır.

1. İslamcı Basında Türkçe Ezan Meselesi

1.1. Türkçe Ezan ve Kamet ile Arapça Ezan ve Kametin Birbiri ile anlam Bakımından Uyuşmaması Tartışması

1 Şubat 1950 tarihli Ehli Sünnet isimli derginin Türkçe Ezan uygulamasına karşı göstermiş olduğu reaksiyon oldukça serttir. Ezan meselesi isimli yazı, Prof. Dr. İshak Muammer Fındıklıgil'in İzinsiz Muhalefet isimli dergide yayımlanmış olduğu makalesi referans gösterilerek hazırlanmıştır. Türkçe ezanı kelime bazında inceleyen Fındıklıgil'e göre ezan ve kamette yer alan "Tanrıdan başka yoktur tapacak" sözü küfürden başka bir şey değildir. Çünkü "Tanrı" kelimesi "Allah" kelimesinin karşılığı değildir. Sebilürreşat Dergisi'nin 1948 tarihli "Her Tanrı Allah Değildir, Ama Allah Tanrıların da Allah'ıdır" isimli yazısında M. Raif Ogan da Fındıklıgil ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Ona göre "Tanrı" kelimesi "İlah" kelimesini ifade etmektedir. Oysaki "Allah" kelimesi "ismi hastır", "ismi zattır" ve ancak "Allah'a muhassas ve münhasırdır". Ogan, "Allah kendi ismi zatını Kuran ile kullarına aynen Allah şeklinde tebliğ buyurmuş olduğuna göre bu kelime üzerinde artık hiçbir suretle değiştirme yapılamayacağı kesindir" ifadeleri ile "Allah" kelimesinin tercümesinin yapılmasını kesin bir dille yanlış bulduğunu ifade etmektedir. Öte yandan "Tanrı" kelimesi Türklerin en eski dinleri arasında yer alan "Gök Tanrı" inanışındaki kelime ile benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlik ise "Allah" kelimesi ile "Tanrı" kelimesini muhtevası ve inanış biçimi açısından farklılıklara celp etmektedir. Yine Türkçede "Tan yeri ağırdı" sözü, "Tanrı" kelimesinin güneşe has olduğu yönünde bir anlam kaymasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle "Allah" kelimesinin tam anlamı "Tanrı" kelimesi ile karşılanamamakta ve anlam kargaşasına yol açmaktadır (Selami, 1950: 14; Ogan, 1948: 325) Ali Fuat Başgil ise Sebilürreşat Dergisi'nde yayımlanan "Uydurma Dil Faciası" ve "Memleket Tefekkür Hayatına ve İnkişafına İndirilen Ağır Darbe" isimli yazılarında doğrudan ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi konusuna değinmese de konuşma dilinin Arapça ve Farsça kelimelerden kurtarılarak Türkçeleştirilmesine karşı çıkanlar arasında yer almıştır. Aynı dergide yazan Yusuf Ziya Kösem en de Başgil ile aynı fikirleri paylaşmaktadır. (Başgil, 1948: 182; Başgil, 1948: 238; Kösem en, 1948: 218).

Ehli Sünnet Dergisi, Türkçe ezan uygulamasına muhalifliği ile dönemin basınında öne çıkan bir dergidir. Aynı derginin bir başka yazarı olan Abdülvehap Eyvap, "Yine Ezan Meselesi" isimli yazısında bu uygulamayı sert bir dille eleştirmiştir. Buna göre ezanın içerisinde yer alan Arapça kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanılıyor olması doğru tercüme yapılsa dahi caiz değildir. Ezan içerisinde geçen kelimeleri Türkçe karşılık yerine Arapça eş anlama gelen kelimelerle yer değiştirilmesi dahi doğru değildir. Bu durumu örneklerle açıklama yoluna giden Eyvap'a göre

"Allahuekber" kelimesi yerine "Allahüazam" kelimesinin kullanılması bile yanlış bir uygulama olacaktır. Bu doğrultuda ezan ve kamet ona göre hangi dile çevrilirse çevrilsin bu durum asla doğru bir yaklaşım olamaz. Böyle bir yaklaşım ezanın muhtevasını tahrip etmektedir. Yazara göre ezanın içerisinde geçen "uludur" kelimesi de "ekber" kelimesinin tam karşılığı değildir. "Ekber" kelimesinin karşılığı her şeyden büyük anlamına gelmektedir. Bundan dolayı bu vasıf sadece Allah'a has bir durumdur. "Ulu" kelimesi ise her şeye karşılık söylenebilir. Buna örnek olarak Ulu Cami, Ulukışla, Ulubaba gibi yer ve şahıs isimleri gösterilebilir (Evyap, 1950: 15).

Öte yandan Selamet Dergisi 14 Kasım 1947 tarihli sayısında Aziz Kundumer isimli bir okuyucunun görüşlerine yer vermiştir. Ezandaki Arapça kelimeler ile Türkçe karşılıklarının uyumsuzluğundan bahis olunan yazıya göre ezanla ilgili herhangi bir tercümenin, ezanın ifade ettiği manaları taşıması çok güç bir durumdur (Kundumer, 1947: 10). Yine Selamet Dergisi'nden Alay Müftüsü¹ Hasan Fevzi Akıncı'nın Türkçe ve Arapça ezan karşılaştırması diğerlerinden ayrı bir öneme sahiptir. Zira Akıncı, Türkçe ezan yerine Arapça ezan kullanımını savunmamakla beraber, Türkçe ezan çevirisinin eksikliğine işaret etmektedir. Akıncı Türkçe ezana kelime bazlı bazı düzenlemeler önermiştir. Buna göre "Tanrı Uludur" yerine "Tanrı En Uludur" şeklinde bir çeviri daha makbuldür. Zira "Allahuekber" kelimesi "En Ulu" anlamı taşımaktadır. "Şüphesiz bilirim, bildiririm, Tanrı'dan başka yoktur tapacak" yerine "Şüphesiz bilirim başka Tanrı olamaz, Allah birdir" şeklinde bir çeviri daha uygundur. Çünkü "tapmak" anlamına gelen bir kelime bu kısımda yoktur. "Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrı'nın elçisidir Muhammet" yerine "Şüphesiz bilirim Tanrı'nın elçisidir Muhammet" ibaresi daha doğru bir çeviridir. "Haydin namaza" ibaresi "Hayyalessalah" kelimesini karşılamamaktadır. Bu kelimenin tam karşılığı "Hazır olun namaza" demektir. "Haydin Felaha" kısmı ise kısmen doğru bir çeviridir. Tam anlamı "Hazır olun felaha" anlamına gelir. "Tanrıdan başka yoktur tapacak" kısmının tam çevirisi ise "Başka Tanrı olamaz, Allah birdir" şeklinde düzenlenmelidir. Kamet kısmında ise "Namaz Başladı" yerine "Namaza Durun" demek Akıncı'ya göre daha doğru bir uygulama olacaktır (Akıncı, 1947: 3). Bu bağlamda Akıncı, diğer yazarlar gibi ezanın Türkçeleştirilmesine karşı olmadığını ancak Türkçesinin de doğru çevrilmemesini iddia etmektedir. Çözüm önerisini de örnekler vererek açıklamıştır. Akıncı'nın bu görüşüne kısmen katılan İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası yazarlarından ve aynı zamanda Sebilürreşad Dergisi'nin sahibi olan Eşref Edip'e göre "Lailaheillallah" kelime-i tevhidin tam karşılığı "Tanrıdan başka yoktur tapacak" olarak çevrilmesi yanlış bir uygulamadır. Bu görüşünü Diyanet İşleri Başkanlığı yapmış olan Prof. Dr. Hamdi Akseki'yi referans göstererek açıklama yoluna giden Edip'e göre "Tanrı" kelimesi kesinlikle "Allah" kelimesine karşılık değildir. Öte yandan "Tapmak" kelimesi de "puta tapmak", "haça tapmak" gibi anlamlarda kullanıldığı için bu kelimenin ezan içerisinde kendisine yer bulması son derece yanlıştır (Edip, 1947: 8).

¹ Alay İmamlığı alayın birinci taburunun imamına verilen addir. Protokolde yüzbaşıya takaddüm ederdi. Terfi ederek Alay Müftüsü olurdu. Bkz. (Kara, 2011: 35)

Büyükdoğu Dergisi'nden Behçet Bağdatlıoğlu da Türkçe ezan tartışmasına katılarak Arapça kelimeler yerine Öztürkçe kelimeler bulma gayretinin bazı durumlarda toplumları yanlış sürükleyeceğinden bahsetmiştir. "Cennet" yerine "Uçmak" kelimesinin kullanılması gibi yanlış çevirilere dikkat çeken Bağdatlıoğlu, bu gibi yanlışlara düşülmemesi gerekliliğini savunmuştur (Bağdatlıoğlu, 1943: 16). İslamcı basında ağırlıklı olarak ezanın Türkçe çevirisi ile okunmasına karşı gelinirken hükümet kanadında ise bu durum tam tersi bir istikamette seyretmektedir. CHP, ezanın Türkçe tercümesinde hiçbir yanlışın olmadığını ve Türkçe olarak okunmasında da herhangi bir mahsuriyet görülmediğini savunmaktadır. CHP Muğla Milletvekili Necati Erdem'in Nisan 1949'da kaleme aldığı "Arapça Ezanın Metninde Yanlışlık Yoktur" isimli yazısı bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Erdem, 1949: 240). Öte yandan İslam Yolu Dergisi'nden Tahir Olgun, Erdem'in aksi yönünde düşünmektedir. Olgun, ezanın Türkçe okunmasına karşı olduğu gibi ibadetlerin Arapça lisanı haricinde bir başka dil ile yapılmasının da uygun olmadığından bahsetmektedir. Buna göre Olgun, "Kur'ana inanıyorsak onun Arapça nazil olduğuna, taraf-ı risaletten namazlarda Arapça olarak okunduğuna meselenin bundan ibaret olduğuna icma-i ümmet bulunduğuna da inanmalı, onu indi düşüncelerle değiştirmeye kalkışmamalıyız" (Olgun, 1949: 1-2) ifadeleri ile bu konudaki tavrını net bir şekilde ortaya koymuştur. İslamcı basında Türkçe ezan karşıtlığı sürerken bir takım İslamcı yayın organında ise ibadetin Türkçe yapılmasında bir maninin görülmediği açıkça söylenmese de topluma lanse edilmeye çalışılmıştır. 4 Temmuz 1947 tarihli İslam Dünyası Dergisi'nde Kur'an'dan Türkçe ayetlere yer verilmesi bu görüş doğrultusunda değerlendirilebilir (İslam Dünyası Dergisi, 1947: 2).

2. Ezanın Evrenselliği

Selamet Dergisi Türkçe ezan konusunu farklı bir yaklaşımla değerlendirmiştir. Dergi, ezanın Türkçe okunmasına karşı gelmediğini dile getirerek Ehli Sünnet Dergisi görüşünden farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Ancak dergiye göre Türkçe ezan "lüzumsuz bir külfet" ve "faydasız bir teşebbüs" tür. Zira ezan içerisinde yer alan kelimeler artık Arapça olmaktan çıkmış ve Türkçeleşmiştir. Ezanı Arapça olarak nitelendirmek yanlıştır. Ezan bu nedenle "İslamca"dır demek daha doğru bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ezanı "İslamca" adı altında evrensel bir dil olarak değerlendiren dergiye göre ezan hem Türkçe hem Arapça hem Acemce hem Hindçe ve hem de Çince'dir. Yani dergiye göre Müslüman olan bütün topluluklar Arapça olan ezanı kendi dil ve kültürlerinde eritmişler ve benimsemişlerdir. Bu nedenle müşterek bir lisan olan Ezanı, Müslüman toplumların lisanları belki kavrayamaz ama ruhları kelimelerin hepsini anlayabilmektedir. Bu yaklaşımla hareket eden dergiye göre "Allahuekber" kelimesi İslamcadır ve İslamca olduğu için aynı zamanda Türkçe olarak kabul edilmesi gerekir. Türkler, çocukları doğar doğmaz çocuklarının kulaklarına ezan okumaktadırlar. Ezan ise "Allahuekber" ile başlar, "La İlahe İllallah" diye biter. Bu doğrultuda bundan başka bir ezan çeşidi yoktur ve olmamalıdır. Bütün Müslümanlar ezanı bu haliyle okurlar ve bu nedenle Türklerin bu konuda bir istisna teşkil etmesi dergiye göre yersiz bir uygulamadır. Ezanın evrenselliği noktasında Mehmet Akif Ersoy ve Abdülhak

Hamit'ten örnekler veren dergiye göre Akif'in, "Bu ezanlar ki, dinin temeli, ebedi yurdumun üzerinde benim inlemeli" ve Abdülhak Hamit'in, "Allahu Ekber, Allahu Ekber, Kaim onunla mihrab-u minber, Tekbiri millî İslam'a rehber, Allahu Ekber Allahu Ekber" dizeleri ezanın evrenselliğine birer örnek oluşturmaktadır. Bu bağlamda ezan, kamet ve tekbir, Türk milletinin ruh hayatında yer edinmiş ve asırlar boyu devam ederek günümüze kadar intikal etmiş birer emanettir. Dergiye göre bu emanetin değiştirilmeye kalkılması millî mukaddes emanete saygısızlık olarak nitelendirilmiştir. Türkçe ezan uygulamasına devam etmesini "ıstırap" olarak niteleyen dergi, bunun devam etmesine lüzum görmemektedir (Doğrul, 1947: 2, 16). Ömer Rıza Doğrul'a göre ezan konusunda halkın isteği ve dileği çok açık bir şekilde bellidir. Doğrul, CHP'yi kast ederek, "Halkçı olduğunu iddia edenler bu isteğe ve dileğe en büyük saygıyı göstermek mecburiyetindedirler" şeklindeki ifadeler ile CHP'nin halkın taleplerini görmezden geldiğini savunmuştur (Doğrul, 1949: 2).

Ezan dilinin evrenselliği konusunda farklı görüşler söz konusudur. Bu bağlamda 16 Haziran 1950'de Demokrat Parti iktidarı tarafından kaldırılan Arapça ezan okuma yasağının sona ermesinden sonra (BCA, 30.01.00.00.51.306.2) CHP döneminde Şanlıurfa Milletvekiliği yapmış olan Refet Ülgen tarafından 24 Haziran 1950 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'e gönderilen yazı önem arz etmektedir. Ülgen'e göre Ezanın Türkçe okutturulması Atatürk'ün yapmış olduğu bir inkılaptır. Bunu tekrardan Arapçaya çevirmek irtica anlamı taşımaktadır. Ona göre din dili diye yeryüzünde bir dil söz konusu değildir. Ezanın ve din dilinin evrenselliğine inanmayan Ülgen'e göre din dili sözü çok "amiyane" ve "bilgisizce" bir laftır. Evrensel bir din dili olması düşünülemez. Tekrardan Arapça ezan uygulamasına dönülmesi ise irtica başlığı altında değerlendirilmelidir. Buradan anlaşılmaktadır ki, İslamcı basın ve CHP düşüncesinde olanlar ezan ve evrenselliği konusunda farklı görüşleri barındırmaktadırlar (BCA, 30.01.00.00.41.242.2).

3. Türkçe Ezan ve Kamet Uygulaması Bağlamında CHP'ye Yönelik Tepkiler

İslamcı dergiler, Türkçe ezan konusunda CHP iktidarına karşı sert eleştiriler getirmişlerdir. Bu bağlamda Ehli Sünnet Dergisi'nden Fındıklıgil'e göre Türkçe ezan uygulamasının başlamış olduğu tarihten itibaren Türkiye'de yaşayan Müslümanların vebalinin bir kısmı Cumhuriyet Halk Partisi'ne diğer bir kısmı ise Diyanet İşleri Başkanlığı'na aittir. Bu vebal günde 5 vakit ezan ve 5 vakit kametin Türkçe getirilmesi suretiyle kat ve kat artmaktadır. Halkın camilerde yapmış olduğu ibadetler dahi CHP tarafından çıkarılan kanunlarla belirlenmektedir. Dolayısıyla yazara göre din işlerine karışılmayacağını beyan eden CHP, yapmış olduğu bu uygulama neticesinde söylemleri ile ters bir istikamette ilerlemektedir (Selami, 1950: 14). Ehli Sünnet Dergisinin yayın hayatında olduğu 1 Şubat 1950 tarihinde halen CHP iktidarının yönetiminde olduğu göz önüne alındığında CHP'nin son dönemlerinde, iktidarına karşı politikalar güden yazılı basına karşı takındığı tavrın müdahaleci tarzdan uzak olduğu görülmektedir. Zira bahse konu dergi 1947-1953 tarihleri arasında faaliyet göstermiştir. Dergisinin kurucusu olan Abdurrahim Zapsu

ise Millî Mücadele döneminde kurulan zararlı cemiyetler arasında yer alan Kürt Teali Cemiyeti'nin kurucusudur. Kürt Talebe Cemiyeti'nin de kurucu üyeleri arasındadır. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek'in sahibi olduğu Büyük Doğu Dergisi'nin de kurucuları arasında yer almaktadır (İdp.com, 2022).

Yine aynı dergi yazarlarından olan Abdülvehap Evyap da Türkçe ezan uygulaması nedeniyle CHP yönetimine karşı eleştirilerini sıralamıştır. Buna göre CHP'nin temel altı ilkesinden birisini Halkçılık teşkil etmektedir. Ancak Müslüman halkın kabul etmediği Türkçe ezan uygulamasına aleyhte yapılan tüm girişimler kanunen yasaklanmış ve aksi halde cezayı müeyyideye tabi tutulmuştur. Bu durum CHP'nin halkçılık ilkesi ile ters düşmekte ve Müslüman halkın halk sıfatından sayılmadığını göstermektedir. Müslümanlarca istenmeyen bir uygulamanın daima polis zoruyla tatbik ettirilmeye çalışılması ve denetime tabi tutulması CHP'nin Halkçılık ilkesi ile uyuşmamaktadır (Evyap, 1950: 15-16). Evyap ile benzer görüşleri paylaşan Selamet Dergisi'nden Ömer Rıza Doğrul da, Türkçe ezanın kaldırılması noktasında CHP iktidarının yönetimde olduğu yıllarda, 1947'de hükümeti açık bir şekilde eleştirerek tavsiyelerde bulunmuştur. Buna göre hükümet Türkçe ezan uygulamasından derhal vazgeçmeli ve bu işi Türk milletinin vicdanına bırakmalıdır. Arapça ezan asırların, tarihin, gelenek ve göreneklerin, şehit kanlarının, iman ve vicdan ilhamlarının işlediği ve yaşattığı bir meseledir. Dolayısıyla ona göre böylesi asırlardan beri devam eden bir uygulamanın değiştirilerek farklı bir tarzda sahaya sürülmesi doğru değildir. Bu nedenle hükümete düşen vazife *"bu işten elini çekmek ve bu işi olduğu gibi millete bırakmaktır"* (Doğrul, 1947: 16).

Ancak tüm bu görüş ve eleştirilere karşı CHP iktidarı döneminde Türkçe ezan ve kamet uygulamasından vazgeçilmediği görülmektedir. 15 Şubat 1938 tarihinde Hasan Gemalmaz isimli bir imam, Konya'da camide Arapça kamet getirmiştir. Bu konu Konya Valisi tarafından Konya Valiliğine yazılan bir yazı ile gündeme taşınmış ve şahıs hakkında araştırma yapılması istenmiştir. Bu durum CHP iktidarının Türkçe ezan ve kamet uygulamasını ne kadar ciddiye almış olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kurban Bayramı sabahı camisinde Arapça tekbir getiren Gemalmaz hakkında soruşturma başlatılmış ve Gemalmaz Arapça tekbir getirilmeyeceği konusunda kendisine herhangi bir tebliğ yapılmadığını, ayrıca Türkçe tekbiri de bilmediğini dile getirmiştir. Vali tarafından *"resmî vaizlerden başka böyle ehliyetsiz kimselere katiyen izin verilmeyecektir"* ifadelerinin yer aldığı vilayet müftülüğüne gönderilen yazıda, tekbirin Türkçe alınması noktasında Karamanlı Hasan Gemalmaz'a tebliğ yapıp yapılmadığının araştırılması talimatı verilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın sonucu bilinmemekle birlikte, tebliğin yapılmış olması durumunda gerekli cezai müeyyidenin uygulanacağı sabit bir durumdur (BCA, 51.00.00.00.12.102.12). Konya Emniyet Müdürü tarafından 17 Şubat 1938 tarihinde Konya Müftülüğü'ne gönderilen bir yazı ile Camilerde verilen vaaz ve okunan dua esnasında hükümetin inkılabına ve rejimine aykırı olarak Arapça tekbir ve buna benzer hususatı yapan cami cemaatine ikaz ve ihtarda bulunulması hususunda camilerde imam ve hatiplere tebliğ yapıp yapılmadığı bilgisi istenilmiştir. Buradaki amacın, Arapça ezan yasağını delen imam ve hatiplere

verilmesi öngörülen ceza öncesi imzalatırılan tebliğ ile birlikte hükümetin kendisini garantiye alması ve verilecek cezaların temyizden dönmesinin engellenmesine yönelik olduğu düşünülmektedir (BCA, 51.00.00.00.12.102.13). Bu durumun bir benzeri de Maraş'ta yaşanmış, Arapça ezan ve kamet getirenlere karşı CHP İl Yönetim Kurulu Başkanı ve Burdur Saylavı tarafından Maraş Müftüsü CHP İl Binasına çağrılarak kendisine gerekli ihtarlar yapılmıştır (BCA, 490.01.00.00.611.121.1). Öte yandan 11 Eylül 1940 tarihli kararname ile Şemsettin Yeşil tarafından yazılan Ezanın Esrarı ve Hikmeti isimli kitabın toplattırılmasına karar verilmesi ise içeriği tam olarak bilinmese de muzır neşriyat kapsamında ele alındığı açıktır (BCA, 30.18.01.02.92.88.14). CHP iktidarı tarafından Arapça ezan ve kametin 4055 sayılı kanun hükmü ile yasaklanmış olmasına rağmen bu yasağın 22 Eylül 1948 tarihinde müftülüklere gönderilen yazı ile mevlit, hatim ve bayram namazlarında uygulanmayacağına bildirilmesi, alınan yasaklama kararının muhtevası noktasındaki tutarsızlığı göstermesi açısından önem arz etmektedir (BCA, 51.00.00.00.4.31.3).

Ehli Sünnet Dergisi'nden Abrürrahim Zapsu Türkçe ezan uygulamasına karşı CHP iktidarına en sert eleştirileri yönelten kişiler arasında yer almaktadır. Zapsu'ya göre ezan, Hz. Muhammet'in Bilal Habeşi'ye okumasını emrettiği kelimelerden oluşmaktadır. Bu kelimeler dışında farklı kelimelerle okunan ezan, ezan olarak değerlendirilemez. Ezanın başka dillerle okunan şekilleri ezan değil, ezanın tercümesidir. Hadis, fıkıh ve İslam tarihi kitaplarında orijinal kelimelerinden başka ezan için konulmuş hiçbir kelime bulunmamaktadır. Bu bağlamda ezanın tercümesinin okunmasını kanunileştiren mevzuat hem anayasaya hem de dini kanunlara aykırıdır. Hukuken ise geçersizdir. Türkçe ezan konusuna eleştirilerini sıralayan Zapsu, tüm bunlara rağmen Türkçe ezan konusunda CHP iktidarına ve çıkardığı kanunlara somut anlamda muhalefet etmeyeceğinin altını çizmiştir. Buna karşılık ibadetin tam anlamı ile gerçekleştirilmesini sağlamak adına her namazda ezan tercümesini dinledikten sonra Arapça ezan okuyarak tepkisini dile getireceğinin altını çizmiştir. Zapsu'ya göre, Müslümanların vicdani ve dini vazifelerine hiç kimse müdahale edemez. Zapsu yazısında, "*Baylar, ezan oyuncak değildir. Dinimize dokunmayınız*" diyerek CHP iktidarına karşı açık bir çağrı yapmıştır (Zapsu, 1947: 10-11).

Ehli Sünnet Dergisi'nin 1 Kasım 1949 tarihli sayısında da Zapsu'yu destekler nitelikte bir yazı kaleme alınmıştır. Türkçe ibadet meselesini sert bir dille eleştiren dergide şu ifadeler yer almıştır:

"Namazda tekbir, tesmiye, teavvüz, tesmi'tahmid, tahiyat ve salavat gibi zikir ve duaların Arapça'dan başka bir lisanla dahi okunabileceğini dinen cevaz olmadığı halde meşru ve gayet tabi gören bazı yolunu azıtmış kimseler, bu cevaz hükümlerini Kur'anı Kerim kıraatına da teşmil ederek Kur'anın Türkçesini okumakla namazın caiz olacağını ileri sürmekte ve batıl akidelerini herkese kabul ettirmeye çalışmaktadırlar" (Ehli Sünnet Dergisi, 1949: 13).

Derginin bahse konu bu yazısında CHP iktidarını hedef aldığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Türkçe ezan konusunda CHP iktidarına karşı olan tepkiler sadece yazılı basınla sınırlı kalmamış TBMM'ye de taşınmıştır. 4 Şubat 1949 tarihinde Niğde Milletvekili İbrahim Refik Soyer'in 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısının 5. Maddesindeki memur kelimesine dair olan sorusuna Maliye Bakanı İsmail Şükrü Aksal'ın sözlü cevabı münasebetiyle yapılan oturum sırasında dinleyiciler locasından Arapça ezan okunmaya başlanmıştır. Bunun üzerine TBMM görevlileri tarafından Arapça ezan okuyan kişiler Meclis dışına çıkarılmıştır. TBMM Başkanvekili Feridun Fikri Düşünsel yapmış olduğu açıklamasında iç tüzük hükümlerine göre dinleyiciler locasında ezan okuyan iki kişi hakkında tahkikat yapıldığını ve bu kişilerin sabıkalı kişilerden olduğunun anlaşıldığını dile getirmiştir. Buna göre bu kişilerden Muhittin Ertuğrul isimli kişi tarafından Arapça ezan okunmaya başlandığında TBMM'de bulunan polisler kendisini dışarıya çıkarırken Osman Yaz isminde diğer şahıs da Arapça ezan okumaya başlamıştır. Bunun üzerine bahse konu iki şahıs karakola götürülerek haklarında işlem başlatılmıştır. Şahıslardan Muhittin Ertuğrul'un Devlet Demiryollarındaki görevinden 3-4 ay önce ayrılarak tarikat işleri ile uğraştığı tespit edilmiştir. Osman Yaz'ın ise Ticani Tarikatı'nın müritlerinden olduğu anlaşılmıştır. İsmi geçen şahısların daha önce de muhtelif tarihlerde Ankara'nın bazı ilçe ve köylerinde camilerde Arapça ezan okumalarından dolayı haklarında işlem yapıldığı da anlaşılmaktadır (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, C.16, Toplantı: 3, Kırk Birinci Birleşim, 04.02.1949: 20, 37). Sebilürreşat Dergisi'nden Yusuf Ziya Kösemen, TBMM çatısı altında gerçekleşen bu hadise ile ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

"Mecliste Arapça ezan okumaya kalkışan iki budalanın bu hareketleri kanuna muhalif görülerek ait olduğu mahkemece cezalandırılmıştır. Arapça değil Türkçe de okusaydılar yine ceza göreceklerdi. Ezan değil, herhangi bir şey hatta Atatürk'ün nutkunu böyle cehren okusaydılar yine polis tarafından men edilerek mahkemeye sevk olunacak Meclisin huzurunu selb ve müzakereyi ihlal noktasından mahkûm olacaklardı" (Kösemen, 1949: 149).

Görüldüğü gibi TBMM'de yaşanan bu hadise usul açısından değerlendirilerek yapılan eylemin yer bakımından yanlışlığı vurgulanmıştır. Kösemen'in ifadelerinden ezanın Arapça okunmasındaki yanlıştan bahsedilmemiş aksine TBMM çatısı altında bu tarz eylemlerin hiçbirinin yapılamayacağından bahis olunmuştur.

Kösemen'e göre CHP'nin başta Arapça ezan yasağı olmak üzere bu ve buna benzer uygulamaları partiye ciddi zararlar vermektedir. Cumhuriyetin ilanından itibaren birçok seneler memleketin her bir tarafından Arapça ezan okunmasına rağmen bundan ne rejim olumsuz manada etkilenmiş ne de inkılap ve cumhuriyet idaresi sarsılmıştır. CHP içerisinde bu gibi uygulamalara öncülük eden bazı kişilerin varlığından söz eden Kösemen'e göre bu gibi hareketler CHP'yi milletin nazarından düşürmek için muhalifler tarafından teşvik edilmektedir. CHP içerisinde yer alan bazı kliklerin çalışmaları neticesinde halkın CHP'ye karşı nefreti kat ve kat artmaktadır. Kösemen yazısını, "Yazık değil mi? Birkaç kişinin şahsi fikirleri ve kanaatleri yüzünden koca bir parti dağılsın mı?" diyerek bitirmiştir (Kösemen, 1949: 149-150). Yazıdan anlaşıldığı üzere Sebilürreşat gibi İslamcı bir dergi yazarı

Kösemen, Türkçe ezan uygulaması konusunda CHP'yi tamamen suçlamak yolunu seçmemekte ve parti içerisindeki kliklerin varlığından söz etmektedir.

Sebilürreşat Dergisi'nin Haziran 1948 tarihli "*İbadetlere Kanun Müdahale Edebilir mi?*" başlıklı yazısında CHP yönetimine karşı sert eleştirilerin var olduğu görülmektedir. Yazıda Arapça ezan okumaktan haklarında işlem yapılan iki kişinin durumundan yola çıkılarak CHP iktidarına yüklenilmiştir. Buna göre Kütahya'da Arapça ezan okumaktan sanık olan Mehmet Ali Çorum ve Osman Yaz isimli vatandaşlar hakkında, Kütahya mahkemesi tarafından verilen kararın gerekçesinde, "*Dini ve ilahi sıcaklığını ve heyecanını ruhların ve vicdanların duymasına imkân olmayan Arapça dili ile ezan okumaları*" ibaresine yer verilmiştir. Sebilürreşat Dergisi şiddetli bir şekilde tenkit edilen bu gerekçe ile ilgili olarak "*Demek ki, Allahuekber, Allahuekber, Eşhedüenlailaheillallah derken ruhlar ve vicdanlar dini ve ilahi sıcaklık ve heyecan duymuyormuş*" ifadelerine yer verilmiştir. Verilen bu gerekçeyi yersiz bulan dergiye göre komünizm ile idare edilen ülkelerde bile böylesi bir kanun ve yargılama yoktur. Kararın gerekçesi üzerinden eleştirilerine devam eden dergide geçen, "*İnsanlık hukuk tarihi böyle bir kanun bilmiyor. Allahu Ekber dediği için bir Müslüman Türk vatandaşını üç ay zindana atan bir demokrasi, bir laik idare, bir vicdan hürriyeti, dünyanın hangi devletinde vardır?*" ifadeleri CHP yönetimine karşı yapılan sert eleştirilere örnek olarak gösterilebilir. Aslında dergiye göre, Arapça ezan yasağının konulmasından CHP içerisinde haberi olmayan milletvekilleri vardır. Dolayısıyla böylesi yasakları ortaya çıkaran CHP içerisindeki müfritlerdir. Bu durumu, "*Yoksa kalbinde zerre kadar imanı, hamiyet ve insafı olan bir vicdan sahibinin vereceği bir takrifle bu kanunu bertaraf etmek kudretine haiz olan bir milletvekilinin bu vaziyet karşısında bir dakika gözüne uyku girmez, bir lokma ekmek boğazından geçmez*" ifadeleri ile açıklamaya çalışan dergi, bahse konu kanunun tüm CHP yönetimi ve milletvekillerine atfedilmesinin yanlışlığını ispatlamaya çalışmıştır (Sebilürreşat, 1948: 60).

4. Arapça Ezan ve Laiklik

Türkçe ezan uygulamasına karşı en sert muhalefeti Eşref Edip dile getirmiştir denilebilir. Ona göre Kur'an dili ezanın aslı dururken bunun tercümesi ile meşgul olmak, faydasız bir çabayı göstermektedir. Ona göre dünya üzerinde 450.000.000 Müslüman yaşamaktadır. Müslümanların tamamında ezan Arapça aslı ile okunurken CHP Hükümetinin bunun neden men ettiği sorulmalıdır. Edip bu konudaki tavrını;

"Niçin 'Lailaheillallah' kelime-i tevhidi yerine 'Tanrı'dan başka yoktur tapacak' gibi acayip bir şekle sokmuşuz. İnkılap hastalığına tutulan müfritler, sorusuz sorgusuz hüküm yürüttükleri mutlakiyet devrinde, diğer hürriyetlere koydukları bağlar gibi vicdan hürriyetine de el uzatmışlar, camilerde Kur'an talim eden hafızları cürmü meşhud ile suçlandırırken minarelerde Arapça ezan okunmasını da men ederek müezzinleri hemen alelacele yanlış olarak tercüme ettirdikleri Türkçe ezanı okumaya mecbur etmişlerdir" (Edip, 1947: 9) şeklindeki ifadelerle açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Tüm bu uygulamaların laiklik adı altında yapıldığını ifade eden Edip "fetret devri" olarak nitelendirdiği tek parti döneminin, çok partili hayata geçilmesi ile birlikte sona erdiğini ve bu tip konuları özgürce konuşabilme zamanının oluştuğunun altını çizmiştir. Edip'e göre laiklik anlayışı çerçevesindeki uygulamalara artık son vermek gerekmektedir. Eğer CHP iktidarı laik ise din işlerine ne lehte ne de aleyhte karışmaması gerekir. Ona göre CHP eğer din işlerine karışacaksa laik olmadığını itiraf etmelidir. CHP'nin din konusuna karşı takınmış olduğu tavır belirsizliğini korumaktadır. CHP'nin dini himaye mi ettiği yoksa ona cephe mi aldığı halk tarafından tam olarak bilinmemektedir. Edip bu kargaşayı şu şekilde ifade etmektedir:

"Hükümet bir taraftan laik olduğunu iddia ediyor, diğer taraftan da din işlerine karışıyor. Mesela işte bu ezan meselesindeki müdahalesi o kadar yersizdir ki, dünyanın hiçbir yerinde hiçbir hukukçu yoktur ki, bunu havsalasına sığdırabilsin. Laik bir hükümet tamamıyla bir din işi olan milletın ezan okumasına ne karışır? Allahuekber demeyeceksin, Tanrı uludur diyeceksin. Lailaheillallah demeyeceksin Tanrıdan başka yoktur tapacak diyeceksin. Eğer minarede yahut camide namaza başlarken Allahuekber, Lailaheillallah diyecek olursan hapisaneyi boylayacaksın. Laiklik böyle mi olur? Vicdan hürriyeti bu mudur? Demokrasi buna mı derler? Adliye Vekili buna cevap verebilir mi?" (Edip, 1947: 9).

Edip, CHP iktidarına olduğu kadar DP'ye de ezan konusunda gerekli hassasiyeti göstermediği gerekçesi ile tepki göstermiştir. Ona göre DP, değiştirilmesi lazım gelen antidemokratik kanunlardan bahsederken vicdan hürriyeti üzerindeki baskıdan ve Arapça ezanın yasaklanması uygulamasından bahsetmemektedir. Bu bağlamda Edip DP'yi korkaklıkla suçlamıştır. CHP'nin laiklik anlayışına dem vuran Edip, "Kim dinin inkişafına müteallik bir meseleden bahsedecek olsa hemen dini siyasete alet ediyorsun diye muateb oluyor. Ama dine karşı en pervasız tecavüzlerde bulunanlara karşı dinsizliği siyasete alet ediyorsun denilmiyor. Vicdan hürriyeti, laiklik, demokrasi bu mu?" (Edip, 1974: 9) ifadeleri ile ortada bir çifte standardın varlığından söz etmiştir. Arapça ezan yasağının laikliğe aykırı olduğu fikrinde ısrar eden Edip, Diyanet İşleri Başkanlığı'na da bir çağrıda bulunarak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Arapça ezan yasağı kanununun düzenlenmesi için gereken tüm teşebbüslerde bulunması gerekliliğini savunmaktadır (Edip, 1947: 9). Aslında Edip'in CHP iktidarını laiklik anlayışı üzerinden eleştirdiği yazısını kaleme aldığı dönemde CHP'ye yakınlığı ile bilinen Ulus Gazetesi'nde önemli bir yazı kaleme alınmıştır. "Samimi mi? Değil mi?" başlıklı yazıda, "Yeni sisteme uymayan kanunların değiştirilmesi ya da büsbütün kaldırılması artık bir gün meselesidir. Bunları şimdiki haliyle muhafaza etmek eşyanın tabiatına aykırı olur. Hâlbuki kanunlar, eşyanın tabiatından doğan kaideler olmak lazımdır. Bir cemiyet hayatın akışına zıt istikametlere müteveccih mevzuat ile idare olunmaz. Böyle bir istikamette ısrar, cemiyetin bekasını tehlikeye sokar. Her topluluğun ilk prensibi, ilk kanunu, kendi varlığını muhafazadır. Cemiyetin idaresi mesuliyetini taşıyanlar bu gerçeği anlamakta geç kalırlarsa cemiyet onlardan kurtulmanın yolunu bulur" (Ulus, 1947: 1) geçen bu ifadeler aslında CHP iktidarının bir özeleştirisi olarak

değerlendirilmelidir. Bu yazıya atıfta bulunan Edip'e göre yazıda bahsi geçen demokrasiye uymayan kanunların en başında Türkçe ezan uygulaması gelmektedir (Edip, 1947: 9).

Öte yandan Sebilürreşat Dergisi'nden Raif Ogan, Türkçe ezan meselesi ve laiklik konusunda önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Ogan'a göre ezanın Türkçe tercümesini isteyen kişiler inkılap zihniyetinin devamlılığını bozmamak adına bu düşünceyi savunmaktadırlar. Ancak bu durum yanlış anlaşılmaktadır. Ezan sadece Müslümanlara namaz vaktinin gelmiş bulunduğunu anlatan bir çağrıdan ibaret değildir. Ezanı bu anlamı ile anlayanlar, Arapça ezanın farklı bir dille yapılmasında bir mahsur görmemektedirler. Ogan'a göre bu düşünce dünya ve din bakımından çürük bir durumu ifade eder. Ogan, bu düşüncede ısrar eden CHP'ye yönelik, *"Cehalet ve inada dayanan bir kanunu hatanın milletin iradesine ve ittifakına rağmen devamını istemek, ancak Halk Partisi'nin halk için insanlık hakkı diye bir şey tanımayan sapık zihniyetine revaç vermekten başka mana ifade eylemez. Demokrasiyi, laikliği, yalnız kitap sayfalarında bırakır da, onun gerçek gayesini hulus ile tatbik cesaretini nefsimizde bulamazsak yazıktır laikliğe, gayri laik olur"* ifadeleri ile yapılan bu uygulamanın gerçek manası kavranmış laiklik anlayışı ile ters düşmediğini, ancak CHP yönetiminin bu uygulama ile laikliğin özünü kavrayamamış olduğunu altını çizmiştir (Ogan, 1950: 82-83).

Tek parti döneminde İslamcı basın tarafından şiddetli eleştirilerin hedefinde yer alan CHP döneminde Türkçe ezan uygulamasında geri adım atılmamıştır. Bu bağlamda Türkçe ezan uygulamasının ortadan kaldırılması ancak iktidar değişikliği ile sağlanabilmiştir. DP'nin iktidara gelmesinin ardından Türkçe ezan uygulamasına 17 Haziran 1950 tarihinde son verilmiştir. Öte yandan Türkçe ezan uygulamasının kaldırılması adına yapılan girişimler DP iktidarının ilk aylarında kendisini göstermiştir. Bu bağlamda ezanın tekrardan Arapça şekliyle vücut bulması adına üniversiteli gençler tarafından Başbakan Adnan Menderes'e telgraflar çekildiği görülmektedir. Buna örnek olarak 187 üniversite öğrencisi adına Alaeddin Yılmaztürk² ve 84 üniversiteli adına Orhan Cahit Doğru'nun³ çekmiş olduğu telgraflar verilebilir. Telgraflar özetle tek parti döneminde uygulamaya konulan Türkçe ezanın son bulması ve ezanın orijinal şekli olan Arapça olarak okunmasının istenilmesinden ibarettir (Sebilürreşat, 1950: 96). Üniversiteli öğrencilerin DP iktidara geçer geçmez böylesi bir istekte bulunuyor olmaları tesadüfi değildir. Zira üniversite gençliği, bu işin çözüm merkezi olarak CHP'yi görmemekte ve bu konuda CHP üzerindeki tüm ümitlerini kaybettiklerini göstermektedir.

² "Bütün İslam âleminin, Müslüman Türk camiası ve Türk gençliğinin en derin sevgi ve muhabbetini kazandıran ezan-ı Muhammedinin asli şekline müsaade ile demokrasinin kabul ettiği hakiki vicdan hürriyetine doğru ilk adımı atmış olan Başbakanımızı biz İstanbul Üniversitesi gençliği de bütün ruhumuzla tebrik ederken vatan, millet ve din hizmetinde hayırlı muvaffakiyetler diler samimi hürmet ve selamlarımızı arz ederiz." Bkz. (Sebilürreşat, 1950: 96)

³ "Müslüman Türkün vicdan ve din hürriyeti üzerindeki tahditleri kaldırma ve hakiki laikliğin temelini atma yolunda Ezanı Muhammedi hususundaki biz İstanbul Üniversitesi gençlerinin ruhuna tercüman olduğunu saygılarımızla arz ederiz." Bkz. (Sebilürreşat, 1950: 96)

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son, Cumhuriyetin ise ilk dönemlerinde, ibadet dilinin millileştirilmesi düşüncesinin etkili olduğu bilinmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın fikir bakımından etkilendiği Ziya Gökalp'in Vatan isimli şiirinde ibadetin ve ezanın Türkçe olarak yapılması gerekliliği açık bir şekilde kendisini göstermektedir. Bu doğrultuda Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Mustafa Kemal Paşa ezanın Türkçeleştirilmesi adına çalışma başlatmış ve yapılan çalışma neticesinde ezan Türkçeye tercüme edilerek ilk Türkçe ezan 30 Ocak 1932 tarihinde İstanbul Fatih Camii'nde okunmuştur. Bu süreci 4 Şubat 1933 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından il müftülüklerine gönderilen yazı ile ezanın Türkçe okunması talimatı verilmesi izlemiştir. Bu tarihten 2 Haziran 1941'e kadar ezanın Türkçe okunmasına yönelik telkin, emir ve tamimlerle uygulama yaşatılmaya çalışılmıştır. Ancak 2 Haziran 1941'de yapılan kanun değişikliği ile Türkçe ezan uygulamasına muhalefet eden kişilerin üç aya kadar hafif hapis ve on liradan 200 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

Şüphesiz ki, Türkçe ezan uygulaması ve Arapça ezan yasağına en büyük tepki İslamcı basın tarafından verilmiştir. İslamcı basının Türkçe ezan uygulamasına yönelik tepkisi 4 ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki Türkçe Ezan ve Kamet ile Arapça Ezan ve Kametin birbiri ile anlam bakımından uyuşmaması tartışması içerisinde, İslamcı basının Türkçe ezan uygulamasını bilimsel gerçekler üzerinden çürütme çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Arapça ezanın Türkçeye tercümesi sırasında anlam uyuşmazlıkları İslamcı basının savunduğu temel argümanlardır. Bunlara örnek verilecek olunur ise; "*Tanrı*", "*Ulu*", "*Tapmak*" gibi tercüme kelimeler büyük bir yanlışlığı ifade etmektedir. İslamcı basına göre günde 5 defa getirilen ezan ve kametin yanlış çevirisi ile Müslümanların namaza davet edilmesi, CHP iktidarının üzerinde birer vebal olarak varlığını sürdürmektedir. Allah'ın tüm insanlığa farz kıldığı namaz öncesi insanları ibadet etmeye çağrı niteliğinde olan ezanın aslından uzak bir tercüme ile camilerde okunması bahse konu basının bir yandan tercümenin yanlışlığını ortaya koyarak CHP iktidarını bilimsel anlamda uyarırken öte yandan bu uygulamanın toplumu günaha sevk etmesinden dolayı dini anlamda da uyarmasına neden olmuştur. İkinci başlık ezanın evrenselliği meselesidir. Buna göre Türkçe ezan "*lüzumsuz bir külfet*" ve "*faydasız bir teşebbüs*" olarak değerlendirilmiştir. Zira ezan içerisinde yer alan kelimeler artık Arapça olmaktan çıkmış ve Türkçeleşmiştir. Bu tartışma içerisinde İslamcı basının ezanı Arapça olarak nitelmediği görülmektedir. Zira ezan evrensel bir çağrıdır. Bu nedenle İslamcı basında ezan "*İslamca*" olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda CHP milletvekillerinden bazıları İslamcı basın ile aynı fikirde değillerdir. Bu duruma örnek olarak CHP Şanlıurfa Milletvekili Refik Ülgen'in görüşleri verilebilir. Zira Ülgen'e göre evrensel bir din dili olamaz ve ezan konusunda tekrardan Arapçaya dönülmesi irtica başlığı altında nitelendirilir. Diğer bir başlık ise Türkçe Ezan ve Kamet uygulaması bağlamında CHP'ye yönelik İslamcı basından gelen tepkilerdir. Belki de Türkçe ezan konusunda CHP'ye karşı en sert eleştiriler dönemin İslamcı basını tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu eleştirinin odak noktası ise CHP'nin altı ilkesi arasında yer alan Halkçılık ve Laiklik ilkesine CHP'nin

bizatihi kendisinin uymamasıdır. Ehlisünnet Dergisi'nden Abrürrahim Zapsu'nun, "Baylar, ezan oyuncak değildir. Dinimize dokunmayınız" diyerek CHP iktidarına karşı açık bir çağrı yapması CHP iktidarına karşı İslamcı basının kırmızı çizgilerini temsil etmektedir. Öte yandan İslamcı basından kimi yazarlara göre CHP'nin Türkçe ezan uygulamasında ısrar etmesinde parti içerisindeki kliklerin büyük etkisi olduğu düşünülmektedir. Yani bu görüşe göre bu uygulamada ısrar edilmesi CHP'nin tamamına mal edilemez. Ancak tüm bu görüş ve düşüncelere rağmen CHP bu uygulamayı değiştirmemeye kararlı bir duruş sergilemiştir. Son ana başlık ise Arapça ezan ve Laiklik başlığıdır. İslamcı basın bu başlık üzerinden CHP'yi sert bir dille eleştirmiştir. İslamcı basının önemli bir yayın organı olan Sebilürreşat Dergisi sahibi Eşref Edip; "İnkılap hastalığına tutulan müfritler, sorusuz sorgusuz hüküm yürüttükleri mutlakiyet devrinde, diğer hürriyetlere koydukları bağlar gibi vicdan hürriyetine de el uzatmışlar" ifadeleri ile CHP'yi doğrudan laiklik ilkesi üzerinden hedef almıştır. Ona göre CHP iktidarı eğer altı okta yer alan laiklik ilkesine tam anlamı ile bağlı ise ne lehte ne de aleyhte toplumun dini yaşantısına karışmaması gerekir. Arapça ezanın laiklik ve inkılaplarla uzaktan yakından alakası olmadığına altını çizen İslamcı basına göre CHP, inkılap zihniyetinin devamlılığını bozmamak adına bu düşünceyi savunmaktadır. Ancak bu durum yanlış anlaşılmaktadır. Ezan sadece Müslümanlara namaz vaktinin gelmiş bulunduğunu anlatan bir çağrıdan ibaret değildir. Evrensel bir temayı ifade eden genel geçer bir çağrıdır. Bu nedenle ezanın dilinin Arapça olarak kalmasının bu tür endişelerden uzak bir kavram olduğu vurgulanmıştır. Ancak özellikle İslamcı basın tarafından her defasında Arapça ezana geri dönülmesi çağrısı yapılmasına karşın CHP, bu uygulamadan geri adım atmamıştır. Bu bağlamda, Arapça ezan uygulamasına geri dönülmesi ancak seçimle belirlenen bir iktidar değişikliğinden sonra gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, "Arapça Ezan ve Kamet Okuyanlar Hakkında Uygulanan Cezai Hükümlerin Kaldırıldığı", 30.01.00.00.51.306.2, 16.06.1950

BCA, "Ezan Konusu Hakkında Urfa Eski Milletvekili Refet Ülgen'in Cumhurbaşkanına Gönderdiği Yazı", 30.01.00.00.41.242.2, 24.06.1950

BCA, "Arapça Tekbir Alan Karamanlı Hasan Gemalmaz'a Türkçe Tekbir Alması İçin Tebligat Yapılıp Yapılmadığının Bildirilmesi", 51.00.00.00.12.102.12, 15.02.1938.

BCA, "Camilerde Dua ve Vaaz Esnasında Arapça Tekbir Alan Cemaate Uyarıda Bulunması İçin İmam ve Müezzinlere Tebligat Yapılıp Yapılmadığının Bildirilmesi", 51.00.00.00.12.102.13, 17.02.1938.

BCA, "Maraş'ta Arapça Sela Okunması", 490.01.00.00.611.121.1, 10.01.1936)

BCA, "Şemsettin Yeşil Tarafından Basılmış Olan Kitabın Toplattırılması", 30.18.01.02.92.88.14, 11.09.1940.

BCA, "Arapça Ezan ve Kamet Yasağının Bayram Namazlarındaki Tekbirleri Kapsamadığı", 51.00.00.00.4.31.3, 22.09.1948.

Resmî Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi. (1949). Dönem: VIII, C.16, Toplantı: 3, Kırk Birinci Birleşim.

TBMM Zabıt Ceridesi. (1941). Devre: 6, C.18, İçtima: 2, Elli Beşinci İnikat.

Sürelî Yayınlar, Telif Eserler ve İnternet Kaynakları

"Arapça Ezan Bu Günden İtibaren Serbest Okunacak", Akşam. (1950, 17 Haziran)

"Arapça Ezan İçin Tebligat Yapıldı", Vakit. (1950, 17 Haziran)

"Arapça Ezan Okuma Yasağı Kaldırıldı", Ulus. (1950, 17 Haziran)

(1948). "İbadetlere Kanun Müdahale Edebilir mi?", *Sebilürreşad Dergisi* 1(4), 60.

(1949). "Türkçe Namaz", *Ehli Sünnet Dergisi* 3(71), 13.

(1950). "Ezan-ı Muhammediyi Geri İstiyoruz", *Sebilürreşad Dergisi* 4(81), 96.

(1950). "Ezan Hakkında Kanun Teklifi", *Sebilürreşad Dergisi* 4(82), 100-103.

(1947). "Kur'an'dan Türkçe Ayetler", *İslam Dünyası Dergisi* 1(14), 2.

Akgün, S. (1980). Türkçe Ezan. *Tarih Araştırmaları Dergisi* 13(24), 105-113.

Akıncı, H. F. (1947). Okuttuğumuz Ezanlar Yanlış Mı?. *Selamet Dergisi* 1(24), 3.

Atay, R. (2018). Türkçe Ezan Uygulamasının Toplumsal Hafızada Yol Açtığı Travmalar Üzerine. *Mukaddime Dergisi* 9(2), 49-66.

Avşar, Z., & Kaya, A. E. E. (2017). Arapça Ezan Yasağı ve Kaldırılması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 33(95), 94-123.

Aydar, H. (2016). Ezanın Tarihi ve Başka Dillerde Okunması Meselesi. *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2(1), 5-48.

Bağdatlıoğlu, B. (1943). Öz Türkçe. *Büyük Doğu Dergisi* 1(3), 16.

Başgil, A. F. (1948). Uydurma Dil Faciası. *Sebilürreşad Dergisi* 1(12), 182.

Başgil, A. F. (1948). Memleket Tefekkür Hayatına ve İnkişafına İndirilen Ağır Darbe. *Sebilürreşad Dergisi* 1(15), 238-239.

Çakmak, F. (2017). Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Sürecinde CHP Kurultay Görüşmeleri ve Müfettişlik Raporlarına Göre Parti Teşkilatının Karşılaştığı Sorunlar (1945-1950). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 17(34), 319-348.

Doğrul, Ö. R. (1947). Ezan ve Kamet Hakkında. *Selamet Dergisi* 1(25), 2-16.

Doğrul, Ö. R. (1949). Namazlarda Kur'an Tercümesi Okunmaz. *Selamet Dergisi* 4(15), 1-15.

Edip, E. (1947). Ezan Meselesi. *İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası* 2(86), 8-10.

Erdem, N. (1949). İlme Karşı Pervasız Bir Tecavüz, Arapça Ezanın Metninde Yanlışlık Yoktur. *Sebilürreşad Dergisi* 2(40), 240.

Eyvap, A. (1950). Yine Ezan Meselesi. *Ehli Sünnet Dergisi* 4(78), 14-15.

Gez, O. B. (1996). İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi Aşamalarından Biri: Türkçe Ezan ve Uygulamaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2(6), 158-167.

İdp.com (2022). Erişim Adresi: <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/17/ehli-sunnet>, Erişim Tarihi: 04.06.2022.

Kara, A. S. (2011). Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Müftülük: Müftülerin Eğitim, Tayin, Azil ve Sosyal Hayattaki Konumları. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 280844.

Kılıç, M. (2012). Tek Parti Döneminde Milliyetçilik ve CHP'nin Yedinci Büyük Kurultayı. *ÇTTAD* 12(24), 189-202.

- Kösemen, Y. Z. (1949). Halk Partisini Millet Nazarında Düşüren Partinin Şımarık Hatip ve Muharrirleridir. *Sebilürreşad Dergisi* 2(35), 149-150.
- Kösemen, Y. Z. (1948). Uydurma Dil Faciası Hakkında. *Sebilürreşad Dergisi* 1(14), 218-220.
- Kundumer, A. (1947). Ezan Hakkında. *Selamet Dergisi* 1(26), 10.
- Ogan, M. R. (1948). Her Tanrı Allah Değildir, Ama Allah Tanrılarında Allah'ıdır. *Sebilürreşad Dergisi* 1(4), 325-326.
- Ogan, M. R. (1950). Kur'an Diliyle Ezan. *Sebilürreşad Dergisi* 4(81), 82-91.
- Olgun, T. (1949). Kur'an Tercümesi Olur Lakin Türkçe Kur'an Olmaz. *İslam Yolu Dergisi* 1(24), 1-2.
- Öymen, A. (2004). *Değişim Yılları*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Sağlam, F. (2019). Demokrat Parti Döneminde Ezanın Arapça'ya Çevrilmesi ve Basındaki Yansımaları. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. 565531.
- Salimoğlu, M. (2020). Cumhuriyet Halk Partisi'nin Yedinci Kurultayı ve Din Politikası (1945-1950). *Uluslararası Kültür ve Toplum Çalışmaları Dergisi* 4, 57-75.
- Selami, M. (1950). Ezan Meselesi. *Ehli Sünnet Dergisi* 4(77), 14.
- Sünbüllük, Esat Sezai (1950). Arapça Ezanı Muhammedi Hürmetine. *Hakka Doğru Dergisi* 8(191), 3.
- Şendal, T. (2020). Cumhuriyet Halk Partisinde Ortanın Solu ile Başlayan Siyasal Metamorfoza Karşı İç ve Dış Muhalefet. *Tarih ve Gelecek Dergisi* 6(2), 281-302.
- Topçu, Y. (2020). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Dinin Millileştirilme Süreci. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. 617883.
- Uzun, H. (2012). İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 12(15), 101-139.
- Uzun, M. İ. (2013). Zapsu, Abdurrahim. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 44, 187-128.
- Yapıcı, H. (2021). *Dünya'da Konjonktürel Değişimler ve CHP: 3. ve 7. Kurultaylarının Türkiye'ye Yansımaları*. *Belgi* 22, 353-375.
- Zapsu, A. (1947). Baylar Ezan Oyuncak Değildir, Dinimize Hakaret Etmeyiniz. *Ehli Sünnet Dergisi* 3(54), 10-11.
- Zengin, M. (2015). *İbadet Dilini Türkçeleştirme Çalışması Olarak Türkçe Ezan Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. 394950.
- Zengin, S. (2014). Zile'de Türkçe Ezana Tepki Olayı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 9(1), 167-180.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Türkçe "duyuru" anlamına gelen ezan, Türkler tarafından yüzyıllardır Arapça aslına uygun bir şekilde okunmuştur. Bu doğrultuda 20. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Türkçülük akımının da etkisi ile ezanın Türkçe okunması fikri ortaya atılmıştır. Bu duruma Osmanlı Devleti'nin son dönem düşünürlerinden olan Ali Suavi ve Ziya Gökalp örnek olarak verilebilir. Alı Suavi, namaz surelerinin Türkçeleştirilmesi ve namazın Türkçe kılınması fikrine öncülük etmiştir. Gökalp ise, Vatan isimli şiirinde; "Bir ülke ki, camiinde Türkçe ezan okunur. Köylü anlar manasını namazdaki duanın. Bir ülke ki, mektebinde Türkçe Kuran okunur. Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüda'nın. Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın" şeklindeki mısraları ile ezanın Türkçeleştirilmesi noktasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosuna ilham kaynağı olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya atılan bu görüş, Türkiye

Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte devlet nezdinde oldukça geniş bir taban bulmuştur. Öyle ki, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı sırasında okunan duanın Türkçe olunmasına özen gösterilmiştir. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 18 Temmuz 1932 tarihli genelgesi ile birlikte Türkçe Ezan uygulaması Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kendisine uygulama alanı bulmuştur. Cumhuriyet dönemi ibadetin ve ezanın Türkçeleştirilmesi düşüncesi doğrultusunda Mustafa Kemal Paşa'nın 7 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir Paşa Camii'nde Türkçe ezanın gerekliliğini belirten konuşması, 1931 Ramazan ayında Mustafa Kemal Paşa'nın Hafız Sadettin Kaynak'a Türkçe hutbe okutması, ibadetin Türkçeleştirilmesi anlayışını göstermektedir. Zira Mustafa Kemal Paşa, namaza çağrı olan ezanın, Türklerin kendi dili olan Türkçe ile yapılması düşüncesindedir. Aynı yıl yani 1931'de bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından Türkiye'nin en popüler dokuz hafızı tarafından ezanın Türkçeleştirilmesi konusunda çalışma yapmaları istenilmiştir. Bu doğrultuda hızlı ve kararlı bir çalışma yapılmış ve yapılan bu çalışmalar neticesinde ezan Türkçe'ye şu şekilde tercüme edilmiştir: "*Tanrı Uludur. Tanrı Uludur. Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrı'dan başka yoktur tapacak. Haydi namaza, Haydi felaha. Namaz uykudan hayırlıdır. Tanrı Uludur. Tanrı'dan başka yoktur tapacak.*" Ezanın Türkçe tercümesinin ardından ilk Türkçe ezan 30 Ocak 1932 tarihinde İstanbul Fatih Camii'nde okunmuştur. İlk Türkçe ezanın okunmasının ardından bunu yapılan yasal düzenlemeler izlemiştir. Bu bağlamda 4 Şubat 1933 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından il müftülüklerine gönderilen yazı ile ezanın Türkçe okunması talimatı verilmiştir. Bu tarihten 2 Haziran 1941'e kadar, ezanın Türkçe okunmasına yönelik telkin, emir ve tamimlerle uygulama yaşatılmaya çalışılmıştır. Ancak 2 Haziran 1941'de yapılan kanun değişikliği ile Türkçe ezan uygulamasına muhalefet eden kişilerin üç aya kadar hafif hapis ve on liradan 200 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Bu bağlamda, tüm bu cezalar ve yaptırımlar toplumda Türkçe ezan uygulamasını yerleştirmeye kâfi gelmemiştir. İlk iktidar değişikliğinin yaşandığı 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile Demokrat Parti iş başına gelmiş ve bu dönemde, 16 Haziran 1950 TBMM oturumunun ardından Resmî Gazetede yayımlanması ile birlikte Türkçe ezan uygulamasına 17 Haziran 1950 tarihinde nihayet verilmiştir. Türkçe ezan uygulaması, devlet kademesi tarafından destek görünürken, dönemin İslamcı basınının geneli tarafından bu uygulamaya şiddetle karşı gelinmiştir. Buna örnek olarak Ehli Sünnet Dergisi'nin 1 Şubat 1950 tarihli sayısında Türkçe ezan uygulamasına karşı gösterilen sert muhalefet gösterilebilir. Dergiye göre Türkçe ezan doğrultusunda "Tanrıdan Başka Yoktur Tapacak" kısmı küfürle eş değer bir çeviridir. Zira dergiye göre "Tanrı" kelimesi "Allah" kelimesi ile asla eş eşdeğer bir kelime olamaz. Yine dergiye göre ezanın içerisinde yer alan Arapça kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanılıyor olması doğru tercüme yapılsa dahi caiz değildir. Ezan içerisinde geçen kelimeleri Türkçe karşılık yerine Arapça eşanlama gelen kelimelerle yer değiştirilmesi dahi doğru değildir. Yine Cumhuriyet döneminin önemli İslamcı dergilerinden olan Selamet Dergisi, 14 Kasım 1947 tarihli sayısında ezanla ilgili hiçbir Türkçe kelime, Arapça aslını karşılamamaktadır. Dergiye göre Türkçe ezan çevirisi hem yanlış hem de eksiktir. Sebülürreşad Dergisi'nin sahibi olan Eşref Edip'e göre "*Lailaheillallah*" kelime-i tevhidin tam karşılığı "*Tanrıdan başka yoktur tapacak*" olarak çevrilmesi yanlış bir uygulamadır. Bu görüşünü Diyanet İşleri Başkanlığı yapmış olan Prof. Dr. Hamdi Akseki'yi referans göstererek açıklama yoluna giden Edip'e göre "*Tanrı*" kelimesi kesinlikle "*Allah*" kelimesine karşılık değildir. Öte yandan "*Tapmak*" kelimesi de "*puta tapmak*", "*haça tapmak*" gibi anlamlarda kullanıldığı için bu kelimenin ezan içerisinde kendisine yer bulması son derece yanlıştır. Ezanın evrenselliğine inanan İslamcı basına göre Türkçe ezan "*lüzumsuz bir külfet*" ve "*faydasız bir teşebbüs*" tür. Zira ezan içerisinde yer alan kelimeler artık Arapça olmaktan çıkmış ve Türkçeleşmiştir. Ezanı Arapça olarak nitelendirmek yanlıştır. Ezan bu nedenle "*İslamca*"dır demek daha doğru bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ezanı "*İslamca*" adı altında evrensel bir dil olarak değerlendiren dergiye göre ezan hem Türkçe hem Arapça hem Acemce hem Hintçe ve hem de Çince'dir. Türkçe ezan uygulaması ile Müslümanlarının vebali İslamcı basına göre CHP ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na yüklenmelidir. Bu vebal günden 5 vakit ezan ve 5 vakit kametin Türkçe getirilmesi suretiyle kat ve kat artmaktadır. İslamcı basına göre Kur'an dili ezanın aslı dururken bunun tercümesi ile meşgul olmak, faydasız bir çabayı göstermektedir. Ona göre dünya üzerinde 450.000.000 Müslüman yaşamaktadır. Müslümanların

tamamında ezan Arapça aslı ile okunurken CHP Hükümetinin bunun neden men ettiği sorgulanmalıdır. Tüm bunlar ışığında Türkçe ezan uygulamasına karşı dönemin İslamcı basınının tavrı tüm ayrıntıları ile ortaya konularak, bu uygulama ve oluşan tepkilerin ciddiyeti ortaya konulmaya çalışılmıştır.

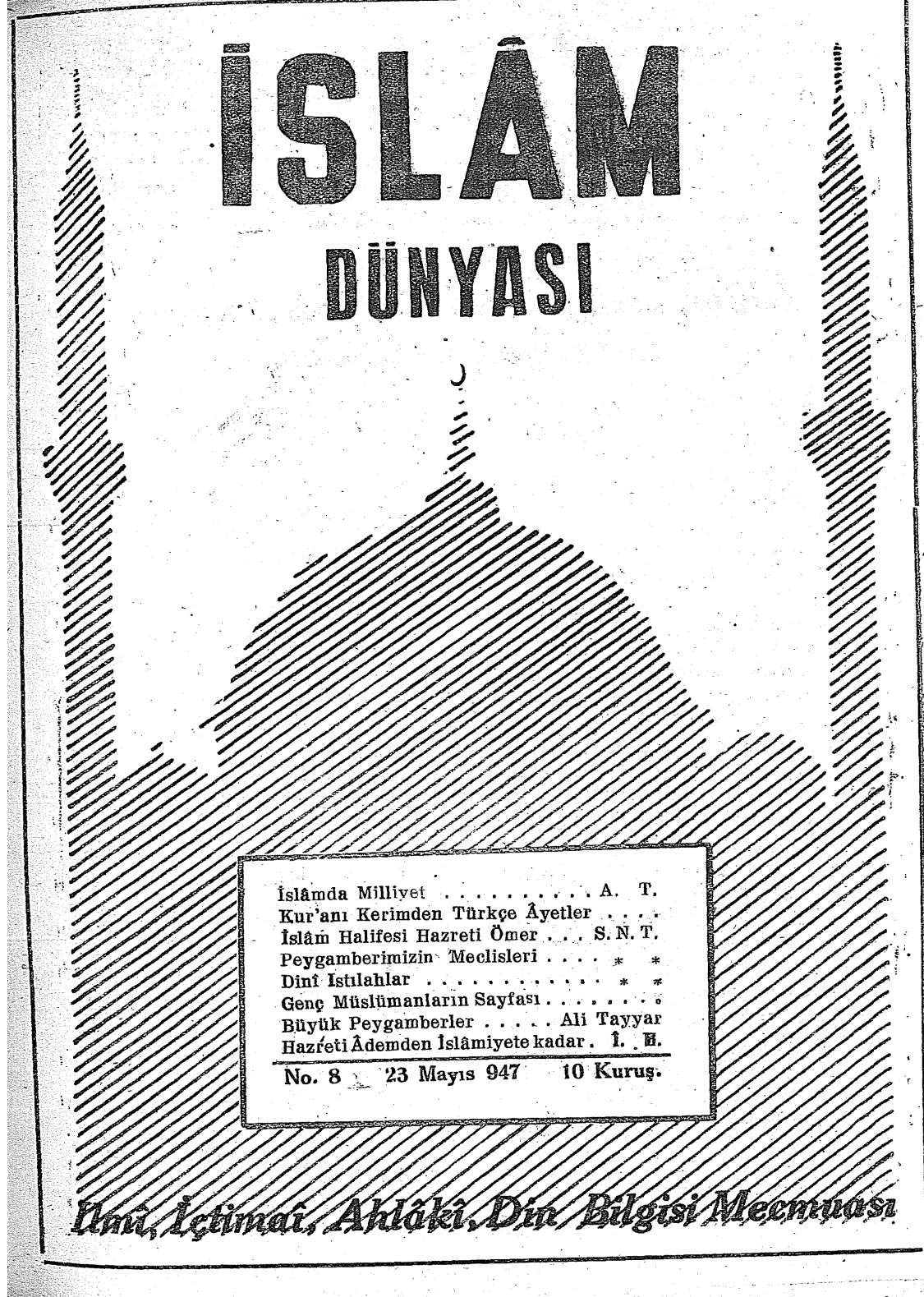
EXTENDED ABSTRACT: The prayer, which means "*proclamation*" in Turkish, has been read by the Turks for centuries in Arabic in accordance with its authenticity. Thus, by the 20th Century, the idea of reading ezan in Turkish was raised by the influence of Turkishness in the late Ottoman state. Ali Suavi and Ziya Gökalp, one of the late Ottoman thinkers of the Ottoman State, could be described as examples. Ali Suavi pioneered the idea of the Turkishness of prayer rings and the performing of prayer in Turkish. Gökalp, in his poem Vatan; "In a country, a Turkish prayer is read in the mosque. The peasant moments mean your prayer at prayer. One country, in its school, reads the Quran in Turkish. The little big one knows Huda's orders. Türkoğlu has inspired the founding staff of the Republic of Turkey to the point of the Turkishness of the persecution with the verses of "this is where you are." This view was raised in the late Ottoman Empire and the establishment of the Republic of Turkey was very broad to the state. So much so that the prayer read during the opening of TBMM on April 23, 1920 is worthy of being Turkish. In this regard, the Turkish Ezan practice along with the circular of the Office of the President of Diyanet on July 18, 1932, has found itself an area of application within the borders of the Republic of Turkey. Mustafa Kemal Pasha's speech on 7 February 1923 at Balıkesir Pasha Mosque stating the necessity of Turkish persecution, Mustafa Kemal Pasha's recitation of Turkish khutbah to Hafiz Sadettin Source during the 1931 Ramadan shows. Because Mustafa Kemal Pasha thinks that the call to prayer is made in Turkish, the Turkish language of the Turks. The same year in 1931, Mustafa Kemal Pasha himself was asked by nine of Turkey's most popular memories to study the Turkishness of persecution. As a result of these studies, the azan has been translated into Turkish as: "God is the Great One. The Lord is the Great. Surely I know that God will worship. Come on, prayer, come on, to success. Prayer is better than sleep. The Lord is the Great. There's nothing but God to worship. "The first Turkish prayer was read on 30 January 1932 at the Fatih Mosque in Istanbul. This was followed by legal adjustments following the reading of the first Turkish prayer. In this context, the article sent to the provincial muftis by the Office of the President of Diyanet on 4 February 1933 instructed the ezan to be read in Turkish. From this date until June 2, 1941, the practice was carried out with indoctrination, orders and tamims for the recitation of the ezan in Turkish. However, on June 2, 1941, a change in the law sentenced people who oppose the practice of the Turkish prayer to three months of light imprisonment and a light fine ranging from ten lira to 200 lira. In this context, all these penalties and sanctions have not been sufficient to place the practice of the Turkish prayer in the society. On 14 May 1950, when the first change of power took place, the Democratic Party came to business, and on 17 June 1950, after the 16 June 1950 Parliament session was published in the Official Gazette. While the Turkish persecution practice was supported by the state tier, it was strongly opposed by the general Islamist press at the time. For example, the February 1, 1950, issue of Ehli Sunnet Magazine showed strong opposition to the Turkish prayer practice. According to the magazine, the Turkish version "Worship but God" is a translation equivalent to blasphemy. Because according to the magazine, the word "God" can never be an equivalent word to the word "*Allah*." According to the magazine, Turkish words are used instead of the Arabic words contained in the persecution. It is not right to replace the words in the prayer with words that are synonymous with Arabic instead of Turkish. Selamet Magazine, also a major Islamist magazine of the Republican era, does not meet the Arabic original in its November 14, 1947 issue. According to the magazine, the Turkish translation of the prayer is both inaccurate and incomplete. According to Ashraf Ep, the owner of Sebilürresad Magazine, the exact equivalent of the word "*Lailaheillallah*" is a misapplication, translated as "There is no other worship but God." According to Prof. Dr. Hamdi Akseki, who was the Head of Religious Affairs, the word "God" does not correspond to the word "*Allah*." On the other hand, since the word "*worship*" is used in such meanings as "*worship the idol*" and "*worship the cross*," it is perfectly wrong for this word to find its place in the persecution. According to the Islamist press, which believes in

the universality of Ezan, the Turkish persecution is an "unnecessary burden" and a "useless enterprise." Because the words contained in the persecution are no longer Arabic and have become Turkish. Describing Azan as Arabic is wrong. Ezan therefore comes across as a more accurate approach to say "*Islamist*." According to the magazine, which considers Azan a universal language under the name "*Islamist*," the persecution is both Turkish, Arabic, Novice, Hindi and Chinese. The plague of Muslims should be uploaded to the CHP and the Office of the President of Diyanet according to the Islamist media. This plague has been persecuting 5 days, and the 5 time has been increasing by the introduction of the camel in Turkish. According to the Islamist media, it is a useless effort to engage with the translation of the Quran as it stands. According to him, 450,000,000 Muslims live around the world. It should be questioned why the CHP Government barred this while all Muslims read the prayer in Arabic. In light of all this, the attitude of the Islamist press against the Turkish persecution was revealed in full detail, and the seriousness of this practice and the reactions that have been generated has been established.

Ekler

Ek-1: İslam Dünyası Dergisi (23 Mayıs 1947)

Ek-2: Sebilürreşat Dergis (Haziran 1948)

SEBİLÜRREŞAD

No. : 4

25 KURUŞ

Meşhur Hattat İzzet Efendinin nefis bir yazısı

- Hadisi Şerif: Allaha iman ve istikamet hakkında Din ve dünya işlerinde doğruluk .....
Kur'anı alkışlayan büyük adamlar. Kur'an cihan müsaletini temin ediyor .....
Müslümanlıkta ilk hastane ve ilk hastabakıcı kadın ..... Tahir Olgun
Siyonizm, komünizm ve farmasonluğa karşı beynelmilel dünya teşkilâtı ..... Cevat Rifat Atilhan
İlmî ve tarihi tetkikler: Türkiyede dönmelik tarihçesi ..... Eşref Edip
İctimaiyat: Hayat gerçeğinden bir bakış ..... Ahmet Kâmil
Hem Türk, hem mol্লা, hem papas: Bu adam haymatloz mü nedir? .....
Fransada bugünkü dini vaziyet: Dini hayata avdet hususunda yeni inkişaflar .....
İbadetlere kanun müdahale edebilir mi? Anayasaya ve lâikliğe aykırı bir kanunun tadili lüzümü.
Ahkâmı Şer'îye okunmayan bir İlahiyat Fakültesi ancak Moskova'ya yarasır .....
Siyonizm ile farmasonluk elele vererek Trablusgarbı İtalyaya peşkeş çektiler ve Filistinde Ya-
hudi devletinin esaslarını kurdular ..... Cevat Rifat Atilhan
Hac için bilinmesi, elzem bilgiler ..... Ali Ulvi Dönmez
Cami şerif civarında domuz sucuğu imalâthanesi. .... Komünizmi takbih

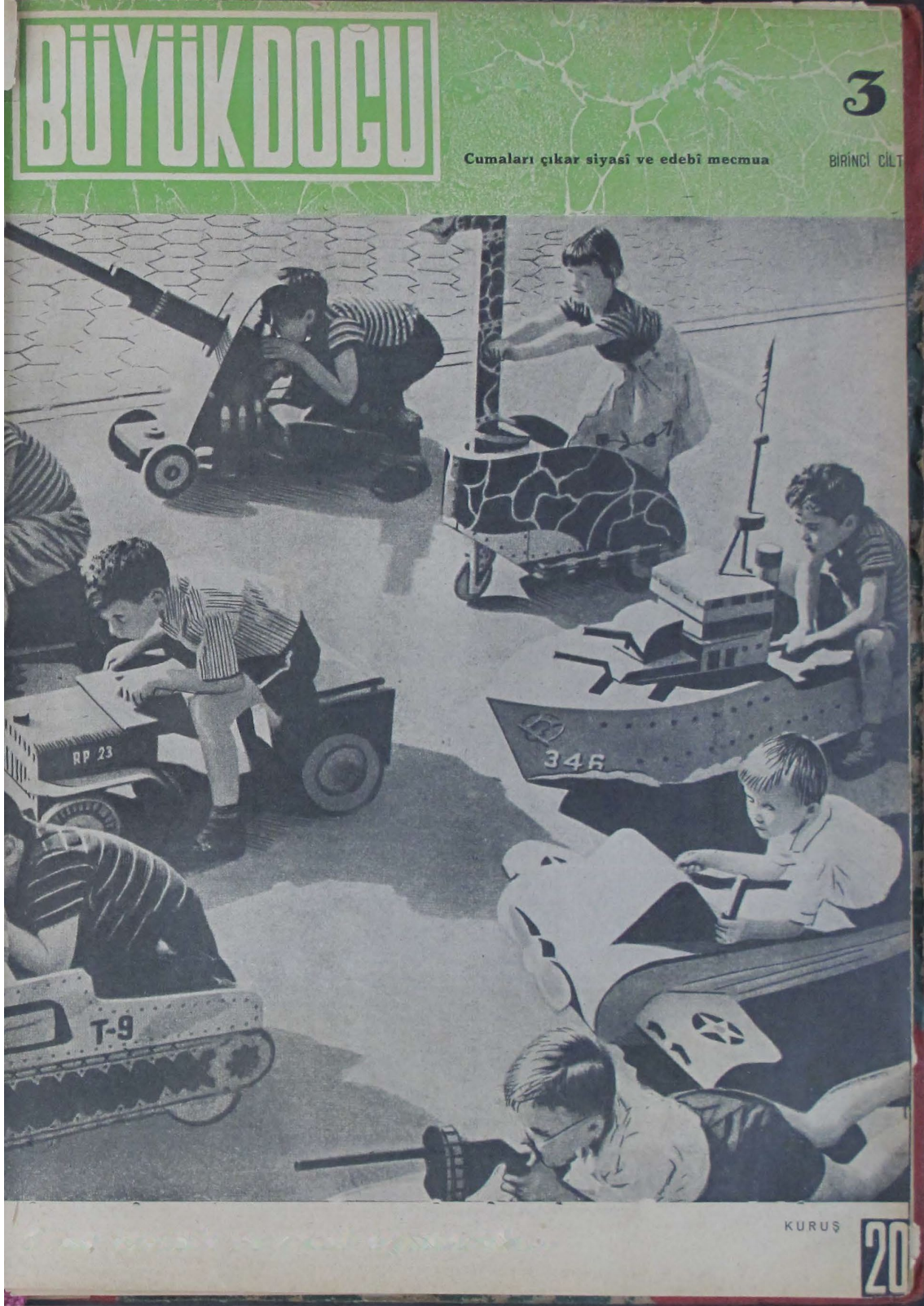

Ek-3: Selamet Dergisi (31 Ekim 1947)

Ek-4: Büyük Doğu Dergisi (1 Ekim 1943)

Ek-5: Ehli Sünnet Dergisi (1 Şubat 1950)

Ek-6: İslam-Türk Ansiklopedisi Ansiklopedisi Mecmuası (Kasım 1947)

İSLÂM - TÜRK

Ansiklopedisi

MECMUASI

Urfalı meşhur hattat Behcet Efendinin nefis bir levhası

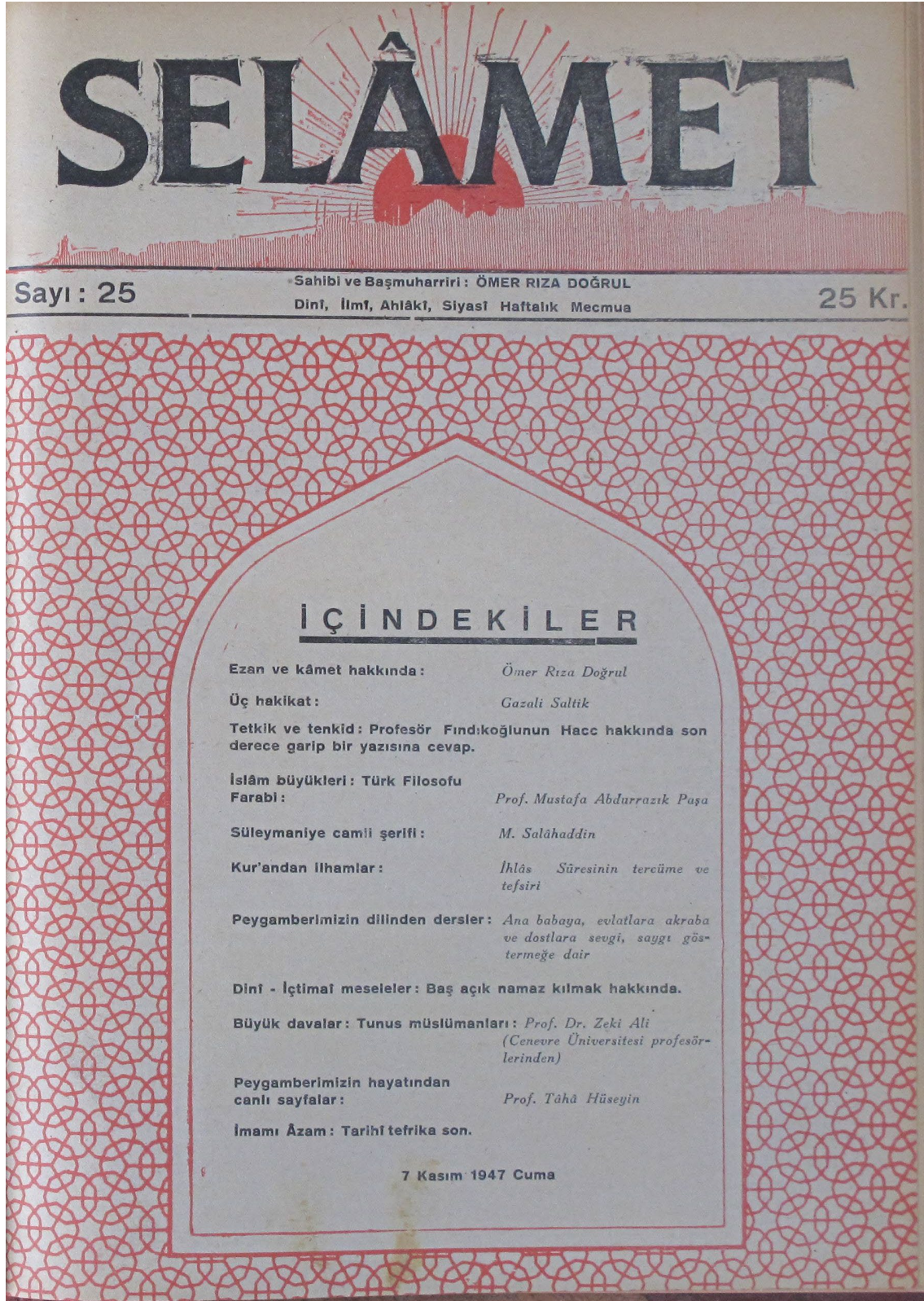
- Finlândiya İslâm cemaati ile Diyanet Riyaseti arasında bayram tebrikleri
Bülbülüm (şiir) Rıza Tevfik. Hane harap' (şiir) Mehmet Akif
İslâm medeniyetinde harp hukuku ve harp tarihi . . . . . Prof. Kâmil Miras
Medenî dünyanın dine dönüşü: Fransada bugünkü din durumu ve dine dönüş
Ezan meselesi: Vicdan hürriyetine karşı müdahale . . . . . Eşref Edib
Prof. Fındıkoğlu kime yaranmak istiyor: Papaya mı, Bolşeviklere mi, Masonlara mı? N.E.
Fıkralar . . . . . H. Basri Çantay
Reisülhattatın Hacı Kâmil Efendi . . . . . Melek Celâl
Cumhuriyet gençliğinin manevî husranı . . . . . Hayri Alpar
C.H.P. Kurultay delegelerine Partinin din siyaseti hakkında açık mektup Eşref Edib
Maarif Vekâletinin din tedrisatını men'i kanunsuz olduğuna dair Devlet Şûrasına açılan dâva. Milli eğitim politikamız.

No. 86 (Mecmua)

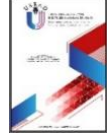
25 Kurus

Ek-7: Selamet Dergisi (7 Kasım 1947)

**YÖNETİCİNİN KULLANDIĞI GÜÇ KAYNAKLARI İLE İŞ TATMİNİ, İŞTEN
AYRILMA EĞİLİMİ VE İŞ PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: MÜŞTERİ
İLİŞKİLERİ ÇALIŞANLARI ÜZERİNDEN NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

THE RELATIONSHIP BETWEEN POWER RESOURCES USED BY THE MANAGER AND
JOB SATISFACTION, TURNOVER INTENTION AND JOB PERFORMANCE: A
QUALITATIVE RESEARCH ON CUSTOMER RELATIONSHIP EMPLOYEES

Mehmet YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Besni Ali Erdemoğlu MYO,
Adıyaman/Türkiye.

Asst. Prof., Adıyaman University, Besni Ali Erdemoglu Vocational School,
Adıyaman/Türkiye.

m.mehmetyildirim@adiyaman.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7627-0945

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1082526

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 03.03.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29.09.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Yıldırım, M. (2022). Yöneticinin
Kullandığı Güç Kaynakları ile İş Tatmini, İşten Ayrılma Eğilimi ve İş Performansı
Arasındaki İlişki: Müşteri İlişkileri Çalışanları Üzerinden Nitel Bir Araştırma.

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10), 860-885.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Öz: Bu çalışma lider ve yöneticilerin en önemli etkileme ve yönlendirme araçlarından olan güç kaynaklarının, kurumsal performans ile göstergelerinden olan iş tatmini, işten ayrılma niyeti ve iş performansı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Adıyaman ilinde iletişim sektöründeki iki farklı işletmede müşteri hizmetleri biriminde yüz yüze ve çağrı merkezinde çalışan beşer katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre yüz yüze hizmet veren çalışanlar tarafından en çok algılanan güç kaynağının zorlayıcı güç olduğu ve bu gücün ise iş performansı ve iş tatminini olumsuz etkilediği, işten ayrılma niyetini de arttırdığı görülmüştür. Ancak çağrı merkezinde çalışanlar tarafından en çok algılanan güç kaynağının da uzmanlık gücü ve yasal güç olduğu görülmüştür. Ödüllendirme gücü, yasal güç ve uzmanlık gücünü algılayan çalışanların ise iş tatminini ve iş performansını yüksek olarak algıladıkları görülmüştür. Elde edilen bir diğer bulgu ise yüz yüze hizmet veren çalışanların işten ayrılma eğilimlerine sahip olduğu ancak çağrı merkezi üzerinden hizmet veren hiçbir çalışanın bu eğilime sahip olmadığıdır.

Anahtar Kelimeler: Liderik, İş Performansı, İşten Ayrılma Eğilimi, İş tatmini

Abstract: This study was conducted to reveal the relationship between the manager's power sources, job satisfaction, turnover intention and job performance, which are related to organizational performance. Qualitative research model was used in this research. Within the scope of the research, in-depth interviews were conducted with five participants, each working in the customer service unit and in the call center, in two different organizations in the communication sector in Adıyaman, and they were subjected to content analysis. According to the results of analysis, it has been seen that the most perceived power source by the employees working as face to face is the coercive power, and this power negatively affects job performance and job satisfaction and increases the turnover intention. But the most perceived power source by employees working in call center is expertise power and legal power. It has been observed that employees who perceive the power of reward, legal power and expertise power perceive their job satisfaction and job performance as high. Another result is that employees who provide face-to-face service have turnover intention, but none of the employees who serve through the call center have this intention.

Key Words: Leadership, Job Performance, Turnover Intention, Job Satisfaction

Giriş

Liderlik, çok uzun yıllardır üzerinde oldukça yoğun tartışmaların yaşandığı bir kavramdır. Bu kavramın örgütler açısından bu kadar önemli olmasının birçok nedeni bulunmakla birlikte, en önemli nedenlerden birisinin çalışan davranışını önemli ölçüde etkileyebilecek en önemli faktörlerden birisi olmasıdır. Çünkü bireyin sahip olduğu güç ve bu gücün ortaya çıkardığı etki, örgütlerin amaçlarına ulaşması için önemli bir araç görevi görmektedir (Kahya, 2013: 35). Örgütler belirli amaçlara ulaşmak için örgüt dinamiklerini harekete geçirmek zorundadır. Bu da ancak liderin çalışanları etkileyebilme becerisine bağlıdır. Yöneticiler ise bu etkileyebilme becerisini güç kaynaklarından almaktadır (Yılmaz ve Altınkurt, 2012: 387). Dolayısıyla yöneticinin ya da liderin sahip olduğu güç kaynağı ve bu güç kaynakları yoluyla izleyenlerini etkileme ve yönlendirme becerisi birçok çalışan tutum ve davranışını dolayısıyla örgütsel performansı etkilemektedir.

Çünkü liderin sergilediği bir davranış olumsuz olarak algılandığında çalışanlar da buna olumsuz bir şekilde karşılık verebilirler. Bu da örgütlerin birçok açıdan zarar görmesi ile sonuçlanabilir. Yöneticilerin çalışanları etkilemek için kullandıkları her bir güç kaynağının çalışanlar üzerinde farklı sonuçları olsa da özellikle yasal ve zorlayıcı güçten ziyade daha biçimsel olmayan güç kaynaklarının günümüz çalışanları üzerinde daha olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Toptaş ve Taştan, 2020). Böylelikle bu çalışma kapsamında liderlerin veya yöneticilerin kullandıkları güç kaynaklarının çalışanlar üzerinde nasıl bir etkiye neden olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Benzer şekilde çalışan performansı ve iş tatmini de işletmeler dikkatle üzerinde durulması gereken kavramlar arasındadır. İşletmeler ancak çalışanların iş performansı ile doğru orantılı bir şekilde kurumsal performanslarını arttırabilirler. Ek olarak, iş tatmini çalışanların yaptıkları işle ilgili bir değerlendirmenin sonucu olduğu için işinden memnun olan çalışanların performanslarının da yüksek olması beklenmektedir. İşinden yeteri kadar memnun olmayan bir insan kaynağı işletmeler açısından daha fazla iş gücü devir oranı, düşük çalışan bağlılığı, düşük performans anlamına gelebilir.

Aynı şekilde işten ayrılma niyeti de örgütsel anlamda önemle üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Çünkü bu eğilimin bir işletmede yüksek çıkması işten ayrılma davranışının gerçekleşebileceğinin en önemli göstergelerinden birisidir. Bu eğilime sahip çalışanlar beklentilerinin karşılanacağı bir iş ile karşılaştıklarında düşük bir bağlılık göstererek işletmeyi bırakabilirler. Pandemi gibi küresel bir krizin de etkisiyle çalışanların iş yaşamında bakış açısı değişmiş ve çalışanlar yeni yaşam koşullarına uygun iş arayışı içerisine girmişlerdir. 2021 yılında 30 bin kişinin katılımıyla gerçekleştirilen küresel bir araştırmanın sonuçlarına göre çalışanların yaklaşık yüzde 41'i işlerinden ayrılmayı planlıyor. Üstelik 2020 yılında yapılan bir başka çalışmada ise çalışanların yaklaşık yüzde 72'sinin iki yıl daha işverenleri ile çalışmayı planladığını göstermektedir (Microsoft, 2021). İş yaşamına ilişkin bu dönüşümün büyük oranda pandemi ile yakın ilişkisi olsa da temel sorunun pandeminin getirdiği yeni çalışma gereksinimlerinin yöneticiler ve liderler tarafından nasıl algılandığı ve nasıl bir yönetim tarzı belirledikleridir. Liderlerin yönetim tarzının çalışanlar tarafından algılanması ise kullanılan güç kaynakları ile yakından ilişkilidir. İş yaşamındaki bu dönüşümleri işletme lehine çevirebilmek doğru zamanda doğru güç kaynağını kullanmakla mümkün hale gelebilecektir. Yapılan araştırmalarda liderlik yaklaşımlarının işten ayrılma niyeti üzerinde anlamlı etkilerinin olduğunu göstermektedir (Tanrıverdi vd., 2016).

Bu çalışmada da yöneticilerin, yöneticilik süreçlerinde çalışanları etkilemek için kullandıkları güç kaynaklarının çalışanların iş tatmini, iş performansı ve işten ayrılma niyetleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı, yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen kavramlar üzerinden hem yüz yüze hizmet veren hem de çağrı merkezi aracılığı ile hizmet veren çalışanların algıları arasındaki farklılıkların incelenmesi ve özellikle yerel

yazında yöneticilerin kullandıkları güç kaynakları ile çalışanların işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişkileri inceleyen sınırlı sayıda araştırmanın bulunması bu çalışmanın literatüre önemli bir katkısı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın sınırlı sayıda çalışan ile gerçekleştirilmesi ve sadece bir ildeki iki farklı şirketi kapsamaması ise çalışmanın kısıtı olarak belirtilebilir.

1. Liderin Kullandığı Güç Kaynakları

Güç, hakimiyet kurma ve itaat etme gibi bir takım olumsuz çağrışımlar ile ilişkilendirilse de çalışanların etkilenmesinde kullanılan ve aynı zamanda örgütlerin sosyal amaçlarına ulaşılmasını sağlayan bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (Memduhoğlu ve Turhan, 2016: 74). Bu kaynak astları itaatkar ve sorumlu yapan etkin bir yönetim aracı olarak değerlendirilmektedir (Faiz, 2013: 384). Bu yönetim aracı bütün örgütsel yapılanmalarda farklı düzeylerde de olsa görülmektedir (Meydan vd., 2018: 76). Gücün kapsamını belirleyen en önemli faktör ise bu güçten etkilenen kişilerin etkilenme düzeyleridir. Dahası etkilenen tarafından gücün kullanılması ihtimaline duyulan inanç dahi bu gücün kullanılması kadar etkili olabilmektedir (Memduhoğlu ve Turhan, 2016: 75). Dolayısıyla örgütsel yaşamda kaçınılmaz olarak karşılaşılan güç olgusu ve çalışanların bu gücü algılama biçimleri ve düzeyleri, örgütsel performansı etkileyen önemli faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma yaşamında çalışanlar çoğu zaman verilen emirleri istekli bir şekilde yerine getirmemektedir. Bu nedenle liderler ve yöneticiler örgütün devamlılığını sürdürmek ve gelişimini sağlamak için çeşitli güç kaynaklarına başvurmaktadır. Bu güç kaynaklarının hangisinin daha etkin olacağı ise örgütün yapısına bağlı olarak değişmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde uygulanmak istenen güç kaynağının ve bu kaynağın uygulanma düzeyinin örgüt yapısı ile de uyumlu olması gerekmektedir (Memduhoğlu ve Turhan, 2016: 75). Bir işletme açısından en uygun güç kaynağının hangisi olduğunu belirleyen en önemli faktörler ise örgüt kültürü, çalışanların psiko sosyal düzeyleri ve örgüt iklimi olarak ifade edilebilir. Örneğin çalışanların daha profesyonel oldukları ve eğitim seviyesi diğer örgütlere göre nispeten daha yüksek olduğu örgütlerde yöneticilerin veya liderlerin zorlayıcı güç kaynaklarını kullandıkları daha az rastlanan bir durumdur (Aslanargun ve Eriş, 2013: 209).

Liderin kullandığı güç kaynakları, ödüllendirme gücü, yasal güç, karizmatik güç, zorlayıcı güç ve uzmanlık gücü olmak üzere beş farklı kategoride değerlendirilmektedir (Bakan ve Büyükbeşe, 2010: 76). Liderin kullandığı güç kaynaklarından yasal güç, zorlayıcı güç ve ödüllendirme gücü liderin hiyerarşik yapıdan kaynaklanan güçlerini ifade ederken, uzmanlık gücü ve karizmatik güç ise liderin kendisinden kaynaklanan bireysel güçlerini ifade etmektedir (Meydan ve Polat, 2010: 130). Örgütsel güç kaynakları olarak ifade edilen yasal güç, zorlayıcı güç ve ödüllendirme gücüne nispeten bireysel güç kaynakları olarak ifade edilen karizmatik güç ve uzmanlık gücünün iş performansı, örgütsel bağlılık ve iş tatmini ile daha kuvvetli bir ilişkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Lunenburg, 2012: 1).

Ödüllendirme gücü, çalışanların beklentilerinin ve arzularının yerine getirilmesi ve arzu edilmeyen durumların ise ortadan kaldırılmasını sağlayan bir yetenek olarak ifade edilmektedir (Faiz, 2013: 385). Ödüllendirme gücü ile birlikte lider, çalışanlar için faydalı olarak değerlendirilen ödüllere aracılık etmektedir. Bu açıdan bakıldığında liderin ödüllendirme gücünü etkileyen iki önemli faktör olduğu söylenebilir. Bunlar liderin elindeki ödüllendirme kapasitesi ve astların bu ödüllere verdikleri değer olarak ifade edilebilir. Liderin elinde astlarına verebilecek ödül miktarı ne kadar çok ise ve astların bu ödüllere verdikleri değer ne kadar fazla ise liderin ödüllendirme gücünün de o kadar yüksek olacağı düşünülmektedir (Bakan ve Büyükbeşe, 2010: 76).

Uzmanlık gücü, yerine getirilmesi gereken görevler söz konusu olduğunda liderin kendisini astları için bir referans noktası olarak belirleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Brinia ve Papantoniou, 2016: 574). Lider belirli konularda bilgi, beceri ve uzmanlığa sahip olduğu için astları tarafından bir referans olarak algılanmaktadır. Böylelikle lider ortaya çıkan belirli bazı durumlarda astları kendi istediği yönde yönlendirebilmektedir.

Zorlayıcı güçte, liderin olumsuz birtakım sonuçlar üzerinde kontrol yetkisi söz konudur (Atwater ve Yammarino, 1996: 5). Lider, örgütsel statüden kaynaklanan yasal yetkisini kullanarak çalışanlar açısından olumsuz olarak algılanan birtakım sonuçlar ile çalışanları etkilemeye çalışır. Zorlayıcı gücün çalışanlar üzerindeki etkisine ilişkin araştırmalar halen devam etse de yapılan araştırmalar, çalışanlara karşı agresif bir dil kullanımı da dahil olmak üzere zorlayıcı gücün bir etki aracı olarak kullanıldığı durumlarda çalışanların sorumluluk almaktan kaçındıklarını ve olumsuz birtakım duyguların ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca zorlayıcı güç kullanımının astların kişilik özelliklerine göre farklı sonuçlar ürettiği söylenebilir. Örneğin dış kontrol odaklı bireylerde zorlayıcı güç kullanımı bir motivasyon etkisine sahip olurken, iç kontrol odaklı kişilerde iş yapma çabasının azalmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar olumsuz bir çağrışıma sahip olsa da zorlayıcı gücün bir motivasyon aracı olarak kullanılabilmesi durumların da olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü zorlayıcı güç kullanımı çalışanların meydan okuyucu bir çaba ortaya koymasıyla da sonuçlanabilmektedir (Kovach, 2021: 5-6).

Yasal güç söz konusu olduğunda, bir kişinin örgüt içerisindeki konumu nedeniyle diğerlerinin davranışlarını etkilemesinden bahsedilmektedir ancak bu güç yetkisi örgüt tarafından belirli kişileri doğrudan etkilemek için yine belirli kişilere verilmektedir. Böylelikle bu meşru gücü elinde bulunduran liderler veya yöneticiler yetkileri dahilinde görülen şeyleri başkalarından isteme hakkında da sahip olmaktadır. Ayrıca yönetici veya liderler çeşitli politika ve prosedürleri düzenlemek vasıtasıyla otoriteden kaynaklanan bu yasal güçlerini daha da güçlendirebilirler. Ancak yasal gücün kapsamı nispeten daha dardır çünkü bu gücün etkin bir şekilde uygulanması astların bu gücü meşru güç olarak kabul etmesine bağlıdır (Lunenburg, 2012: 2).

Karizmatik güç ise liderin kendisini takip edilmesi gereken bir örnek haline getirme yeteneğini ifade etmektedir ve karizmatik güç çalışanların uyumunu kolaylaştırmak için hedefin kaynakla özdeşleşmesine dayandığı için kişiler arası ilişkiler ile de doğrudan ilişkili bir gücü ifade etmektedir (Brinia ve Papantoniou, 2016: 574; Schlenker ve Tedeschi, 1972: 427).

Bütün bu güç kaynakları, farklı yoğunluk seviyelerinde liderlerin veya yöneticilerin birçoğunda potansiyel olarak mevcut olsa da ortaya çıkan durumlara veya astların bireysel özelliklerine bağlı olarak farklı düzeylerde uygulanmaktadır (Brinia ve Papantoniou, 2016: 574).

2. İş Tatmini

İş tatmini çalışanların işleri ile ilgili olarak olumlu veya olumsuz bir yargıyı içeren değerlendirmeleri ifade etmektedir (Ingusci vd., 2016: 267). Böylelikle çalışanlar tarafından yapılan iş ve işe ilişkin yaşadıkları deneyimler değerlendirilirken olumlu duyguların ortaya çıktığı durumlarda iş tatmininden bahsedilebilir. Dolayısıyla çalışanların tatmini yüksek olduğu zaman yapılan işler, görevler ve yerine getirilmesi gereken yükümlülükler söz konusu olduğunda çalışanlarda olumlu duygular belirmektedir (Bernarto vd., 2020: 5494).

Sonuç olarak, iş tatmini aynı zamanda işinden memnun olan çalışanların en önemli göstergelerinden birisi olduğu için çalışanların iş performanslarına etki ettiği söylenebilir (Way vd., 2010: 381). Ayrıca iş tatmininin olduğu durumlar aynı zamanda iş tatminini ortaya çıkaran faktörlerin varlığına da işaret etmektedir (Eliyana ve Ma'arif, 2019: 145). Böylelikle, örgütsel açıdan bu faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin ele alınarak geliştirilmesi çalışanların iş tatmin düzeylerinde olumlu bir etkide bulunabilir. Aynı şekilde iş tatminsizliğinin varlığı da işletmeler açısından iyileştirilmesi gereken faktörlerin varlığına işaret ettiği için bu faktörlerin ele alınarak iyileştirilmesi ve iş tatminin artırılması gerekmektedir.

Çalışanların iş tatmini söz konusu olduğunda üç önemli ilişki türünün bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Bunlar, çalışan ile örgüt arasındaki ilişki, çalışan ile yönetici arasındaki ilişki ve çalışan ile iş arkadaşları arasındaki ilişki olarak ifade edilebilir. Çalışan ve örgüt arasındaki ilişki, örgütsel hedefler, vizyon ve stratejiler düzleminde çalışanın örgütü ile bütünleşmesini ve çalışanın örgütsel bağlılığı gibi faktörlere ek olarak örgütün çalışanın iş aile dengesini desteklemesi gibi faktörleri kapsarken, çalışan ile yönetici arasındaki ilişki ise yöneticinin yetki devri oranı ve çalışanın sahip olduğu özerklik gibi faktörleri içermektedir. Son olarak çalışan ile iş arkadaşları arasındaki ilişki bir takım çalışmasını yansıtmaktadır. Örneğin iş zenginleştirme ekip çalışmasının bir sonucu olarak değerlendirildiğinde bu faktörün iş tatmini ile takım çalışması arasındaki ilişkiyi de kısmen açıkladığı söylenebilir. Dolayısıyla çalışan ve iş arkadaşları arasındaki ilişki de iş tatminini önemli ölçüde etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Alegre vd., 2016: 1390-1391).

Sonuçları açısından değerlendirildiğinde ise iş tatmini örgütsel bağlılık ile ilişkili bir kavram olarak değerlendirilirken, tatminsizlik ise, çalışanın işten ayrılması, grev yapması, devamsızlık yapması ve işe geç kalması gibi farklı bir takım sonuçlara neden olabilmektedir (Ghazzawi, 2008: 7). Ayrıca iş tatmini özellikle örgütsel etkinlik ile ilişkili birçok psikolojik çıktı üzerinde de önemli bir etkiye sahip bir tutum olarak değerlendirilmektedir (Yang, 2010: 609).

Hem sonuçları açısından hem de öncülleri açısından değerlendirildiğinde iş tatmininin, hem örgütsel etkinlik hem de bireysel özellikler bağlamında elde edilmesi gereken veya geliştirilmesi gereken işe ilişkin bir tutum olarak ifade edilebilir.

3. İşten Ayrılma Niyeti

Çalışanlar herhangi bir örgütten ayrılmadan önce bu yönde bir eğilim göstermektedir. Çalışanların bu eğilime sahip olmasında birçok bireysel ve örgütsel faktörden bahsetmek mümkündür. Söz konusu eğilimin ortaya çıkmasında etkili olan bu faktörler ise örgütlerin devamlılığı açısından çözülmesi gereken en önemli problemler olarak nitelendirilmektedir (Polat ve Meydan, 2010: 146). İşten ayrılma niyeti iş baskısı, insan kaynakları uygulamaları, lider ve yönetici davranışı, işe ilişkin tutumlar ve rol stresi gibi birçok faktörden etkilenmektedir. İşten ayrılma niyeti aynı zamanda çalışanların işle ilgili farkındalığına da işaret etmektedir ve bu farkındalık aslında gerçekleşen personel devir hızının da bir öncülü olarak görülmektedir (Park ve Min, 2020: 2-3; Henha, 2018: 2761). Bu nedenle işten ayrılma niyeti ile işten ayrılma davranışı arasında oldukça kuvvetli bir neden sonuç ilişkisi olduğu düşünülmektedir (Polat ve Meydan, 2010: 153).

Sonuç olarak işten ayrılma niyetinin ölçülmesi örgütlere çalışanların işten ayrılma eğilimlerinin tespit edilmesinde yardımcı olmaktadır. Çünkü işten ayrılma davranışı üç aşamadan oluşan bir sürecin sonucu olarak görülmektedir. İlk aşamada çalışanlar örgütten ayrılmayı düşünür, daha sonra farklı bir örgüt arayışına girerler, en sonunda işten ayrılma davranışı gerçekleşir (Henha, 2018: 2761). Bu nedenle insan kaynaklarından yararlanma becerisinin bir rekabet avantajı olarak görüldüğü pazar koşullarında, çalışan devir hızının önüne geçmek için işten ayrılma niyetinin mutlaka iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

4. Çalışan Performansı

Performans kişinin bir işi yerine getirmek için göstermiş olduğu bütün çabaların bir sonucu olarak elde ettiği başarı düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Paşa, 2007: 76). Bir başka tanıma göre ise örgütsel amaçlara ulaşılabilmesi için bireyin sahip olduğu işe yönelik görevlerin yanında bireysel davranışları da kapsayan yetkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Büte, 2011: 177-178). Çalışan performansı birçok faktöre bağlı olarak çalışanın kendisine verilen görevleri yerine getirirken yaptığı işleri ifade eden bir kavram olarak tanımlandığından (Kawaina vd., 2018: 36), değişen pazar koşullarında örgütlere rekabette avantaj sağlayan insan kaynağı gücünden faydalanmasının bir sonucu olarak

düşünülebilir. Ayrıca iyi bir şekilde tasarlanmış bir performans değerlendirme sistemi de örgütün sorunsuz çalışmasına katkı sağlamaktadır (Diamantidis ve Chatzoglou, 2019: 171).

Performans değerlendirmesi hem yöneticiler hem de çalışanlar açısından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Çalışanlar açısından bakıldığında bütün çalışma gücünü ortaya koymak için çabalayan kişilerin işe karşı yeterli ilgiyi göstermeyen kişilerle arasındaki farkın anlaşılması bu kişilerde işe karşı bir isteksizlik meydana getirebilmektedir (Büte, 2011: 177). Yöneticiler açısından bakıldığında da aynı durum söz konusudur. Çalışanların işe karşı göstermiş oldukları çabalar doğrultusunda eşit olarak değerlendirilmesi örgüt içerisindeki adalet duygusunun zedelenmesine neden olabilecektir. Bu durumda performans değerlendirilmesinin yetersizliğinden kaynaklı olarak ortaya çıkacak iş tatminsizliği sonraki performansları da olumsuz etkileyebilecektir.

5. Güç Kaynakları, İş Tatmini, İşten Ayrılma Niyeti ve Performans Arasındaki İlişki

İş performansı, iş tatmininin hem öncülü hem de bir sonucu olarak değerlendirilmektedir ve hem performans hem de iş tatminin gösterilen çaba sonucunda elde edilecek kazanımlarla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çalışanlar, performansları sonrasında edindikleri kazanımları hak edilen ve gerçekleşen şekilde bir değerlendirme yapmaktadır. Bu değerlendirme sonucunda gerçekleşen kazanımların, bir hak olarak algıladıkları kazanımlardan daha düşük olması durumunda iş tatminsizliği oluşabilmektedir. Bu sonuç ise çalışanların sonraki iş performansına olumsuz bir şekilde yansımaktadır (Paşa, 2007: 77-78). Çalışanların işle ilgili tatmin düzeyleri çalışan performansını etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle çalışanların iş tatminine ilişkin beklentilerine yeterli önemin gösterilmesi çalışanların performanslarında bir artışa neden olacaktır (Barutçugil, 2004: 391). Dolayısıyla iş tatmini ve çalışan performansı arasında karşılıklı bir doğrusal ilişki olduğu kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalar bunu doğrular niteliktedir (Pushpakumari, 2008; Yorulmaz ve Karabacak, 2020; Öztürk ve Aygün, 2020; Tekingündüz vd., 2015; Kahya, 2013)

Yöneticinin kullandığı güç kaynaklarının iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti ilişkisine bakıldığında ise örgüt içerisinde çalışan davranışlarını ve performanslarını etkileyen birçok faktörün bulunduğu görülmektedir. Bu faktörlerden bir tanesi de bireyler arasındaki güç ilişkileri olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde liderin kullandığı güç kaynakları da çalışanların performansları üzerinde etkili olan önemli bir faktör olarak ifade edilebilir (Meydan vd., 2018: 76). Ayrıca sosyal değişim teorisinin varsayımına göre, çalışanların örgütlerinin pozitif yöndeki davranışlarına olumlu, negatif yöndeki davranışlarına ise olumsuz bir takım davranışlar ile karşılık vermektedirler (Ekmekçioğlu ve Sökmen, 2016: 34). Örneğin, Teimouri ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışma, sosyal değişim teorisi çerçevesinde

yöneticinin kullandığı güç kaynaklarının çalışanların arzu ettiği şekilde algılanmasıyla duygusal bağlılığı arttırdığını göstermiştir.

Bir başka çalışmada ise Dirik ve arkadaşları (2016) liderin kullandığı güç kaynaklarından birey merkezli yani daha ılımlı güç kaynaklarının iş tatminini pozitif yönde etkilediğini göstermiştir. Ayrıca Eroy (2019) yaptığı çalışmada liderin kullandığı güç kaynaklarının hem iş performansı hem de işten ayrılma niyeti üzerinde etkilerinin olduğunu göstermiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yönetici ya da liderlerin kullandıkları güç kaynaklarının çalışanlar tarafından olumlu veya olumsuz olarak algılanması çalışanların sergileyecekleri davranışların yanı sıra sahip oldukları eğilimleri ve duyguları da etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, yöneticilerin veya liderlerin kullandıkları güç kaynaklarının, çalışanların iş tatmini ve işten ayrılma niyetlerine ek olarak iş performanslarını da etkileyeceği düşünülmektedir.

6. Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma modellerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Buradaki asıl amaç katılımcıların bilincini ve deneyimlerini anlamlandırmaktır (Willig, 2007). Olgu bilim araştırmalarında veri toplamak için derinlemesine görüşmelerden faydalanılmaktadır. Bu nedenle olgu bilim alanında hipotezlerden ve ön yargılardan arındırılmış (Lester, 1999) yaşanmış deneyimleri değerlendirmek amacıyla kullanılan bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Kocabıyık, 2016). Dolayısıyla buradaki amaç var olan bir olgu hakkındaki katılımcı düşüncelerini ve algılarını açığa çıkarmaya çalışmaktır. Bu süreçte ise ön kabullerden tamamen arındırılmış bir yaklaşım izlenmektedir. Bu araştırma kapsamında da yöneticilerin kullandığı güç kaynaklarına ilişkin çalışan görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak belirlenmeye çalışılmıştır

Çalışanların yönetici tarafından kullanılan güç kaynaklarını algılayabilmesi ve yöneticinin davranış kalıplarını bu güç kaynaklarından birisine oturtması belirli bir süreye ihtiyaç duyacağı için katılımcılar seçilirken çalışma süresi üç yıl ya da üzeri olan aynı zamanda görüşme talebini kabul eden çalışanlar tercih edilmiştir. Bu bağlamda, nitel araştırmalarda kullanılan kolay ulaşılabilir ve amaçlı örnekleme yöntemleri (Baltacı, 2019) vasıtasıyla iki farklı firmada çalışan müşteri ilişkileri/müşteri hizmetleri çalışanlarının görüşleri alınmıştır. Yöneticilerin algılanan güç kaynaklarının, iş tatmini, işten ayrılma niyeti ve iş performansına olası etkilerini ve bu etkilerin yönünü belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak çalışanlardan derinlemesine bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların görüşleri alınmadan önce katılımcılara liderin sahip olduğu güç kaynakları ile ilgili kısa açıklamaların bulunduğu bir bilgi formu verilmiş ve soruları bu bilgi formu ışığında cevaplamaları istenmiştir.

Soru formu araştırmacı tarafından "ne, neden ve nasıl" sorularına cevap alınabilecek şekilde oluşturulmuştur. Soru formu hazırlanırken çalışanların liderlik hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için "Sizce liderliğin tanımı nedir?" sorusu

sorulmuştur. Yöneticinin kullandığı güç kaynağına ilişkin çalışan algısını ölçmek için "Bir üst düzey yöneticinizi hesaba katarsanız ve size verilen kartlardaki güç kaynaklarını değerlendirirseniz yöneticiniz size karşı sizce hangi güç kaynağını daha sık kullanmaktadır?" sorusu sorulmuştur. Çalışanların iş performansını ölçmek için "İşteki performansınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Performans düzeyinizi 1 en düşük 5 en yüksek olacak şekilde puanlarsanız performans düzeyinize kaç puan verirdiniz?" sorusu sorulmuştur. Çalışanların işten duydukları memnuniyetlerini ölçmek için "İşteki her şeyi hesaba katarsanız genel olarak şimdiki işinizden memnun musunuz? Memnuniyet düzeyinizi 1 en düşük 5 en yüksek olacak şekilde puanlarsanız işinizden memnuniyet düzeyinize kaç puan verirdiniz?" sorusu sorulmuştur. Çalışanların işten ayrılma niyetini ölçmek için "Uzun süre bu iş yerinde çalışmayı düşünür müsünüz?" sorusu sorulmuştur. Yöneticinin kullandığı güç kaynağının çalışan performansı ile ilişkisini belirlemek için "Yöneticinizin kullandığı güç kaynağı performansınızı etkiliyor mu? Nasıl etkiliyor?" sorusu sorulmuştur. Yöneticinin kullandığı güç kaynağı ile iş tatmini arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için "Sizce yöneticinizin kullandığı bu güç kaynağı işinizle ilgili sahip olduğunuz memnuniyet düzeyinizi etkiliyor mu? Nasıl etkiliyor?" sorusu sorulmuştur.

Bu kapsamda Ş1 adlı işletmenin yüz yüze müşteri hizmetleri biriminde çalışan 5 kişi, Ş2 adlı işletmenin çağrı merkezi müşteri hizmetleri biriminde çalışan 5 kişinin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler Adıyaman ilinde faaliyet gösteren iki farklı işletme üzerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde katılımcıların kendilerini güvende hissedebilmeleri için ses kaydı alınmamıştır. Yapılan görüşmelere ilişkin gerekli notlar alınarak içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırmanın sadece bir ilde ve iki farklı şirket üzerinden görüşmeyi kabul eden müşteri ilişkileri çalışanları üzerinden yapılması bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Gelecekteki araştırmaların farklı şirketler ve daha çok katılımcı ile gerçekleştirilmesi olgular arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

Söz konusu araştırma için Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 15.11.2021 tarih ve 152 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

7. Araştırma Bulguları

Bu bölümde katılımcılara ilişkin demografik bilgiler aktarıldıktan sonra görüşmelerden elde edilen verilerden yola çıkarak ulaşılan sonuçlar aktarılmıştır.

7.1 Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Araştırma amacı kapsamında görüşme yapılan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı ID	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Medeni Durum	Çalışma Süresi	Şirket ID
K1	36	Kadın	Lisans	Evli	8 Yıl	Ş1/Yüz yüze
K2	30	Kadın	Lisans	Evli	6 Yıl	Ş1/Yüz yüze
K3	40	Kadın	Lisans	Evli	5 Yıl	Ş1/Yüz yüze
K4	33	Kadın	Lisans	Bekâr	9 Yıl	Ş1/Yüz yüze
K5	35	Erkek	Lisans	Evli	8 Yıl	Ş1/Yüz yüze
K6	34	Erkek	Lisans	Bekar	6 Yıl	Ş2/Çağrı Merkezi
K7	28	Erkek	Lisans	Bekar	4 Yıl	Ş2/Çağrı Merkezi
K8	31	Erkek	Lisans	Evli	10 Yıl	Ş2/Çağrı Merkezi
K9	31	Kadın	Önlisans	Evli	8 Yıl	Ş2/Çağrı Merkezi
K10	33	Erkek	Lise	Bekar	5 Yıl	Ş2/Çağrı Merkezi

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların 4'ü kadın, 6'sı erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların tamamı lisans düzeyinde bir eğitime sahip olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 5'i yüz yüze müşteri hizmetleri biriminde çalıştığı, 5'inin de çağrı merkezi müşteri hizmetlerinde çalıştığı görülmektedir. Çalışma süresi bakımından incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamının en az 5 yıldır aynı işletmede çalıştığı görülmektedir.

7.2. Görüşme Verilerine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında müşteri hizmetlerinde çalışan katılımcılara yöneticileri ile ilgili algıladıkları güç kaynağının iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara, liderlik kavramına ilişkin bakış açıları, yöneticilerinin sık sık başvurduğu güç kaynağı, kullanılan bu güç kaynağının iş performansına, iş tatminine ve işten ayrılma niyetine yansımaları şeklinde kategorize edilmiştir. Bu kategorilere ilişkin belirlenen temalar ve ilgili değerlendirmeler aşağıda belirtilmektedir.

7.2.1. Katılımcıların Liderlik Kavramına İlişkin Bakış Açısı

Görüşme esnasında katılımcılara, kendi bakış açıları ile liderlik kavramını açıklamaları istenmiştir. Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre ortaya çıkan liderlik temaları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Liderlik Kavramına İlişkin Bakış Açıları

Katılımcı	Liderliğe Bakış Açısı
K1	Lider, güç ve kuvvet sahibi kişi demektir. Herkesi dinlemeli ve anlamaya çalışmalıdır.
K2	Çalışanı zorlamayan, çalışanına destek olan kişi liderdir. Liderin yanında, çalışan yanlış yaptığında korkuya kapılmamalıdır ve çalışan rolünü yerine getirdiğinde lider çalışanın arkasında durmalıdır.
K3	Lider, merhametli, adaletli ve bilgili olmalıdır.
K4	Lider otoriter ve disiplinli olduğu kadar aynı zamanda adaleti de gözetendir.
K5	Lider, çalışanlarına adaletli davranan, onların haklarını gözeten, onları dinleyen ve çözüm odaklı olan kişidir.
K6	Üstlenilen işin çalışanlarını, ortak bir hedefe yönlendirebilmektir.
K7	Lider, yönetebilme ve yetkinlik kabiliyeti olan, her koşulda çözüm üretebilen, baskı altında ve kriz anında sakinliği koruyup yönetebilen kişidir.
K8	Lider, çevresindekileri etkileyebilen, sorumluluk alabilen, bilgili ve zekasını kullanabilen kişidir.
K9	İşinde en iyi olmaya çalışan çalışanlarına, yararlı olarak onlara önderlik yapıp, duygu ve düşüncelerini zeka yönünde kullanmalarını ve iş alanında iyi olmalarını sağlamaktır.
K10	Lider, bulunduğu çevreye yarar sağlayan, süregelen gelenekte köklü değişiklikler yapan ve çevreyi yönetmek için sorumluluğu; sezgi, zeka ve bilgiye dayalı karar ve uygulamalarla taşıyan kişiye denir

Tablo 2'deki verilen incelendiğinde katılımcıların liderde görmek istedikleri en önemli özelliklerin liderin adaletli olması, çalışanı dinlemesi ve desteklemesi olduğu söylenebilir. Aynı zamanda lider gücü elinde bulunduran ve otoriter bir kişi olarak benimsense bile bu özelliklere ek olarak liderin, mutlaka adaletli olmasının beklendiği söylenebilir.

7.2.2. Katılımcıların Liderin Kullandığı Güç Kaynağına İlişkin Algısı

Araştırma kapsamında katılımcılara, hangi güç kaynağının ne anlama geldiğini gösteren bir bilgilendirme formu verilmiş ve okumaları istenmiştir. Daha sonra, bir üst yöneticisini göz önünde bulundurarak kendilerine verilen bilgiler doğrultusunda yöneticisinin hangi güç kaynağına daha sık başvurduğunu belirtmesi istenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Algıladıkları Güç Kaynaklarına İlişkin Bulgular

Katılımcı ID	Kullanılan Güç Kaynağı				
	Yasal Güç	Zorlayıcı Güç	Ödüllendirme Gücü	Uzmanlık Gücü	Karizmatik Güç
K1			X	X	
K2	X				

K3		X			
K4		X			
K5		X			
K6				X	X
K7	X				
K8				X	
K9	X				
K10		X			
Toplam	3	4	2	3	1

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun yasal güç ve zorlayıcı güç kaynağını daha fazla algıladıkları görülmektedir. En az algılanan güç kaynağının ise ödüllendirme gücü ile karizmatik güç kaynağı olduğu görülmüştür. Katılımcıların bazılarının cevapları şu şekildedir;

K1, "Hedef bazlı bir işte çalıştığımız için, hedefleri tutturmam için bazen ödüller vererek bazen de takıldığım konularda bana destek oluyor. İşe ilk girdiğim yıllarda daha çok baskı görmeme rağmen son yıllarda bize daha çok destek oluyor ve zaman zaman ödüller vererek bizim hedefleri tutturmamıza yardımcı oluyor."

K2, "Üst yönetimin kendisine ilettiği hedefleri ve emirleri tutturmak için o da bize bu hedef ve emirleri veriyor"

K3, "Kendisinin sürekli baskı altında olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle o da hedefleri tutturmam için bana baskı yapıyor"

K4, "Kendi performansını yüksek tutmak için bize sürekli baskı yapıyor ve bizi sürekli olarak zorluyor"

K5, "Beni isterse işten bile çıkarabilir, bu gücünün farkında olduğu için hedefleri tutturmam için bana bunu hissettiriyor"

K6, "Yöneticim bulunduğu ortamda kendisini zaten bilgi birikimi ile belli ediyor. Bu nedenle uzmanlık gücünü kullandığını söyleyebilirim"

K7, "Şahsım adına, çalışmış olduğum yöneticilerim bana karşı farklı güç kaynakları kullanmaktadır. Ama çoğunlukla hiyerarşinin verdiği geri bildirimler üzerinden bana dönüş yapılmaktadır."

K8, "Yöneticimin daha çok uzmanlığını hissediyorum."

K9, "Yöneticim daha çok yasal gücü kullanıyor. Nedeni ise işim neyse süreci neyse onu yaparım mantığı ile hareket ediyor."

K10, "Daha çok zorlayıcı güç kullanıyor. Üst ast ilişkisinden veya onun da üstünden gelen zorlayıcı gücü bizlere yansıtmasından veya başarısız olma korkusundan dolayı bu gücü tercih ediyor."

7.2.3. Yöneticinin kullandığı güç kaynağının iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisi

Yöneticinin kullandığı güç kaynağının iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla öncelikle işteki performanslarını nasıl buldukları sorulmuştur. Çalışanların iş tatminini belirlemek için ise işle ilgili her şeyi hesaba kattıklarında genel olarak işlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Ayrıca, çalışanlara "uzun süre bu iş yerinde çalışabileceğinizi düşünüyor musunuz" sorusu yöneltilerek işten ayrılma eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yöneticilerinin kullandığı güç kaynaklarına ilişkin çalışan algıları belirlendikten sonra çalışanlardan, bu güç kaynaklarının yöneticisi tarafından tercih edilmesinin iş performanslarını, iş tatminlerini ve işten ayrılma niyetlerini etkileyip etkilemediklerini ve nasıl bir etkiye sahip olduklarını belirtmeleri istenmiştir. Çalışanların algıladıkları güç kaynakları, iş performansı algısı, iş tatmini algısı ve işten ayrılma niyetleri Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo 4: Yöneticinin kullandığı güç kaynağı, iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyetine ilişkin çalışanların algıları

Katılımcı	Algıladığı Güç Kaynağı	İş Performansı Algısı (1 en düşük- 5 en yüksek)	İş Tatmini Algısı (1 en düşük- 5 en yüksek)	İşten Ayrılma Niyeti
K1	Ödüllendirme ve Uzmanlık gücü	Çok yüksek (5)	Orta düzey (3)	Evet
K2	Yasal güç	Yüksek(4)	Orta düzey(3)	Evet
K3	Zorlayıcı güç	Çok yüksek(5)	Düşük (2)	Evet
K4	Zorlayıcı güç	Çok yüksek(5)	Düşük (2)	Evet
K5	Zorlayıcı güç	Yüksek(4)	Orta düzey(3)	Evet
K6	Uzmanlık ve Karizmatik güç	Yüksek (4)	Yüksek (4)	Hayır
K7	Yasal güç	Çok yüksek (5)	Yüksek (4)	Hayır
K8	Uzmanlık gücü	Yüksek (5)	Yüksek (4)	Hayır
K9	Yasal güç	Çok yüksek (5)	Çok yüksek (5)	Hayır
K10	Zorlayıcı güç	Çok yüksek (5)	Çok yüksek (5)	Hayır

Tablo 4'deki veriler incelendiğinde Ş2 çalışanlarının daha çok zorlayıcı gücü algıladıkları, karizmatik gücün ise bir çalışan tarafından algılandığı belirlenmiştir. Müşteri ilişkileri biriminde yüz yüze hizmet veren çalışanların iş tatminlerinin düşük ve orta düzeyde olduğu ve iş performansları algılarının ise yüksek olduğu, Ş2'deki müşteri ilişkileri biriminde çağrı merkezi aracılığı ile hizmet veren çalışanların ise iş tatminlerinin yüksek olduğu ve iş performansları algılarının ise yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Ş1'de yüz yüze hizmet veren bütün çalışanların işten ayrılma eğilimine sahip oldukları ancak Ş2'de çağrı merkezinde

hizmet veren çalışanların ise işten ayrılma eğilimine sahip olmadıkları elde edilen bir diğer sonuç olmuştur.

Yöneticinin kullandığı güç kaynağının iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisine ilişkin çalışan görüşleri sırasıyla Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 5: Yöneticinin kullandığı güç kaynağının, iş performansı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular

Katılımcı	İş Performansına İlişkin Katılımcı Görüşü
K1	Yöneticimiz bize destek verdiğinde ve bize ödüller verdiğinde çok mutlu oluyoruz ve özellikle çapraz satışlarda daha çok motive oluyoruz.
K2	Yöneticimin yasal gücünü daha çok kullanması benim performansımı olumsuz etkiliyor. Çabamın karşılığında terfi gibi bazı ödüller verilse performansımın daha iyi olacağını düşünüyorum.
K3	Yöneticimin beni zorlaması benim performansımı olumsuz etkiliyor. Uzmanlık gücünü kullanırsa daha verimli olurum.
K4	Yöneticimiz zorladığı zaman olumsuz etkileniyorum. Sürekli olarak bizi azarlıyor ve çalışma motivasyonumuz düşüyor.
K5	Beni zorladığı zaman işten tiksiniyorum. Mesela beni sürekli zorladığı zaman o gün çalışmak istemiyorum.
K6	Yöneticim sayesinde kendimde gördüğüm eksiklikleri iyileştirmek için daha çok çaba sarf ediyorum
K7	Yöneticilerimin haklı oldukları durumlarda performansım olumlu, haksız oldukları durumlarda da performansım olumsuz etkileniyor.
K8	Yöneticimin konusunda uzman olması benim performansımın artmasına yardımcı oluyor.
K9	Süreçsel prosedürler her zaman işe yarar. Yöneticimin de sürekli süreçlere bağlı kalması benim performansımı da olumlu etkiliyor.
K10	Zorlayıcı güç kullanması performansımı olumsuz yönde etkiliyor

Tablo 6: Yöneticinin kullandığı güç kaynağının, iş tatmini üzerindeki etkisine ilişkin bulgular

Katılımcı	İş Tatminine İlişkin Katılımcı Görüşü
K1	Yöneticimin bana destek olması beni daha çok memnun ediyor.
K2	İş tatminimi etkileyen farklı koşullar da var ama yöneticim bu yasal gücü kullandığında benim işten duyduğum memnuniyeti artırıyor. Böyle daha çok motive oluyorum.
K3	Beni zorlaması benim verimliliğimi ve performansımı düşürüyor. Bana destek olmasını daha çok isterdim. Dolayısıyla benim memnuniyetimi etkiliyor.
K4	Beni sürekli zorlaması işten duyduğum memnuniyetimi olumsuz etkiliyor.
K5	İşten duyduğum memnuniyeti olumsuz etkiliyor. Kendi mesleğimi

	seviyorum ama baskı ve zorlama olduğunda işimden soğuyorum.
K6	İnsanın kendisine bir şeyler katan biriyle çalışması her zaman memnuniyet yaratır.
K7	İş memnuniyetim, yöneticimin kullandığı güç kaynağı ile bir değişikliğe uğramadı. Ben işimden memnunum.
K8	Evet etkiliyor. Memnuniyet düzeyim daha çok arttı
K9	İşimden duyduğum memnuniyet çoğunlukla hep aynı düzeyde.
K10	Zorlayıcı güce maruz kalmak işimden duyduğum memnuniyeti düşürüyor.

Tablo 7: Yöneticinin kullandığı güç kaynağının, işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisine ilişkin bulgular

Katılımcı	İşten Ayrılma Niyetine İlişkin Katılımcı Görüşü
K1	İş ortamım çok mutsuz olduğu için bazen işten ayrılmayı düşünüyorum. Önüme daha iyi bir fırsat çıkarsa bu işten ayrılırim
K2	Daha iyi koşullarda bir iş çıkarsa bu işten ayrılırim. Çalışma ortamı, yöneticinin davranışı, iş yeri adaleti ve ekonomik koşullar yeni iş için değerlendireceğim kriterler arasında
K3	Uzun süre bu işte çalışacağımı düşünmüyorum. Baskı ve zorlamanın olmadığı bir iş bulursam bu iş yerinden ayrılırim
K4	Uzun süre bu iş yerinde çalışacağımı düşünmüyorum. Daha iyi koşullarda bir iş bulursam ayrılırim. Hedef bazlı olmayan bir iş bulursam ayrılırim
K5	Böyle yöneticiler olursa uzun süre bu iş yerinde çalışacağımı düşünmüyorum. Daha iyi bir iş fırsatı bulursam giderim. Kendimi geliştirebileceğim, terfi alabileceğim bir iş olursa bu iş yerinden ayrılırim
K6	Bu iş yerinde uzun süre çalışacağıma inanıyorum. Her zaman bir şeyler katarak bulunduğum konumla terfi alarak.
K7	Kariyer fırsatları el verdikçe uzun süre bu iş yerinde devam etmek istiyorum.
K8	Daha uzun yıllar burada çalışmaya devam etmek istiyorum.
K9	İşimde uzun süredir çalışmaktayım ve işimden memnunum.
K10	İşimi seviyorum ve kendi bilgi ve birikimimi şirketime aktarmaya devam etmek istiyorum.

Elde edilen cevaplar içerik analizine tabi tutulmuş ve Ş1’de yüz yüze hizmet veren ve yöneticilerinde zorlayıcı gücü algılayan çalışanların motivasyonlarının düştüğü dolayısıyla iş performanslarının olumsuz etkilendiği söylenebilir. Buna karşın uzmanlık gücü ve ödüllendirme gücünü algılayan çalışan, bu güç kullanımının kendi performansları üzerinde olumlu bir etki yaptığını düşünmektedir. Ek olarak bu çalışan yöneticisinin bu davranışından dolayı işinden daha çok memnun olduğunu belirtmiştir. Ş2’de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren çalışanların algıları incelendiğinde ise uzmanlık gücünü algılayan çalışanlar

eksik yönlerini gördüklerini ve bu sayede performanslarının arttığını düşünmektedir. Öte yandan yasal gücün kullanımını algılayan çalışanın süreçlerin etkin bir şekilde ilerletilmesi sonrasında performansının arttığını düşünmektedir. İşten ayrılma eğilimlerinde ise Ş1'deki yönetici davranışlarının önemli bir paya sahip olduğunu ve işten ayrılma halinde baskı ve zorlamanın olmadığı bir ortamın yeni iş için aranan nitelikler arasında olduğu söylenebilir. Ş2 açısından değerlendirildiğinde ise çalışanların uzmanlık gücü, yasal güç ve zorlayıcı gücü algıladıkları ve bu çalışanların hiç birinin işten ayrılma eğilimine sahip olmadığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma kapsamında yöneticilerin kullandıkları güç kaynaklarına ilişkin çalışanların sahip oldukları algıların, çalışanların iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti ile bir ilişkisinin olup olmadığı nitel araştırma yöntemi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda iletişim sektöründe faaliyet gösteren iki farklı işletmeden beşer gönüllü katılımcının görüşleri alınarak değerlendirmeler yapılmıştır

Yöneticilerin veya liderlerin sergiledikleri davranışların çalışan tutumları üzerinde oldukça önemli etkilere sahip olduğu bilinmektedir (Yalçıntaş ve Eren, 2017; Ergün ve Çelik, 2015; Tengilimoğlu, 2005). Ayrıca liderin kullandığı güç kaynaklarının da çalışanların tutum ve davranışları üzerinde etkisinin olduğunu gösteren paralel çalışmalar mevcuttur (Eroy, 2019; Meydan vd., 2018; Akyüz vd., 2015).

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre çalışanların yöneticilerinde algıladıkları güç kaynaklarının başında zorlayıcı güç kaynağı gelmektedir. En az algılanan güç kaynağı ise karizmatik güç kaynağı olmuştur. Ş1'de yüz yüze hizmet veren ve zorlayıcı güç kaynağını algılayan çalışanlar, bu güç kaynağının kendi performanslarını olumsuz etkilediğini ve bu güç kaynağına sık sık başvurulması nedeniyle işten duydukları tatminlerinin düştüğünü belirtmişlerdir. Bu bulgu, Kovach (2021) ve tarafından yapılan çalışma ile farklılık göstermektedir. Kovach yaptığı çalışmada zorlayıcı güç ile çalışanların çabalaması arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu sonuç çalışanların davranışsal zorluklarının bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Ş2'de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren ve uzmanlık gücü ve yasal gücü algılayan çalışanların kendi performanslarını ve iş tatminlerini genel anlamda yüksek olarak değerlendirildiği görülmüştür. Yasal güce ilişkin benzer bulgu Akyüz vd., (2015) tarafından yapılan çalışmada da ortaya çıkmıştır. Yasal gücün iş performansını negatif etkilediğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Eroy (2019), yaptığı çalışmada yasal gücün iş performansını negatif etkilediğini, uzmanlık ve bilgi gücünün ise iş performansını pozitif yönde etkilediğini bulgulamıştır.

Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise Ş1'de yüz yüze olarak müşteri hizmetlerinde çalışan bütün çalışanların işten ayrılma eğilimine sahip olması ve bu eğilimde baskı ve zorlamanın önemli bir etken olduğunu ifade etmeleridir. Bu

bağlamda yönetici davranışlarının işten ayrılma niyeti üzerinde önemli bir etken olduğu ifade edilebilir. Ancak Ş1'den farklı olarak Ş2'de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren müşteri ilişkileri çalışanlarının daha çok uzmanlık gücü ve yasal gücü algıladıkları ve hiç birinin işten ayrılma eğiliminde olmadığı, hepsinin işlerinden memnun olduğu ve uzun yıllar bu iş yerinde çalışmayı düşündükleri görülmüştür. Uzmanlık gücünün işten ayrılma niyetini azalttığına ilişkin bu sonuç Eroy'un (2019) araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde zorlayıcı güç daha çok olumsuz iş performansı ile ilişkili bir güç kaynağı olarak ortaya çıkarken, yasal güç, ödüllendirme gücü ve uzmanlık gücü performans ve iş tatmini ile olumlu bir ilişkiye sahip güç kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Elangovan ve Xie'nin (2000) çalışması da yasal gücün özellikle içsel motivasyon, çalışan tatmini ve çalışan bağlılığı ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca yasal güce ilişkin bu bulgu Kovach'ın (2021) araştırma bulguları ile de kısmen örtüşmektedir. Bu çalışmada zorlayıcı güce ilişkin sonuçlar da zorlayıcı gücün iş performansını ve iş tatminini olumsuz etkilediğini gösteren farklı çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Burke ve Wilcox, 2001; Zemani vd., 2012). Ödüllendirme gücüne ilişkin elde edilen bulgular ise bazı çalışmalarla farklılık göstermektedir. Örneğin Faiz (2013) ve Idrusa (2020) yaptığı çalışmada ödüllendirme gücünün kamu sektöründe iş tatminini olumsuz etkilediğini, özel sektörde ise bu gücün iş tatminini arttırdığını bulgulamışlardır.

Ş1'de yüz yüze olarak müşteri ilişkilerinde çalışan ve yasal güç, uzmanlık gücü ve ödüllendirme gücünü algılayan çalışanların da işten ayrılma eğilimine sahip olduğu elde edilen bir başka bulgudur. Elde edilen bulgulara göre güç kaynaklarının yanında işten ayrılma niyetlerine etki eden farklı koşulların da bulunduğu değerlendirilebilir. Bu koşulların ortaya çıkarılması için farklı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Liderlik sürecinde liderin gücünü kullanma şekli ve bu gücün çalışanlar tarafından nasıl algılandığı örgütsel amaçlara ulaşmak açısından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında işletme yöneticilerinin hedeflere ulaşmak için çalışanları zorlamak ve statüden kaynaklanan otoritelerini kullanmak yerine onları güdüleyerek istekli davranışlara sevk etmek ve süreçlerde onlara destek olmak çalışan performansını, iş tatminini dolayısıyla örgütsel performansı olumlu yönde etkileyecektir. Elde edilen bir diğer bulguya göre ise yüz yüze hizmet verilen müşteri ilişkileri biriminde çalışanların işten ayrılma eğilimlerini etkileyen farklı faktörler olsa da baskı ve zorlamaya dayalı bir yönetim şeklinin bu eğilimi arttırdığıdır. Bu nedenle, çalışan bağlılığının artırılması için daha destekleyici bir yönetim tarzının benimsenmesi doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akyüz, B., Nihat, KAYA., & Aravi, B. (2015). Kamu Çalışanlarının İş Tatmini Üzerinde Liderin Güç Kaynaklarının Rolü. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 13(25), 71-90.

Alegre, I., Mas-Machuca, M., & Berbegal-Mirabent, J. (2016). Antecedents of Employee Job Satisfaction: Do they matter?. *Journal of Business Research* 69(4), 1390-1395.

Aslanargun, E., & Eriş, H. M. (2013). Öğretim Elemanlarının Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Güç Türleri Ölçeğinin Geliştirilmesi/The Scale Development of Power Sources that Lecturers' Applied in Class Management at Higher Education. Atatürk Üniversitesi 209.

Atwater, L. E., & Yammarino, F. J. (1996). Bases of Power in Relation to Leader Behavior: A Field Investigation. *Journal of Business and Psychology* 11(1), 3-22. <http://www.jstor.org/stable/25092529>.

Bakan, İ., & Büyükbeşe, T. (2010). Liderlik "Türleri" ve "Güç Kaynakları"na İlişkin Mevcut-Gelecek Durum Karşılaştırması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2, 73-84.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5(2), 368-388.

Bernarto, I., Bachtiar, D., Sudibjo, N., Suryawan, I. N., Purwanto, A., & Asbari, M. (2020). Effect of Transformational Leadership, Perceived Organizational Support, Job Satisfaction Toward Life Satisfaction: Evidences from Indonesian Teachers.

Brinia, V., & Papantoniou, E. (2016). High School Principals as Leaders: Styles and Sources of Power. *International Journal of Educational Management* 30(4), 520-535.

Burke, R. J., & Wilcox, D. S. (1971). Bases of Supervisory Power and Subordinate Job Satisfaction. *Canadian Journal of Behavioral Science* 3(2), 183-193.

Büte, M. (2011). Etik İklim, Örgütsel Güven ve Bireysel Performans Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 25(1), 171-192.

Diamantidis, A. A. (2019). Factors Affecting Employee Performance: an Empirical Approach. *International Journal of Productivity and Performance Management* 68(1), 171-193. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-01-2018-0012>.

Dirik, A. G. D., Eryılmaz, D. Ö. İ., & Gülova, A. A. (2016). Liderin Güç Kaynakları, İş Tatmini ve Bağlamsal Performans Arasındaki İlişkide Örgütsel Politikanın Rolü. Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, IV.Örgütsel Davranış Kongresi, 4-5 Kasım 2016.

Ekmekçioğlu, E. B., & Sökmen, A. (2016). Algılanan Örgütsel Desteğin İşten Ayrılma Niyetine Etkisinde Örgütsel Bağlılığın Aracı Rolü: Sınır Birimi Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *International Review of Economics and Management* 4(2), 32-45.

Elangovan, A. R., & Xie, J. L. (2000). Effects of Perceived Power of Supervisor on Subordinate Work Attitudes. *Leadership & Organization Development Journal* 21(6), 319-328.

Eliyana, A., & Ma'arif, S. (2019). Job Satisfaction and Organizational Commitment Effect in the Transformational Leadership Towards Employee Performance. *European Research on Management and Business Economics* 25(3), 144-150.

Ergün, E., & Çelik, S. (2015). Yöneticilerin Görev ve Çalışan Odaklı Liderlik Davranışları ve Hemşirelerin İş Tatmini, Örgütsel Bağlılığı ve İş Stresi Arasındaki İlişki. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 23(3), 203-214.

Eroy, S. (2019). Algılanan Lider Güç Kaynaklarının İş Performansına, İş Stresine ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 572636.

Faiz, N. (2013). Impact of Manager's Reward Power and Coercive Power on Employee's Job Satisfaction: A Comparative Study of Public and Private Sector. *International Journal of Management and Business Research* 3(4), 383-392.

Ghazzawi, I. (2008). Job Satisfaction Antecedents and Consequences: A New Conceptual Framework and Research Agenda. *The Business Review* 11(2), 1-10.

Idrusa, A. (2020). The Effect of Coercive Power and Reward toward Teacher's Job Satisfaction. *International Journal of Innovation, Creativity and Change* 12, 491-502.

Ingusci, E., Callea, A., Chirumbolo, A., & Urbini, F. (2016). Job Crafting and Job Satisfaction in a Sample of Italian Teachers: The Mediating Role of Perceived Organizational Support. *Electronic Journal of Applied Statistical Analysis* 9(4), 675-687.

Kahya, C. (2013). Örgütsel Sinizm, İş Performansını Etkiler Mi? İş Tatminin Aracılık Etkisi. *Global Journal of Economics and Business Studies* 2(3), 34-46.

Kawiana, I. G. P., Dewi, L. K. C., Martini, L. K. B., & Suardana, I. B. R. (2018). The Influence of Organizational Culture, Employee Satisfaction, Personality, and Organizational Commitment Towards Employee Performance. *International Research Journal of Management* 5(3), 35-45.

Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6(1), 55-66.

Kovach, M. (2021). Conclusion: Female Leaders Using Coercive Power Motivate Subordinates. *The Journal of Values-Based Leadership* 14(2), 3.

Lester, S. (1999). An Introduction to Phenomenological Research.

Lunenburg, F. C. (2012). Power and Leadership: An Influence Process. *International Journal of Management, Business, and Administration* 15(1), 1-9.

Memduhoğlu, H. B., & Turhan, M. (2016). Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okul Müdürlerinin Örgütsel Güç Kaynaklarını Kullanım Düzeyleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 44(44), 73-90.

Meydan, C. H., & Polat, M. . (2010). Liderin Güç Kaynakları Üzerine Kültürel Bağlamda Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 65(04), 123-140.

Meydan, C. H., DİRİK, D., & Eryılmaz, İ. (2018). Liderin Güç Kaynakları ve İş Performansı Arasındaki İlişkide Pelz Etkisinin Düzenleyici Rolü. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 25(1), 75-92.

Meydan, C. H., Dirik, D., & Eryılmaz, İ. (2018). Liderin Güç Kaynakları ve İş Performansı Arasındaki İlişkide Pelz Etkisinin Düzenleyici Rolü. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 25(1), 75-92.

Microsoft. (2021, Mart 22). Ekim 18, 2021 tarihinde Work Trend Index: <https://www.microsoft.com/en-us/worklab/work-trend-index/hybrid-work> adresinden alındı.

Ngo-Henha, P. E. (2018). A Review of Existing Turnover Intention Theories. *International Journal of Economics and Management Engineering* 11(11), 2760-2767.

Öztürk, A. T., & Aygün, İ. K. (2020). İş Tatmini ve İşgören Performansı Arasındaki İlişki Üzerinde İş Stresinin Aracılık Rolünün Belirlenmesi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* 6(3), 210-234.

Park, J., & Min, H. K. (2020). Turnover Intention in the Hospitality Industry: a meta-analysis. *International Journal of Hospitality Management* 90, 102599.

Paşa, M. (2007). *Stresin Bireysel Performans Üzerindeki Etkileri ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Polat, M., & Meydan, C. H. (2010). Örgütsel Özdeşleşmenin Sinizm ve İşten Ayrılma Niyeti ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi* 9(1), 145-172.

Pushpakumari, M. D. (2008, January). The impact of Job Satisfaction on Job Performance: An Empirical Analysis. *In City Forum* 9(1), 89-105.

Schlenker, B. R., & Tedeschi, J. T. (1972). Interpersonal Attraction and the Exercise of Coercive and Reward Power. *Human Relations* 25(5), 427-439.

Tanrıverdi, H., Akova, O., & Çifçi, İ. (2016). Açılış-Otellerinde Dönüşümcü, Etkileyici, Tam Serbesti Tanıyan Liderlik Tarzlarının ve Çatışma Yönetim Stilllerinin İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18(30), 114-123.

Tekingündüz, S., Mehmet, T. O. P., & Seçkin, M. (2015). İş Tatmini, Performans, İş Stresi ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Hastane Örneği. *Verimlilik Dergisi* 4, 39-64.

Tengilimoğlu, D. (2005). Hizmet İşletmelerinde Liderlik Davranışları ile İş Doyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, 23-45.

Toptaş, A., & Taştan, S. (2020). Liderlerin Kullandığı Güç Kaynaklarının Çalışanların Verimliliği Üzerindeki Rolünün Nitel Bir Araştırma ile İncelenmesi. *Business Economics and Management Research Journal* 3(1), 63-80.

Willig, C. (2007). Reflections on the Use of a Phenomenological Method. *Qualitative Research in Psychology* 4(3), 209-225.

Yalçıntaş, M., & Feyza, E. (2017). Hizmetkar Liderlik ile İş Tatmini Arasındaki İlişki: Bir Havayolu Şirketi Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 851-864.

Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2012). Okul Yöneticilerinin Kullandıkları Güç Kaynakları ile Öğretmenlerin İş Doyumu Arasındaki İlişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 20(2), 385-402.

Yorulmaz, M., & Karabacak, A. (2020). Liman Çalışanlarında Örgütsel Güven ile İş Performansı Arasındaki İlişki: İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılığın Rolü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi* 6(2), 121-130.

Zameni, F., Enayati, T., Palar, H., & Jamkhaneh, R. Z. (2010). The anaylisi of the Relationship between the Manager;s Power Resources and Organizational Commitment: A case Study of Employees of Education Organization of Mazandaran Province. *Journal of Basic and Applied Science Resrach* 2(11), pp. 11595-11602.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Bu araştırma, yöneticinin güç kaynakları, iş tatmini, işten ayrılma niyeti ve örgütsel performansla ilişkili olan iş performansı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Adıyaman ilinde iletişim sektöründeki iki farklı kuruluştaki müşteri hizmetleri biriminde ve çağrı merkezinde görev yapan beşer katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre yüz yüze hizmet veren çalışanların en çok algıladıkları güç kaynağının zorlayıcı güç olduğu ve bu gücün iş performansını ve iş tatminini olumsuz yönde etkilediği ve işten ayrılma niyetini artırdığı görülmüştür. Ancak çağrı merkezinde çalışanlar tarafından en çok algılanan güç kaynağı uzmanlık gücü ve yasal güç olmuştur. Ödüllendirme gücünü, yasal gücü ve uzmanlık gücünü algılayan çalışanların iş tatminlerini ve iş performanslarını yüksek olarak algıladıkları görülmüştür. Bir diğer sonuç ise yüz yüze hizmet veren çalışanların işten ayrılma eğiliminde olduğu ancak çağrı merkezi üzerinden hizmet veren çalışanların hiçbirinde bu eğilimin olmadığıdır.

Yöntem

Bu çalışma kapsamında liderin kullandığı güç kaynakları ile iş tatmini, çalışan performansı ve işten ayrılma niyeti ilişkisi, nitel araştırma yöntemi kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, iki farklı firmada çalışan müşteri ilişkileri/müşteri hizmetleri çalışanlarının görüşleri alınarak yöneticilerin algılanan güç kaynaklarının, iş tatmini, işten ayrılma niyeti ve iş performansına olası etkilerini ve bu etkilerin yönünü belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların görüşleri alınmadan önce katılımcılara liderin sahip olduğu güç kaynakları ile ilgili kısa açıklamaların bulunduğu bir bilgi formu verilmiş ve soruları bu bilgi formu ışığında cevaplamaları istenmiştir. Bu kapsamda Ş1 adlı işletmenin yüz yüze müşteri hizmetleri biriminde çalışan 5 kişi, Ş2 adlı işletmenin çağrı merkezi müşteri hizmetleri biriminde çalışan 5 kişinin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler Adıyaman ilinde faaliyet gösteren iki farklı işletme üzerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde katılımcıların kendilerini güvende hissedebilmeleri için ses kaydı alınmamıştır. Yapılan görüşmelere ilişkin gerekli notlar alınarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Söz konusu araştırma için Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 15.11.2021 tarih ve 152 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Bulgular (Sonuçlar)

Veriler incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun yasal gücü ve zorlayıcı güç kaynağını daha fazla algıladıkları görülmüştür. En az algılanan güç kaynağının ödüllendirme gücüne sahip karizmatik güç kaynağı olduğu görülmüştür. Veriler incelendiğinde Ş2 çalışanlarının zorlayıcı gücü daha fazla algıladıkları, karizmatik gücün ise bir çalışan tarafından algılandığı görülmüştür. Müşteri ilişkileri biriminde yüz yüze hizmet veren çalışanların iş tatminlerinin düşük ve orta düzeyde, iş performansı algılarının yüksek olduğu, ancak Ş2'de müşteri hizmetleri biriminde çağrı merkezi üzerinden hizmet veren çalışanların iş tatminlerinin ve iş performansı algılarının ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Ş1'de yüz yüze hizmet veren tüm çalışanların işten ayrılma niyetinin olduğu, ancak Ş2'deki çağrı merkezinde hizmet veren çalışanların işten ayrılma niyetinin olmadığı elde edilen bir

diğer sonuçtur. Ş1'de yüz yüze hizmet veren ve yöneticilerindeki zorlayıcı gücü algılayan çalışanların motivasyonları düşmekte, dolayısıyla iş performansları olumsuz etkilenmektedir. Öte yandan, uzmanlık gücünü ve ödüllendirme gücünü algılayan çalışan, zorlayıcı güç kullanımının performansı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Ayrıca bu çalışan, yöneticisinin bu davranışından dolayı işinden daha memnun olduğunu ifade etmiştir. Ş2'de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren çalışanların algıları incelendiğinde, uzmanlık gücünü algılayan çalışanlar, eksikliklerini gördüklerini ve dolayısıyla performanslarının arttığını düşünmektedir. Öte yandan, yasal güç kullanıldığını algılayan çalışan, süreçler etkin bir şekilde iyileştirildikten sonra performansının arttığını düşünmektedir. Ayrıca Ş1'deki yöneticilerin davranışlarının işten ayrılma eğilimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu, işten ayrılma durumunda baskı ve zorlamanın olmadığı bir ortamın yeni işyerinde aranan nitelikler arasında olduğu söylenebilir. Ş2 işletmesi açısından değerlendirildiğinde, çalışanların uzmanlık gücünü, yasal gücü ve zorlayıcı gücü algıladıkları ve bu çalışanların hiçbirinin işten ayrılma eğiliminde olmadığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma kapsamında yöneticilerin kullandıkları güç kaynaklarına ilişkin çalışanların sahip oldukları algıların, çalışanların iş performansı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti ile bir ilişkisinin olup olmadığı nitel araştırma yöntemi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda iletişim sektöründe faaliyet gösteren iki farklı işletmeden beşer gönüllü katılımcının görüşleri alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Yöneticilerin veya liderlerin sergiledikleri davranışların çalışan tutumları üzerinde oldukça önemli etkilere sahip olduğu bilinmektedir (Yalçıntaş ve Eren, 2017; Ergün ve Çelik, 2015; Tengilimoğlu, 2005). Ayrıca liderin kullandığı güç kaynaklarının da çalışanların tutum ve davranışları üzerinde etkisinin olduğunu gösteren paralel çalışmalar mevcuttur (Eroy, 2019; Meydan vd., 2018; Akyüz vd., 2015). Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre çalışanların yöneticilerinde algıladıkları güç kaynaklarının başında zorlayıcı güç kaynağı gelmektedir. En az algılanan güç kaynağı ise karizmatik güç kaynağı olmuştur. Ş1'de yüz yüze hizmet veren ve zorlayıcı güç kaynağını algılayan çalışanlar, bu güç kaynağının kendi performanslarını olumsuz etkilediğini ve bu güç kaynağına sık sık başvurulması nedeniyle işten duydukları tatminlerinin düştüğünü belirtmişlerdir. Ş2'de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren ve uzmanlık gücü ve yasal gücü algılayan çalışanların kendi performanslarını ve iş tatminlerini genel anlamda yüksek olarak değerlendirildiği görülmüştür. Yasal güce ilişkin benzer bulgu Akyüz vd., (2015) tarafından yapılan çalışmada da ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise Ş1'de yüz yüze olarak müşteri hizmetlerinde çalışan bütün çalışanların işten ayrılma eğilimine sahip olması ve bu eğilimde baskı ve zorlamanın önemli bir etken olduğunu ifade etmeleridir. Bu bağlamda yönetici davranışlarının işten ayrılma niyeti üzerinde önemli bir etken olduğu ifade edilebilir. Ancak Ş1'den farklı olarak Ş2'de çağrı merkezi üzerinden hizmet veren müşteri ilişkileri çalışanlarının daha çok uzmanlık gücü ve yasal gücü algıladıkları ve hiçbirinin işten ayrılma eğiliminde olmadığı, hepsinin işlerinden memnun olduğu ve uzun yıllar bu iş yerinde çalışmayı düşündükleri görülmüştür. Bu açıdan değerlendirildiğinde zorlayıcı güç daha çok olumsuz iş performansı ile ilişkili bir güç kaynağı olarak ortaya çıkarken, yasal güç, ödüllendirme gücü ve uzmanlık gücü performans ve iş tatmini ile olumlu bir ilişkiye sahip güç kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan Ş1'de yüz yüze olarak müşteri ilişkilerinde çalışan ve yasal güç, uzmanlık gücü ve ödüllendirme gücünü algılayan çalışanların da işten ayrılma eğilimine sahip olduğu elde edilen bir başka bulgudur. Elde edilen bulgulara göre güç kaynaklarının yanında işten ayrılma niyetlerine etki eden farklı koşulların da bulunduğu değerlendirilebilir. Bu koşulların ortaya çıkarılması için farklı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Liderlik sürecinde liderin gücünü kullanma şekli ve bu gücün çalışanlar tarafından nasıl algılandığı örgütsel amaçlara ulaşmak açısından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında işletme yöneticilerinin hedeflere ulaşmak için çalışanları zorlamak ve statüden kaynaklanan otoritelerini kullanmak yerine onları güdüleyerek istekli davranışlara sevk etmek ve süreçlerde onlara destek olmak çalışan performansını, iş tatminini dolayısıyla

örgütsel performansı olumlu yönde etkileyecektir. Elde edilen bir diğer bulguya göre ise yüz yüze hizmet verilen müşteri ilişkileri biriminde çalışanların işten ayrılma eğilimlerini etkileyen farklı faktörler olsa da baskı ve zorlamaya dayalı bir yönetim şeklinin bu eğilimi arttırdığıdır. Bu nedenle, çalışan bağlılığının artırılması için daha destekleyici bir yönetim tarzının benimsenmesi doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır.

EXTENDED ABSTRACT: This study was conducted to reveal the relationship between the manager's power sources, job satisfaction, turnover intention and job performance, which are related to organizational performance. Qualitative research model was used in this research. Within the scope of the research, in-depth interviews were conducted with five participants, each working in the customer service unit and in the call center, in two different organizations in the communication sector in Adıyaman, and they were subjected to content analysis. According to the results of analysis, it has been seen that the most perceived power source by the employees working as face to face is the coercive power, and this power negatively affects job performance and job satisfaction and increases the turnover intention. But the most perceived power source by employees working in call center is expertise power and legal power. It has been observed that employees who perceive the power of reward, legal power and expertise power perceive their job satisfaction and job performance as high. Another result is that employees who provide face-to-face service have turnover intention, but none of the employees who serve through the call center have this intention.

Method

Within the scope of this study, the relationship between the power sources used by the leader and job satisfaction, employee performance and turnover intention was tried to be determined by using qualitative research method. In this context, we obtain information from customer relationships service employees working in two different companies, by using a semi-structured interview form to determine the possible effects of managers' perceived power sources on job satisfaction, intention to leave and job performance, and the direction of these effects. Before taking the opinions of the participants, an information form with brief explanations about the managers' power sources was given to the participants and they were asked to answer the questions in the scope of this information form. In this context, the opinions of 5 participant working in the face-to-face customer service unit of the organisation named Ş1 and the opinions of 5 participant working in the call center customer services unit of the organisation named Ş2 were consulted. The interviews were carried out on two different organisations operating in Adıyaman. During the interviews with the participants, audio recordings were not taken so that the participants could feel safe. Necessary notes regarding the interviews were taken and content was analyzed. Ethics committee approval dated 15.11.2021 and numbered 152 was obtained from Adıyaman University Social and Human Sciences Ethics Committee for the this research

Findings (Results)

When the data were examined, it was seen that the majority of the participants perceive the legal power and coercive power source more. It was seen that the least perceived power source was the charismatic power source with the rewarding power. When the data were examined, it was determined that Ş2 employees perceived coercive power more, while charismatic power was perceived by an employee. It has been determined that the job satisfaction of the employees working face to face in the customer relations unit is low and moderate, and their perception of job performance is high, while the job satisfaction of the employees who serve through the call center in the customer relations unit in Ş2 is high and their job performance perceptions are high. In addition, it was another result that all employees working face-to-face in Ş1 had turnover intention, but employees working in the call center in Ş2 did not have turnover intention. The motivation of the employees who serve face-to-face and who perceive the coercive power in their managers in Ş1 decreases, thus their job performance is negatively affected. On

the other hand, the employee who perceives the power of expertise and the power of reward thinks that the use of coercive power has a positive effect on their performance. In addition, this employee stated that he/she was more satisfied with his job because of this behavior of his/her manager. When the perceptions of the employees serving through the call center in Ş2 are examined, the employees who perceive the power of expertise think that they see their shortcomings and thus their performance increases. On the other hand, the employee, who perceives the use of legal force, thinks that his performance increases after the processes are improved effectively. Also, it can be said that the behaviors of the managers in Ş1 have a significant effect on the tendencies to leave the job, and an environment where there is no pressure and coercion in case of leaving the job is among the qualifications sought for the new job. When evaluated in terms of Ş2 organisation, it is seen that employees perceive expert power, legal power and coercive power and none of these employees have a tendency to quit their job.

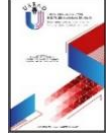
Conculusion and Discussion

Within the scope of this study, it has been tried to determine whether the perceptions of the employees regarding the power sources used by the managers have a relationship with the job performance, job satisfaction and turnover intention of the employees with the qualitative research method. In this context, evaluations were made by taking the opinions of ten volunteer participants from two different businesses operating in the communication sector. It is known that the behaviors exhibited by managers or leaders have significant effects on employee attitudes (Yalçıntaş and Eren, 2017; Ergün and Çelik, 2015; Tengilimoğlu, 2005). In addition, there are parallel studies revealed that the power sources used by the leader have an effect on the attitudes and behaviors of the employees (Eroy, 2019; Meydan et al., 2018; Akyüz et al., 2015). According to the findings obtained in this study, the most perceived power source is coercive power and the least perceived power source was the charismatic power source. Employees serving face-to-face and perceiving a coercive power source in Ş1 stated that this power source affected their performance negatively and their job satisfaction decreased due to frequent use of this power source. In Ş2, it has been seen that employees who serve through the call center and perceive the power of expertise and legal power are evaluated as high in their performance and job satisfaction in general. A similar finding regarding legal power was also revealed in the study conducted by Akyüz et al., (2015). Another finding obtained in this study is that all employees working in customer service face-to-face in Ş1 have turnover intention and they state that pressure and coercion are an important factor in this tendency. In this context, it can be stated that managerial behaviors are an important factor on turnover intention. However, unlike Ş1, it was seen that customer relations employees serving through the call center in Ş2 perceived more expertise and legal power, none of them had a tendency to leave, all of them were satisfied with their jobs and they thought of working in this workplace for many years. When evaluated from this point of view, coercive power emerged as a power source associated with more negative job performance, while legal power, rewarding power and expert power emerged as a power source that had a positive relationship with performance and job satisfaction. On the other hand, it is another finding that employees who work in customer relations face-to-face and perceive legal power, expertise power and rewarding power also have turnover intention. According to the findings, it can be evaluated that besides the power sources, there are also different conditions that affect the intention to leave the job. Different studies are needed to reveal these conditions. The way the leader uses his power in the leadership process and how this power is perceived by the employees is an issue that needs to be emphasized in terms of achieving organizational goals. In the light of the findings obtained in this study, instead of forcing the employees to reach the goals and using their authority stemming from the status of the business managers, motivating them to act willingly and supporting them in the processes will positively affect the employee performance, job satisfaction and thus organizational performance. According to another finding, although there are different factors affecting the turnover tendencies of the employees in the customer relations unit

that provides face-to-face service, a management style based on pressure and coercion increases this tendency. Therefore, adopting a more supportive management style would be the right approach to increase employee loyalty.

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 4, Year 4, Sayı 10, Issue 10,
Aralık 2022, December 2022
e issn: 2687-2641

ANKARA ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİ VE SAĞLIK BİLİMLERİ UZMANLIK YÜKSEK OKULUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

HISTORICAL DEVELOPMENT OF ANKARA UNIVERSITY FACULTY OF
VETERINARY MEDICINE ANIMAL BREEDING AND HEALTH SCIENCES
SPECIALIZATION HIGH SCHOOL

Özgül KÜÇÜKASLAN

Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı,
Diyarbakır/Türkiye.

Assoc. Prof., Dicle University, Faculty of Veterinary Medicine, History of
Veterinary Medicine and Deontology,
Diyarbakır/Türkiye.

ozgul.kucukaslan@dicle.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-7494-0236

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1162511

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29.11.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Küçükaslan, Ö. (2022). Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunun Tarihsel Gelişimi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(10), 886-919.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

intihal.net

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>

mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu, 1965 yılında Veteriner Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Selahattin Gürtürk döneminde kurulmuştur. Eğitim-öğretim faaliyetlerine 1968 yılında başlanan Uzmanlık Yüksek Okulunda 14 yıl boyunca kesintisiz olarak lisansüstü öğrenci yetiştirilerek veteriner hekimliği mesleğinin gelişimine katkı sağlanmıştır. Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra lisansüstü eğitimde gerçekleştirilen yeni yapılanma ile birlikte lisansüstü eğitim yeni açılan Sağlık Bilimleri Enstitülerine devredilmiş, bu çerçevede 1982 yılında Uzmanlık Yüksek Okulunun işlevlerine son verilerek Okul kapatılmıştır. Çalışmada, veteriner hekimliği alanında Türkiye'de ilk kez lisansüstü düzeyde krediye dayalı eğitim veren ve tarihsel süreçte veteriner hekimliğe ilişkin bilim alanlarında uzmanlık diploması veren tek kurum haline gelen bu Okulun tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Çalışmanın ana materyalini, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlık Arşivinden sağlanan birinci el kaynaklar oluşturmuştur. Bu kaynaklar arasında kuruma ait orijinal belgeler, diplomalar, faaliyet raporları, rehberler, yönetmelikler, fotoğraflar, uzmanlık ve doktora tezleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kuruma ait bilgi sahibi olan kişilerin arşivlerinden faydalanılmıştır. Çalışma, kitaplar ve süreli yayınlar gibi ikinci el kaynaklarla desteklenmiştir. Çalışmanın kurgusu "kuruluş ve yapılanma", "eğitim-öğretim" ve "kapatılma" olmak üzere üç başlık altında düzenlenmiştir. Okulun yapılanması, görev yapmış olan müdürler ve yönetim kurulu üyeleri, lisansüstü eğitim-öğretimin durumu, ders içerikleri, uzmanlık ve doktora eğitimi veren bilim dalları ve öğretim elemanları belirlenmiş, Okuldan mezun olan kişilerden 153'ünün isim ve tez bilgilerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler kronolojik sıra ile yazıya aktararak tarih metodolojisi içerisinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunun tarihsel gelişimine ilişkin ulaşılabilen kaynaklardan sağlanan bilgilerle özelden veteriner hekimliği tarihi çalışmalarına genelde ise kurum tarihi çalışmalarına katkı sağlandığı ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Uzmanlık, Veteriner Fakültesi, Yüksekokul

Abstract: Ankara University Faculty of Veterinary Medicine Animal Breeding and Health Sciences Specialization School was established during the period of Dean Prof. Selahattin Gürtürk in 1965. In the Specialization School, which started its educational activities in 1968, postgraduate students were trained continuously for 14 years and contributed to the development of the veterinary medicine profession. After the Higher Education Law was enacted, postgraduate education was transferred to the newly opened Health Sciences Institutes with the restructuring in postgraduate education, and in this context, the functions of the Specialization High School were terminated in 1982 and the School was closed. In the study, the historical development of this School, which has become the first institution in Türkiye to provide postgraduate credit-based education in the field of veterinary medicine and which has historically become the only institution that provides specialization diplomas in the fields of veterinary medicine, is discussed. The main material of the study was the primary sources obtained from the AUVF Dean's Archive. Among these resources, there are original documents, diplomas, annual reports, guides, regulations, photographs, specialization and doctoral theses belonging to the institution. In addition, information was collected from personal archives were used. The study was supported by secondary sources such as books and periodicals. The structure of the study is organized under three headings as "establishment and structuring", "education" and "closure". The structuring of the school, the principals, board members and lecturers, the status of postgraduate education, course contents, specialization and

doctorate education were determined, and the names and thesis information of 153 graduates of the School were obtained. The data obtained were written down in chronological order and evaluated within the methodology of history. As a result, it can be argued that with the information provided from the sources about the historical development of Ankara University Faculty of Veterinary Animal Breeding and Health Sciences Specialization School, it contributed to the history of veterinary medicine in particular and to the history of the institution in general.

Key Words: High School, History, Specialization, Veterinary Faculty

Giriş

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde bilimsel araştırmaların merkezi olan üniversitelerin yanı sıra hem üniversitelerle ortak olarak işlev gören hem de kendi içlerinde lisansüstü eğitim veren birçok veteriner hekimliği ve hayvancılık araştırma kurumu açılmıştır (Dinçer, 1999). Veteriner hekimliği alanında Tarım Bakanlığına bağlı kuruluşlarda yürütülen uzmanlık eğitimi 1942 yılında “Veteriner Teşkilâtı İhtisas Talimatnamesi¹” ile başlatılmıştır (Küçükbaşlan ve Başağaç Gül, 2015). Bu ilk Yönetmelik¹ ile uzmanlık yapılabilecek bilim dalları² ve uzmanların yetiştirilmesi için ihtisas müesseseleri belirlenmiş, buna göre; Yüksek Ziraat Enstitüsü Veteriner Fakültesi, Etlik ve Pendik Bakteriyoloji Enstitüleri, Karacabey, Sultansuyu ve Çifteler Haraları uzman yetiştiren kaynaklar olarak belirtilmiştir. Sonrasında 6343 sayılı Yasa’nın³ yürürlüğe girmesiyle birlikte Tarım Bakanlığı tarafından 1955⁴, 1958⁵ ve 1963⁶ yıllarında uzmanlık yönetmelikleri çıkarılmış, bu yönetmeliklerde veteriner hekimliğinde uzman yetiştiren kaynaklar; Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi (AÜVF), Etlik ve Pendik Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri, Karacabey, Sultansuyu ve Çifteler Haraları, Hayvan Sağlık Memurları Okulu, Elazığ Veteriner Viroloji Enstitüsü, Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü, Tarım Bakanlığı Hayvancılık Kurumları, Askerî müesseseler, yabancı memleketlerdeki benzeri kurumlar çeşitli ihtisas müesseseleri olarak belirtilerek uzmanlık veren kurumların sayısı arttırılmıştır. Tarım Bakanlığı’nın çıkardığı 1968⁷, 1970⁸ ve 1975⁹ yıllarına ait yönetmeliklerde uzman yetiştiren kaynaklar arasında AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okuluna (UYO) da yer verilmiştir. Lisansüstü eğitim-öğretim veren ve veteriner hekimliğin çeşitli branşlarında uzman ve doktor yetiştiren UYO, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu¹⁰’nun verdiği imkânlarla zaman içerisinde Türkiye’de veteriner hekimliğe

¹ Veteriner Teşkilâtı İhtisas Talimatnamesi ve Tatbikat Programı. T.C. Ziraat Vekâleti Veteriner Umum Müdürlüğü Umumî Sayı: 536, Veteriner Serisi: 15.

² Dahiliye, Cerrahi, Bakteriyoloji, Gıda Kontrolü, Zootečni.

³ 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun. 18 Mart 1954 tarih ve 8661 sayılı Resmî Gazete.

⁴ Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi. 2 Haziran 1955 tarih ve 9018 sayılı Resmî Gazete.

⁵ Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi. 3 Mayıs 1958 tarih ve 9897 sayılı Resmî Gazete.

⁶ Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği. 22 Kasım 1963 tarih ve 11502 sayılı Resmî Gazete.

⁷ Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği. 14 Mayıs 1968 tarih ve 12898 sayılı Resmî Gazete.

⁸ Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği. 1 Kasım 1970 tarih ve 13654 sayılı Resmî Gazete.

⁹ Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği. 8 Ocak 1975 tarih ve 15112 sayılı Resmî Gazete.

¹⁰ 1750 Sayılı Yasa, 7 Temmuz 1973 tarih ve 14587 sayılı Resmî Gazete

ilişkin bilim alanlarında uzmanlık diploması veren tek kurum haline gelmiş ve veteriner hekimler, uzmanlık ve doktora düzeyinde ilk kez olarak "kredi sistemi" ile lisansüstü eğitim görmüşlerdir (Dinçer, 1983; Yerlikaya ve Dinçer, 1995). Yükseköğretim Kanunu¹¹'nin 1981 yılında yürürlüğe girmesinin ardından uzmanlık okullarının işlevlerine son verilerek lisansüstü eğitim Sağlık Bilimleri Enstitülerine devredilmiş, bu çerçevede UYO kapatılmıştır. UYO'dan bahseden bazı çalışmalar (Erk ve Dinçer, 1970; Dinçer, 1983; Yerlikaya ve Dinçer, 1995; Başağaç Gül vd., 2010) bulunsa da bu kurumun tarihsel gelişimini bütünsel olarak ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitimi tarihinde önemli bir yeri olan UYO'nun tarihsel gelişimini ele alarak bu eksiği kapatmak, özelde veteriner hekimliği tarihi çalışmalarına genelde ise kurum tarihi çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın ana materyalini, AÜVF Dekanlık Arşivinden sağlanan UYO'ya ait birinci el kaynaklar oluşturmuştur. Bu kaynaklara ulaşmak için 2010 yılında Dekanlıktan gerekli kurum izinleri alınmıştır. Dekanlık arşivinden UYO'ya ait iç yazışmalara ulaşılmıştır. Çalışma gereçleri arasında kuruma ait orijinal belgeler, diplomalar, fotoğraflar, faaliyet raporları, rehberler, yönetmelikler, uzmanlık ve doktora tezleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kuruma ait bilgi sahibi olan kişilerin arşivlerinden faydalanılmıştır. Çalışma, ikinci el kaynaklarla desteklenmiştir. Çalışmanın kurgusu; "Kuruluş ve Yapılanma", "Eğitim-Öğretim" ve "Kapatılma" olmak üzere üç başlık altında ele alınmış, uygun görülen veriler tablo haline getirilmiştir. Gerekli olan açıklamalar ve belgelerin künyeleri dipnotlar halinde sunulmuştur. Elde edilen veriler kronolojik sıra ile yazıya aktarılarak tarih metodolojisi içerisinde değerlendirilmiştir.

Kuruluş ve Yapılanma

AÜVF'ye bağlı olarak bir uzmanlık yüksek okulu açılması fikri 1965 yılında gündeme gelmiş, Fakülte Dekanı Prof. Dr. Selahattin Gürtürk tarafından Fakülte Genel Kuruluna sunulan bir yönetmelik tasarısı oluşturulmuştur¹². Genel Kurul'da bu yönetmelik tasarısı üzerine yapılan değerlendirmeler sonucunda Fakülte içinde "post graduate" eğitim sağlayacak bir kuruluşun lüzumlu olduğuna ve mevcut tasarıyı daha etraflı şekilde incelemek üzere Prof. Dr. Burhanettin Öktem, Prof. Dr. Hasan Başkaya ve Prof. Dr. Emin Arıtürk'ün üyelikleriyle bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir¹². Genel Kurul Toplantısında komisyonun üzerinde çalışmış olduğu yönetmelik tasarısında gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra teklifin AÜ Rektörlüğüne sunulmasına karar verilmiştir¹³. Kuruluş teklifi 16 Mart 1965 tarihinde AÜ Senatosunca uygun görülmüş ve AÜVF'ye bağlı bir UYO kurulması kararı¹⁴ alınmıştır. O dönemde üniversiter sistemi düzenleyen yasanın¹⁵

¹¹ 2547 sayılı Yasa, 6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmî Gazete.

¹² AÜVF'nin 15 Ocak 1965 tarih ve 1 sayılı Genel Kurul Kararı.

¹³ AÜVF'nin 12 Şubat 1965 tarih ve 3 sayılı Genel Kurul Kararı.

¹⁴ AÜ Senatosu'nun 16 Mart 1965 tarih ve 2919 sayılı Kararı.

¹⁵ 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, 18 Haziran 1946 tarih ve 6336 sayılı Resmî Gazete.

ikinci maddesi olan "Üniversiteler içinde yeniden fakülteler ve okullar açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi veyahut kaldırılması, senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır" maddesi uyarınca Okulun kurulmasına ilişkin olarak Millî Eğitim Bakanlığında da onay alınmış ve Bakanlıkça Okulun kadro kanununun çıkarılmasından sonra faaliyete başlaması uygun görülmüştür¹⁶. UYO'ya ilişkin olarak kuruluş, yapılanma, eğitim-öğretim ve sınavlarla ilgili çeşitli yönetmelikler çıkarılmıştır (Tablo 1). Bunlardan ilki 28 Nisan 1965 tarihinde yürürlüğe giren UYO'nun kuruluş Yönetmeliğidir¹⁷. Kuruluş Yönetmeliğinde¹⁷ Okulun yapılanmasıyla ilgili olarak Okulun Organları; Öğretim Üyeleri Kurulu¹⁸, Yönetim Kurulu¹⁹ ve Müdür²⁰ olarak belirlenmiş, uzmanlık eğitiminin süresi (iki yıl) ve kabul şartları²¹ konularına yer verilmiştir. Okulun hayvan yetiştiriciliği ve hastalıkları ile ilgili seminerler verebileceği, kurslar açabileceği ve belge vereceği belirtilmiş, öğretim ve sınavların çıkarılacak yönetmeliğe göre yapılacağı ifade edilmiştir.

AÜVF Dekanı Prof. Dr. Selahattin Gürtürk 1967 yılında Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada Okulun önemini şu cümlelerle ifade etmiştir (Anonim, 1967):

"Veteriner Fakültesine bağlı olarak kurulan ve kadro kanunu çıkar çıkmaz faaliyete geçecek olan Veteriner Fakültesi Yüksek Uzmanlık Okulu, veteriner fakültesini bitiren gençlere çeşitli hayvancılık bilim dallarında uygulamalı, uzman olma şansını verecek, öte yandan bu Okul, Fen Fakültesinde fizik, kimya, biyoloji (FKB) eğitimini binbir güçlükler içinde yürütmeye çalışan öğrencilerimizin bu sorununa da çözüm yolu bulacaktır. Zira bu Okul FKB eğitimini de üzerine alacaktır."

Okulun, kadro kanunu tasarısı 1967 yılında AÜVF Dekanlığı tarafından hazırlanmış ve AÜ Senatosu tarafından uygun görülmüştür²². Ardından Kadro Kanunu'nun²³ 1968 yılında çıkarılması ile Okulun çalışması yasallaştırılmış ve eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır²⁴. Okul, AÜVF binaları içerisinde Besin Kontrolü Kürsüsü'nün bulunduğu binada, merdiveni çıktıktan sonra sağ tarafta konumlandırılmıştır²⁵. Okulun ilk Öğretim Üyeleri Kurulu²⁶, Veteriner Fakültesinden 23 profesör, altı doçent ve bir doktor öğretim üyesi ile

¹⁶ Milli Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan tarafından AÜ Rektörlüğüne gönderilen 3 Nisan 1965 tarih ve 030. 1-5127 sayılı Yazı.

¹⁷ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Yönetmeliği, 28 Nisan 1965 tarih ve 11985 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸ Öğretim Üyeleri Kurulu; UYO'da görevli öğretim üyeleri ile öğretim görevlilerinden oluşur. UYO'nun akademik çalışmalarını ilgilendiren konularda karar verir. Okulu ilgilendiren kanun, tüzük tasarıları hakkında düşüncelerini bildirir.

¹⁹ Yönetim Kurulu; müdür başkanlığında dört öğretim üyesinden oluşur. Üyeler Öğretim Üyeleri Kurulu tarafından iki yıl için seçilir. İlgili mevzuat hükümlerinin ve kurul kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirler alır. Müdüre yardım eder. Öğrencilerin her türlü işlemlerine ilişkin kararlar verir.

²⁰ Müdür; Öğretim Üyeleri Kurulu tarafından, UYO profesörleri arasından iki yıl için salt çoğunluk ve gizli oyla seçim usulüyle görevlendirilir. Tekrar seçilebilir. Kurullara başkanlık eder ve kararlarını uygular.

²¹ Kabul şartlarında; Veteriner Fakültesinden mezun olanların yanı sıra kurulların kararı ile diğer ilgili fakülte mezunlarının da uzmanlık öğrenimi görebilecekleri, Okulun hayvan yetiştiriciliği bölümüne Ziraat Fakültesi Hayvan Yetiştirme ve Islahı bölümü mezunlarının kabul olunabileceği belirtilmektedir.

²² AÜ Senatosunun 30 Ocak 1967 tarih ve 3396 sayılı Kararı.

²³ 1030 sayılı Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanununa Ek Kanun. 19 Mart 1968 tarih ve 12852 sayılı Resmî Gazete.

²⁴ AÜVF Dekanlığı tarafından AÜ Rektörlüğüne gönderilen 8 Mart 1982 tarih ve 1766 sayılı Yazı.

²⁵ AÜVF Profesörler Kurulu'nun 5 Mayıs 1971 tarih ve 128 sayılı Kararı.

²⁶ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim Üyeleri Kurulunun 8 Kasım 1968 tarih ve 1 sayılı Kararı.

oluşturulmuştur²⁷ Okulun çeşitli dönemlerinde görev yapan Yönetim Kurulu Üyeleri^{28,29,30,31,32,33,34} Tablo 2’de sunulmuştur.

Okulun ilk müdürü Bakterioloji ve Salgınlar Kürsüsünden Prof. Dr. Ömer Ertürk (1968)²⁶ olmuştur. Sonrasında, Viroloji Kürsüsünden Prof. Dr. Selahattin Gürtürk (1968)³⁵, Doğum ve Jinekoloji Kürsüsünden Prof. Dr. Hüseyin Erk (1972)³⁶, Besin Kontrolü ve Hijyen Kürsüsünden Prof. Dr. Zeki Tolgay (1973)³⁷, Hayvan Besleme ve Yem Maddeleri Kürsüsünden Prof. Dr. Hümeysra Özgen (1974)³⁸, aynı kürsüden Prof. Dr. Mahmut Akkılıç (1977)³⁹ ve son olarak Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünden Prof. Dr. Mahmut Sağlam (1980)⁴⁰ müdür olarak seçilmişlerdir. UYO’da müdürlük yapan öğretim üyelerinin fotoğrafları⁴¹ Şekil 1’de sunulmuştur.

Okulun kuruluşuna dair ikinci Yönetmelik ise 1972 yılında çıkarılan AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Yönetmeliğidir⁴². Bu Yönetmeliğin getirdiği yeni değişiklik ile Okulun Organları; Öğretim Kurulu⁴³, Yönetim Kurulu⁴⁴ ve Müdür⁴⁵ olarak düzenlenmiştir. Yönetmeliğin ikinci maddesinde Okulun amacı "*Veteriner Fakülteleri mezunlarına uzmanlık eğitimi ve kısa süreli geliştirme programları (kurslar, seminerler) uygular; uzmanlık eğitimini başarı ile tamamlayanlara uzmanlık diploması ve geliştirme programlarına katılanlara katılma belgesi verir*" şeklinde açıklanmıştır.

²⁷ Öğretim Üyeleri Kurulu: Prof. Dr. Ömer Ertürk, Prof. Dr. Hasan Başkaya, Prof. Dr. Emin Arıtürk, Prof. Dr. Burhanettin Öktem, Prof. Dr. Hayrettin Antepioğlu, Prof. Dr. Mustafa Temizer, Prof. Dr. Selim Tolkun, Prof. Dr. Yaşar Altan, Prof. Dr. H. Cahit Özcan, Prof. Dr. Hüseyin Erk, Doç. Dr. Afif Sevinç, Doç. Dr. Mehmet Sandıkçioğlu, Prof. Dr. Ethem Ersoy, Prof. Dr. Mahir Pamukçu, Prof. Dr. Satı Baran, Prof. Dr. Şahin Akman, Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Zihni Erençin, Doç. Dr. İlhan Özer, Prof. Dr. Nevzat Güralp, Prof. Dr. Sabri Dilmen, Prof. Dr. Mustafa Gültekin, Prof. Dr. Macit Erkol, Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Prof. Dr. Osman Hassa, Doç. Dr. Hümeysra Özgen, Prof. Dr. Ali Rıza Gürgen, Doç. Dr. Nazım Özkazanç, Doç. Dr. Kâmil Göksu, Öğr. Üyesi Dr. Ali Aydemir.

²⁸ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim Üyeleri Kurulunun 28 Haziran 1969 tarih ve 2 sayılı Kararı.

²⁹ AÜVF Fakülte Kurulu’nun 4 Kasım 1972 tarih ve 259 sayılı Kararı.

³⁰ AÜVF Fakülte Kurulu’nun 28 Eylül 1973 tarih ve 284 sayılı Kararı.

³¹ AÜVF Fakülte Kurulu’nun 20 Kasım 1974 tarih ve 262 sayılı Kararı.

³² AÜVF Fakülte Kurulu’nun 16 Kasım 1977 tarih ve 253 sayılı Kararı.

³³ AÜVF Fakülte Kurulu’nun 14 Kasım 1980 tarih ve 218 sayılı Kararı.

³⁴ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim Rehberleri.

³⁵ Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Öğretim Üyeleri Kurulunun 27 Kasım 1968 tarih ve 2 sayılı Kararı.

³⁶ AÜVF’nin 4 Kasım 1972 tarih ve 258 sayılı Profesörler Kurulu Kararı.

³⁷ AÜVF’nin 14 Şubat 1973 tarih ve 39 sayılı Profesörler Kurulu Kararı.

³⁸ AÜVF’nin 13 Kasım 1974 tarih ve 255 sayılı Profesörler Kurulu Kararı.

³⁹ AÜVF’nin 16 Kasım 1977 tarih ve 251 sayılı Profesörler Kurulu Kararı.

⁴⁰ AÜVF Fakülte Kurulunun 14 Kasım 1980 tarih ve 217 sayılı Kararı.

⁴¹ AÜVF Dekanlık Arşivi.

⁴² AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Yönetmeliği, 10 Temmuz 1972 tarih ve 14241 sayılı Resmî Gazete.

⁴³ Öğretim Kurulu; Okulda görev yapan bütün profesör, doçent ve öğretim görevlilerinden oluşur. Öğretim sorunları ile ilgili konularda teklif kararı alır. Bunları Fakülte yetkili kurullarına sunar.

⁴⁴ Yönetim Kurulu; Fakülte Profesörler Kurulu tarafından UYO’da görevli öğretim üyeleri arasından iki yıl için seçilen iki profesör ve iki doçent üye ile müdürden oluşur. Süresi dolan üyeler yeniden seçilebilir.

⁴⁵ Müdür; AÜVF Profesörler Kurulunca Okulun aylıklı profesörleri arasından gizli oyla iki yıl için seçilir. Süresi biten müdür bir dönem daha seçilebilir. Ancak görev süresi dolan müdür, dört yıldan önce tekrar müdür seçilemez.

Bu Yönetmelik sonrasında yapılan yeni düzenlemelerle 1975 yılında doktora eğitimini de kapsayan yeni bir kuruluş Yönetmeliği⁴⁶ çıkarılmıştır. Yönetmeliğin ikinci maddesinde "Yüksek Okul, Veteriner Fakülteleri mezunlarına uzmanlık eğitimi yaptırır ve AÜVF Doktora Yönetmeliğine göre doktora öğrencilerinin eğitim ve öğretim programlarını düzenler" ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca Yönetmeliğin sekizinci maddesinde "Yüksek Okul Müdürü, 1750 sayılı Kanunla dekanlara verilmiş görevleri okul bakımından yerine getirir. Denetim sırasında göreceği aksaklıkları giderecek tedbirleri bağlı bulunduğu fakülte dekanlığına teklif eder." ifadeleri ile okul müdürünün yetkileri belirtilmiştir.

Eğitim-Öğretim

Okulun ilk kuruluş Yönetmeliğinin¹⁷ dördüncü maddesi uyarınca hazırlanan ve eğitim-öğretim ve sınav şartlarını düzenleyen ilk Yönetmelik⁴⁷ 1966 yılında çıkarılmıştır. Bu Yönetmelikte Okula giriş şartları⁴⁸, giriş için yapılacak olan yabancı dil sınavı⁴⁹ ile bilim sınavı⁵⁰, uzmanlık tezi hazırlama⁵¹, izin hakları⁵², sınav şartları⁵³, uzmanlık bilim dalları ve yardımcı derslerine ilişkin açıklamalar yer almıştır. Buna göre 14 uzmanlık dalında (Tablo 3) eğitimlerini tamamlayanlara uzmanlık diploması⁵⁴ verileceği bildirilmiştir.

AÜVF'de 1973 yılında çıkarılan Doktora Yönetmeliği'nin⁵⁵ beşinci maddesinde "Uzmanlık Yüksek Okulu Öğretim Üyeleri Kurulu, kabul edilmiş bulunan adayların yetişmeleri için gerekli teorik ve pratik dersleri ilgili kürsülerle iş birliği yaparak yoğun ve yaygın eğitim biçiminde düzenler ve yürütür" ifadeleri bulunmaktadır. Sınavları başaran kişilerin isimlerinin ay sonuna kadar UYO Müdürlüğüne bildirileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin yedinci maddesinde ise "Doktora adaylarının doktor unvan ve diplomasını almaya hak kazanabilmeleri için 80 krediyi tamamlamaları, bu kredilerden 25'ini teorik ve pratik derslerden, 15'ini seminerlerden ve 40'ini tezden sağlamaları şarttır" ifadeleri ile kredili sistemle eğitim verileceği açıklanmıştır. Doktora adayları iki yıl (ve altı aylık ek süre) içerisinde ders kredilerini sağlamaları gereklidir. Bunun yanı sıra biri tez

⁴⁶ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Kuruluş Yönetmeliği. 4 Mayıs 1975 tarih ve 15226 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁷ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği. 5 Temmuz 1966 tarih ve 12340 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁸ Veteriner Fakülteleri mezunları, muadeleti tasdik edilmiş yabancı veteriner fakülteleri ile veteriner yüksek okulları mezunları sınavla alınırlar. Diğer ilgili fakülte mezunlarının gireceği uzmanlık dalı ve tabi olacakları giriş imtihanları hakkında Öğretim Üyeleri Kurulu karar verir. Uzman adaylarının 33 yaşını geçmemiş olmaları gerekir, geçmiş olanlar için Öğretim Üyeleri Kurulu karar verir.

⁴⁹ Yabancı dil sınavı için Öğretim Üyeleri Kurulu üç kişilik jüri belirler. Bilim alanına ilişkin 200 kelimelik bir metin (İngilizce, Almanca ya da Fransızca) sözlük yardımıyla, iki saat süre verilerek Türkçeye çevrilir.

⁵⁰ Dil sınavından başarılı olanlar, üç kişilik jüri önünde bilim sınavına tabi tutulurlar. Sonuçlar 10 üzerinden değerlendirilir, beşten aşağı not alanlar başarısız sayılır.

⁵¹ Uzman adayları, ilgili dalın yöneticisi tarafından verilecek konuda bir uzmanlık tezi hazırlar ve diploma sınavlarından 15 gün önce dört nüsha olarak dal yöneticisine verirler. Dal yöneticisi kabul edilen tezin bir nüshasını Okul Müdürlüğüne sunar.

⁵² Temmuz ayı tatildir.

⁵³ Tezlerini hazırlamayanlar ya da tezleri reddedilenler uzmanlık sınavına giremezler. Ders ve uygulamalar yöneticiler tarafından tutulacak olan fişlere işlenir. Noksanlar tamamlanmadan uzmanlık sınavına girilemez. Sınavlar Ekim ayında üç kişilik jüri üyeleri tarafından teorik ve pratik olarak yapılır.

⁵⁴ Uzmanlık imtihanlarında başarı gösterenlere okulca tescil edilmiş ve çalıştığı uzmanlık dalını belirten bir uzmanlık diploması verilir.

⁵⁵ AÜVF Doktora Yönetmeliği. 1 Aralık 1973 tarih ve 14729 sayılı Resmî Gazete.

konusuyla ilgili olmak üzere üç seminer sunulması ve en geç dört yıl içerisinde doktora tezinin hazırlanıp sunulması şartı konulmuştur. Bu şartları sağlamayanların doktora adaylığının sona erdiği, doktora tezi jüri tarafından kabul edilen ve sözlü sınavı başarmış olan adaylara ise dekan tarafından "Veteriner Bilimleri Doktoru - Dr. Medicinae Veterinariae" unvanı verileceği, bu unvanı kazanan adaylara Yüksek Okul Müdürü, Dekan ve Rektör tarafından imzalanan bir doktora diploması verileceği ifade edilmiştir. UYO'ya ait bir doktora diploma örneği Şekil 2'de sunulmuştur.

UYO'nun 1972 yılı Yönetmeliği⁴² ile AÜVF'nin 1973 yılı Doktora Yönetmeliği⁵⁵ arasındaki farklılıkların birtakım güçlükler nedeniyle olduğu gerekçesiyle⁵⁶, 1973 yılında uzmanlık eğitim-öğretim yönetmeliğinde değişiklik yapılması konusu gündeme gelmiştir⁵⁷. Bunun için AÜVF'de bir UYO Öğretim ve Sınav Yönetmeliği Komisyonu⁵⁸ oluşturulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan ve yeni değişiklikler içeren taslak yönetmelik Fakülte Kurulu toplantılarında görüşülmüş⁵⁹ ve 1974 yılında eğitim-öğretime yönelik yeni bir Yönetmelik⁶⁰ çıkarılmıştır. Bu Yönetmelikle uzmanlık eğitiminin süresi üç yıla çıkarılmıştır. Yönetmeliğin ikinci maddesinde uzmanlık eğitiminin amacı şu şekilde belirtilmiştir: "*Uzmanlık eğitiminin amacı, uzman adaylarını veteriner hekimliği bilim dallarından birinde yetiştirmek ve uygulamada başarılı çalışmalar yapabilecek düzeyde bilgi, görgü ve tecrübe ile donatmaktır. Bu amaçla bu yönetmelikte öngörülen eğitim ve öğretimi başarı ile tamamlayanlara ilgili bilim dalında "uzman" unvanı ve uzmanlık diploması verilir*". Yönetmeliğin dördüncü maddesinde uzman adayı olabilmek için aranan şartlar⁶¹ açıklanmıştır. Yönetmeliğin sekizinci maddesinde uzmanlık dalları; Temel Bilim Dalları, Koruyucu Hekimlik Dalları, Besin Kontrolü ve Teknolojisi Dalları, Hayvan Yetiştiriciliği Dalları ve Klinik Dalları olarak beş ana dal olarak belirtilmiştir. Bu dallar altında 24 bilim alanında eğitim verilmiştir (Tablo 3). Kabul edilen her uzman adayı için UYO Öğretim Kurulu tarafından ilgili daldan bir yönetici öğretim üyesi belirleneceği ifade edilerek yöneticinin görevleri⁶² açıklanmıştır. Uzman adaylarının bu unvanı kazanabilmeleri için

⁵⁶ AÜVF Dekanlığının 17 Aralık 1973 tarih ve 10252 sayılı Yazısı.

⁵⁷ AÜVF'nin 3 Ocak 1973 tarih ve 2 sayılı Genel Kurul Kararı.

⁵⁸ Komisyon Üyeleri: Prof. Dr. Afif Sevinç, Prof. Dr. H. Saim Kendir, Prof. Dr. Mustafa Arda, Prof. Dr. Orhan Alpan ve Doç. Dr. Şükrü Gürtunca.

⁵⁹ AÜVF Fakülte Kurulunun 21 Kasım 1973 tarih ve 306 sayılı Kararı, 26 Aralık 1973 tarih ve 333 sayılı Kararı, 9 Ocak 1974 tarih ve 4-5 sayılı Kararları, 11 Ocak 1974 tarih ve 7 sayılı Kararı, 16 Ocak 1974 tarih ve 12 sayılı Kararı, 19 Aralık 1974 tarih ve 296 sayılı Kararı.

⁶⁰ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Uzmanlık Yönetmeliği, 15 Haziran 1974 tarih ve 14916 sayılı Resmî Gazete.

⁶¹ a) Türkiye Veteriner Fakültelerinden mezun olmak veya yabancı ülkelerde aynı nitelik ve düzeyde bir öğrenimden sonra almış olduğu diplomasını usulüne uygun şekilde tescil ettirmiş olmak. b) UYO'da uygulama alanının ve ilgili kuruluşların ihtiyaçları dikkate alınarak uzmanlık eğitimi yaptırılan ve kontenjanı bulunan bilim dallarından birine başvurmak. c) İngilizce, Fransızca, Almanca dillerinden birini literatür takip edecek derecede bildiğini, UYO Öğretim Üyeleri Kurulunca seçilecek üç öğretim üyesinden oluşan bir jüri tarafından yapılacak yabancı dil sınavını başarmak suretiyle ortaya koymak. Yukarıda sayılanlar dışında bir yabancı dil bilenlerin adaylığa kabul edilmeleri Yönetim Kurulunun kararına bağlıdır. d) UYO Öğretim Kurulunca seçilecek üç kişilik bir jüri tarafından yapılacak, başvurduğu bilim dalı sınavını başarmak.

⁶² Yönetici öğretim üyesi; uzman adayının en iyi şekilde yetişmesini sağlamak üzere adayın alacağı dersleri tespit etmek, uygulamalı çalışmalarını programa bağlamak ve takip etmek, seminerlerini yönetmek, tez konusunu tespit etmek ve tez çalışmasının gerektirdiği imkânları sağlamakla yükümlüdür.

toplam 55 krediyi⁶³ tamamlamaları gerektiği ve ders kredilerinin ilk iki yıl içinde tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir. Yönetmeliğin 19. maddesinde "Tezi kabul edilmiş ve bilim sınavını başarmış olanlara UYO Öğretim Kurulu kararı ile çalışmalarını tamamladığı bilim dalında Uzman unvanı verilir. Bu karar Fakülte Dekanlığına duyurulur. Bu unvanı kazanmış olanlara Fakülte Dekanı, Yüksek Okul Müdürü ve Rektör tarafından imzalanmış ve uzmanlık çalışmalarını tamamladığı bilim dalını belirten bir uzmanlık diploması verilir" ifadeleri yer almıştır.

UYO'da 1975 yılında çıkarılan kuruluş ve yapılanmayla ilgili Yönetmelik⁴⁶ çerçevesinde, uzmanlık eğitiminin yanı sıra doktora eğitim-öğretim programlarının da düzenleneceği, öğrencilerin kayıt, çıkarılma ve sınav işlemlerinin UYO tarafından yürütüleceği bildirilmiştir. UYO'da doktora çalışmalarına 1976 yılında başlanmıştır (Sağlam, 1981). UYO'nun faaliyete geçirilmesinden kapatılışına (1968-1982) kadar mezun olan öğrencilerin tamamının adlarına ve tez bilgilerine ulaşılmaya çalışılmış, bu kapsamda 115'i uzmanlık, 38'i doktora olmak üzere toplam 153 mezuna ait bilgiler saptanarak kaydedilmiş, ancak net sayıya ulaşamamıştır (Tablo 4 ve Tablo 5)⁶⁴.

AÜVF'de 1973 yılında çıkarılan Doktora Yönetmeliğinde⁵⁵ ve UYO'nun 1974'te çıkarılan Uzmanlık Yönetmeliğinde⁶⁰ UYO doktora ve uzman adaylarına uygulanan lisansüstü öğretimin planlanmasını içeren ders içerikleri ve bilim dallarına ayrılacak kontenjan sayılarını gösteren rehberlerden bahsedilmektedir. Yapılan arşiv çalışmalarında bu öğretim rehberine ulaşılmıştır. Toplam dört adet basılan rehberlerden birincisi 1975-1976⁶⁵, ikincisi 1976-1977⁶⁶, üçüncüsü 1978-1979⁶⁷ ve dördüncüsü ise 1980-1981⁶⁸ yıllarına aittir. Bu rehberlerde Okulun amacı, yeri, yönetim kurulu üyeleri, uzmanlık bilim dalları ve bilim dallarına ayrılan kontenjan sayıları, bilim dallarının lisansüstü öğretim programlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Öğretim programları kapsamında kürsü başkanları, dersi verecek olan öğretim üye ve yardımcıları, dersin anlatılacağı dershaneler, teorik ve pratik derslere ilişkin haftalık ders saatleri ve ders içerikleri ile derslerin kredilerine yer verilmiştir. Öğretim rehberlerinde belirtilen bilim dallarına ait kontenjan sayıları Tablo 6'da, öğretim elemanları Tablo 7-10'da sunulmuştur. UYO'nun kapatılmadan önceki son yılında okutulan derslerin içerikleri Tablo 11'de sunulmuştur⁶⁸.

Kapatılma

Türkiye'de yükseköğretimin işleyişini düzenleyen 2547 sayılı Yasa'nın⁶⁹ yürürlüğe girmesiyle birlikte, Enstitüler "Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisansüstü, eğitim-öğretim, bilimsel

⁶³ 55 kredinin; 20'si tezdin, 15'i teorik ve pratik derslerden, 10'u uygulamalı çalışmalardan, 5'i seminerden ve 5'i yabancı dilden tamamlanması gerekmektedir.

⁶⁴ AÜVF Dekanlık Arşivi ve AÜVF Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Kütüphanesi.

⁶⁵ AÜVF'ye Bağlı Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO 1975-1976 Öğretim Rehberi. AÜVF Yayınları:313, Rehber: 214.

⁶⁶ AÜVF'ye Bağlı Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO 1976-1977 Öğretim Rehberi. AÜVF Yayınları:318, Rehber: 218.

⁶⁷ AÜVF'ye Bağlı Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO 1978-1979 Öğretim Rehberi. AÜVF Yayınları:348, Rehber: 247.

⁶⁸ AÜVF'ye Bağlı Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO 1980-1981 Öğretim Rehberi. AÜVF Yayınları:365, Rehber: 263.

⁶⁹ 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmî Gazete.

araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmış, lisansüstü eğitimlerin enstitülerde verileceği ifade edilmiştir. Bunun üzerine AÜVF’de UYO’nun enstitüye dönüştürülerek işlevine devam etmesi istenmiş, Okulun adının “AÜVF Veteriner Bilimleri Lisans Üstü Eğitim ve Öğretim Enstitüsü” şeklinde değiştirilmesi Dekanlığa önerilmiştir⁷⁰. İsim değişikliği Yüksek Öğretim Kurulu’na (YÖK) sunulmak üzere AÜ Senatosuna teklif edilmiş^{71,72}. AÜ Senatosu da Fakültenin gelen teklifi kabul ederek YÖK’e sunmuştur⁷³. Ancak, bu teklif YÖK tarafından kabul edilmemiş, UYO 20 Temmuz 1982 tarihinde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname⁷⁴ ve ardından 30 Mart 1983 tarihinde çıkarılan Kanun⁷⁵ ile kapatılmıştır. Fakültelele bağlı tüm uzmanlık okullarının işlevlerine son verilerek lisansüstü eğitim yeni kurulan enstitülere devredilmiştir (Anonim, 1983). Mağduriyet yaşanmaması amacıyla UYO’da uzmanlık eğitimi yarım kalan adayların eğitimleri bitene kadar Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 1975 yılında çıkarılan Uzmanlık Yönetmeliği⁷⁶’ne göre devam ettirilmesi uygun görülmüştür^{77, 78}.

Türkiye’de veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitime ilişkin olarak 1995 yılında bir Yönetmelik⁷⁹ çıkarılsa da 6363 sayılı Yasa’ya aykırılığı gerekçesiyle iptal edilmiş ve son olarak 2018 yılında çıkarılan Uzmanlık Yönetmeliği⁸⁰ ise halen yürürlüğe girmemiştir.

Tartışma ve Sonuç

AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO’nun son müdürü olan Sağlam (1981), önceden veteriner hekimlerin uzmanlık eğitimlerinin Tarım Bakanlığı’na bağlı çeşitli veteriner kurumları tarafından dağınık bir şekilde yürütüldüğünü, Okulun kuruluşuyla birlikte uzmanlık eğitiminin bu dağınıklıktan kurtarılarak standart bir eğitim yapıma olanağı sağlandığını vurgulayarak Okulun önemini anlatmıştır. Başağaç Gül vd. (2010), bu Okulun faaliyete geçmesiyle birlikte uzmanlık eğitiminin tek çatı altında toplandığını ve Bakanlıkla yakın iş birliği içerisinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğünü belirtmiştir. Dinçer (1983), bu Okulda uzmanlık düzeyinde ilk kez olarak “kredi sistemi” ile lisansüstü eğitim verildiğini vurgulamış, Yerlikaya ve Dinçer (1995) ise UYO’da uygulanan kredi sisteminin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uygulamaları çerçevesinde

⁷⁰ AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Kurulu’nun 5 Mart 1982 tarih ve 1 numaralı Kararı.

⁷¹ AÜVF’nin 8 Mart 1982 tarih ve 20 sayılı Fakülte Kurulu Kararı.

⁷² AÜVF Dekanı Prof. Dr. İsmet Baran tarafından AÜ Rektörlüğüne gönderilen 8 Mart 1982 tarih ve 1766 sayılı Yazı.

⁷³ AÜ Senatosu’nun 8 Mart 1982 tarih ve 82 sayılı Kararı.

⁷⁴ Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK Sayı: 41), 20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁵ Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun, 30 Mart 1983 tarih ve 18003 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁶ Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği, 8 Ocak 1975 tarih ve 15112 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁷ AÜVF İç Hastalıklar Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından AÜVF Dekanlığına gönderilen 26. 09. 1989 tarihli Yazı.

⁷⁸ T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından AÜVF Dekanlığına gönderilen 16 Kasım 1990 tarih ve 1139 sayılı Yazı.

⁷⁹ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği, 2 Ağustos 1995 tarih ve 22362 sayılı Resmî Gazete.

⁸⁰ Veteriner Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği, 2 Mayıs 2018 tarih ve 30409 sayılı Resmî Gazete.

gerçekleştirilen mezuniyet sonu eğitimin öncüsü olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Aktif olarak 14 yıl uzmanlık, altı yıl da doktora eğitimi veren bu Okulun lisansüstü eğitimin bir örnek şekilde yürütülmesinin sağlanması bakımından önemli olduğu söylenebilir. UYO'da yabancı dil sınavı, bilim sınavı, kredili sistemle eğitim verme, seminer sunma, tez hazırlama gibi günümüzde verilen lisansüstü eğitimin tüm koşullarının yerine getirildiği görülmektedir. Okulun ilk kez kredili sistemle eğitim verilmesinin önünü açarak bu yönüyle kendisinden sonra lisansüstü eğitim veren kurumlara örnek teşkil ettiği ileri sürülebilir.

Bazı çalışmalarda (Erk ve Dinçer, 1970; Dinçer, 1983; Dinçer, 1999) UYO'nun 1967 yılında kurulduğu bildirilmişse de bu çalışma ile okulun kuruluş tarihinin 1965 yılı olduğu ve eğitim-öğretim faaliyetlerine 1968 yılında başladığı belgelerle net olarak ortaya koyulmuştur.

UYO'dan mezun olan kişiler incelendiğinde, UYO Müdürü Prof. Dr. Mahmut Sağlam'ın verdiği bilgiye göre 1981 yılına kadar Okulda 158 kişi uzmanlığını tamamlamıştır (Sağlam, 1981). Dinçer (1999) ise Okulun son uzmanlık diplomasının 18 Haziran 1982 tarihli ve 161 numaralı diploma olduğunu ve Okuldan 161 öğrencinin uzman olarak mezun olduğunu saptamıştır. Bu çalışmada, uzmanlık mezunlarından 115'inin isimlerine ve tez bilgilerine ulaşılarak Tablo 4'te sunulmuştur. Sağlam (1981), daha önce AÜVF Kürsülerince yürütülen doktora eğitimlerinin, 1976 yılından itibaren UYO tarafından üstlenildiğini ve 1981 yılına kadar toplam 39 adayın doktora işlemlerinin tamamlandığını bildirmiştir. Yapılan arşiv çalışması sonucunda, AÜVF'de 1977-1982 yılları arasında bu Okula bağlı olarak tamamlanmış olan 38 adet doktora tezine ulaşılmıştır (Tablo 5). UYO'nun 1982 yılında kapatıldığı göz önüne alındığında bu tezlerin büyük bir kısmının çalışma ile ortaya konmuş olduğu ileri sürülebilir. Çalışmada künyesine ulaşamayan tezlerin durumu her ne kadar arşiv yetersizliğine bağlanabilse de UYO'nun yarım asırlık bir süreden önce (57 yıl) kurulmuş olduğu göz önüne alındığında, tezlerin ulaşılabilen kısmının dahi bugüne kadar korunmuş olması günümüz şartlarında takdirle karşılanmalıdır. Bu Kurumda UYO'ya ait resmi belgelerin ve bir kısım tezlerin korunmuş olması, yöneticilerinin kurum tarihine verdiği değeri göstermekte, bunun yanı sıra Türkiye'nin ilk veteriner fakültesi olan bu köklü fakültenin kurumsallaşmasının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Dinçer (1999) ve Başağaç Gül vd., (2010) UYO'nun 1982 yılında kaldırılmasıyla birlikte uzmanlık eğitiminin de kesintiye uğradığını, sonrasında veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitiminin yeniden başlatılması gündeme gelse de bunun için yürütülen çalışmalara süreklilik kazandırılmadığını belirtmişlerdir. Üniversitelerin Sağlık Bilimleri Enstitülerinde verilen yüksek lisans eğitiminin Tarım Bakanlığı tarafından verilen uzmanlık eğitimini karşılamaması nedeniyle son olarak 2018 yılında çıkarılan Veteriner Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'nin⁸⁰ 2022 yılı Kasım ayı itibariyle halen yürürlüğe girmemiş olması

yürütülen çalışmalara süreklilik kazandırılmadığı görüşünün günümüzde de halen geçerli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Türkiye’de veteriner hekimliği alanında AÜVF’ye bağlı olarak 1965 yılında kurulan ve 1968-1982 yılları arasında faaliyet gösteren AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO, uzman ve doktor adaylarının yetiştirilmesi bakımından Cumhuriyet’in açtığı okullar arasında önemli bir yere sahiptir. Tarihsel süreçte veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitimi tek çatı altında toplayan bu Okulun gelişimini ele alan bu çalışma, Okulun uzmanlık eğitime temel teşkil etmesi, örnek oluşturması ve uzmanlık eğitimi profiline ışık tutması bakımından önem taşımaktadır. Okulun tarihsel gelişimine ilişkin olarak ulaşılabilen kaynaklardan sağlanan bilgilerle özelden veteriner hekimliği tarihi çalışmalarına genelde ise kurum tarihi çalışmalarına katkı sağlandığı ileri sürülebilir.

Tablo 1: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okuluna İlişkin Yönetmelikler

Yıl	Yönetmelik Adı	Yayımlandığı Resmî Gazete
1965*	AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Yönetmeliği	28 Nisan 1965/11985
1966**	AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği	5 Temmuz 1966/12340
1972*	AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Yönetmeliği	10 Temmuz 1972/14241
1973	AÜVF Doktora Yönetmeliği	1 Aralık 1973/14729
1974**	AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Uzmanlık Yönetmeliği	15 Haziran 1974/14916
1975*	AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Kuruluş Yönetmeliği	4 Mayıs 1975/15226

*Kuruluş ve yapılanmayla ilgilidir.

**Eğitim-öğretim ve sınavlarla ilgilidir.

Tablo 2: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Yönetim Kurulu Üyeleri⁴¹

Yıl	Yönetim Kurulu Üyeleri
1969	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Prof. Dr. Ömer Ertürk, Prof. Dr. Burhanettin Öktem, Doç. Dr. İlhan Özer, Doç. Dr. Kâmil Göksu
1970	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Prof. Dr. Ömer Ertürk, Prof. Dr. Burhanettin Öktem, Doç. Dr. İlhan Özer, Doç. Dr. Kâmil Göksu
1972	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Halil Özcan, Doç. Dr. Şükrü Gürtunca
1973	Prof. Dr. Hüseyin Erk, Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Mehmet Alibaşoğlu, Prof. Dr. Mustafa Arda
1974	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Yılmaz Tiğın, Doç. Dr. İsmet Baran, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk
1975	Prof. Dr. Hümevra Özgen, Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Yılmaz Tiğın, Doç. Dr. İsmet Baran, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk
1976	Prof. Dr. Hümevra Özgen, Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. Yılmaz Tiğın, Doç. Dr. İsmet Baran, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk

Özgül Küçükaslan

1977	Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Doç. Dr. Faruk Akın, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk, Doç. Dr. Aydın Evren
1978	Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Prof. Dr. Hümevra Özgen, Doç. Dr. Faruk Akın, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk, Doç. Dr. Aydın Evren
1979	Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Prof. Dr. Hümevra Özgen, Doç. Dr. Faruk Akın, Doç. Dr. Ergun Özalp, Doç. Dr. Ersoy Canküyer
1980	Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Prof. Dr. Hümevra Özgen, Prof. Dr. Faruk Akın, Doç. Dr. Ergun Özalp, Doç. Dr. Ersoy Canküyer
1981	Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Leyla Kalaycıoğlu, Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz İmren
1982	Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Leyla Kalaycıoğlu, Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz İmren

Şekil 1: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunda Müdürlük Yapan Öğretim Üyeleri. Prof. Dr. Ömer Ertürk (1968), Prof. Dr. Selahattin Gürtürk (1968), Prof. Dr. Hüseyin Erk (1972), Prof. Dr. Zeki Tolgay (1973), Prof. Dr. Hümevra Özgen (1974), Prof. Dr. Mahmut Akkılıç (1977), Prof. Dr. Mahmut Sağlam (1980)

Tablo 3: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Uzmanlık Bilim Dalları

Yıllar	Uzmanlık Dalları
1966*- 1973	Biyokimya Farmakoloji ve Toksikoloji Bakteriyoloji ve Salgınlar Parazitoloji ve Paraziter Hastalıklar Patoloji Besin Kontrolü ve Koruyucu Hekimlik Sütçülük Yapağı ve Dericilik Zootekni Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme Sun'î Tohumlama Su Ürünleri Hayvancılık İşletme Ekonomisi ve İstatistik Klinikler

Özgül Küçükbaşlan

Temel Bilim Dalları	Hayvan Yetiştiriciliği Dalları
Morfoloji (Anatomi-Histoloji ve Embriyoloji) Fizyoloji Biyokimya Farmakoloji ve Toksikoloji	Yapağı-Tiftik- Deri Muayene Kontrol ve Teknolojisi Sığır Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları Koyun ve Tiftik Keçi Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları Kümes Hayvanları Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları At Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları Arıcılık ve Arı Hastalıkları Tavşan ve Kürk Hayvanları Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları Su Ürünleri ve Hastalıkları Yem Maddeleri, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Sun'î Tohumlama, Genetik ve Tenasül Biyolojisi Pazarlama ve Hayvancılık İşletme Ekonomisi Klinikler (İç Hastalıkları, Şirurji, Travmatoloji ve Ortopedi, Doğum Bilgisi ve Jinekoloji)
Koruyucu Hekimlik Dalları	
1974**- 1982	
Bakteriyoloji- Mikoloji ve Salgın Hastalıklar Viroloji Parazitoloji ve Paraziter Hastalıklar Patoloji	
Besin Kontrolü ve Teknolojisi Dalları	
Besin Kontrolü ve Teknolojisi Süt Muayene Kontrol ve Teknolojisi Et Teknolojisi Su Ürünleri Teknolojisi	

* AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği, 5 Temmuz 1966 tarih ve 12340 sayılı Resmî Gazete.

** AÜVF Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO Uzmanlık Yönetmeliği, 15 Haziran 1974 tarih ve 14916 sayılı Resmî Gazete.

Şekil 2: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Diploma Örneği (1979)⁸¹.

⁸¹ AÜVF Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bahattin Koç'a ait Özel Arşiv.

Tablo 4: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Uzmanlık Tezleri⁴¹

Hazırlayan	Tezin Adı	Yıl	Bilim Dalı	Tezin Türü
Fahri Ergun	Tez adına ulaşılamadı	1970	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Yalçın Tunçalın	Tez adına ulaşılamadı	1970	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Alâettin Karabulut	Tez adına ulaşılamadı	1970	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Şerafettin Gözübüyük	Tez adına ulaşılamadı	1970	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Hasan Tansu Aktan	Tez adına ulaşılamadı	1970	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Leyla Kalaycıoğlu	Tez adına ulaşılamadı	1971	Biyokimya	Uzmanlık tezi
Şükrü Sidal	Gaziantep Bölgesinde Halk Elinde Yetiştirilen İvesi Koyunlarının Çeşitli Verim Özellikleri Üzerinde Araştırmalar	1971	Zootekni	Uzmanlık tezi
Ali Cüre	Çeşitli Kutu Konservelerinin pH Değerleri ile Bunu Etkileyen Faktörler Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Mehmet Çelikkbilek	Ankara Şehri İçme ve Kullanma Sularında Serbest Klor Miktarları ile Koliform Bakterilerin Mevcudiyeti Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Hüseyin Aşıcı	Ankara Piyasasında Satılan Pastörize Tereyağ, Peynir ve Kaymaklı Sade Dondurmalarda Pastörizasyon Kontrolleri Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
İbrahim Ambarcı	Ankara Piyasasında Satılan Pastörize Sütlerin Mikrobiyolojik Nitelikleri Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Gültekin Ceran	Yoğurtta Asitlik Derecesi ile Koliform Mikroorganizmaların Hayatıyeti Arasındaki İlişki Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Mehmet Özkan	Pastörize Edilecek Sütlerde Homojenizasyon İşleminin Uygulanması Nedeniyle Meydana Gelen Yağ Kaybı Üzerinde Araştırmalar	1971	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Coşkun Yüçetin	Tavuk Etlerinde Kokuşmanın Saptanmasında Uygulanan pH Kontrolü ile Eber Deneyi Sonuçlarının Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi Üzerinde Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Mete Özer	Ankara Et Satış Yerlerinin Hijyenik Durumları Üzerinde İncelemeler	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Ruhan Taylan	Ankara Piyasasında Satılan Hollanda Orijinli Tereyağları ile Yerli Hususi Pastörize Tereyağlar Üzerinde Kimyasal Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Süreyya Aşkun	Ordu Rasyonu Olabilecek Nitelikte Bir Et Kutu Konservesi Üzerinde Teknolojik Çalışmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Metin Yeşilçimen	Ankara'da Satılan Şişelenmiş Mamba Sularında Koliform Bakteriler Yönünden Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Mekin Kıraklı	Ankara Piyasasında Satılan Yerli Sucukların Kimyasal Bileşimleri Üzerinde Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi

Bayram Bahadıroğlu	Ankara Piyasasında Satılan Et Kutu Konservelerinin Organoleptik ve Mikrobiyolojik Nitelikleri Üzerinde Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Fikret Büyükbay	Kasaplık Hayvan Etlerinde İnhibitör Maddelerin (Antibiyotiklerin) Saptanması Üzerinde Çalışmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Ertan Dündar	Ankara'da Satılan Şişelenmiş Kaynak Sularının Kimyasal Yönden Hijyenik Durumları Üzerinde Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Enver Kâhya	Ankara Piyasasında Satılan Yerli Sucukların Hijyenik Kaliteleri Üzerinde Araştırmalar	1972	Besin Kontrolü ve Hijyen	Uzmanlık tezi
Mustafa Kahraman	Koyunlarda Pneumonie'ye Sebep Olan Psittacosis – Lymphogranuloma Grup Viruslar Üzerinde Araştırmalar	1972	Mikrobiyoloji ve Koruyucu Hekimlik	Uzmanlık tezi
İrfan Akın	Evcil Hayvanlarda Kullanılan Anthelmintikler	1972	Klinikler/İç Hastalıkları	Uzmanlık tezi
Sedat Kalaycı	Antiseptik İlaçlardan Neolikral, SeptolveZephirol'ün Enfekte Yara ve Fuayelerdeki Etkileri	1972	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Metin Bulucu	Kuduz Hastalığında Santral Sinir Sisteminde Gasser Ganglionunda ve Tükürük Bezlerinde Histopatolojik Araştırma	1972	Patolojik Anatomi	Uzmanlık tezi
İmat Sevinçler	Çubuk Barajı Suyunun Değişik Meteorolojik Şartlarda Oksijen Miktarının Kantitatif Olarak Tayini	1972	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Uzmanlık tezi
Hayrettin Sarıkaya	Ankara Çevresinde Kasaplık Piliç Üreten Özel Çiftliklerde Kullanılan Damızlıkların Bakımı, Beslenmesi ve Yetiştirilmesi	1972	Zootekni	Uzmanlık tezi
İncila Ekmekçigil	Soya Proteininin Aminoasit Kuruluşu ve Hayvan Beslemedeki Önemi	1972	Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Uzmanlık tezi
İskender Karakoç	Tez adına ulaşılamadı	1974	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Cengiz Güney	Tez adına ulaşılamadı	1974	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Şükrü Taşkıntunca	Tez adına ulaşılamadı	1974	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Kemal Beyazkoç	Tez adına ulaşılamadı	1974	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Fikret Özenli	Tez adına ulaşılamadı	1974	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Reşat Çiriy	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Kemal Bozkaya	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Kemal Yalvaç	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Osman Macit	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Mehmet Kozandağı	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi

Özgül Küçükaslan

Kemal Alıç	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Ali Tekeş	Tez adına ulaşılamadı	1974	Zootekni	Uzmanlık tezi
Seniha Akın	Tez adına ulaşılamadı	1974	Viroloji	Uzmanlık tezi
Sezer Şahin	Tez adına ulaşılamadı	1974	Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Uzmanlık tezi
Atillâ Çetin	Tez adına ulaşılamadı	1974	Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Uzmanlık tezi
Gülten Köksal	Tez adına ulaşılamadı	1974	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Uzmanlık tezi
Orhan Erdem	Çeşitli Balıklarda Döl Almada Öncelikli Olarak Hipofiz Bezinin Kullanılması ve Sazan Balıklarından Hipofiz Bezinin Elde Edilmesi	1974	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Uzmanlık tezi
Kürşat Altıntaş	Tez adına ulaşılamadı	1974	Parazitoloji ve Helmintoloji	Uzmanlık tezi
Turan Özer	Tez adına ulaşılamadı	1975	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Said İnan	Tez adına ulaşılamadı	1975	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Yaşar Sezgin	Holştayn (H), Güney Anadolu Kırmızısı (GAK) ve (HXGAK) Melezi F1 ve G1 Guruplarında Beden Yapısı ve Bazı Verim Özellikleri	1975	Zootekni	Uzmanlık tezi
Remzi Kuleoğlu	Koyunlarda Kan Şekerinin Oksidaz Metodu ile Tayini ve Yaş ve Gebeliğin Kanda Şeker, Total LipidveTotal Kolesterol Miktarlarına Etkisi Üzerinde Araştırmalar	1975	Biyokimya	Uzmanlık tezi
Güngör Yılmaz	Tez adına ulaşılamadı	1976	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Uzmanlık tezi
Feriha Burgut	Tez adına ulaşılamadı	1976	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Mustafa Ünsal	Kıbrıs'ta İmal Edilmekte Olan Hellim Peynirlerinin Mikrobiyolojik Kaliteleri Üzerinde Araştırmalar	1976	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Necdet Aydın	Tez adına ulaşılamadı	1976	Bakteriyoloji ve Salgın Hastalıklar	Uzmanlık tezi
Ayşe Bedel	Çocuk Mamalarında Total Protein ve Sindirilebilir Protein Tayini	1976	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık Tezi
Seniha Ulutürk	Tez adına ulaşılamadı	1976	Viroloji	Uzmanlık tezi
Zeki Cengiz	Tez adına ulaşılamadı	1976	Klinikler/?	Uzmanlık tezi
Ekrem Semerci	Tez adına ulaşılamadı	1976	Klinikler/?	Uzmanlık tezi
Nevin Tınar	Tez adına ulaşılamadı	1976	Biyokimya	Uzmanlık tezi
Gül Şener	Tez adına ulaşılamadı	1976	Klinikler/?	Uzmanlık tezi

Özgül Küçükaslan

Erdal Güvenç	Tez adına ulaşılamadı	1976	Parazitoloji ve Helmintoloji	Uzmanlık tezi
Tülin Güzel	Tez adına ulaşılamadı	1976	Viroloji	Uzmanlık tezi
Tarık Turan	Ankara ve Çevresinde Üretilen Endüstriyel Ayrılanların Kimyasal Kalitelerinin Araştırılması	1976	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Turhan Özbütev	V. Cholera'nın Çeşitli Konsantrasyonlarının Tavşanlardaki Serolojik İmmunolojik Responsları Üzerinde Araştırmalar	1976	Bakteriyoloji ve Salgın Hastalıklar	Uzmanlık tezi
Akif İnan	Koyunlarda Seksüel Siklusun Çeşitli Dönemlerinde ve Gebelikte Vajinal Smear Tekniği ile Çalışmalar	1978	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Uzmanlık tezi
Esat Hakkı Morovalı	Hamsi, İstavrit ve Sardalya Balıklarının Sardalya Tipi Kutu Konservesine Uygunluklarının Karşılaştırmalı Araştırılması	1978	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Erdoğan Nayman	Rumenotomi'lerde Lokal Anestezi Olarak Uygulanan Paravertebralveİnfiltrasyon Anestezi (Kat Anestezi) lerinin Etkileri Üzerinde Karşılaştırmalı Araştırması	1979	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Murat Kuloğlu	Evcil Hayvanlarda Euthanasia Metotları Üzerine İncelemeler	1979	Klinikler/ Şirurji	Uzmanlık tezi
A. Lokman Uyanık	NormalveTheileriosisli İneklerde Plasma Bikarbonat Değerleri Üzerinde Araştırmalar	1979	Klinikler/İç hastalıkları	Uzmanlık tezi
Fevzi Toprak	Siğirilerde Reticulo-Peritonitis Traumatica'larda Transperitoneal ve Endovisceral Yollarla Oluşan Adhesionların Saptanması Üzerinde Çalışmalar	1979	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Necati Yazal	Kalıcı Corpus Luteumlar ENUCLEASYONLARI ve Muhtemel Komplikasyonları	1979	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Uzmanlık tezi
Çetin Eşcan	Ankara Bölgesi Tavukçuluğu ve Verimlilik Analizleri	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Aysel Eşcan	Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsünde LeghornveNew Hampshire Irkı Tavuklarda Kuluçka Randımanlarının Karşılaştırılması ve Bunları Etkileyen Faktörler	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Osman Yorul	Konya Merinoslarında Büyüme Hızı ve İlk Kırkım Dönemindeki Verim Özellikleri Üzerine Araştırmalar	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Sabri Civcık	Konya Harası Değişik Orijinli Esmer Siğirilerinde Çeşitli Döl Verimi Özellikleri ve Yaşama Gücü	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
H. Zeki Göncü	Konya Harası Değişik Orijinli Esmer Siğirilerinde Süt Verimine İlişkin Çeşitli Özellikleri Üzerinde Araştırmalar	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Ş. Ali Tüzün	Kuluçkadan Yardımla Çıkarılan Civcivlerin Yaşama ve Gelişmeleri Üzerinde Bir Araştırma	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Nurettin Akçay	Günlük Civcivlerde Cinsiyet Tayini ve Önemi	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Fehmi Kaya	Parent-Stock'lardan Daha Uzun Süre Yararlanma Olanaklarının Araştırılması	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
A. İhsan Katipoğlu	Rambouillet x Dağlıç Melezlerinin Yapağı Özellikleri Üzerinde Araştırma	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi

Özgül Küçükaslan

Muammer İmrek	Kötü Ahır Hijyeninin Büyük Gevişenlerde Tırnak Hastalıklarına Neden Oluşları Üzerine Araştırmalar	1979	Zootekni	Uzmanlık tezi
Zafer Çetin	Karacabey Harasındaki Newhampshire ve Bab-Cock Tavuk Irklarının Yıllık Yumurta Verimlerinin Karşılaştırılması	1979	Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Uzmanlık tezi
Nuri Çağış	Dumanlanmış Etin Teknolojisi, Bazı Kimyasal ve Organoleptik Nitelikleri Üzerinde Bir Araştırma	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Bülent Mutluer	İstavrit, Barbunya ve Hamsi Balıklarında Bazı Kimyasal, Mikrobiyolojik ve Organoleptik Muayenelerle Tazelik Derecesinin Saptanması Üzerinde Araştırmalar	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Saadet Aksoy	Diyarbakır Yöresinde İmal Edilen Salamura Beyaz Peynir ve Eritme Peynirlerinde Enterotoksijenik Stafilokok'larla Enterotoksin Varlığı Üzerinde Araştırmalar	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Ferhan İyidiker	Kayseri Piyasasında Satılan Kamu ve Özel Sektör Sucuklarının Kalite Durumlarının Karşılaştırmalı Araştırılması	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Bülent Vural	Ankara Et ve Balık Kurumunda Kesilen Koyunların Gaitasında Salmonella İzolasyonu Üzerinde Çalışmalar	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Necdet Hatipoğlu	Koyun Kesiminde Yüzme Anında Deride Kalan Et Miktarı Üzerinde Araştırma	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
S. Mehmet İşbaşı	Siğir Kesiminde Yüzme Anında Deride Kalan Et Miktarı Üzerinde Araştırma	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Hülya Olgun	Tavuk Karma Yemlerinde Aflatoksin Araştırılması ve Aflatoksinin Hayvan Beslemede Zararlı Etkileri	1979	Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Uzmanlık tezi
Soysal Tütüncü	Ankara Kombinasında Kesilen Koyunlarda Pseudotuberculose Hastalığı Oranı ve Çıkan Diğer Hastalıkların Nisbetleri Üzerine Araştırma	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Aygül Çoker	Brucella Suşlarının Faj Tbilisi'ye Duyarlılığı	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Asuman Berkoğlu	Fluorescent Anticor Tekniği ile Toprakların Tetanojenik Durumunun İncelenmesi	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Erhan Uçtu	Tavuk Tifosunun Teşhisi ve Tedavi Yöntemleri Üzerinde Bir Araştırma	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Musa Yürüsün	Koyun Serumlarının Vibrio- Fetus Yönünden İndirek-Hemaglutinasyon ve Komplement-Fikzasyon Testi ile İncelenmesi ve Bu İki Testin Karşılaştırılması	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Yaman Köroğlu	Newcastle Hastalığına Karşı Aşılı Tavukların Kan Serum ve Yumurta Sarısındaki Hemaglutinasyona Mani Oluşu Antikorların Karşılaştırılması Üzerinde Araştırmalar	1979	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Uzmanlık tezi
Kemal Çetinkaya	Karacabey Merinos Koyunlarında Kızgınlık, Kızgınlık Siklusu Süreleri ile En Uygun Tohumlama Zamanının Saptanması	1979	Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Uzmanlık tezi
Mustafa İşler	Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsü Sun'î Tohumlama Boğalarının Sperma Verimi ve Anormal Spermatozoitlerinin Yoğunlukla İlişkisi	1979	Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Uzmanlık tezi

Özgül Küçükbaşlan

Adnan Ekici	Koç Spermasının Değişik Teknikler Kullanılarak Sıvı Azotta Pelet Biçiminde Dondurulması	1979	Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Uzmanlık tezi
Hakkı Üsküplü	İneklerde Rektal Yolla Beden Isısı Ölçümleri ile Östrüsün Saptanması Üzerinde Çalışma	1980	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Uzmanlık tezi
Ö. Faruk Ulukan	Kronik Metritislerin Intrauterin Yolla Sağaltımı	1980	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Uzmanlık tezi
Ahmet Uğur	Tez adına ulaşılamadı	1980	Klinikler/Şirurji	Uzmanlık tezi
Aysel Bayhan	Ankara Piyasasından Sağlanan Bazı Patates Numunelerinin Nitrat Miktarı Üzerinde Araştırmalar	1980	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Gülderen Yentür	Ankara Piyasasındaki Çeşitli Meyve Sularında Vit C Miktarları Üzerinde Araştırmalar	1980	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Mehmet Sayın	Ankara Piyasasında Satılan Pastörize Tereyağlarda Fosfataz Reaksiyonu Üzerinde Araştırmalar	1980	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Tuncer Özeren	Pastırmanın Olgunlaşması Sırasında Mikroflora ve Bazı Kimyasal Niteliklerin Meydana Gelen Değişiklikler Üzerine İncelemeler	1980	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Cahit Atamer	Kayseri Yöresinde İmal Edilen Parmak Sucukların Yerel Usullerle Yapım Tekniği ve Kimyasal Bileşimi Üzerinde Araştırmalar	1980	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Orhan Güney	Kuru Yolma ve Makine ile Yolma Usullerinde Tavuk Etlerinde Su Tutma Kapasitesi ile Donmuş Tavukların Çözülme Firelerinin Saptanması Üzerinde Çalışmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Cemal Laçın	Ankara İçme ve Kullanma Sularının Direkt ve İndirekt Bakteriyolojik Yöntemle Hijyenik Kalitelerinin Saptanması	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
İbrahim Bakıcı	İstavritlerde Soğukta Muhafaza Süresince Meydana Gelen Sensoriel Değişiklikler ile Peroksit ve TBA Bulgularının Değerlendirilmesi Üzerinde Çalışmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Hıdır Bayülgen	Kedilerde Ovariohisterektomie'nin Fossa Paralumbalis ve Linea Alba'dan Yapılması Üzerinde Karşılaştırmalı Çalışmalar	1981	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Uzmanlık tezi
Mustafa Özdemir	Kayseri'nin Karpuzatan Mevkiinde İneklerde Uygulanan Pastırma Teknolojisi Yöntemleri ile Uygulanmakta Olan Pastırma Parçalarının Geliştirilmesi ve Özellikleri Üzerinde İncelemeler	1982	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi
Tahir Tırpancı	UHT Steril Sütün Duyusal ve Kimyasal Nitelikleri Üzerinde Çalışmalar	1982	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Uzmanlık tezi

Tablo 5: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Doktora Tezleri⁴¹

Hazırlayan	Tezin Adı	Yıl	Bilim Dalı	Tezin Türü
Gülten Köksal	Türkiye'de Üretilen Tatlı Su İstakozu (Astacus leptodactylus Esch.) Üzerinde Biyometrik İncelemeler	1977	Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Doktora tezi

Özgül Küçükbaşlan

Arıkan Gürel	Deneysel Koyun Çiçeği Hastalığının Pathogenesisinin Floresans Antikor Tekniği ve Histopatolojik Yoklamalarla İncelenmesi	1978	Patolojik Anatomi	Doktora tezi
S. Hilal Karagül (Ergün)	Değişik Rasyonlarla Beslenen Danalarda İdrar Yollarında Taş Teşekkülü ve Bu Taşların Kimyasal Katımları Üzerinde Araştırmalar	1978	Biyokimya	Doktora tezi
Mehmet Ongun	Ankara Keçisi İskelet Kemiklerinde Postnatal Gelişimin Anatomik Yönden Araştırmaları	1978	Anatomi	Doktora tezi
Tokay Ceritoğlu	Şap Virusunun Değişik Tip ve Variantlarının (O1, Asia 1, A22 Virusları) Farklı Hücrelerde (Razi, Brescia 2, Glasgow BHK Hücreleri) Karşılıklı Plak Şekilleri Üzerinde Kıyaslamalı Araştırmalar	1978	Viroloji	Doktora tezi
Burhanettin Olcay	Köpeklerde Columna Vertebralis'in Travmatik Lezyonlarının Klinik Muayene Yöntemleriyle Diagnozu Üzerine Araştırmalar	1978	Klinikler/Şirurji	Doktora tezi
Bahattin Koç	KediveKöpeklerde Carpus, Genuve Tarsus Eklem Yüzlerinde Oluşan Yaralarda Serbest, LambovePinch Gref Denemeleri Üzerinde Araştırmalar	1979	Klinikler/Şirurji	Doktora tezi
Nurten Türközkan	Normal ve Septisemia Neonatorum'lu Hasta Buzağılarda Bazı Spesifik Karaciğer Enzimleri Üzerinde Araştırmalar	1979	Klinikler/İç Hastalıkları	Doktora tezi
Mehmet Kozandağı	Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsünün Değişik Tip Esmer Irk ve Holştayn Boğaları Spermalarının Kimi Spermatojik Özellikleriyle Çeşitli İllerde Kullanılan Donmuş ve Donmamış Spermalardan Elde Edilen Sonuçlar	1979	Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Doktora tezi
Ümit Hikmet Milli	Siğirilerin Malignant Catarrhal Fever'ı Üzerinde Histopatolojik ve Elektron Mikroskopik İncelemeler	1979	Patolojik Anatomi	Doktora tezi
Şerif Kaymaz	İnek Sütü ile Yapılan Starterli ve Startersiz Salamura Beyaz Peynirlerin Olgunlaşma Süreleri Sırasında Bazı Sebest Amino Asitlerin (Arginine, İsoleucine, Leucine, Methionine, Phenylalanine, Tryptophan) Miktarları Üzerinde Araştırmalar	1979	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Fikri Aydın	Yayın Balığında (Silurus glanis L.1758) Yarı Kontrollü Üretim Olanaklarının İncelenmesi	1980	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Doktora tezi
Erol Şengör	Bıldırcınlarda (Coturnix Coturnix Japonica) Değişik Çağlarda Uyarıcı Işıklandırmanın Canlı Ağırlık, Cinsel Olgunluk Yaşı, Yumurta Ağırlığı, Yumurta VerimiveYumurtlama Özellikleri Üzerine Etkileri	1980	Zootečni	Doktora tezi
Bekir Tan	Bağışıklık Yönünden A22, O1veAsia 1 ŞAP Virus Tipleri Arasında Sinerjetik ve Antagonistik Etkilerin Kobaylar Üzerinde Araştırılması	1980	Viroloji	Doktora tezi
İ. Hakkı İzgür	İneklerde Subklinik Mastitislerin Sağaltımları Üzerinde Çalışmalar	1980	Klinikler/Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Doktora tezi
Ümit Özkoç	Koyunlarda Babesia Ovis Enfeksiyonunun Endirekt Floresan Antikor Tekniği ile Serolojik Teşhisi	1980	Klinikler/İç Hastalıkları	Doktora tezi
Cihat Ersümer	Raşitizm (Tezin tam adına ulaşılamadı)	1980	Klinikler/Şirurji	Doktora tezi

Özgül Küçükbaşlan

K. Zafer Karaer	Ankara İli ve Civarında Hyalomma Detritum (Schulze, 1919)'un Biyo-Ekolojisi Üzerinde Araştırmalar	1981	Protozooloji ve Tıbbi Arthropodoloji	Doktora tezi
M. Bahri Emre	Normal ve Kuduz Virüsü Verilmiş Kıl Keçilerin Elektroensefalogramları Üzerinde Araştırmalar	1981	Fizyoloji	Doktora tezi
Sezai Kaya	Süt Yemi ve Çiğ Sütte Aflatoksin Kalıntılarının Kromatografik Yöntem ile Araştırılması	1981	Farmakoloji ve Toksikoloji	Doktora tezi
Müjgan İzgür	Sağlıklı Koyunlardan İzole Edilen Echerichia coli Suşlarının Çeşitli Özellikleri Üzerinde İncelemeler	1981	Bakteriyoloji ve Salgınlar	Doktora tezi
Yılmaz Dündar	Normal Doğum Yapmış İneklerle Retentio Secundinarum'lu İneklerde Vitamin E Yönünden Araştırmalar	1981	Biyokimya	Doktora tezi
Nuri Çağış	Yerli Sucuklarda, Olgunlaşmada Kırmızılaşma Derecesinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Güldüren Yentür	Yurdumuzda Üretilen Margarinlerdeki Vitamin A Miktarları Üzerinde Yapılan Araştırmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Yılmaz Akça	Türkiye'de Sığır ve Koyunlarda Enfeksiyöz Bovine Rhinotracheitis-Enfeksiyöz Pustular Vulvovaginitis (IBR-IPV) Üzerinde Serolojik Araştırmalar	1981	Viroloji	Doktora tezi
Aysel Bayhan	Yurdumuzda Üretilen Ticari Bebek Mamalarındaki Demir Miktarları Üzerinde Araştırmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Mahmut Kamil Tabari	Kızartmalık Taze Sucukların (Bratwurst) Kimyasal Analizleri Üzerinde Araştırmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Tarık Turan	Ankara ve Çevresinde Üretilen Endüstriyel Ayranların Mikrobiyolojik Kalitelerinin Saptanması Üzerinde Araştırmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora Tezi
Orhan Erdem	Turna Balığının (Esox Lucius Linnaeus, 1758) Yapay Yolla Üretim ve Yavruların Beslenmesi Üzerinde Araştırmalar	1981	Su Ürünleri ve Hastalıkları	Doktora tezi
Bülent Mutluer	Hamsi Balıklarından Çeşitli Kutu Konservesi Yapılması Üzerinde Teknolojik Araştırmalar	1981	Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Doktora tezi
Hüdaverdi Erer	Aynalı Sazanlarda (Cyprinus Carpio L.) Deneysel Aeromonas Hydrophila Enfeksiyonunda (Bakteriyel Hemorajik Septisemi) Oluşan Patolojik Bulguların İncelenmesi	1981	Patoloji	Doktora tezi
Metin Alabay	Koyunlardaki Paramphistomum Cervi Schrank, 1790 Enfeksiyonunun İmmunoperoksidaz ve İndirekt Floresan Antikor Teknikleriyle Karşılaştırmalı Teşhisi Üzerinde Araştırmalar	1981	Parazitoloji ve Helmintoloji	Doktora tezi
Nuri Yavru	Köpeklerde Tonsillektomi, Kavdotomi, Tümörleri Ekstirpasyonu ve Deri Ensizyonlarında Elektroşirurji ve Skalpelle Yapılan Operasyonların Sonuçları ve Karşılaştırmalı Araştırması	1982	Klinikler/Şirurji	Doktora tezi
Asuman Toker	Sığır Adenoviruslarında (TİP 1- TİP 2- TİP 3) Serolojik Reaksiyonlarla Tip Ayırımı Üzerinde Araştırmalar	1982	Viroloji	Doktora tezi
Nafiz Yurdaydın	Safkan Arap ve Safkan Hafflinger Kısraklarında Östrus ve Östrus Siklusu Süreleri ile Dölverimi Üzerine Araştırmalar	1982	Dölerme ve Suni Tohumlama	Doktora tezi
Belma Moravali	Zenginleştirilmiş Bisküvi ve Peksimetlerde Thiamin ve Riboflavin Miktarları Üzerinde	1982	Besin Kontrolü ve	Doktora

Aydın	Araştırmalar				Teknolojisi	tezi	
Engin Sakarya	Eskişehir İli Sığır Besi İşletmelerinde Besi Maliyet ve Kârlılıkları Üzerine Bir Araştırma	1982			Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Doktora tezi	
Y. Ziya Özcan	Tavuklarda Hücrelerinin İncelenmesi		Alfatoksin Etkisinde Histomorfolojik ve Histometrik	Plazma	1982	Histoloji ve Embriyoloji	Doktora tezi

Tablo 6: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Öğretim Rehberlerinde Yer Alan Kontenjan Sayıları ^{65, 66, 67, 68}

Bilim Dalları	Kontenjan Sayıları			
	1975-1976	1976-1977	1978-1978	1980-1981
Morfoloji (Anatomi-Histoloji ve Embriyoloji)	-	-	-	-
Fizyoloji	-	-	-	-
Biyokimya	4	4	4	4
Farmakoloji ve Toksikoloji	-	3	3	2
Bakteriyoloji- Mikoloji ve Salgın Hastalıklar	8	8	30	20
Viroloji	6	6	5	5
Parazitoloji ve Paraziter Hastalıklar	-	5	8	8
Patoloji	-	5	2	5
Besin Kontrolü ve Teknolojisi	8	8	10	12
Süt Muayene Kontrol ve Teknolojisi	-	5	5	-
Et Teknolojisi	-	-	-	-
Su Ürünleri Teknolojisi	-	-	-	-
Yapağı-Tiftik- Deri Muayene Kontrol ve Teknolojisi	5	5	1	-
Sığır Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları	4	4	10	10
Koyun ve Tiftik Keçi Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları	4	4	10	5
Kümes Hayvanları Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları	-	6	10	8
At Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları	-	-	3	2
Arıcılık ve Arı Hastalıkları	-	3	3	-
Tavşan ve Kürk Hayvanları Yetiştirme ve Yetiştirme Hastalıkları	-	3	3	3
Su Ürünleri ve Hastalıkları	4	4	5	5
Yem Maddeleri, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları	4	4	5	5
Sun'î Tohumlama, Genetik ve Tenasül Biyolojisi	4	4	10	5
Pazarlama ve Hayvancılık İşletme Ekonomisi	-	10	5	3
Klinikler (İç Hastalıkları, Şirurji, Travmatoloji ve Ortopedi, Doğum Bilgisi ve Jinekoloji)	8	8	8	4

Tablo 7: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunda Görev Alan Öğretim Elemanları (1975-1976)⁶⁵

Bilim Dalı	Öğretim Elemanları
Anatomi	Prof. Dr. Mustafa Gültekin, Prof. Dr. Eşref Deniz, Doç. Dr. Metin Taşbaş, Dr. Süleyman Tecirlioğlu, Dr. Necdet Dursun, Asist. Mehmet Olgun
Bakteriyoloji ve Salgınlar	Prof. Dr. Hasan Başkaya, Prof. Dr. Mustafa Arda, Doç. Dr. Hamza Keskintepe, Dr. Ahmet Minbay, Dr. Nejat Aydın, Asist. Ömer Akay
Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Doç. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. M. Aziz Demirer, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Dr. Yalçın Yıldırım, Dr. Şerif Kaymaz, Asist. Ahmet Yücel
Biyokimya	Prof. Dr. Ethem Ersoy, Doç. Dr. Kâmuran Ertürk, Doç. Dr. Nihat Bayşu, Dr. Muzaffer Üstüdal, Dr. Hayati Çamaş, Dr. Leyla Kalaycioğlu, Asist. Candan Varlık
Doğum Bilgisi ve	Prof. Dr. Hüseyin Erk, Prof. Dr. M. Zeki Doğanelli, Dr. Çetin Kılıçoğlu,

Jinekoloji	Asist. Erol Alaçam, Asist. İ. Hakkı İzgür
Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Prof. Dr. Afif Sevinç, Asist. A. Dadaş, Asist. Hazım Gökçen
Farmakoloji ve Toksikoloji	Prof. Dr. M. Şahin Akman, Prof. Dr. A. Nâzım Özkazanç, Prof. Dr. Şükrü Görtunca, Dr. Selahattin Ceylan, Dr. Yusuf Şanlı, Asist. Süleyman Şener
Fizyoloji	Prof. Dr. Talât Konuk, Doç. Dr. Fahri Bölükbaşı, Asist. Dr. Baki Yılmaz, Asist. Kemalettin Yaman
Genel Parazitoloji ve Helmintoloji	Prof. Dr. Nevzat Güralp, Prof. Dr. Yılmaz Tiğın, Doç. Dr. Turan Oğuz, Dr. Recep Tınar, Asist. Ayşe Burgu
Genel ve Deneysel Patoloji	Prof. Dr. Sâti Baran, Doç. Dr. Cemalettin Köküuslu, Dr. Akagündüz Özyazgan, Asist. Ayhan Özkul
Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Dr. Yücel Akıncı, Dr. Sadi Aral
Histoloji ve Embriyoloji	Prof. Dr. Osman Hassa, Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Doç. Dr. Attila Tanyolaç, Doç. Dr. Aydın Evren, Asist. Aytekin Özer, Asist. Reşat Nuri Aştı
İç Hastalıkları	Prof. Dr. Yaşar Altan, Prof. Dr. Cahit Özcan, Doç. Dr. C. Nadi Aytuğ, Doç. Dr. Çetinkaya Şendil, Dr. Hikmet Ünsüren, Dr. H. Yılmaz İmren, Asist. Mehmet Özlem, Asist. H. Tan
İstatistik ve Veteriner Hizmetleri Planlama	Prof. Dr. H. Saim Kendir, Prof. Dr. İsmail Türk, Dr. Ersoy Canküyer
Patolojik Anatomi	Prof. Dr. Mahir Pamukçu, Prof. Dr. H. Kerim Urman, Prof. Dr. M. Alibaşoğlu, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk, Dr. Şenay Yalçın, Asist. F. Tanzer, Asist. Ümit Milli
Protozooloji ve Tıbbi Artropodoloji	Prof. Dr. Fahri Sayın, Prof. Dr. Nermin Tolgay, Dr. Sıtkı Güler
Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Prof. Dr. Zihni Erençin, Doç. Dr. İsmet Baran, Dr. Haluk Ergüven, Asist. F. Sayın, Asist. Gülten Köksal
Şirurji	Prof. Dr. Hayrettin Anteplioğlu, Prof. Dr. Selim Tolkun, Doç. Dr. Erdoğan Samsar, Dr. Faruk Akın, Dr. T. Şengün, Asist. Necdet Güzel
Travmatoloji ve Ortopedi	Prof. Dr. B. Sıtkı Artun, Doç. Dr. Doğan Aslanbey, Doç. Dr. Öztürk Tekeli, Asist. Arkun Candaş, Asist. Sacit Görgül, Asist. Burhanettin Olcay
Veteriner Tarihi ve Deontoloji	Prof. Dr. Nihal Erk
Viroloji	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Doç. Dr. Erdoğan Finci, Dr. İbrahim Burgu, Asist. Feridun Öztürk
Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Prof. Dr. Sabri Dilmen, Prof. Dr. Hümeysra Özgen, Doç. Dr. S. Şenel, Doç. Dr. Mahmut Akkılıç, Asist. Ahmet Ergün, Asist. Şakir Tuncer, Asist. Hüseyin Erdiç
Zootekni	Prof. Dr. Emin Artürk, Prof. Dr. Mehmet Sandıkçioğlu, Prof. Dr. Orhan Alpan, Doç. Dr. Rafet Arpacık, Dr. Tahir Aksoy, Dr. Halil Akçapınar

Tablo 8: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunda Görev Alan Öğretim Elemanları (1976-1977)⁶⁶

Bilim Dalı	Öğretim Elemanları
Anatomi	Prof. Dr. Mustafa Gültekin, Prof. Dr. Eşref Deniz, Doç. Dr. Metin Taşbaş, Doç. Dr. Süleyman Tecirlioğlu, Dr. Necdet Dursun, Asist. Mehmet Olgun
Bakteriyoloji ve Salgınlar	Prof. Dr. Hasan Başkaya, Prof. Dr. Mustafa Arda, Doç. Dr. Hamza Keskin-tepe, Doç. Dr. Ahmet Minbay, Dr. Nejat Aydın, Dr. Ömer Akay, Dr. Ersin İstanbulluoğlu

Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. M. Aziz Demirer, Doç. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Dr. Yalçın Yıldırım, Dr. Şerif Kaymaz, Dr. Muammer Çakırcı, Asist. Ahmet Yücel, Dr. Cenap Tekinşen, Dr. Burhan Dinçer
Biyokimya	Prof. Dr. Ethem Ersoy, Doç. Dr. Kâmuran Ertürk, Doç. Dr. Nihat Bayşu, Dr. Muzaffer Üstüdal, Dr. Hayati Çamaş, Dr. Leyla Kalaycıoğlu, Asist. Candan Varlık
Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Prof. Dr. Hüseyin Erk, Prof. Dr. M. Zeki Doğanelli, Doç. Dr. Çetin Kılıçoğlu, Dr. Erol Alaçam, Asist. İ. Hakkı İzgür
Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Prof. Dr. Afif Sevinç, Asist. Hazım Gökçen
Farmakoloji ve Toksikoloji	Prof. Dr. M. Şahin Akman, Prof. Dr. A. Nâzım Özkazanç, Prof. Dr. Şükrü Gürtunca, Doç. Dr. Selahattin Ceylan, Dr. Yusuf Şanlı, Dr. Süleyman Şener
Fizyoloji	Prof. Dr. Talât Konuk, Doç. Dr. Fahri Bölükbaşı, Dr. Baki Yılmaz, Asist. Kemalettin Yaman
Genel Parazitoloji ve Helmintoloji	Prof. Dr. Nevzat Güralp, Prof. Dr. Yılmaz Tiğın, Doç. Dr. Turan Oğuz, Dr. Recep Tınar, Dr. Ayşe Burgu
Genel ve Deneysel Patoloji	Prof. Dr. Sâti Baran, Prof. Dr. Cemalettin Köküslü, Dr. Akagündüz Özyazgan, Dr. Ayhan Özkul
Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Dr. Yücel Akıncı, Dr. Sadi Aral
Histoloji ve Embriyoloji	Prof. Dr. Osman Hassa, Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Doç. Dr. Attila Tanyolaç, Doç. Dr. Aydın Evren, Asist. Aytekin Özer, Asist. Reşat Nuri Aştı
İç Hastalıkları	Prof. Dr. Yaşar Altan, Prof. Dr. Cahit Özcan, Doç. Dr. C. Nadi Aytuğ, Doç. Dr. Çetinkaya Şendil, Dr. Hikmet Ünsüren, Dr. H. Yılmaz İmren, Asist. Mehmet Özlem
İstatistik ve Veteriner Hizmetleri Planlama	Prof. Dr. H. Saim Kendir, Prof. Dr. İsmail Türk, Dr. Ersoy Canküyer
Patolojik Anatomi	Prof. Dr. Mahir Büyükpamukçu, Prof. Dr. H. Kerim Urman, Doç. Dr. Erdoğan Ertürk, Doç. Dr. Şenay Yalçın, Asist. Ümit Milli
Protozooloji ve Tıbbi Artropodoloji	Prof. Dr. Fahri Sayın, Prof. Dr. Nermin Tolgay, Dr. Sıtkı Güler, Asist. Zafer Karaer
Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Prof. Dr. Zihni Erençin, Doç. Dr. İsmet Baran, Dr. Haluk Ergüven, Asist. Gülten Köksal, Asist. Fikri Aydın
Şirurji	Prof. Dr. Hayrettin Anteplioğlu, Doç. Dr. Erdoğan Samsar, Doç. Dr. Faruk Akın, Dr. Necdet Güzel, Asist. Bahattin Koç, Asist. Cihat Ersümer
Travmatoloji ve Ortopedi	Prof. Dr. B. Sıtkı Artun, Doç. Dr. Doğan Aslanbey, Doç. Dr. Öztürk Tekeli, Dr. Arkun Candaş, Dr. Sacit Görgül, Asist. Burhanettin Olcay
Veteriner Tarihi ve Deontoloji	Prof. Dr. Nihal Erk, Doç. Dr. Ferruh Dinçer, Asist. İlhami Sucu
Viroloji	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Doç. Dr. Erdoğan Finci, Dr. İbrahim Burgu, Asist. Feridun Öztürk
Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Prof. Dr. Sabri Dilmen, Prof. Dr. Hümeysra Özgen, Doç. Dr. Mahmut Akkılıç, Dr. Ahmet Ergün, Dr. Şakir Tuncer, Dr. Hüseyin Erdiñç
Zootekni	Prof. Dr. Emin Arıtürk, Prof. Dr. Mehmet Sandıkçioğlu, Prof. Dr. Orhan Alpan, Doç. Dr. Rafet Arpacık, Dr. Tahir Aksoy, Dr. Halil Akçapınar

Tablo 9: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunda Görev Alan Öğretim Elemanları (1978-1979)⁶⁷

Bilim Dalı	Öğretim Elemanları
Anatomi	Prof. Dr. Mustafa Gültekin, Doç. Dr. Metin Taşbaş, Doç. Dr. Necdet Dursun, Dr. Mehmet Olgun, Dr. Yaşar Uçar
Bakteriyoloji ve Salgınlar	Prof. Dr. Mustafa Arda, Prof. Dr. Hamza Keskintepe, Doç. Dr. Nejat Aydın, Dr. Ömer Akay, Dr. Ersin İstanbulluoğlu, Asist. Müjgan İzgür
Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. M. Aziz Demirer, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Dr. M. Tuğrul Ülgen, Dr. Ahmet Yücel, Dr. Şerif Kaymaz, Dr. Sadi Akgün, Asist. Bülent Mutluer, Asist. Nuri Çağış, Dr. O. Cenap Tekinşen, Dr. Burhan Dinçer
Süt Muayene Kontrol ve Teknolojisi Bilim Dalı	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. M. Aziz Demirer, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Dr. M. Tuğrul Ülgen, Dr. Ahmet Yücel, Dr. Şerif Kaymaz, Dr. Sadi Akgün, Asist. Bülent Mutluer, Asist. Nuri Çağış, Dr. O. Cenap Tekinşen, Dr. Burhan Dinçer
Biyokimya	Prof. Dr. Ethem Ersoy, Prof. Dr. Nihat Bayşu, Doç. Dr. Kâmuran Ertürk, Doç. Dr. Muzaffer Üstdal, Dr. Hayati Çamaş, Dr. Leyla Kalaycıoğlu, Dr. Candan Varlık, Asist. Yılmaz Dündar
Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Prof. Dr. Hüseyin Erk, Prof. Dr. M. Zeki Doğaneli, Doç. Dr. Çetin Kılıçoğlu, Dr. Erol Alaçam, Asist. İ. Hakkı İzgür, Asist. E. Fatih Ünal
Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Prof. Dr. Afif Sevinç, Dr. Hazım Gökçen, Asist. Nafiz Yurtaydın, Asist. Necmettin Tekin
Farmakoloji ve Toksikoloji	Prof. Dr. M. Şahin Akman, Prof. Dr. A. Nâzım Özkazanç, Prof. Dr. Şükrü Görtunca, Doç. Dr. Selahattin Ceylan, Dr. Yusuf Şanlı, Dr. Süleyman Şener, Asist. İsmet Gür, Asist. Sezai Kaya
Fizyoloji	Prof. Dr. Fahri Bölükbaşı, Dr. Baki Yılmaz, Dr. Kemalettin Yaman, Asist. Bahri Emre, Asist. Nesrin Sulu
Genel Parazitoloji ve Helmintoloji	Prof. Dr. Nevzat Güralp, Prof. Dr. Turan Oğuz, Dr. Recep Tınar, Dr. Ayşe Burgu, Asist. Metin Alabay
Genel ve Deneysel Patoloji	Prof. Dr. Sâti Baran, Prof. Dr. Cemalettin Köküslu, Dr. Akagündüz Özyazgan, Dr. Ayhan Özkul, Asist. Hüdaverdi Erer
Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Doç. Dr. Sadi Aral, Asist. Savaş Ünal
Histoloji ve Embriyoloji	Prof. Dr. Osman Hassa, Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Prof. Dr. Attila Tanyolaç, Dr. Aytekin Özer, Dr. Reşat Nuri Aştı
İç Hastalıkları	Prof. Dr. Yaşar Altan, Prof. Dr. Cahit Özcan, Doç. Dr. Çetinkaya Şendil, Doç. Dr. Hikmet Ünsüren, Dr. H. Yılmaz İmren, Asist. Mehmet Özlem
İstatistik ve Veteriner Hizmetleri Planlama Patolojik Anatomi	Prof. Dr. H. Saim Kendir, Doç. Dr. Ersoy Canküyer
Protozooloji ve Tıbbi Artropodoloji	Prof. Dr. Mahir Büyükpamukçu, Prof. Dr. H. Kerim Urman, Prof. Dr. Erdoğan Ertürk, Doç. Dr. Şenay Berkin, Asist. Ümit Milli, Asist. Günay Alçıgır, Uzman Taner Pamukçu
Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Prof. Dr. Zihni Erençin, Doç. Dr. İsmet Baran, Dr. Gülten Köksal, Asist. Fikri Aydın
Şirurji	Prof. Dr. Hayrettin Anteplioğlu, Prof. Dr. Erdoğan Samsar, Doç.

	Dr. Faruk Akın, Dr. Necdet Güzel, Asist. Bahattin Koç, Asist. Cihat Ersümer, Asist. Nuri Yavru
Travmatoloji ve Ortopedi	Prof. Dr. Doğan Aslanbey, Dr. Arkun Candaş, Dr. Sacit Görgül, Dr. Burhanettin Olcay, Asist. Kemal Yanık
Veteriner Tarihi ve Deontoloji	Prof. Dr. Nihal Erk, Doç. Dr. Ferruh Dinçer
Viroloji	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Doç. Dr. Erdoğan Finci, Doç. Dr. İbrahim Burgu, Dr. Feridun Öztürk, Asist. Asuman Toker, Asist. Yılmaz Akça
Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Prof. Dr. Sabri Dilmen, Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Dr. Ahmet Ergün, Dr. Şakir Tuncer, Dr. Hüseyin Erdinç
Zootekni	Prof. Dr. Emin Arıtürk, Prof. Dr. Mehmet Sandıkçioğlu, Prof. Dr. Orhan Alpan, Doç. Dr. Halil Akçapınar, Dr. Tahir Aksoy, Asist. Abdulkadir Akcan, Asist. Erol Şengör

Tablo 10: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulunda Görev Alan Öğretim Elemanları (1980-1981)⁶⁸

Bilim Dalı	Öğretim Elemanları
Anatomi	Prof. Dr. Mustafa Gültekin, Prof. Dr. Metin Taşbaş, Doç. Dr. Süleyman Tecirlioğlu, Doç. Dr. Necdet Dursun, Doç. Dr. Yaşar Uçar, Dr. Mehmet Olgun
Bakteriyoloji ve Salgınlar	Prof. Dr. Mustafa Arda, Prof. Dr. Hamza Keskinetepe, Doç. Dr. Nejat Aydın, Doç. Dr. Ersin İstanbulluoğlu, Dr. Ömer Akay
Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. M. Aziz Demirer, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Doç. Dr. O. Cenap Tekinşen, Doç. Dr. Şerif Kaymaz, Dr. M. Tuğrul Ülgen, Dr. Ahmet Yücel, Dr. Sadi Akgün, Dr. Burhan Dinçer
Süt Muayene Kontrol ve Teknolojisi Bilim Dalı	Prof. Dr. Zeki Tolgay, Prof. Dr. M. Aziz Demirer, Prof. Dr. İrfan Tezcan, Doç. Dr. Ahmet Yurtyeri, Doç. Dr. Ergun Özalp, Doç. Dr. O. Cenap Tekinşen, Doç. Dr. Şerif Kaymaz, Dr. M. Tuğrul Ülgen, Dr. Ahmet Yücel, Dr. Sadi Akgün, Dr. Burhan Dinçer
Biyokimya	Prof. Dr. Ethem Ersoy, Doç. Dr. Kâmuran Ertürk, Doç. Dr. Leyla Kalaycıoğlu, Dr. Hilal Ergün
Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Prof. Dr. Çetin Kılıçoğlu, Doç. Dr. Erol Alaçam
Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Prof. Dr. Afif Sevinç, Dr. Hazım Gökçen
Farmakoloji ve Toksikoloji	Prof. Dr. M. Şahin Akman, Prof. Dr. A. Nâzım Özkazanç, Prof. Dr. Şükrü Gürtunca, Doç. Dr. Selahattin Ceylan, Doç. Dr. Yusuf Şanlı, Doç. Dr. Süleyman Şener
Fizyoloji	Prof. Dr. Fahri Bölükbaşı, Doç. Dr. Baki Yılmaz, Dr. Kemalettin Yaman
Genel Parazitoloji ve Helmintoloji	Prof. Dr. Nevzat Güralp, Prof. Dr. Turan Oğuz, Doç. Dr. Recep Tınar, Dr. Ayşe Burgu
Genel ve Deneysel Patoloji	Prof. Dr. Cemalettin Köküslu, Dr. Akagündüz Özyazgan, Dr. Ayhan Özkul
Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Doç. Dr. Sadi Aral
Histoloji ve Embriyoloji	Prof. Dr. Osman Hassa, Prof. Dr. Mahmut Sağlam, Prof. Dr. Attila Tanyolaç, Dr. Aytekin Özer, Dr. Reşat Nuri Aştı
İç Hastalıkları	Prof. Dr. Yaşar Altan, Doç. Dr. Hikmet Ünsüren, Doç. Dr. H. Yılmaz İmren
İstatistik ve Veteriner	Prof. Dr. H. Saim Kendir, Doç. Dr. Ersoy Canküyer

Hizmetleri Planlama	
Patolojik Anatomi	Prof. Dr. Mahir Büyükpamukçu, Prof. Dr. H. Kerim Urman, Prof. Dr. Erdoğan Ertürk, Doç. Dr. Şenay Berkin, Asist. Ümit Milli
Protozooloji ve Tıbbi Artropodoloji	Prof. Dr. Fahri Sayın, Prof. Dr. Nermin Tolgay, Doç. Dr. Sıtkı Güler, Doç. Dr. Şükran Dinçer
Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Prof. Dr. Zihni Erençin, Prof. Dr. İsmet Baran, Dr. Metin Timur, Öğr. Gör. Selçuk Seçer
Şirurji	Prof. Dr. Hayrettin Anteplioğlu, Prof. Dr. Erdoğan Samsar, Prof. Dr. Faruk Akın, Dr. Necdet Güzel, Dr. Bahattin Koç, Dr. Cihat Ersümer
Travmatoloji ve Ortopedi	Prof. Dr. Doğan Aslanbey, Dr. Arkun Candaş, Dr. Sacit Görgül, Dr. Burhanettin Olcay
Veteriner Tarihi ve Deontoloji	Doç. Dr. Ferruh Dinçer
Viroloji	Prof. Dr. Selahattin Gürtürk, Prof. Dr. Erdoğan Finci, Doç. Dr. İbrahim Burgu, Dr. Feridun Öztürk
Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Prof. Dr. Sabri Dilmeyen, Prof. Dr. Mahmut Akkılıç, Dr. Ahmet Ergün, Dr. Şakir Tuncer, Dr. Hüseyin Erdinç
Zootekni	Prof. Dr. Emin Arıtürk, Prof. Dr. Mehmet Sandıkçioğlu, Prof. Dr. Orhan Alpan, Doç. Dr. Halil Akçapınar, Doç. Dr. Tahir Aksoy

Tablo 11: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Ders İçerikleri (1980-1981)⁶⁸

Dersin Adı	Ders İçeriği
Anatomi	Lokomotor Sistem, Aesthesiologie, Neurologie, Angiologie ve Klinik Anatomi, Splanchnologie ve Kanatlı Anatomisi.
Biyokimya	Hormonlar, Vücut Sıvıları ve Dokuları Kimyası, Elektrolit Dengesi, Lipidler ve Metabolizması, Vitaminler, Enzimler, Karbonhidratlar ve Metabolizması, Nükleik Asitler, Proteinler ve Metabolizması, Biyokimya Laboratuvarlarında Kullanılan Çeşitli Cihazlar ve Yöntemler, Kromatografi, Elektroforezis, Flamfotometri, Spektrofotometri, Kolorimetri, pH Ölçümü, Kantitatif ve Kalitatif İdrar Analizleri, Kanda Mineral Madde Miktarı Tayini, Kanda Bazı Organik Maddelerin Miktar Tayini.
Histoloji ve Embriyoloji	Hücre, Dokular, Genel Embriyoloji, Özel Embriyoloji, Genital Sistem, Endokrin Sistem, Deri ve Epidermal Oluşumlar, Histoloji Tekniği Mikroskoplar.
Fizyoloji	Hücre Fizyolojisi, Sindirimin Temel Prensipleri ve Rumen Fizyolojisi, Sinirsel ve Hormonal Kontrol Sistemlerinin Temel İlkeleri, Kan Fizyolojisi, Kan ve Lenf Dolaşımının Temel İlkeleri, Beden Sıvıları Fizyolojisi, Biyoelektrik Potansiyeller ve Veteriner Elektrokardiyografi, Çevreye Uyum Fizyolojisi, Hematolojik Muayeneler.
Veteriner Tarihi ve Deontoloji	Dünyada ve Ülkemizde Veteriner Öğretim, Eğitim ve Araştırma Hizmetleri, Ülkemizde Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Döneminde Veteriner Hizmetlerinin Durumu, Veteriner Hizmetleriyle İlgili Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler, Genel Olarak Veteriner Hekimlik ve Bilim Tarihi, Veteriner Hekimlikte Dokümantasyon, Bilimsel Araştırma ve Yayın Teknikleri.
Besin Kontrolü ve Teknolojisi	Genel Besin Kimyasının Besin Teknolojisi ve Beslenme ile İlişkisi, Genel Besin Mikrobiyolojisi, Besinlerin Muhafaza Yöntemleri, Besinlerin Mikrobiyolojik Analiz Yöntemleri, Besinlerin Kimyasal Analiz Yöntemleri, Özel Besin Kimyası ve Kimyasal Besin Zehirlenmeleri, Özel Besin Mikrobiyolojisi, Et ve Ürünleri Teknolojisi.
Süt Muayene Kontrol ve Teknolojisi	Süt Kimyası ve İnsan Beslenmesinde Önemi, Süt ve Ürünlerinin Mikrobiyolojisi, Süt ve Ürünleri ile İnsanlara Geçen Hastalıklar, Süt ve Ürünlerinin Kimyasal Muayeneleri, Süt ve Ürünlerinin Mikrobiyolojik Muayeneleri, İçme Sütü

	Teknolojisi, Tereyağı ve Peynir Teknolojisi, Diğer Süt Ürünlerinin Teknolojisi.
Yem Maddeleri ve Hayvan Besleme	Yem Maddelerinin Tanıtılması ve Hayvan Türlerine Göre Rasyonlarda Kullanılma Olanak ve Miktarları, Yem Katkı Maddeleri, Yemlerin ve Besin Maddelerinin Sindirilme Dereceleri ve Bunu Etkileyen Faktörler, Enerji Metabolizması, Protein Metabolizması, Hayvanlarda Büyüme ve Besleme Yöntemlerinin Büyüme Üzerine Etkisi, Geviş Getiren Hayvanların Beslenmesinde Bakteriyel Flora ve Protozoon Faunasının Önemi, Damızlık Hayvanların Beslenmesi Sütün Biyosentezi, Süt İneklerinin Beslenmesi, Sığır Besisinde Ana Yöntemler ve Ekonomik İlkeler, Koyun Besleme, Tavuklarda Et ve Yumurta Üretimini Etkileyen Faktörler ve Yumurtanın İnsan Beslenmesindeki Önemi, At Besleme, Beslenmeye Bağlı Bozukluklar, Rasyon Hazırlanmasında ve Beslenme Denemelerinde Ana İlkeler, Yemlerde Enerji ve Ham Besin Maddeleri Analizleri, Mineral Maddelerin Analizleri ve Atomik Absorbion'un Kullanılması, Aminoasit Analiz Cihazında Aminoasitlerin Kalitatif ve Kantitatif Tayini.
Zootekni	Genetiğin Temel Prensipleri, Populasyon Genetiği ve Yetiştirme Yöntemleri, Evcil Hayvanlarda Kalıtsal Kusurlar, Çiftlik Hayvanlarında Büyüme, Et Üretimi, Konstitüsyon ve Karkas Derecelendirilmesi, Hayvan Barınakları, Populasyon Genetiği Tatbikatları, Tavuk Yetiştirme Bilgisi, Yumurta Üretimi ve Etkileyen Faktörler, Kasaplık Piliç Üretimi ve Etkileyen Faktörler, Tavukçulukta Kayıtlar, Verim Kontrolleri, Kuluçka Bilgisi ve Tekniği, Tavuk Hastalıkları Laboratuvar Tatbikatları, Sığır Yetiştirme Bilgisi, Süt Üretimi ve Etkileyen Faktörler, Et Üretimi ve Etkileyen Faktörler, Süt Sığırcılığı Tatbikatları, Yetiştirme Hastalıkları, Doğum, Doğuma Hazırlık ve Yetiştirme Hastalıkları, Koyun ve Keçi Yetiştirme Bilgisi, Yapağı ve Tiftik Bilgisi Tatbikatları, Koyunlarda Endo ve Ekto Parazitleri, At Yetiştiriciliği, Atlarda Eksterieur Bilgisi, Yetiştirme Hastalıkları, Atlarda Ekstremitelerdeki Hastalıklar.

Tablo 11 devamı 1: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Ders İçerikleri (1980-1981)⁶⁸.

Dersin Adı	Ders İçeriği
Şirurji	Yangı Genel ve Özel Sağıtım Yöntemleri, Yara Sağıtımı ve Yeni Sağıtım Yolları, Arthritis, Tendovaginitis ve Bursitislerin Sağıtımı, Gastrointestinal Şirurji Rumenotomi ve Abomasum Deplasmanları, Şirurjide Su Elektrolit Denge, Korrektiv Otoplasti, Rekonstruktif Şirurji, Şirurjikal Şok, Neuro-Şirurji, Kulak ve Gözde Uygulanan Operasyonlar, Anus ve Rektumun Şirurjikal Hastalıkları, Üriner Sistemin Şirurjikal Hastalıkları, Aktinomikoz ve Sağıtım, Radyolojik Teşhis, Tendoların Şirurjikal Hastalıkları, Pre ve Postoperatif Bakım (Reanimasyon), Şirurji Araç ve Gereçlerin Sterilizasyonu ve Bakımı, Lokal Anestezi Uygulamaları, At ve Sığırlarda Topallıklar ve Diağnozlar, Tenorafi ve Tenetomiler, Karın Şirurjisinde Dikiş Uygulamaları.
Travmatoloji ve Ortopedi	Büyük ve Küçük Hayvanlarda Uygulanan Genel ve Lokal Anestezi Teknikleri ile Yeni Droglarla Sağılan Neuroleptanalgesie Yöntemleri, Deri Plastiği ve Doku Transplantasyon Yöntemleri, Kırıkların Sağıtım Yöntemleri ve Kırık İyileşmesini Etkileyen Nedenler ile Callus Hastalıkları, Doğmasal ve Travmatik Ekstremitte Deformasyonları ve Bunların Ortopedik Operasyonlarla Sağıtımları, Kemik ve Eklem Hastalıklarında Sağıtım yöntemleri, Operatif Şok ve Reanimasyon, Doku ve Organ Özelliklerine Göre Değişik Dikiş Uygulamaları, Çeşitli Ayak Hastalıklarının Sağıtım İşlemlerinin Klinik Olgular Üzerinde Gerçekleştirilmesi.
İç Hastalıkları	Proventiküler İndigestionlar, Septicaemia Neonatorum, İz Element Noksanlığı Hastalıkları, Leptospirosis, İnsektisit Zehirlenmelerinin Tedavisi, Kan Parazitleri, Lencosis, Metabolizma Hastalıkları, Veteriner Hekimlikte Elektrokardiografi, Önemli İnfeksiyon Hastalıklarının Kliniği, Klinik ve Laboratuvar Muayene Usulleri, Klinik Teşhis ve Tedavi Yöntemleri.
Doğum Bilgisi ve Jinekoloji	Gebelik Tanısı Yöntemleri, Gebelik Patolojisi, Doğum ve Doğuma Yardım, Dişilerde İnfertilite ve Sterilite, Mastitis, Jinekolojik Operasyonlar, Meme

	Operasyonları, Fötotomi ve Operasyon Sezaryen.
Dölerme ve Sun'î Tohumlama	Dölerme Organlarının Başlıca Anatomik Yapıları ve Fizyolojik İşlevleri, Dölermenin Biyolojik Mekanizması, Dölermenin Temel İlkeleri, Dölerme Hormonlarının Oluşum Süreci ve Başlıca İşlevleri, Dölleme, Döllemenin Mekanizması ve Dölleme Oranını Etkileyen Başlıca Etmenler, Dölverimi, Dölverimi Düşüklüğü ve Kısırlık, Cinsiyetin Biyolojisi ve Gametogenesis, Kızgınlık ve Kızgınlık Siklusu, Kızgınlık Sinkronizasyonu Konusunda Yer Alan Son Gelişmeler, Embriyo Nakli ve Ekonomik Önemi, Dölverimini Etkileyen Yapısal ve Çevresel Etmenler, Sperma ve Spermatozoit, Sperma Alma ve Tohumlama Yöntemleri, Sperma Sulandırıcıları ve Spermanın Saklanması Teknikleri, Donmuş Sperma Teknikleri ve Pratik Sonuçlar, Spermatoziti Alanındaki Son Gelişmelerin Pratikteki Yansımaları, Spermanın Muayenesi ve Değerlendirilmesi, Sığırlarda Dölverimini Etkileyen Faktörler, Koyunlarda Dölverimini Etkileyen Faktörler, Atlarda Dölverimini Etkileyen Faktörler, Sun'î Tohumlama Organizasyon Türleri ve Türkiye'de En Uygun Organizasyonun Taşınması Gerekli Başlıca Nitelikler, Başarılı Bir Sun'î Tohumlama Uygulamasının Başlıca Temelleri.
Hayvancılık İşletme Ekonomisi	Genel İktisat, İşletme İktisadı, İşletmelerde Kuruluş Yeri Seçimi ve Bunu Etkileyen Faktörler, İşletmelerde Üretim Faktörlerinin Tedariği, Üretim ve Üretim Planlaması, İşletmelerde Genel Muhasebe, İşletme Muhasebesi ve Prensipleri, İşletmeler İçin Proje Hazırlama Teknikleri ve Mali Analiz, Pazarlama (Marketing).
İstatistik ve Veteriner Hizmetleri Planlama	Temel İstatistik, İleri İstatistik

Tablo 11 devamı 2: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu Ders Konuları (1980-1981)⁶⁸

Dersin Adı	Ders İçeriği
Patolojik Anatomi	Bakteriyel Hastalıklar Patolojisi, Viral Hastalıklar Patolojisi, Paraziter Hastalıklar Patolojisi, Mikotik Hastalıklar Patolojisi, Beslenme Hastalıkları Patolojisi, Toxicose'lar, Dölerme Patolojisi, Nekropsi Uygulamaları, Histopatolojik Uygulamalar.
Genel ve Deneysel Patoloji	Yangı, Transplantasyon, Reparasyon, Rejenerasyon Organizasyon ve Doku Kültürü, Hastalık Sebepleri, Enfeksiyöz Hastalıklar ve Mantar Hastalıkları, Kan Dolaşım Bozuklukları, Dejenerasyon Metabolizma Bozuklukları, Nekroz ve Hücre Gelişmesinde Meydana Gelen Bozukluklar, Tümörler, Makroskopik ve Mikroskopik İncelemeler.
Farmakoloji ve Toksikoloji	Çevre Toksikolojisi, İnsektisidlerin Farmakolojik, Toksikolojik Etkileri ve Veteriner Hekimlikte Kullanılışı, Rodentisid, Fungisid, Herbisid ve Molluskisid Zehirlerin Toksikolojisi, Kemoterapi, Yapan ve Metabolizmaya Etkiyen İlaçlar, Kalp ve Damar İlaçlarının Farmakolojisi, Kardiovasküler Sistem Farmakolojisi, Otonom Sinir Dizgesi Farmakodinamisi, Farmakodinami, Farmakokinetik, İlaçların Etki Şekli, Reseptör Kavramı ve Sağtımda Kullanılan Fizyolojik Mediyatörler, İlaçlarda Biyolojik Yararlılık (Biodisponibilite) Buna Etkiyen Faktörler ve Değerlendirme Yöntemleri, Su ve Elektrolit Dengesine Etkiyen İlaçlar, Hormonlar ve Veteriner Sağtımda Kullanımı, Sentral Sinir Sistemini Uyarıcı İlaçlar, Çevrede ve Besinlerde Karşılaşılabilen Başlıca Karsinojenik Maddeler, Çıkaçları ve Etki Şekilleri, Çevre ve Besin Kirlenmesine Neden Olan Zehirlerin Toksikolojik Analiz Yöntemleri, İnce Tabaka Kromatografisi ile Analiz, İlaçların Akut ve Kronik Toksikitesinin Belirlenmesi, Uçucu Zehirlerin Aranması, Organik Zehirlerin Aranması, Madensel Zehirlerin Aranması, Gaz Kromatografisinin Toksikolojik Analizlere Uygulanması, Kolorimetrik ve Potansiyometrik Yöntemlerin Toksikolojik ve İlaç Analizlerinde Uygulanması, Aflatoksin Analiz Yöntemleri, İlaç Hazırlama Tekniği,

Genel Parazitoloji ve Helmintoloji	Genel Parazitoloji, Trematod'lar ve Yaptıkları Hastalıklar, Cestod'lar ve Yaptıkları Hastalıklar, Cestod Larvaları ve Yaptıkları Hastalıklar, Rhabditoidea, Strongyloidea ve Metastrongyloidea'lar, Trichostrongyloidea, Ascarioidea, Cosmocercoidea, Spiruroidea'lar, Flarioidea, Drancunculoidea Trichuroidea ve Dioctophymoidea'lar, Helmintolojide Kullanılan Genel Teşhis Metodları (Dışkı, Kan, İdrar, Deri Muayeneleri), Trematod, Cestod ve Nematod Yumurtalarının Tanımı, Trematod ve Cestod'ların Ergin ve Larva Şekillerinin Teşhisi, Mide-Barsak Nematod'larının Ayrımları, Akciğer ve Diğer Organlarda Yaşayan Nematod'ların Ayrımları.
Protozooloji ve Tıbbi Artropodoloji	Evcil Hayvanlarda Babesiose, Theileriose ve Anaplasmosse, Evcil Hayvanlarda Coccidiose, Toxoplasmosse, Sarcosporidiose ve Benzeri Organizmalar, Mastigophora, Sarcodina, Evcil Hayvanlarda Uyuz ve Kene Enfestasyonları, Evcil Hayvanlarda Larva Şekilleri Hastalık Yapan (Myiasis) Ektoparazitleri, Deriye Zarar Veren Ektoparazitler, Phthiroptera ve Siphonaptera, Veteriner ve İnsan Hekimliği Yönünden Önem Taşıyan Acarlar, Protozoolojide Uygulamalar, Artropodolojide Uygulamalar.
Bakteriyoloji ve Salgınlar	Mikrobiyolojide Teşhis Yöntemleri, İmmunoloji ve Seroloji, Mikrobiyolojik Araştırmalarda Temel İlkeler, Mikrobiyolojide Teşhis Yöntemleri, Kanatlı Hayvan Hastalıkları, Moleküler Biyoloji ve Bakteriyel Genetik, Yetiştirme Hastalıkları, Deneme Hayvanları Üzerinde Laboratuvar Pratiği.
Su Ürünleri, Balıkçılık ve Av Hayvanları	Oseanoloji, İhtiyoloji, İç Sular, Kültür Balıkçılığı, Su Ürünleri Avlanması.
Viroloji	Geviş Getirenlerin Viral Enfeksiyonları, Virusların Serolojik Reaksiyonlarla İdentifikasyonları, Doku Kültürlerinin Hazırlanması ve Virusların İzolasyonu, Tek tırnaklıların Viral Enfeksiyonları, Balıkların Viral Hastalıkları, Küçük Hayvanların Viral Enfeksiyonları, Viruslarda Kimyasal ve Fiziksel Reaksiyonlar, Virolojide Kullanılan Serolojik Reaksiyonların Uygulanması, Virusların Kimyasal ve Fiziksel Reaksiyonlarla İdentifikasyonları, Doku Kültürlerinin Hazırlanma Teknikleri, Virusların Üretilme Teknikleri ve Plak Karakterlerinin Tesbiti, Virusların Morfolojik Muayeneleri.

KAYNAKÇA

- Anonim. (1967). Veteriner Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Selahattin Gürtürk Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı Bilimleri Yüksek Uzmanlık Okulu Hakkında Anadolu Ajansına Bilgi Verdi. *Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi* 37(5), 13-14.
- Anonim. (1983). YÖK'ten Sonra Veteriner Fakültelerinin Konumu. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi* 52(3), 50-51.
- Başağaç Gül, R. T., Özkul, T., Akçay, A., & Melikoğlu, B. (2010). Türkiye'de Veteriner Hekimliği Alanında Lisansüstü Eğitim. *Ankara Üniv Vet Fak Derg* 57, 19-24.
- Dinçer, F. (1983). *Veteriner Fakültesi, İçinde: Ziraat Veteriner Orman Fakültelerinin Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) Bünyesinde Açılışlarının 50. Yılı (1933-1983)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dinçer, F. (1999). *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Veteriner Hekimliğinin Bilimsel Bilançosu. İçinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı*. Ankara: TÜBİTAK Matbaası, 335-368.
- Erk, N., & Dinçer, F. (1970). *Türkiye'de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi*. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları: 259, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Küçükbaşlan, Ö., & Başağaç Gül, RT. (2015). *The Legislative Regulations on Veterinary Specialization Education in Turkey*. 32nd World Veterinary Congress, September 13-17, Abstract Book, 515, İstanbul-Turkey.

Sağlam, M. (1981). *Hayvan Yetiştiriciliği ve UYO Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi 1981 Yıllığı*. Ankara.

Yerlikaya, H., & Dinçer, F. (1995). *Veteriner Hekimliğinde İç Hastalıklar Dalının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi*, I. Ulusal Veteriner İç Hastalıkları Kongresi, Kongre Kitabı, 28-30 Eylül 1995, Elazığ, 1-9.

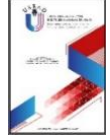
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi (AÜVF) Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu (UYO) 1965 yılında kurulmuştur. Kadro kanununun çıkarılmasının ardından 1968 yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başlanmıştır. UYO'da 14 yıl süreyle uzmanlık eğitimi verilerek veteriner hekimliği mesleğinin gelişimine katkı sağlanmıştır. Lisansüstü eğitim-öğretim veren ve veteriner hekimliğin çeşitli branşlarında uzman ve doktor yetiştiren UYO, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun verdiği imkânlarla zaman içerisinde Türkiye'de veteriner hekimliğe ilişkin bilim alanlarında uzmanlık diploması veren tek kurum haline gelmiş ve veteriner hekimler, uzmanlık ve doktora düzeyinde ilk kez olarak "kredi sistemi" ile lisansüstü eğitim görmüşlerdir. UYO'dan bahseden bazı çalışmalar bulunsa da bu kurumun tarihsel gelişimini bütünsel olarak ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çalışma, veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitimi tarihinde önemli bir yeri olan UYO'nun tarihsel gelişimini ele alarak bu eksiği kapatmak, özelde veteriner hekimliği tarihi çalışmalarına genelde ise kurum tarihi çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın materyalini, AÜVF Dekanlık Arşivinden UYO'ya ait sağlanan birinci el kaynaklar oluşturmuştur. Bu kaynaklara ulaşmak için 2010 yılında AÜVF Dekanlığından gerekli izinler alındıktan sonra UYO'ya ait iç yazışmalara ulaşılmıştır. Çalışma gereçleri arasında kuruma ait orijinal belgeler, diplomalar, fotoğraflar, faaliyet raporları, rehberler, yönetmelikler, uzmanlık ve doktora tezleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kuruma ait bilgi sahibi olan kişilere ait arşivlerden faydalanılmıştır. Çalışma ikinci el kaynaklarla desteklenmiştir. Çalışmanın kurgusu "Kuruluş ve Yapılanma", "Eğitim-Öğretim" ve "Kapatılma" olmak üzere üç başlık altında yapılmış, uygun görülen veriler tablolar haline getirilmiştir. Gerekli olan açıklamalar ve belgelerin künyeleri dipnotlar halinde sunulmuştur. Elde edilen veriler kronolojik sıra ile yazıya aktarılarak tarih metodolojisi içerisinde değerlendirilmiştir. UYO, AÜVF Dekanı Prof. Dr. Selahattin Gürtürk döneminde kurulmuştur. Okulun ilk müdürü Bakteriyojoloji ve Salgınlar Kürsüsünden Prof. Dr. Ömer Ertürk (1968) olmuştur. Sonrasında, Viroloji Kürsüsünden Prof. Dr. Selahattin Gürtürk (1968), Doğum ve Jinekoloji Kürsüsünden Prof. Dr. Hüseyin Erk (1972) Besin Kontrolü ve Hijyen Kürsüsünden Prof. Dr. Zeki Tolgay (1973), Hayvan Besleme ve Yem Maddeleri Kürsüsünden Prof. Dr. Hümeysra Özgen (1974), aynı kürsüden Prof. Dr. Mahmut Akkılıç (1977) ve son olarak Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünden Prof. Dr. Mahmut Sağlam (1980) müdür olarak seçilmişlerdir. AÜVF öğretim üyeleri, lisansüstü eğitim faaliyetleri yürüterek, Okulda uzman ve doktor veteriner hekimlerin yetişmesine katkıda bulunmuşlardır. Okulun 1965 yılındaki ilk kuruluş yönetmeliği sonrasında; 1966, 1972, 1974 ve 1975 yıllarında lisansüstü eğitimin yapılanması için çeşitli yönetmelikler çıkarılmıştır. UYO'da 1976 yılından itibaren doktora eğitimi vermeye başlanmıştır. Eğitim planı ile ilgili olarak 1975-1981 yılları arasında dört adet öğretim rehberi yayınlanmıştır. Okulun kurulduğu ilk yıllarda 14 bilim dalında lisansüstü eğitim verilirken, 1974 yılından itibaren bu sayı 24'e çıkarılmıştır. UYO'nun faaliyete başlamasından kapanışına kadar (1968-1982) tüm mezunların isim ve tez bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 115'i uzmanlık, 38'i doktora olmak üzere toplam 153 mezuna ait bilgiler saptanarak kaydedilmiş, ancak net sayıya ulaşılamamıştır. 1981 yılında Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra ihtisas okullarının işlevlerine son verilerek lisansüstü eğitimin Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yapılmasına karar verilmiş ve bu çerçevede UYO kapatılmıştır. Aktif olarak 14 yıl uzmanlık, altı yıl da doktora eğitimi veren bu Okulun

lisansüstü eğitimin bir örnek şekilde yürütülmesinin sağlanması bakımından önemli olduğu söylenebilir. UYO'da yabancı dil sınavı, bilim sınavı, kredili sistemle eğitim verme, seminer sunma, tez hazırlama gibi günümüzde verilen lisansüstü eğitimin tüm koşullarının yerine getirildiği görülmektedir. Okulun ilk kez kredili sistemle eğitim verilmesinin önünü açarak bu yönüyle kendisinden sonra lisansüstü eğitim veren kurumlara örnek teşkil ettiği söylenebilir. UYO'nun 1982 yılında kaldırılmasıyla birlikte uzmanlık eğitimi de kesintiye uğramış, sonrasında veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitiminin yeniden başlatılması gündeme gelse de bunun için yürütülen çalışmalara süreklilik kazandırılmamıştır. Son olarak 2018 yılında çıkarılan Veteriner Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'nin 2022 yılı Kasım ayı itibarıyla halen yürürlüğe girmemiş olması yürütülen çalışmalara süreklilik kazandırılmadığı görüşünün günümüzde de halen geçerli olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak denilebilir ki Türkiye'de veteriner hekimliği alanında AÜVF'ye bağlı olarak 1965 yılında kurulan ve 1968-1982 yılları arasında faaliyet gösteren Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri UYO, uzman ve doktor adaylarının yetiştirilmesi bakımından Cumhuriyet'in açtığı okullar arasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Tarihsel süreçte veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitimi tek çatı altında toplayan bu Okulun gelişimini ele alan bu çalışma, Okulun uzmanlık eğitimine temel teşkil etmesi, örnek oluşturması ve uzmanlık eğitimi profiline ışık tutması bakımından önem taşımaktadır.

EXTENDED ABSTRACT: Ankara University Faculty of Veterinary Animal Breeding and Health Sciences Specialization School was established in 1965. After the enactment of the cadre law, educational activities began at the School in 1968. In the Specialization High School, specialty students were trained continuously for 14 years, contributing to the development of the veterinary medicine profession. The School, which trains specialists and doctors in various branches of veterinary medicine, has become the only institution in Türkiye that offers specialization diplomas in the fields of science related to veterinary medicine, with the opportunities provided by the Universities Law No. 1750 and veterinarians have started to receive postgraduate education with the "credit system" for the first time at the specialty and doctorate level. Although there are some studies mentioning the Specialization High School, no research has been found that deals with the development history of this institution holistically. The study was carried out in order to close this gap by addressing the historical development of the Specialization High School, and to contribute to the history of veterinary medicine in particular and the history of the institution in general. The material of the study consisted of primary sources belonging to the Specialization High School in the Dean's Archive of the Faculty of Veterinary Medicine of Ankara University. In order to reach these resources, the internal correspondence of Specialization High School was reached after the necessary permissions were obtained from the Dean's Office in 2010. Among the study materials, there are original documents, diplomas, annual reports, guides, regulations, specialization and doctoral theses belonging to the institution. In addition, archives belonging to people who have information about the institution were used. The study was supported by secondary sources. The structure of the study was handled under three headings as "Establishment and Structuring", "Education" and "Closing", and the appropriate data were tabulated. Required explanations and tags of documents are presented in footnotes. The data obtained were written down in chronological order and evaluated within the methodology of history. Specialization High School was established during the period of Ankara University Veterinary Faculty Dean Prof. Selahattin Gürtürk. The first director of the school was Prof. Ömer Ertürk (1968), from the Chair of Bacteriology and Epidemics. Afterwards, Prof. Selahattin Gürtürk (1968) from the Chair of Virology, Prof. Hüseyin Erk from the Chair of Obstetrics and Gynecology (1972), Prof. Zeki Tolgay from the Chair of Food Control and Hygiene (1973), Prof. Hümeysra Özgen from the Chair of Animal Nutrition and Feedstuffs (1974), Prof. Mahmut Akkılıç from the same chair (1977) and lastly Prof. Mahmut Sağlam (1980) from the Chair of Histology and Embryology. Ankara University Faculty of Veterinary Medicine faculty members have contributed to the training of specialist and doctor veterinarians at the School by carrying

out postgraduate education activities. After the first establishment regulation of the school in 1965; In 1966, 1972, 1974 and 1975, various regulations were issued for the structuring of the School and postgraduate education. Since 1976, doctorate education has been started to be given in the Specialization High School. Regarding the education plan, four teaching guides were published between 1975-1981. In the first years of the school's establishment, postgraduate education was provided in 14 fields of science, and since 1974 it was provided in 24 fields of science. It was tried to reach the names and thesis information of all the graduates from the start of the Specialization High School to its closure (1968-1982). In this context, a total of 153 people were identified, of which 115 were specialists and 38 were PhDs, but the exact number could not be reached. After the Higher Education Law was put into effect in 1981, it was decided to terminate the functions of specialty schools and to carry out postgraduate education in Health Sciences Institutes, and within this framework, the Specialization High School was closed. It can be said that this school, which actively provides 14 years of specialization and six years of doctoral education, is important in terms of ensuring that all specialization trainings in the field of veterinary medicine are carried out under one roof in an exemplary manner. It is seen that all the conditions of postgraduate education given today, such as foreign language exam, science exam, teaching with a credit system, presenting seminars, and preparing a thesis, are fulfilled in the School. It can be said that the school paved the way for education with a credit system for the first time, and in this respect, it set an example for the institutes that gave postgraduate education after it. With the abolition of the school in 1982, specialty training was also interrupted, and the work carried out for the resumption of specialty training in veterinary medicine could not be sustained. The fact that the Regulation on Specialization Training in Veterinary Medicine, which was last issued in 2018 in Türkiye, has not entered into force as of November 2022, shows that the view that the studies carried out cannot be sustained is still valid today. As a result, it can be said that the Specialization High School has an important place among the schools opened by the Republic in terms of training specialist and doctor candidates. This study, which deals with the development of this School, which gathers specialty education in veterinary medicine under one roof in the historical process, is important in terms of being the basis for the specialization education of the School in Türkiye, setting an example and shedding light on the profile of specialization education.

ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL SOSYALLEŞMESİNE İLİŞKİN 2016-2020 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ*

ANALYSIS OF ACADEMIC STUDIES ON THE ORGANIZATIONAL SOCIALIZATION
OF TEACHERS CONDUCTED IN TURKEY FROM 2016 TO 2020

Fatime AYDIN

Öğretmen, MEB, Toki Akkent Anaokulu
Teacher, MEB, Toki Akkent Kindergarten
aydinfatime123@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6848-7690

Öznur TULUNAY ATEŞ

Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi
Anabilim Dalı, Burdur/Türkiye.
Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy University
Faculty of Education,
Department of Educational Sciences,
Educational Administration Department,
Burdur/Türkiye.
otates@mehmetakif.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1784-7227

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1083069

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 08.03.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 15.08.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Aydın, F. & Tulunay Ateş, Ö. (2022).
Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin 2016-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Yapılan
Akademik Çalışmaların İncelenmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(10),
920-945.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
Mail: usbaddergi@gmail.com

* Bu çalışma "Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi" adlı tezsiz yüksek lisans projesinden üretilmiştir.

Öz: Bu çalışmada 2016-2020 yılları arasında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların kapsamlı ve bütüncül bir şekilde analiz edilmesi, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların benzerlik ve farklılıklarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma içerik analizi türlerinden betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın evrenine YÖK Ulusal Tez Merkezi, ULAKBİM, Google Akademik, ERIC ve Dergipark veri tabanları 2 farklı tarihte taranarak ulaşılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen araştırmanın örneklemini, 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de yapılan ve erişime açık olan toplam 33 (18 tez, 15 makale) çalışma oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların büyük oranda 2016 yılında yapıldığını, tek yazarlı çalışmaların çoğunlukta olduğunu, çalışmaların ilkökul ve ortaokul eğitim kademelerinde çalışan öğretmenlere yoğunlaştığını, branş dağılımına göre okul öncesi öğretmenlerle çalışıldığını, bölgelere göre dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesinde yapılan çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca veri toplama aracı olarak ölçek tercih edildiği, çalışmalarda nicel araştırma yöntemlerinin daha çok kullanıldığı, örneklem belirleme yöntemlerinden basit rastlantısal örneklem belirleme yönteminin tercih edildiği, çalışmalarda çoğunlukla betimsel istatistik ve ANOVA analiz yöntemlerinin kullanıldığı, konu alanı dağılımına bakıldığında örgütsel sosyalleşmenin örgütsel sessizlik ile ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların daha fazla sayıda olduğu görülmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda konu alanlarında tercih edilmeyen yeni konu alanları belirlenebilir ya da çalışılmış konu alanlarına farklı bakış açıları getirilerek literatüre katkı sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyalleşme, Örgütsel Sosyalleşme, Öğretmen

Abstract: In this study, the overall aim was to achieve a comprehensive and holistic analysis of the works and studies related to teachers’ organizational socialization, carried out between 2016 and 2020, and to reveal the similarities and differences in the latter. The research has been completed using a descriptive content analysis method, and the target group was obtained by scanning the databases of YÖK Ulusal Tez Merkezi (National Thesis Center), ULAKBİM, Google Scholar, ERIC, and Dergipark on two different dates. The research sample, consisting of 33 works and publications (including 18 thesis and 15 essays) carried out in Turkey between 2016 and 2020, has been determined using the purposeful sampling method. The results revealed that the works on the organizational socialization of teachers were primarily conducted in 2016, with a majority of single-author works, a focus on teachers in primary and secondary education levels, and a presence of works carried out in collaboration with preschool teachers (when taking into account specialty distribution). Regarding regional disparities, the results also showed a significant majority of works realized in the Marmara region. As per data collection, we can conclude that the scale factor has been the method of choice to gather data, with extensive use of quantitative research, and random sampling. In addition, depictive statistics and ANOVA analysis methods were largely used for the main works. As to the subject area distribution, the number of studies and works referring to the connection between organizational socialization and organizational unresponsiveness is more important. For future works, publications, and topic selections, these findings could thus help in choosing new subjects to treat among the least favored ones or serve as a guide to adopting new perspectives on already handled topics and contribute to literary works and publications.

Key Words: Socialization, Organizational Socialization, Teacher

Giriş

Birey dünyaya geldiği andan itibaren sosyal bir dünya da toplumsal yapıya uyum sağlama sürecine girer. Okul, çevre, iş hayatı gibi ortamlar sosyalleşme sürecinin devam ettiği alanlardır. Bu açıdan bakıldığında sosyalleşme süreci insan hayatı boyunca devam eder. Her değişimle birlikte (okul, yaşam alanı, iş vb. değişimler) süreç tekrarlanmaktadır. Birey bu süreç boyunca girdiği toplumun tutum değer ve normlarını öğrenerek uyum sağlamaktadır.

Sosyalleşmenin sözlük anlamına bakıldığında "*toplumlaşma*" (Türk Dil Kurumu, 2021), kelimesiyle karşılaşılmaktadır. Toplumlaşmanın sözlük anlamı ise "*bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci, sosyalleşme* (TDK 2021)"dir. Bu açıklamalardan yola çıkarak sosyalleşme toplumun geleneklerini, tutumlarını değerlerini öğrenmek olarak tanımlanabilir. Sosyalleşme doğrusal bir süreç olmaktan ziyade bir etkileşim süreci olarak görülmektedir (Zeichner ve Tabachnick, 1985 akt. Çalık, 2006: 2). Weiner (1982) sosyalleşmeyi, grupça paylaşılan değer, inanç ve dünyayı algılama biçimlerinin birey tarafından içselleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (akt. Memduhoğlu, 2008). Feldman (1981) sosyalleşmeyi, bireyleri örgüt dışından örgüte ve örgüt üyeliğine katılmaları-transfer olmaları süreci olarak tanımlamıştır (akt. Balcı, 2003).

Örgütler insanların bir arada yaşadığı, ortak bir amaç doğrultusunda birlikte çalıştığı toplumsal kurumlardır. Örgütler bireylere bir işten daha fazlasını sunmaktadırlar. Birey örgüte katılarak, değer, norm ve ilişkilerle örülmüş karmaşık bir sosyal ortamla karşılaşmaktadır (Çelebi, 2020). Bu sosyal ortamdaki değerler, hiyerarşik yapıdaki rol, statü ve ilişkiler, ortak amaçlar yeni katılan işgörenin sosyalleşmesini gerektirmektedir (Nartgün ve Demirer, 2018).

Örgütsel sosyalleşme, işgörenlerin iş ortamının kültürünü ve kendi rollerini öğrenmeleri sürecidir (Schein, 1988 akt. Memduhoğlu, 2008). Örgütsel sosyalleşme; çalışanların kuralları, normları, örgütün kültürünü; örgüt tarafından kendine verilen rolleri, işleri iyi yapmaları için kaçınılmaz teknik becerileri öğrendikleri bir süreçtir (Balcı, 2003: 2005). Örgütsel sosyalleşme, en yalın haliyle örgüte yeni katılan bireyin örgüte uyum süreci olarak nitelenebilir. Birey örgüte kendi tutum, beklenti ve geçmiş yaşam deneyimleriyle katılır (Çalık, 2006) sosyalleşme süreci ile de örgütün tutum değer ve normlarıyla kendi beklenti ve yaşam deneyimlerini bütünleştirmeye çalışır. Bu süreçte birey örgüte uyum sağlarken, örgütte de bazı değişimlere neden olabilir. Bu nedenle sosyalleşme süreci sadece bireyin değişime uğradığı bir süreç değildir, örgütün ve bireyin karşılıklı olarak değişimine neden olan bir etkileşim sürecidir. Bu sürecin başarılı bir şekilde devam etmesi örgüt ve birey için karşılıklı kazanım sağlayacaktır. Fakat başarısız geçen bir örgütsel sosyalleşme süreci her iki taraf içinde olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Örgüte yeni katılan iş görenlerin etkili bir örgütsel sosyalleşme süreci geçirmeleri; kendileri ile seçtikleri işler arasında uyuma olması, işlerine ve iş ortamlarına kolayca uyum sağlamları, işlerinde üretken, doyum sağlayıcı

olmaları, sağlıklı bir kariyer elde etmeleri ve işte mutlu olmaları açısından önemlidir (Memduhoğlu, 2008).

Örgüte yeni katılan bireyin örgütün karmaşık yapısını çözmesi ve iş yaşamına uyum sağlaması beklenmektedir. Örgütler geçiş dönemlerinde örgüte yeni katılan bireyin sosyalleşmesini tesadüflere bırakmadan, planlanmış çeşitli eğitim programları sunarak başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için çaba harcarlar (Çalık, 2006). Bireyin örgütün değer, norm ve davranış kalıplarını öğrenme ve içselleştirme süreci olan örgütsel sosyalleşme, bir anda olup biten bir süreç değildir, hayat boyu öğrenmeye paralel olarak tüm yaşam sürecinde devam etmektedir.

Eğitim örgütleri, her bireyin öğrenci olarak yer aldığı ve hayatını etkileyebilen önemli kurumlardır. Eğitim örgütlerinde örgütsel sosyalleşme çalışanın okulun etkin üyesi olma sürecidir (Kartal, 2003). Örgütsel sosyalleşme; eğitim örgütüne katılan iş görenin meslek yaşamı boyunca devam eden, tayin durumunda okul değişimlerinde, üst makamlara geçişte de yaşanan bir süreçtir. Eğitim örgütlerinin iş görenleri olan öğretmen ve yöneticilerin başarılı bir sosyalleşme sürecinden geçmesi, eğitimin kalitesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Örgüte yeni katılan bireyin ilk yılları meslek yaşamı açısından zor ve önemli yıllardır. Bu dönemde örgüte uyumunu kolaylaştırmak için eğitim örgütlerinde bireye hazırlayıcı eğitim gibi bazı sosyalleşme programları sunulmaktadır. Bu programlar ve bunlara benzer farklı programlar yanı sıra okulların informal sosyalleşme taktikleriyle eğitim çalışanın okuldaki rol ve görevlerini öğrenmesi, okul kültürünü benimsemesi ve yeni görevsel kimliğin kazanılması amaçlanmaktadır. Balcı'ya (2003) göre eğitim örgütlerinde örgütsel sosyalleşme; okul yöneticilerinin örgütsel sosyalleşmesi, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesi ve yükseköğretimde örgütsel sosyalleşme olarak üçe ayrılır.

Okul Yöneticilerinin Örgütsel Sosyalleşmesi: Okul yöneticisi, okul üzerinde büyük bir etkiye, okulun akademik ve sosyal ikliminin geliştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Okul için gerekli düzenlemeleri yapılmasından ve okul programının uygulanmasından sorumludur. Okul yöneticisi mesleğe girmekle örgütsel sosyalleşme sürecine katılmış olur. Okul yöneticisi yeni bir okulda işe başladığında, sürece tepkisi koruyucu ya da yenilikçi olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Koruyucu tepki, yöneticinin rolünün mevcut durumla kabul ettiğinde görülür. Yenilikçi tepki ise, yöneticinin yeni pozisyona rol yeniliği, içerik yeniliği gibi değişim yaratmak üzere geldiğinde oluşur (Norton, 1994 akt. Balcı, 2003). Örgütsel sosyalleşme sürecinde yönetici aktör rolündedir, okul örgütündeki insanlar yöneticinin uyumunda ve sosyalleşmesinde anahtar öge durumundadır. Yöneticinin sosyalleşme sürecinde okulun değer ve normlarını kabulü önemli bir yer tutar. Okul ve yönetici karşılıklı olarak birbirlerini etkileyerek uyum sağlarlar (Balcı, 2003).

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesi: Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme sürecinde okulun değer, tutum ve normlarını öğrenerek bunlara uyum sağlamaları beklenir. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme sürecinde iki yönlü bir değişim söz konusudur. Öğretmenin sosyalleşmesinde sadece örgütün öğretmeni

etkilemesi beklenemez aynı zamanda öğretmen de örgütü belli bir düzeyde etkiler. Böylece karşılıklı bir etkileşim gerçekleşerek ömür boyu devam edecek bir süreç meydana gelir (Goldman, 1987 akt. Balcı, 2003). Öğretmenlerin sosyalleşme süreci üniversite eğitim dönemiyle başlar. Resmi devlet okullarına atandıktan sonra da "aday öğretmen" olarak sosyalleşme sürecine devam eder. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi öğretmenin örgütsel aidiyetini, mesleğine bağlılığını ve uyum sağlama sürecini olumlu yönde etkiler (Duran vd., 2011). Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) Aday öğretmenlere yönelik yetiştirme programı, 414 saat sınıf içi ve okul içi, okul dışı uygulama faaliyetleri, 160 saat Aday Öğretmen Yetiştirme Programı Uzaktan Eğitim Semineri, 80 (50+30) saat Aday Öğretmen Yetiştirme Programı Uzaktan Eğitim Kursları olmak üzere toplam: 654 saat eğitimden oluşmaktadır. Sınıf, okul içi ve okul dışı faaliyetleri; Ders planlama, uygulama, izleme, okul içi gözlem ve uygulamalar, görev yapılan ilin ekonomik sosyal ve kültürel yapısını tanıtım filmleri oluşturmaktadır. Aday öğretmen yetiştirme programı uzaktan eğitim seminerinde; kurumsal işleyiş, kurum türleri, okul aile iş birliği, ölçme ve değerlendirme, öğretmenlik meslek etiği, öğretmenlikle ilgili mevzuat programı dahil olmak üzere toplam 13 çalışma yer almaktadır. Aday öğretmen yetiştirme programı uzaktan eğitim kurslarının içeriğini ise; okul tabanlı afet eğitim kursu, zeka oyunları 1 uzaktan eğitim kursu, dijital girişimciliğin temelleri kursu gibi 8 farklı kurs oluşturmaktadır. Sınıf içi ve okul içi, okul dışı uygulama faaliyetleri, eğitim kurumu yöneticisi ve danışman tarafından aday öğretmene verilecek çalışma programı doğrultusunda gerçekleştirilmektedir (MEB, 2021). Tüm bunların yanı sıra okulların ya da milli eğitim müdürlüklerinin düzenledikleri yemekler, tanışma programları gibi sosyal faaliyetlerde öğretmenlerin sosyalleşmesi sürecine destek olan informal etkinliklerdir.

Öğretmenlerin sosyalleşmesinde okul müdürleri, diğer öğretmenler ve okul personeli, müfettişler, öğrenciler ve okulun sosyal çevresi büyük önem taşımaktadır. Özellikle okul müdürlerinin okulun değer, tutum, normları hakkında, yararlanabileceği hizmetler hakkında bilgi vermesi önemlidir. Ayrıca bu dönemde sadece okulu değil bulunduğu çevreyi de tanımaları sağlanmalıdır (Kartal, 2003). Örgütsel sosyalleşmeyle eğitim çalışanları okulun etkin birer üyesi haline gelir ve bu süreçte okul iklimi eğitim çalışanlarını dolaylı veya doğrudan etkiler (Kartal, 2003). Başarılı bir sosyalleşme sağlıklı bir okul iklimi oluşturarak personele birlikte çalışma yetisi kazandırır. Böyle bir okul ortamı hem eğitim çalışanlarına hem de öğrencilerine gerek ruhsal gerekse fiziksel anlamda sağlıklı ve başarılı bir eğitim ortamı sağlayacaktır (Aydın ve Nartgün, 2015). Ayrıca meslektaşlarının rehberlik etmesi eğitim örgütüne yeni katılan öğretmenin sosyalleşme sürecine büyük katkı sağlayacaktır.

Kartal'a (2003) göre örgütsel sosyalleşme yönetici ve öğretmen gibi eğitim işgörenin üst makama geçişlerinde veya tayin durumunda yaşanan kısaca meslek yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu nedenle işgörenin tayin ya da üst makama geçişiyle değişen çevre ve kurum koşullarına yeniden uyum sağlamasında bu sürecin kolaylık sağlaması beklenir. Ayrıca bu tanımda da görüldüğü gibi örgütsel sosyalleşme, işgörenin sadece işe başladığında yaşanan bir süreç değildir;

hayat boyu öğrenmeyle birlikte kariyeri süresince çeşitli zamanlarda gerçekleşmektedir (Balci, 2003). Eğitim çalışanlarının iş hayatları boyunca katıldığı kurs, seminer vb. etkinlikler işgörenin uyumunu kolaylaştıran ve sosyalleşmeyi sağlayan birer etkidir (Kartal, 2003). Üstelik bu etkinlikler aynı zamanda öğretmenlerin birlikte çalışma yeterliliğini de artırılabilir (Aydın ve Nartgün, 2015). Bu açıdan bakıldığında eğitim süreçlerinin başında ve sonunda yer alan seminer dönemleri de sosyalleşme sürecine katkı sağlayan çalışmalar olarak görülebilir. Ayrıca düzenlenen bu tür sosyalleşme programlarına yöneticilerinde katılmaları işgörene yöneticisi ile iletişim kurabilme imkânı verir. Bu durum işgörenin yöneticileri ulaşılabilir görmesini sağlarken yöneticilerinde işgörenlerin sorunlarını dinleyebilmeleri açısından önemlidir (Çalık, 2006). Öğretmen sosyalleşme ile sadece rolü için gerekli davranışları kazanmaz. Bununla birlikte eğitimin genel amaçları, sınıf yönetimi, öğrencilerle iletişim ve öğretim stratejileri ile ilgili belli tutumları da kazanır (Balci, 2003). Böylece öğretmenin sosyalleşmesi ve örgütle bütünleşmesi başarılı bir eğitim ortamı sağlaması anlamı taşır. Bu nedenlerle, eğitim örgütünün en önemli çıktısı olan öğrencileri, yani ülkenin geleceğini şekillendiren öğretmenlerin sosyalleşme ile elde ettiği tüm bu kazanımların kendi gelişimi yanında öğrenciler için de büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bu açıdan öğretmenlerin sosyalleşmesi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük öneme sahip olduğu görülmektedir.

Yükseköğretimde örgütsel sosyalleşme: Örgütsel sosyalleşme akademisyenlerin meslek ve fakültelerinde tutunabilmeleri ile ilgilidir, örgüt kültürünü öğrenmeleri bu noktada önemlidir. Tierney'e (1997) göre yükseköğretim kurumlarında belli değer ve süreçler yüksek öneme sahiptir, bu nedenle yükseköğretimde sosyalleşme, bir aşamadan diğerine geçmek yerine bir bütün olarak alınmalıdır (akt. Balci, 2003).

Türkiye'de öğretmenlerin sosyalleşmesi üzerine yapılan çalışmaları incelendiğinde; örgütsel sosyalleşme düzeyleri (Aydın ve Nartgün, 2015; Baş, 2016; Cinar, 2020; Çapar, 2007; Çelik, 2018; Çobanoğlu ve Öğretir, 2016; Demirer, 2014; Demirkart, 2015; Elci, 2008; Erdoğan, 2012; Hazar, 2021; Kartal, 2003; Karadağ, 2011; Karaer, 2020; Kurtulmuş, 2018; Kuyumcu, 2014; Öğretir, 2013; Özkan, 2019; Toprakçı, 2021; Vural, 2015; Yetimakman, 2018; Yıldız, 2019), örgütsel sosyalleşme stratejileri (Burunsuzoğlu, 2019; Garip, 2009; Kuşdemir, 2005), örgütsel sessizlikle arasındaki ilişki (Dönmez, 2016; Özkan, 2019) çalışma konularından bir kısmıdır. Çalışmaların öğretmenlerin sosyalleşmesi üzerine yoğunlaşarak benzer ya da farklı konularla ilişkilendirilerek incelendiği görülmektedir. Yapılan incelemelerde öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların genel olarak değerlendirilmesinin yapıldığı içerik analizi araştırmasına rastlanmamıştır. Bu tür araştırmaların, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmalar hakkında bilgi sahibi olunması, eksikliklerin-ihtiyaçların belirlenmesi ve bunların giderilmesi, araştırılacak önemli konuların ortaya konulması noktasında araştırmacılara, politika yapıcılara ve eğitim yöneticilerine fikir vereceği düşünülebilir. Üstelik, eğitim örgütlerindeki sosyalleşme sadece eğitimin kalitesini artırmakla kalmayıp diğer örgütlere de

yayılabılır. Bunun yanında başarılı bir sosyalleşme süreci eğitim işgörenlerinin çalışmaya devam etmesine de katkıda bulunacaktır. Bu da işi bırakmanın getirdiği zaman, para ve emek kaybını önleyecektir. Yapılan araştırma, alanyazındaki çalışmaların incelenmesi yoluyla eğitim örgütlerindeki tablonun ortaya konulması açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı “Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri üzerine yapılan çalışmaların benzerlik ve farklılıklarını” belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri üzerine yapılan çalışmaların; (1) yayım türleri, (2) yayım yılları, (3) yazar sayıları, (4) uygulandığı alanlar, (5) örneklem bölgeleri, (6) veri toplama araçları, (7) araştırma yöntemleri, (8) örneklem belirleme yöntemleri, (9) örneklem sayıları, (10) analiz yöntemleri, (11) çalışma konu alanlarına göre dağılımı incelenmiştir.

YÖNTEM

Desen

Bu araştırma, nitel araştırma türünde olup, betimsel içerik analizi yöntemlerinden kategorik çözümleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik bir mesajın birimlere bölünerek önceden saptanan ya da analiz sırasında belirlenen ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesinde kategorik çözümleme tekniği kullanılarak, 2016-2020 yılları arasındaki çalışmaların benzer ve farklı yönlerine ulaşmak amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (TÜBİTAK ULAKBİM), Google Akademik, Education Resources Information Center (ERIC) ve Dergipark veri tabanlarında dizinlenen öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri ile ilgili yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Veri tabanında sosyalleşme, örgütsel sosyalleşme, öğretmen anahtar kelimeleri taratılarak çalışmalara ulaşılmıştır. Çalışmanın grubunu oluşturabilmek için amaçlı örneklem yoluna gidilmiştir. Amaçlı örneklem, araştırmanın amacının yansıtması ve önemli bilgilerin sağlanması için belirli kişilerin ortamların ya da olayların seçilmesidir (Özmantar, 2018). Bu nedenle güncel ve o yıl yayınlanan tüm yayınlarla çalışabilmek için 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de yapılan ve erişime açık olan toplam 33 (18 Tez-15 Makale) çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışmanın yayın ve grubunun Türkiye’de olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çalışmalarda başlığa, anahtar kelimelere, özet bilgilere ve yayım yıllarına dikkat edilmiştir. Tezlerden üretilen makalelerde ise tezler araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada yer alacak araştırmalar için aşağıda belirtilen bazı ölçütler belirlenmiştir.

• Çalışmanın hangi veri tabanlarından alınacağı belirlenmiştir. Bunlar: YÖK Ulusal Tez Merkezi, ULAKBİM, Google Akademik, Dergipark ve ERIC veri tabanlarıdır.

• Çalışmada örneklemini Türkiye’den seçen araştırmalara yer verilmiştir.

• Makaleler için hakemli dergilerde yayınlanmış olmasına ve 2016 -2020 yılları arasında yayınlanmış olmasına dikkat edilmiştir.

• Nitel ve nicel veri içeren araştırmalara yer verilmiştir.

• Araştırmalarda başlığa, anahtar kelimelere ve özet bilgilere dikkat edilmiştir. Taramalarda anahtar kelimeler (sosyalleşme, örgütsel sosyalleşme, öğretmen) hem Türkçe hem de İngilizce olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle, veri toplamak amacıyla öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaları inceleme formu hazırlanmıştır. Form hazırlanırken Koşar ve arkadaşlarına (2017) ait “Öğretmen liderliğine ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi: Bir içerik analiz çalışması” adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Ayrıca oluşturulan inceleme formu ile ilgili, Eğitim Bilimleri alanında çalışan bir uzmandan görüş alınmıştır. Bu formda çalışmaların yayım türleri, yayım yılları, yazar sayıları, uygulandığı alanlar, örneklem bölgeleri, veri toplama araçları, araştırma yöntemleri, örneklem belirleme yöntemleri, analiz yöntemleri ve çalışma konu alanları yer almaktadır. Çalışmaların incelenmesi sürecinde gereksinim duyulmasına göre alt başlıklar açılarak forma son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmalara ulaşmak amacıyla, belirlenen veri tabanlarından anahtar kelimeler ve ölçütler doğrultusunda daraltılarak aramalar yapılmıştır. Birçok veri tabanından faydalandığı için tekrarlı yayınlar silinmiş ve veri setinden çıkarılmıştır. Analize alınan çalışmalar kaynakçada (*) imgesi ile belirtilmiştir. İncelemelerde yazar/ların yayımlarında belirtmiş oldukları bilgiler esas alınmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler Excel programına aktarılmıştır. Excel programında özet tablolar kullanılarak veri analizleri yapılmıştır. Elde edilen kategorilerin frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Her bir alt amaca ilişkin veriler Excel programının süzme özelliği kullanılarak grafik haline getirilmiştir.

Araştırmada kategorik çözümleme yapılırken birden fazla araştırmacının birbirinden bağımsız çalışmaları ve sonrasında oluşturulan kod ve alt tema karşılaştırmaları içerik analizi sonuçlarının geçerlilik ve güvenilirliği açısından önemlidir (Bellibaş, 2018). Fakat nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlikten ziyade; inanırlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik olmak üzere dört kriterden bahsetmektedir (Lincoln ve Guba, 1982). Tüm bu kriterlerin sağlanması amacıyla bazı noktalara önem verilmiştir. Örneğin, incelenen makale ve tezlerin özet bölümü haricinde yöntem bölümleri araştırmacı tarafından özenle okunarak hazırlanan veri formuna kodlanmıştır. Çalışmada araştırmacının kategorilere ne

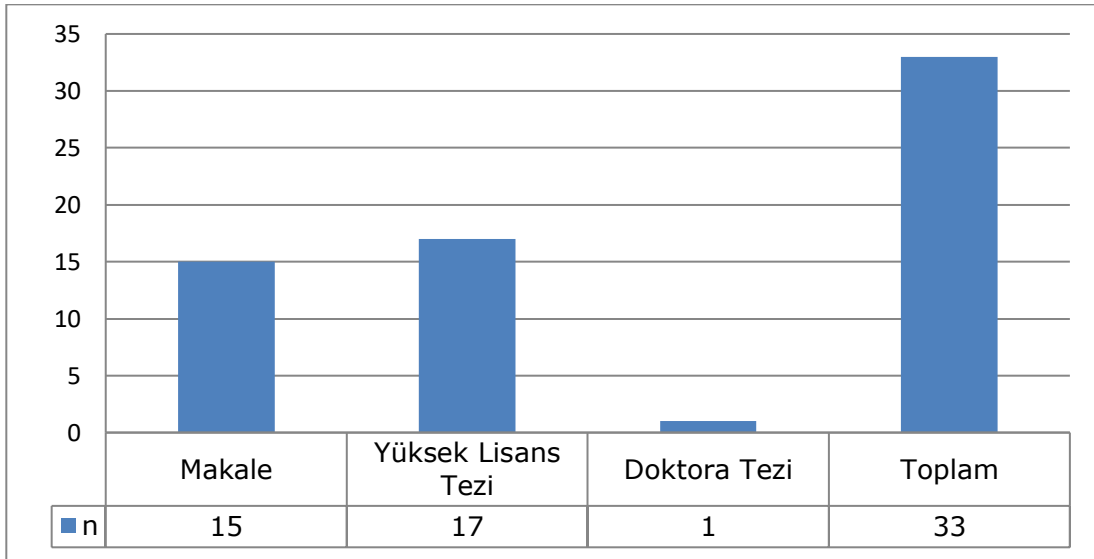
kadar tutarlı kodlama yaptığını belirlemek için kodlama güvenilirliğine bakılmıştır. Bu amaçla ilk analiz çalışmasından iki hafta sonra tekrar bölümler okunarak, çalışmalardaki veriler kodlanmış ve analiz süreci tekrarlanmıştır. Miles ve Huberman (2019) göre kontrol kodlamasının yararlı olacağı ve ön kodlamayeniden kodlama güvenilirliği için %80 bir güvenilirlik aranması gerekmektedir. Ön kodlama sonrası yeniden kodlama yapılarak analiz süreci tekrarlanmış ve iki kodlama arasındaki tutarlılığın %84 olduğu görülmüştür.

BULGULAR

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Yayım Türlerine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların yayım türlerine göre dağılımına ilişkin veriler grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1: Çalışmaların Yayım Türleri

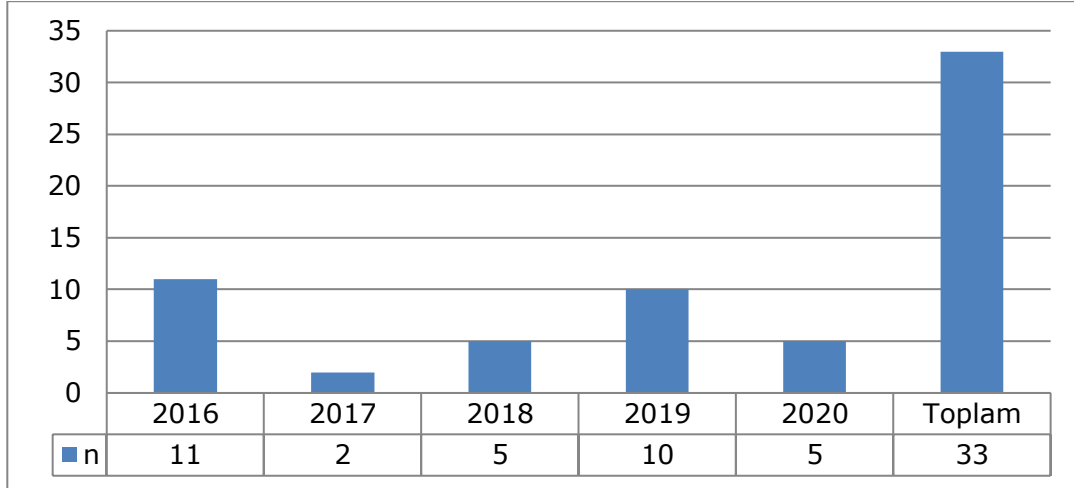
Grafik 1 incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların büyük bir kısmını yüksek lisans tezlerinden ($n= 17$, %52) oluştuğu görülmektedir. Makalelerin ($n=15$, %45) ise yüksek lisans tezlerine yakın bir oranda olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Yayım Yıllarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların yayım yıllarına göre dağılımına ilişkin veriler grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2: Çalışmaların Yayım Yılları

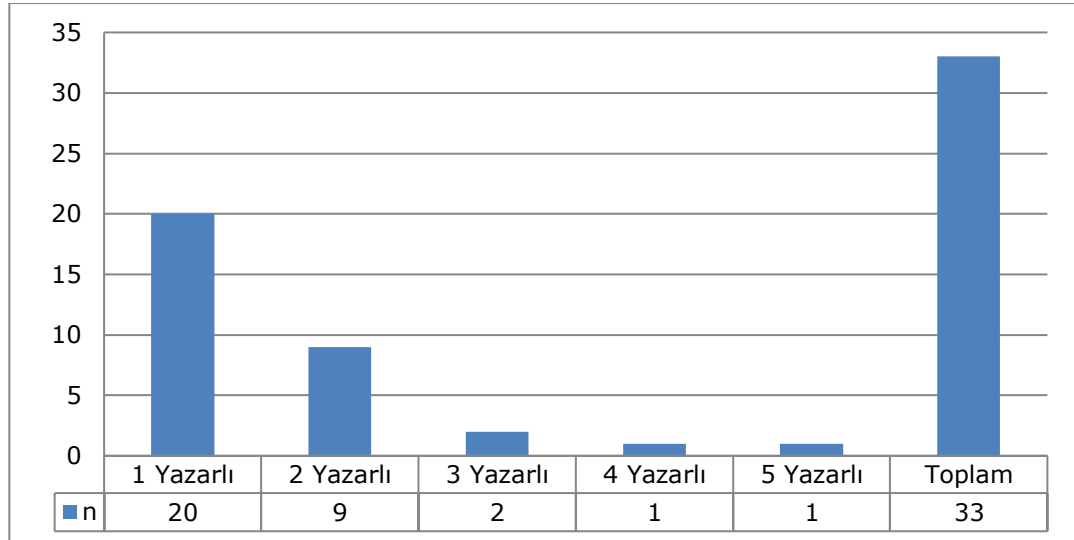

Grafik 2 incelendiğinde en fazla çalışmanın 2016 yılında (n=11, %34) yayımlandığı görülmektedir. İkinci sırada 2019 yılı (n=10, %30) yer almaktadır. Aynı zamanda en az çalışmanın 2017 yılında (n=2, %6) yayınlandığı görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Yazar Sayılarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların yazar sayılarına göre dağılımına ilişkin veriler grafik 3'de yer almaktadır.

Grafik 3: Çalışmanın Yazar Sayıları

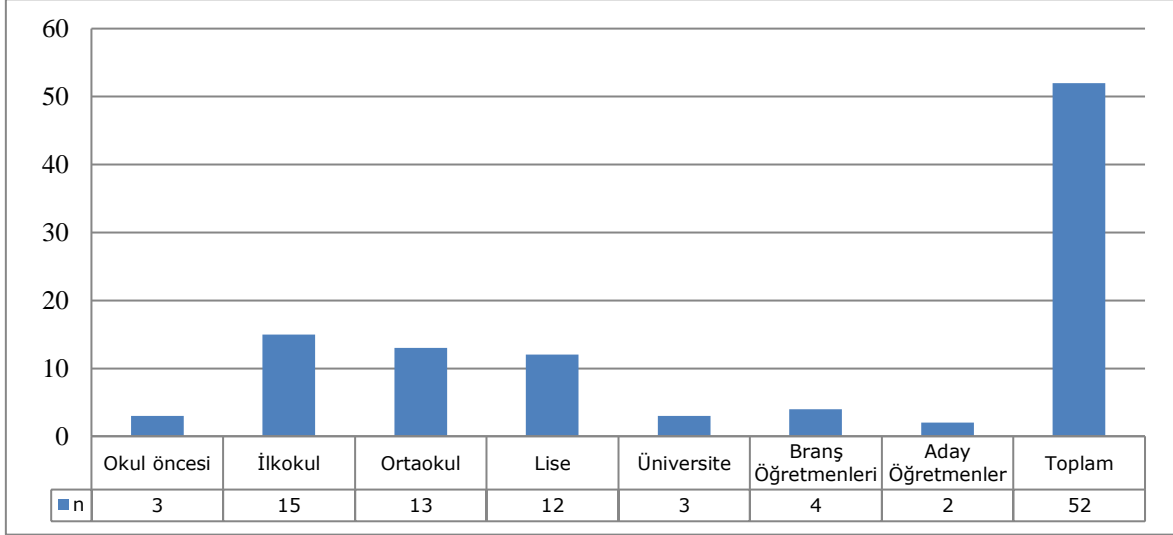

Grafik 3 incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların çoğunlukla tek yazarlı (n=20, %61) olduğu görülmektedir. Bunun nedeni çalışmaların büyük çoğunluğunun tezlerden oluşmasından kaynaklanmaktadır. İki yazarlı (n=9, %27) çalışmaların ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Dört ve beş yazarlı (n=1, %3) çalışmaların ise en az sayıda da olsa inceleme de yer aldığı görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Uygulandığı Alanlara Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların uygulandığı alanlara göre dağılımı grafik 4’de gösterilmektedir.

Grafik 4: Çalışmaların Uygulandığı Alanlar

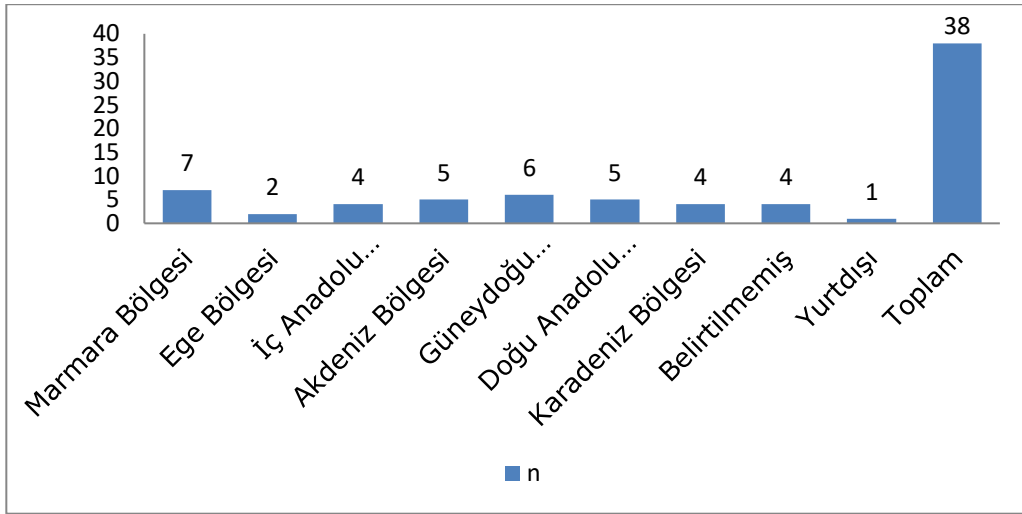

Grafik 4 incelendiğinde çalışmaların en fazla ilkököl öğretmenleri (n=15, %29) ile yapıldığı görülmektedir. İkinci sırada ise ortaokul öğretmenleri (n=13, %25) ile yapılan çalışmalar yer almaktadır. Çalışmaların en az uygulandığı öğretmen grubu ise aday öğretmenlerdir (n=2, %4). Çalışmalara bakıldığında çalışmaların birden fazla alanda uygulandığı görülmüştür. Araştırmalarda tek eğitim kurumu ile yapılan 20 çalışma, iki eğitim kurumu (ilkokul, ortaokul) ile yapılan sekiz çalışma, üç eğitim kurumu (İlkokul, ortaokul, lise) ile yapılan dört çalışma, dört eğitim kurumu (Okul öncesi, ilkököl, ortaokul, lise) ile yapılan bir çalışma bulunmaktadır. Verilerde branş öğretmenleri ile yapılan çalışmalar ayrıca eğitim kademelerine dahil edilmemiştir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Örneklem Bölgelerine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların örneklem bölgelerine göre dağılımına ilişkin veriler grafik 5’de görülmektedir.

Grafik 5: Çalışmaların Örneklem Bölgeleri

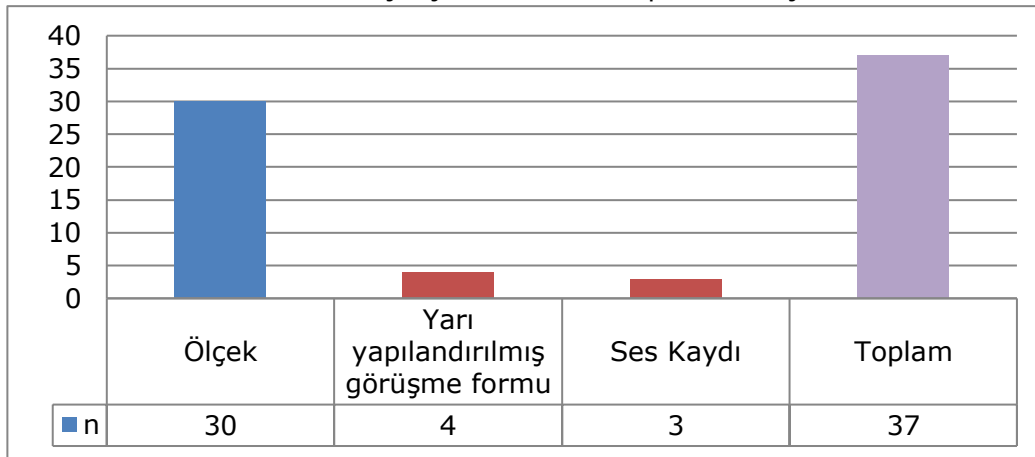

Grafik 5 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların en fazla Marmara Bölgesinde (n= 7, %18) uygulandığı, ikinci sırada Güneydoğu Anadolu Bölgesinin (n=6, %16) yer aldığı görülmektedir. Çalışmalar incelendiğinde bir araştırmada örneklemin yurtdışından (Almanya) (n=1, %3) alındığı görülmektedir. Çalışmanın veri analizine alınma nedeni, çalışmanın yapıldığı öğretmenlerin Türk öğretmenler olması ve çalışmanın Türkiye’de yayınlanmasıdır. Belirtilmemiş şeklinde ifade edilen çalışmada ise herhangi bir şehir ismi vermeksizin ülke içerisinde ulaşabilen öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmalardan bir tanesinde altı farklı bölgeden örneklem alındığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımına ilişkin veriler grafik 6’da verilmektedir.

Grafik 6: Çalışmaların Veri Toplama Araçları

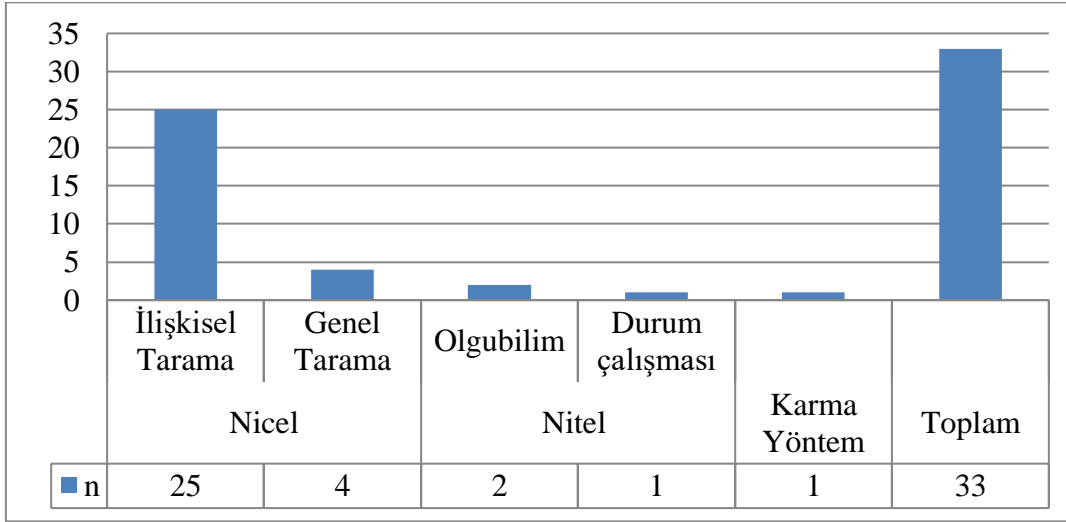
Grafik 6 incelendiğinde çalışmaların büyük bir çoğunluğunda veri toplama aracı olarak anket (n=30, %83) kullanıldığı görülmektedir. Bu bulguya göre

öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmalarda veri toplama aracı olarak ölçeği tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formu (n=4, %11) az da olsa diğer tercih edilen veri aracıdır. Son olarak üçüncü veri toplama aracı olarak ses kaydı (n=2, %6) kullanıldığı görülmektedir. Ses kayıtlarının yarı yapılandırılmış görüşme formunun yanında izin verilmesi doğrultusunda yapıldığı tespit edilmiştir. İncelemeye alınan 33 çalışmadan 1 tanesinde hem ölçek hem de yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanıldığı görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımını gösteren veriler grafik 7’de verilmiştir.

Grafik 7: Çalışmaların Araştırma Yöntemleri

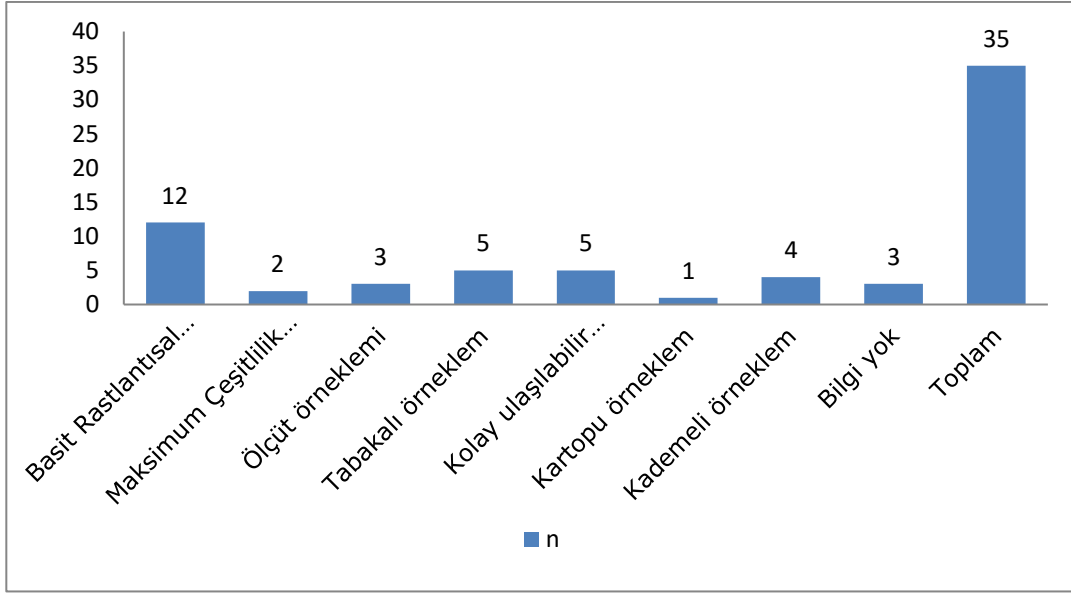

Grafik 7 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların çoğunlukla nicel yöntemlerle (n=29, %88) yapıldığı görülmektedir. Nitel yöntemlerin (n=3, %9) düşük oranda da olsa tercih edildiği görülmektedir. Karma yöntemin (n=1, %3) ise, bu çalışmalarda kullanımı çok düşüktür.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Örneklem Belirleme Yöntemlerine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların örneklem belirleme yöntemlerine göre dağılımına ilişkin veriler grafik 8’de yer almaktadır.

Grafik 8: Çalışmaların örneklem belirleme yöntemleri

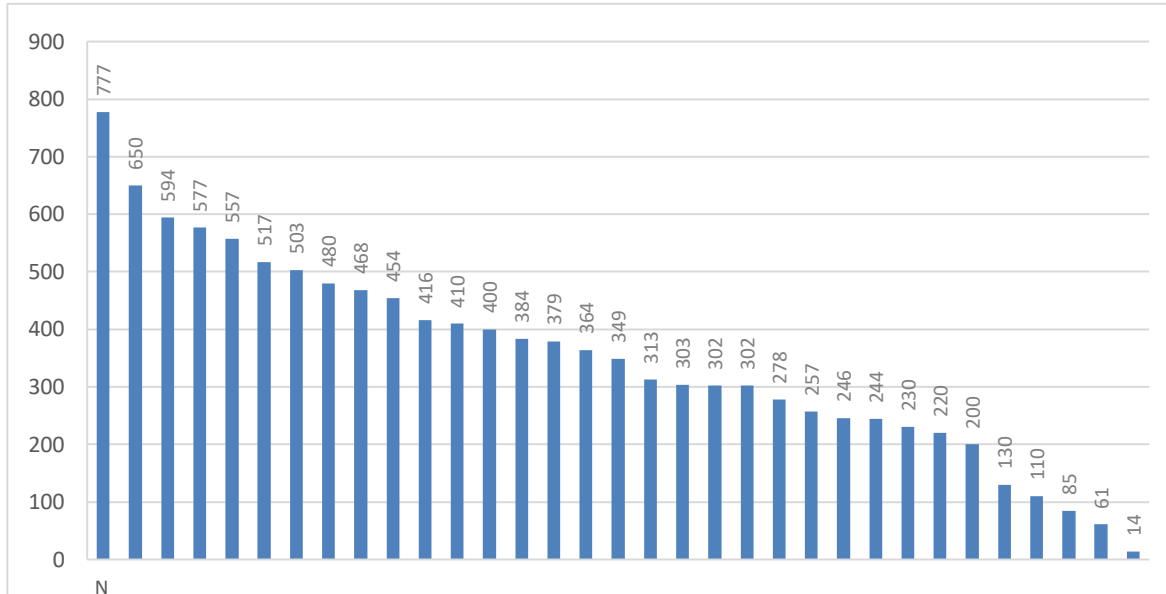

Grafik 8 incelendiğinde çalışmaların örneklem belirleme yöntemlerinden çoğunlukla basit rastlantısal örneklem (n=12, %34) ile belirlendiği daha sonrasında tabakalı örneklem (n=5, %14) ve kolay ulaşılabilir örneklemin (n=5, %14) eşit düzeyde yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada kademeli örneklem (n=4, %11) tercih edildiği görülmektedir. Örneklem belirleme yöntemi sayısı ile araştırma sayısında fark olmasının nedeni bir çalışmada üç örneklem belirleme yöntemi kullanılmasıdır.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Örneklem Sayıları

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesi üzerine yapılan çalışmaların örneklem sayıları grafik 9'da verilmiştir.

Grafik 9: Çalışmaların Örneklem Sayıları

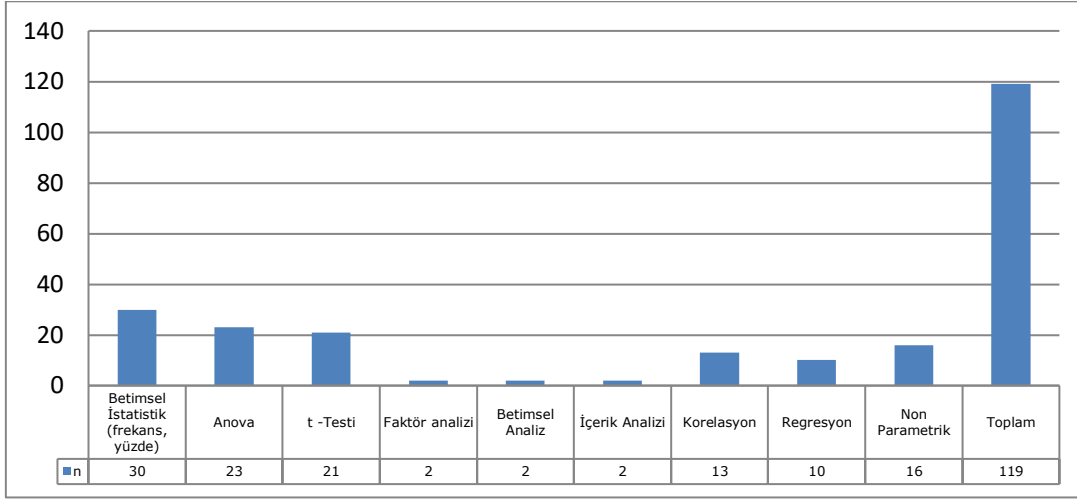

Grafik 9 incelendiğinde çalışmaların en az (n=14) ve en fazla (n=777) örnekleme çalışıldığı, yoğunluğun (n=300-400) arasında olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların analiz yöntemlerine göre dağılımına ilişkin veriler grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10: Çalışmaların Analiz Yöntemleri

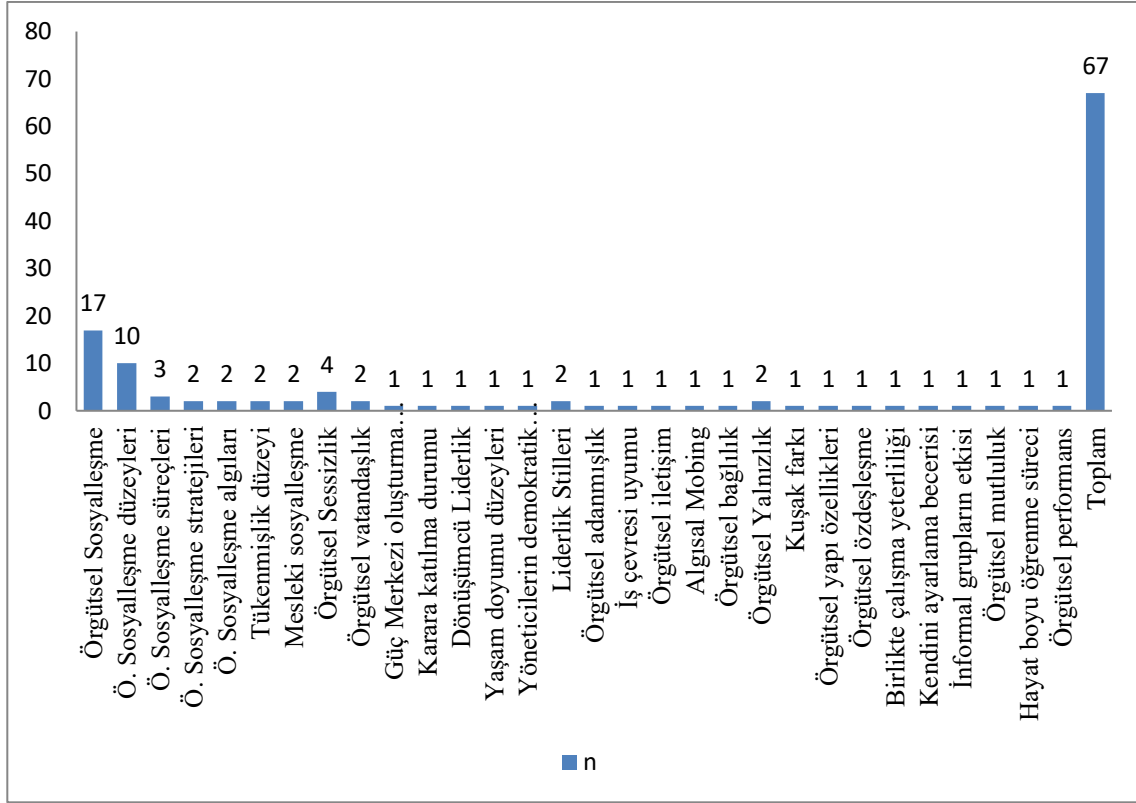

Grafik 10 incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların analiz yöntemi olarak çoğunlukla betimsel istatistiklerin (n=30, %25) tercih edildiği görülmektedir. İkinci sırada anova (n=23, %19) yer almaktadır. Daha sonra ise t-testi (n=21, %18), non parametrik testler (n=16, %13) ve korelasyon (n=13, %11) analiz yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Analiz sonucunda çalışmaların nicel araştırma yöntemi tercih etmelerine bağlı olarak birden fazla analiz yöntemi kullanıldığı görülmektedir. Tek analiz yönteminin kullanıldığı iki çalışma, iki analiz yönteminin kullanıldığı dört çalışma, üç analiz yönteminin kullanıldığı sekiz çalışma, dört analiz yönteminin kullanıldığı 12 çalışma, beş analiz yönteminin kullanıldığı beş çalışma ve altı analiz yönteminin kullanıldığı iki çalışma bulunmaktadır.

Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesine İlişkin Yapılan Çalışmaların Konu Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların konu alanlarına göre dağılımına ilişkin veriler grafik 11'de verilmiştir.

Grafik 11: Çalışmaların Konu Alanları

Grafik 11 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların konu alanlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Çalışmanın ana konusu olan örgütsel sosyalleşme (n=17, %25), örgütsel sosyalleşme düzeyleri (n=10, %15) en yüksek dağılıma sahiptir. Örgütsel sessizlik (n=4, %6) konusunun en çok tercih edilen konulardan olduğu görülmektedir. Örgütsel sosyalleşme ve alt konuları dışında çalışmalarda tercih edilen 25 konu vardır. Çalışmalarda tek konunun yer aldığı dört, iki konu ile ilişkilendirilen 25, üç konu ile ilişkilendirilen üç ve dört konu ile ilişkilendirilen bir çalışma vardır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine yönelik yapılan çalışmalar nitel araştırma türünde, betimsel içerik analizi yöntemlerinden kategorik çözümlene tekniği ile incelenmiştir. Araştırmada 2016-2020 yılları arasında çalışmalar yer almaktadır. İncelemelerde örgütsel sosyalleşme konusunda benzer çalışmaların yanı sıra farklı konularla ilişkilerinin incelendiği görülmüştür. Yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaların büyük çoğunluğunu yüksek lisans tezlerinden oluştuğu belirlenmiştir. Buna dayalı olarak tek yazarlı çalışmalar çoğunluktadır. Araştırmalar incelendiğinde en fazla çalışmanın 2016 yılında yapıldığı, örneklem bölgelerinin de çoğunlukla Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışmaların büyük kısmının ilkökul ve ortaokullarda yapıldığı, veri toplama aracı olarak çoğunlukla ölçek kullanıldığı, analiz yöntemi olarak betimsel istatistik ve ANOVA'nın kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri konusunda yapılan çalışmalarda örgütsel sosyalleşme ve alt konuları (sosyalleşme düzeyleri, süreçleri,

stratejileri) dışında en çok incelenen konunun örgütsel sessizlik olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada ilk olarak verilerin tespiti ile başlanmıştır ve 2016-2020 yılları arasında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin 33 çalışma bulgusu olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların çoğunluğunu yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Yüksek lisans araştırmalarında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri üzerine çalışmaların tercih edilmesi öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesinin önemine dair farkındalık oluşturduğu söylenebilir. Araştırma sonucuna göre makale çalışmalarının da yakın bir değerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerinin tek bir doktora tezinde konu edildiği görülmektedir. Sosyalleşme, öğretmenlerin okul kültürünü öğrenerek kabul ya da ret edebilecekleri veya buna uyum sağlayabileceği kritik bir geçişi içerir ve sonuçları öğretmenlerin duygularına nüfuz eder ve meslekte kalma kararlarını belirler. (Fletcher vd., 2008; Joiner ve Edwards, 2008; Nasser-Ebu Alhija ve Fresko, 2010 akt. Mesa Villa, 2017). Eğitimin en önemli unsurlarından biri olan öğretmenler, eğitimin sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptirler. Başarılı bir sosyalleşme süreciyle sistemde kalmaları büyük önem taşımaktadır. Doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerine göre daha derin incelemelerde bulunması nedeniyle eğitimsel açıdan önemli bir kavramın sınırlı sayıda doktora tezinde konu edilmiş olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın bir diğer incelemesi çalışma alanlarına göre dağılımıdır. Verilerin analizi sonucunda bazı çalışmalarda eğitim kademelerinden bahsederken bazılarının branşlara yönelik çalışmalar olmasından dolayı her iki alanı da kapsayacak şekilde çalışma alanları olarak incelenmiştir. Verilerde branş belirtiliyorsa branş öğretmenleri kategorisine, sadece eğitim kademelerinden bahsediliyorsa ise eğitim kademeleri bölümüne işlenmiştir. Branş çalışmaları ayrıca eğitim kademelerine dahil edilmemiştir. Çalışmaların ilkökul ve ortaokul eğitim kademelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Branş öğretmenlerine yönelik çalışmalara bakıldığında toplam dört çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda her bir branş (Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri, beden eğitimi öğretmenleri, İngilizce öğretmenleri, Türkçe ve Türk kültürü öğretmenleri) ayrıdır. Bunun dışında hiç çalışılmayan branşlar olduğu da görülmektedir. Çalışmalar belli eğitim kademeleri ve branşlarda yoğunlaşırken hiç çalışılmayan branşların olması ve diğer eğitim kademelerinin düşük oranda tercih edilmesi dikkat çekicidir. İlkokul ve ortaokulların yoğunlukta olması araştırmacıların tercihleriyle ilişkili olabilir. Kolay ulaşabilmeleri ve kolay veri toplayabilmeleri nedeni ile tercih edilmiş olabilir. Branş çalışmalarına bakıldığında ise, araştırmacının branş öğretmeni olabileceği böylece kendi zümrelerine kolay ulaşabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Öğretmenler örgütsel sosyalleşme sürecinde okulun politika, prosedür, planlama, eğitim ilkeleri, uygulama ve değerlerini öğrenir ve bunların etkisiyle değişime uğrar (Memduhoğlu, 2008). Okul kültürünün öğretmenlerin çalışması üzerine etkileri bulunmaktadır, eğitim kurumuna yeni katılan öğretmenlerin bu kültüre nasıl uyum sağladıklarını (Mesa Villa, 2017) öğrenmek sosyalleşme incelemeleri açısından önemlidir. Ayrıca aday öğretmenlere yönelik çalışmaların düşük düzeyde olması

dikkat çekicidir. Angelle (2002), aday öğretmenlerin ilk deneyimlerinin ve çalıştığı koşulların mesleğe bağlılığı konusunda etkilediğini ifade etmektedir. Bu süreçteki sosyalleşme çalışmaları bu nedenle büyük öneme sahiptir. Alanyazın çalışmalarında diğer eğitim kademelerinin ve diğer branşların yer alması örgütsel sosyalleşme düzeyleri, süreçleri, algıları ve stratejileri vb. çalışmalarda farklı sonuç ve analizlere ulaşılabileceği düşünülerek yer verilmesi alanyazına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın sonuçlarından bir diğeri araştırma yöntemleridir. Araştırma yöntemlerinin dağılımına bakıldığında nicel araştırma yönteminin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Nicel araştırma yöntemi ve tarama modelinin kullanılmasının daha çok tercih edilme nedeni planlama ve uygulamanın daha kolay olması olabilir çünkü tarama modelindeki çalışmalarda bir defa veri toplamak yeterli olabilirken, deneysel desendeki çalışmalarda veri toplama süreci daha karmaşık olabilmektedir (Koşar vd., 2017). Nitel araştırma yönteminin çok düşük sayıda tercih edilmesi dikkat çekicidir. Bunun nedeni nitel araştırmaların veri toplama sürecine harcanan emek, verilerin kodlaması ve yorumlaması sürecinin zorluğu, bulguların genellenebilirliği, güvenilirlik ve geçerlilik sorunları olabilir (Miles ve Huberman, 2019). Bu durum öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri üzerine yapılan çalışmalarda nitel araştırma yöntemi kullanımının sınırlı düzeyde olmasına neden olmuş olabilir. Çalışmalarda nicel araştırma yönteminin tercih edilmesi, örneklem belirleme yöntemini, veri toplama araçlarını ve veri analiz yöntemlerinin seçimini de etkilemiştir.

Araştırma sonuçlarından örneklem belirleme yöntemine bakıldığında basit rastlantısal örneklem yönteminin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bunun nedeni temsil edici bir örneklem seçiminin geçerli ve en iyi yolu olması ve temsil etmede diğerlerinden çok daha güçlü olması olabilir (Büyüköztürk vd., 2020). Dikkat çeken bir diğer durumda örneklem belirleme yönteminin belirtilmemiş olan çalışmaların bulunmasıdır. Örneklem sayılarına bakıldığında değerlerin (n=300-400) yoğunlaştığı, en yüksek değer (n=777) ve en düşük değer (n=14) olduğu görülmektedir. Çalışmalarda nicel araştırma yönteminin çoğunlukla tercih edilmesinin örneklem sayılarını da etkilediği görülmektedir.

Nicel araştırma yönteminin tercih edilmesinden etkilenen bir diğer araştırma sonucu ise veri toplama araçlarıdır. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesi üzerine yapılan çalışmalarda veri toplama aracı olarak ölçeğin tercih edildiği görülmektedir. Bu konuda geliştirilmiş olan ölçeklerin varlığı, ölçekle veri toplamanın diğer veri toplama tekniklerine göre zaman ve maliyet açısından ve farklı bölgelerden çok daha büyük gruplara hızla uygulama olanağı sağlaması yönünden avantajlara sahip olması daha çok tercih edilmesine neden olabilir (Büyüköztürk vd., 2020). Ayrıca örgütsel sosyalleşme konusunda hem Kartal'ın (2003) hem de Erdoğan'ın (2012) ölçüm araçlarının tercih edildiği görülmektedir. Bunun yanında, Garip (2009) tarafından geliştirilen "Okul yöneticisinin öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesini sağlamak için kullandığı stratejiler" ölçeği de tercih edilen ölçekler içinde yer almaktadır. Verilerin analizi sonucunda en az tercih edilen yöntemlerden

olan ses kaydının, yarı yapılandırılmış görüşme formlarının yanında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonuçlarından olan analiz yöntemlerine bakıldığında betimsel istatistiklerin daha sonra ise ANOVA ve t-testi gibi istatistiklerin kullanıldığı görülmektedir. Buna göre Türkiye’de 2016-2020 yılları arasında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri üzerine yapılan çalışmaların daha çok nicel araştırma yönteminde kurgulandığı anlaşılmaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinin tercih edilmesi veri toplama aracı ve veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlerinin seçimini de etkilemektedir. İncelenen çalışmalarda nitel araştırma yönteminin düşük düzeyde tercih edildiği görülmektedir. Bu durum verilerin analizine de yansımıştır. Veri analiz incelemesi sonucunda en düşük tercih edilen analiz yöntemlerinin betimsel analiz ve içerik analizi olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçlarından konu dağılımına bakıldığında örgütsel sosyalleşme ve alt konu alanları (örgütsel sosyalleşme düzeyleri, süreçleri, stratejileri, algıları) çoğunlukta. Bunların dışında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesi üzerine yapılan çalışmalarda örgütsel sessizlik ile örgütsel sosyalleşme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların diğer konulara göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Dönmez (2016) örgütsel sessizlikten kaynaklanan problemlerin, etkili bir örgütsel sosyalleşme sürecinin kazanımlarıyla giderilebileceğini düşünmektedir. Çelik (2018), Dönmez (2016), Gencer (2018) ve Kurtulmuş’un (2018) çalışmaları örgütsel sosyalleşme ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen ve analiz içerisinde yer alan çalışmalardır. Bunun dışında konu alanlarına bakıldığında karara katılma durumu, güç merkezi oluşturma oyunları, dönüşümcü liderlik, yaşam doyumu düzeyleri, yöneticilerin demokratik tutumları, örgütsel adanmışlık, örgütsel iletişim, örgütsel bağlılık ve örgütsel özdeşleşme gibi konuların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Araştırmanın diğer sonuçlarından olan yazar sayıları incelendiğinde tezlerin çoğunlukta olmasından dolayı tek yazarlı çalışmalar daha fazladır. Yayın yıllarına göre dağılımı 2016 ve 2019 yıllarında yapılan araştırmalar diğer yıllara göre yüksek sayıdadır. Fakat diğer yıllarda dengeli bir dağılım olmadığı, özellikle 2017 yılında iki çalışmanın olduğu dikkat çekmektedir. Örneklem bölgelerine bakıldığında dağılımın Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışmalar genelde tek bir ilde yapılmaktadır, fakat bir çalışma 6 farklı bölgede uygulanmıştır. Ege Bölgesinde yapılan çalışmaların sayıca az olması dikkat çekicidir. Bir diğer konu ise bölge belirtilmeden yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalar incelendiğinde örnekleme internet üzerinden ulaşıldığı bu nedenle herhangi bir bölge belirtilmediği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Türkiye’de 2016-2020 yılları arasında yapılan, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerini konu alan çalışmalar bütüncül ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Fakat, analizlerin sadece 2016-2020 yılları arasında ülkemizde yayımlanan, öğretmenler ile yapılan çalışmalarla gerçekleştirilmesi araştırmanın sınırlılığı olarak görülebilir.

Böylece öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine yönelik çalışmaların eğilimi belirlenmiş ve bundan sonra konuya ilişkin yapılacak çalışmalar için bir yol gösterici olması hedeflenmiştir. Araştırmanın sonuçları öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri konusunda çalışma yapacak araştırmacılara literatürdeki yapılan çalışmaları bir bütün olarak inceleme, bu alandaki boşlukları görme ve buna göre planlama yapma olanağı sağlayacaktır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda konu alanlarında tercih edilmeyen yeni konu alanları belirlenebilir, en az çalışılmış konu alanlarına yoğunlaşabilir ya da tercih edilen konulara farklı bakış açıları getirilerek alanyazına katkı sağlanabilir. Yapılacak çalışmalarda benzer konularda farklı okul türleri ya da branşlarda aynı sonuca ulaşıp ulaşılmayacağına yönelik bir çalışma yapılabilir. Araştırmacıların çalışmalarında örneklem bölgelerinin çeşitlendirilmesi, okul kademelerinde çeşitliliğe gidilmesi ve farklı branşlar üzerinde çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akgül, R. (2020). *Öğretmenlerin Algısal Mobbing Düzeylerinin Örgütsel Sosyalleşme, Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Yalnızlık Düzeyleri ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Angelle, P. S. (2002). Socialization Experiences of Beginning Teachers in Differentially Effective Schools. Paper presented at the the Annual Meeting of the American Educational Research, New Orleans, United States of America. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED465725>

Aydın, R., & Nartgün, Ş. (2015). Öğretmenlerin, Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri ile Birlikte Çalışma Yeterlilikleri Arasındaki İlişki. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 2(1), 14-30.

Balcı, A. (2003). *Örgütsel Sosyalleşme*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A., Karabulut, N., Kürçe, S. G., & Ernas, S. (2019). Teachers' Organizational and Professional Socialization: The Case of Ankara. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 9(1), 305-350. <https://doi.org/10.14527/pegegog.2019.010>

Balcı, A., Öztürk, İ., Polatcan, M., Saylık, A., & Bil, E. (2016). Liselerde Örgütsel Sosyalleşme ve Örgütsel Performansla İlişkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 4(9), 71-81. <http://dx.doi.org/10.11114/jets.v4i9.168>

Baş, A. (2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Bellibaş, M. Ş. (2018). Sistematik Derleme Çalışmalarında Betimsel İçerik Analizi. K. Beycioğlu, N. Özer, & Y. Kondakçı içinde, *Eğitim Yönetiminde Araştırma*. (1. Baskı). s. 511-531). Ankara: Pegem Akademi.

Burunsuzoğlu, E. N. (2019). *Örgütsel İletişime ve Okul Yöneticilerinin Örgütsel Sosyalleşme Stratejilerini Kullanma Becerilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cinar, D. B. (2020). *Üniversitelerin Örgütsel Yapı Özellikleri ile Akademisyenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Calik, M., & Sözbilir, M. (2014). Parameters of Content Analysis. *Eğitim ve Bilim* 39(174), 33-38. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çalık, C. (2006). Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Eğitimin Değişen Rolü ve Önemi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14(1), 1-10.
- Çanak, M., & Katıtaş, S. (2016). Aday Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Süreçlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 7, 111-130. <https://dergipark.org.tr/en/pub/inesj/issue/40022/475849>
- Çapar, D. A. (2007) *İlköğretim Okulu Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri (Antalya İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Çelebi, M. A. (2020). *Örgütsel Sosyalleşme*. (1. Baskı). Ankara: Gazi Kitapevi.
- Çelebi, N. (2020). Examining the Organizational Socialization Perceptions of Teachers in the Lifelong Learning Process By Various Variables. *Sustainability in Contemporary Educational Reflections* 12, 66-81.
- Çelik, B. (2018). *Öğretim Elemanlarının Örgütsel Sosyalleşme ve Örgütsel Sessizlik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Çelik, V. (2002). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çobanoğlu, F. & Öğretir, M. (2016). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5(2), 149-166.
- Çoruk, A., Tutkun, T., & Genç, S. Z. (2016). Öğretim Elemanlarının Örgütsel Sosyalleşme Düzeylerine İlişkin Algıların İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18(1), 343-358. <https://doi.org/10.17556/jef.20470>
- Derelioğlu, M. B. G. (2020). *Kuşak Farkına Göre Öğretmenlerde Örgütsel Sosyalleşme: İstanbul İlinde Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Demirer, S. (2014). *Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme ve Özdeşleşme Düzeyleri ile Birlikte Çalışma Yeterlilikleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Demirkart, M. (2015). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Dönmez, E. (2016). *Örgütsel Sosyalleşme ile Örgütsel Sessizlik Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Dirik, M. Z. (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Duran, E., Sezgin, F., & Çoban, O. (2011). Aday Sınıf Öğretmenlerinin Uyum ve Sosyalleşme Sürecinin İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31, 465-478.
- Erden, T. (2019). *Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri ve Örgütsel Sosyalleşmenin Örgütsel Adanmışlığı Yordaması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Elci, D. (2008). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Erdoğan, U., & Dönmez, B. (2019). Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20(1), 288-302. <https://doi.org/10.17679/inuefd.531733>
- Erdoğan, U. (2012). *İlköğretim Okullarının Bürokratik Yapıları ile Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Malatya İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Garip, N. E. (2009). *Okul Yöneticilerinin Göreve Yeni Başlayan Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Sosyalleştirme Stratejilerine Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi Tekirdağ İli Örneği.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Gencer, M. (2018). *Güç Merkezi Oluşturma Oyunlarının Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Sosyalleşme Etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gizdem, Ö. U., & Kartal, S. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşmelerinde İnfomal Grupların Etkileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 24(3), 1359-1370.
- Güneş, Ç., & Uysal, H. H. (2019). The Relationship Between Teacher Burnout and Organizational Socialization Among English Language Teachers. *Journal of Language and Linguistic Studies* 15(1), 339-361.
- Hazar, S. (2021). *Okul Müdürlerinin Denetim Rollerini ile Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi, Siirt.
- Karabacak, G. (2019). *Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesi ile İş Çevresine Uyumu Arasındaki İlişki. (Zonguldak İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Karadağ, F. T. (2011). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri (Elazığ İli Örneği).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Karaer, E. (2020). *Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri ile Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleri Arasındaki İlişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kartal, S. (2003). *İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri (Ankara İli Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kurtulmuş, Ö. F. (2018). *Öğretmen Görüşlerine Göre Okullarda Örgütsel Sosyalleşme ve Örgütsel Sessizlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Koşar, D., Er, E., Kılınc, A. Ç., & Koşar, S. (2017). Öğretmen Liderliğine İlişkin Yapılan Çalışmaların İncelenmesi: Bir İçerik Analiz Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 4(7), 29-46. <https://doi.org/10.29129/inujgse.317712>
- Kuşdemir, Y. (2005). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Sosyalleştirme Stratejilerini Kullanma Becerileri (Kırıkkale İli Örneği).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Kuyumcu, N. (2014). *Kamuda Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri ile Örgütsel Adanmışlıkları Arasındaki İlişkide İçsel Güdülenmenin Amaçları.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry.* Beverly Hills, CA: Sage.

- Memduhoğlu, H. B. (2008). Örgütsel Sosyalleşme ve Türk Eğitim Sisteminde Örgütsel Sosyalleşme Süreci. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5(2), 137-153.
- Mesa Villa C. P. (2017). The Socialization of a Novice Teacher of English: Becoming an Agent of Change. *HOW Journal* 24(1), 83-100. <https://doi.org/10.19183/how.24.1.318>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2019). *Nitel Veri Analizi*. (Çev.). S. A. Altun & A. Ersoy. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2021, 21 Eylül). *Aday Öğretmen İş ve İşlemleri*. <https://oygm.meb.gov.tr/www/aday-ogretmen-is-ve-islemleri/icerik/452>
- Nartgün, Ş. S., & Demirer, S. (2016). Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme ve Özdeşleşme Düzeyleri ile Birlikte Çalışma Yeterlilikleri Arasındaki İlişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12(1), 237-269.
- Öğretir, M. (2013). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Özbaş, M., & Arslan, M. A. (2016). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri ve Yöneticilerinin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Mesleki ve Örgütsel Sosyalleşme Süreçlerine İlişkin Görüşleri. *Uluslararası Eğitim Çalışmaları* 9(3), 81-88. <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v9n3p81>
- Özdemir, T. Y., & Orhan, M. (2018). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışları ile Örgütsel Sosyalleşme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 48(48), 73-90. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.372496>
- Özer, K. (2019). *Yöneticilerin Demokratik Tutumlarının Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmesi ile Olan İlişkisi (Şirnak İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Özgan, H. (2013). Stajyer Öğretmenlerin Sosyalleşme Sürecinde Okul Yöneticilerinden Beklentileri. *Eğitim ve Bilim* 38(168), 17-29.
- Özkan, Z. (2019). *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme ve İş Yaşamında Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özmantar, Z. K. (2018). Örneklem Yöntemleri ve Örneklem Süreci. K. Beycioğlu, N. Özer, & Y. Kondakçı (Ed) içinde, *Eğitim Yönetiminde Araştırma* (1. Baskı). s. 87-110 içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Tavşancıl, E., & Aslan, A. E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon
- Toprakçı, M. (2021). *Öğretmenlerin Kültürel Sermaye Yeterlilikleri ile Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi, Siirt.
- Tosten, R., Avci, Y. E., & Sahin, E. (2018). The Relations Between the Organizational Happiness and the Organizational Socialization Perceptions of Teachers: The Sample of Physical Education and Sport. *European Journal of Educational Research* 7(1), 151-157. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.7.1.151>

Turan, G. A. (2019). *Öğretmen Görüşlerine Göre Örgütsel Sosyalleşme ile Dönüşümcü Liderlik Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Umur, Z., & Demirtaş, H. (2016). Aday Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşmeleri ile Kendini Ayarlama Becerileri Arasındaki İlişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 24(1), 163-182.

Vural, F. (2015). *İlkokul ve Ortaokul Yönetici ve Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi (İzmir İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, İstanbul.

Yavuz, M. (2018). *Eğitim Bilimine Giriş*. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yetimakman, F. (2018). *Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Karara Katılma Durumu ve Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Yıldırım, Ç. (2017). *Lise Öğretmenlerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Örgütsel Sosyalleşme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Yıldız, E. (2019). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi (Siverek İlçesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldız, K. (2016). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Sosyalleştirme Stratejilerini Kullanma Düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12(2), 333-355.

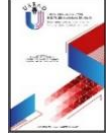
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Birey dünyaya geldiği andan itibaren sosyal bir dünya da toplumsal yapıya uyum sağlama sürecine girer. Okul, çevre, iş hayatı gibi ortamlar sosyalleşme sürecinin devam ettiği alanlardır. Bu açıdan bakıldığında sosyalleşme süreci insan hayatı boyunca devam eder. Her değişimle birlikte (okul, yaşam alanı, iş vb. değişimler) süreç tekrarlanmaktadır. Birey bu süreç boyunca girdiği toplumun tutum değer ve normlarını öğrenerek uyum sağlamaktadır. Örgütler insanların bir arada yaşadığı, ortak bir amaç doğrultusunda birlikte çalıştığı toplumsal kurumlardır. Örgütler bireylere bir işten daha fazlasını sunmaktadırlar. Örgüte yeni katılan bireyin örgütün karmaşık yapısını çözmesi ve iş yaşamına uyum sağlaması beklenmektedir. Birey örgüte uyum sağlarken, örgütte de bazı değişimlere neden olabilir. Bu nedenle sosyalleşme süreci sadece bireyin değişime uğradığı bir süreç değildir, örgütün ve bireyin karşılıklı olarak değişimine neden olan bir etkileşim sürecidir. Bu sürecin başarılı bir şekilde devam etmesi örgüt ve birey için karşılıklı kazanım sağlayacaktır. Bireyin örgütün değer, norm ve davranış kalıplarını öğrenme ve içselleştirme süreci olan örgütsel sosyalleşme, bir anda olup biten bir süreç değildir, hayat boyu öğrenmeye paralel olarak tüm yaşam sürecinde devam etmektedir. Eğitim örgütlerinin iş görenleri olan öğretmen ve yöneticilerin başarılı bir sosyalleşme sürecinden geçmesi, eğitimin kalitesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme sürecinde okulun değer, tutum ve normlarını öğrenerek bunlara uyum sağlamaları beklenir. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme sürecinde iki yönlü bir değişim söz konusudur. Öğretmenin sosyalleşmesinde sadece örgütün öğretmeni etkilemesi beklenemez aynı zamanda öğretmen de örgütü belli bir düzeyde etkiler. Örgüte yeni katılan bireyin ilk yılları meslek yaşamı açısından zor ve önemli yıllardır. Bu dönemde örgüte uyumunu kolaylaştırmak için eğitim örgütlerinde bireye hazırlayıcı eğitim gibi bazı sosyalleşme programları sunulmaktadır. Bu programlar ve bunlara benzer farklı programlar yanı sıra okulların informal sosyalleşme taktikleriyle eğitim çalışanının okuldaki rol ve görevlerini öğrenmesi, okul kültürünü benimsemesi ve yeni görevsel kimliğin kazanılması amaçlanmaktadır. Öğretmenlerin sosyalleşmesinde okul müdürleri, diğer öğretmenler ve okul personeli, müfettişler, öğrenciler ve okulun sosyal çevresi büyük önem taşımaktadır. Özellikle okul müdürlerinin okulun değer, tutum,

normları ve yararlanabileceği hizmetler hakkında bilgi vermesi önemlidir. Ayrıca meslektaşlarının rehberlik etmesi eğitim örgütüne yeni katılan öğretmenin sosyalleşme sürecine büyük katkı sağlayacaktır. Eğitim örgütünün en önemli çıktısı olan öğrencileri, yani ülkenin geleceğini şekillendiren öğretmenlerin sosyalleşme ile elde ettiği tüm bu kazanımların kendi gelişimi yanında öğrenciler için de büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bu açıdan öğretmenlerin sosyalleşmesi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük öneme sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesi üzerine literatür incelendiğinde çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat çalışmalarda öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerine ilişkin yapılan çalışmaların genel olarak değerlendirilmesinin yapıldığı içerik analizi araştırmasına rastlanmamıştır. Bu tür araştırmalar, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmalar hakkında bilgi sahibi olunması, eksikliklerin ve ihtiyaçların belirlenmesi, araştırılacak önemli konuların ortaya konulması noktasında araştırmacılara fikirler verecektir. Bu çalışmanın amacı 2016-2020 yılları arasında öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri konusunda yapılan çalışmaların, kapsamlı ve bütüncül bir şekilde analiz edilmesidir. Bu sayede öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri alanındaki eğilimlerin belirlenmesi ve öğretmelerin örgütsel sosyalleşmeleri konusunda yapılmış çalışmaların benzerlik ve farklılıklarının ortaya konması amaçlanmaktadır. Araştırma içerik analizi türlerinden betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi, ULAKBİM, Google Akademik, ERIC ve Dergipark veri tabanları 2 farklı tarihte taranarak ulaşılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen araştırmanın örneklemini, 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de yapılan ve erişime açık olan toplam 33 (18 tez, 15 makale) çalışma oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmesine ilişkin yapılan çalışmaların yoğunluğunun yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu buna bağlı olarak tek yazarlı çalışmaların çoğunlukta olduğu, en yüksek çalışma sayısının 2016 yılında yer aldığı, çalışmaların ilkökul ve ortaokul eğitim kademelerinde çalışan öğretmenlerle daha çok gerçekleştirildiği, branş dağılımına göre okul öncesi öğretmenlerle çalışıldığı görülmektedir. Araştırma da bölgelere göre dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesinde yapılan çalışmaların yoğunlukta olduğu, veri toplama aracı olarak ölçeğin tercih edildiği, çalışmalarda nicel araştırma yöntemlerinin daha çok kullanıldığı, örneklem belirleme yöntemlerinden basit rastlantısal örneklem belirleme yönteminin tercih edildiği, çalışmalarda çoğunlukla betimsel istatistik ve ANOVA analiz yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri konusunda yapılan çalışmalarda örgütsel sosyalleşme ve alt konuları (sosyalleşme düzeyleri, süreçleri, stratejileri) dışında en çok incelenen konunun örgütsel sessizlik olduğu tespit edilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda konu alanlarında tercih edilmeyen yeni konu alanları belirlenebilir ya da en az çalışılmış konu alanlarına yoğunlaşarak literatüre katkı sağlanabilir. Çalışmalarında örneklem bölgelerinde çeşitlendirilmesi, okul kademelerinde çeşitliliğe gidilmesi ve farklı branşlar üzerinde çalışmaların yapılması önerilebilir. Aynı zamanda veri toplama araçlarında çeşitliliğe gidilmesi, analiz yöntemlerinde üst düzey analizlerin tercih edilmesi, nitel ve karma yöntemde araştırmaların geliştirilmesi literatüre katkı sağlayabilir.

EXTENDED ABSTRACT: Almost from birth, each individual enters the process of integration into the social world. Environments such as schools, entourage, or professional life are where social mechanisms are developed. From this perspective, every person is constantly subjected to socialization processes throughout his or her life. And with each transition (such as in school, living, and professional environments), the process is continuously repeated. The individual adapts to each situation by learning the community’s values and norms. Organizations are communal institutions where people live and work together for shared purposes. These places offer more than work, considering that each new joiner is expected to understand the organization’s complex structure and then adapt to its professional environment. While acclimating to the organization, the individual might initiate some changes within it. Hence, the socialization process doesn’t only have an impact on the individual, but it also involves an interactive exchange where both parties evolve reciprocally. When executed successfully, the process ends up being beneficial for both the organization and the individual. However, adapting to an institution’s values,

norms and behaviors can't be achieved instantly—it's a lifelong learning. When it comes to teachers and directors—i.e. the employees of educational organizations—a prosperous socialization process is of crucial importance for quality education. All along the organizational socialization process, teachers are expected to learn and comply with the institution's values, line of conduct, and norms. Regarding teachers' organizational socialization, a bidirectional change is forged. It is unlikely to presume that the organization will exclusively have an impact on the teacher, considering that teachers also have an influence on the latter to some extent. A new joiner's first professional years are always critical and decisive. During this period, the educational institution implements socialization programs to prepare the individual and ease the process. Besides these programs and similar arrangements, the institution establishes other informal socialization strategies to support the teaching staff in learning their roles and missions, embracing the school's culture, and developing their educator identity. Moreover, school directors, colleagues, school staff, inspectors, students, and the social environment of the school play a vital part. The duty of school directors in informing and advising the teachers about the values, norms, attitudes, and help resources is particularly essential. Likewise, guidance and support from colleagues towards the new joiner will be overly beneficial to the socialization process. Besides impacting the teacher's own development, the achievements of a teacher gained through the socialization process will also benefit the students, representing the future of a country. From that standpoint, all works carried out regarding the socialization of teachers are considered of great importance. Throughout literature and in many written works, many studies have been conducted regarding the organizational socialization of teachers. However, no content analysis was found in studies related to the general assessment of works about the organizational socialization of teachers. This type of research would indeed guide researchers by providing information on the organizational socialization of teachers, identifying lacks and needs, and revealing crucial topics that need further investigation. This study aimed to do a comprehensive and holistic analysis of the publications and works completed between 2016 and 2020 and to reveal the tendencies, similarities, and differences in the works related to the organizational socialization of teachers. The research has been conducted using a descriptive content analysis method, and the target of the study was obtained by scanning the databases of YÖK Ulusal Tez Merkezi (National Thesis Center), ULAKBİM, Google Scholar, ERIC, and Dergipark on two different dates. The research sample, consisting of 33 works and publications (including 18 thesis and 15 essays) realized in Turkey between 2016 and 2020, has been determined using the purposeful sampling method. The results revealed that the works on the organizational socialization of teachers were primarily composed of master theses, with a majority of single-author works, a preponderance of works completed in 2016, and a preeminent focus on teachers in primary and secondary education levels. When considering the specialty distribution, the results also showed works carried out in collaboration with preschool teachers. When it comes to regional disparities, the findings also indicated a significant majority of works conducted in the Marmara region. As per data collection, the scale factor has been the method of choice to gather data, with extensive use of quantitative research and random sampling. In addition, we can conclude that depictive statistics and ANOVA analysis methods were largely used for the main works. Except for organizational socialization and its subthemes (such as socialization levels, processes, and strategies), the most treated subject was organizational unresponsiveness. In the future, a focus on the unveiled least-favored topics and areas would surely contribute to any literary work. In addition, it's recommended to vary sample locations and school levels, but also work on other branches and specialties. Moreover, the diversification of data collection methods, the choice of higher quality analysis mechanisms, and the improvement of qualitative and mixed research would benefit future literary works and projects.

**TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN HEKİMLİK MESLEĞİNE OLAN
ADANMIŞLIK DÜZEYİNİN AKADEMİK BAŞARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**
THE EFFECT OF MEDICAL FACULTY STUDENTS' LEVEL OF DEDICATION TO
THE MEDICAL PROFESSION ON ACADEMIC ACHIEVEMENT

Mustafa ERBİR

Öğr. Gör. Dr., Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Kayseri Üniversitesi,
Kayseri/Türkiye.

Lecturer, PhD., Management and Organization, Kayseri University,
Kayseri/Türkiye.

mus.erbir@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-6887-1561

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1159597

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 09.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 11.12.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Erbir, M. (2022). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Hekimlik Mesleğine Olan Adanmışlık Düzeyinin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10)*, 946-965.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>

Mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu araştırma tıp fakültesi öğrencilerinin mesleki adanmışlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumunu ve akademik başarı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneklemini Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenim gören toplam 302 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden betimsel tarama ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Veriler çevrimiçi platformlar aracılığıyla ve yüz yüze anket yöntemi ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS ve AMOS programları aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre, kendi isteği ile tıp fakültesini tercih edenlerin diğerlerine göre, yurtdışında çalışma planı olanların yurtdışında çalışma planı olanlara göre, uzmanlık hedefi olanların uzmanlık hedefi olmayanlara göre ve kamu veya üniversitede çalışmayı planlayanların diğer gruplara göre mesleki adanmışlık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın yaş, sınıf ve aile hekim olup olmaması durumlarına göre mesleki adanmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir. Ayrıca mesleki adanmışlık düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon bulunmakta ve mesleki adanmışlık düzeyi akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Adanmışlık, Akademik Başarı, Hekimlik Mesleği

Abstract: This research was conducted to determine the differentiation status of the level of professional dedication towards the medical profession of Medical Faculty students according to some variables and its effect on academic achievement. The research sample consists of a total of 302 people studying at Erciyes University Faculty of Medicine. In the research, descriptive survey and relational survey models, which are quantitative research techniques, are used. The data were collected by survey method through online platforms and face to face. The collected data are analyzed through SPSS and AMOS programs. According to the results of the research, it is found that the levels of professional dedication of women compared to men, those who voluntarily preferred medical school compared to others, those who have a domestic work plan compared to those who have a work plan abroad, those who have a specialization goal compared to those who do not have a specialization goal, and those who plan to work in public or universities compared to other groups are found to be significantly higher. On the other hand, there is no significant difference in the level of professional dedication according to age, class and being a doctor in family or not. In addition, there is a positive and significant correlation between the level of professional dedication and academic achievement, and the level of professional dedication positively affects academic achievement.

Key Words: Professional Dedication, Academic Achievement, Medical Profession

Giriş

Tıp fakülteleri insanlık için kutsal sayılabilecek bir meslek olan hekimlik mesleğini icra edecek öğrencileri yetiştirmektedir. Bu bağlamda ülkenin sağlıklı bir topluma sahip olabilmesinin yolu öğrencilerin iyi bir eğitim almalarından, mesleklerini sevmelerinden ve elbette akademik olarak başarılı olabilmelerinden geçmektedir. Mesleğine kendini adayan bir hekimin akademik olarak da başarılı olması beklenen bir durumdur.

Tıp eğitiminin temel amacı, öğrencileri mesleki yeterliliklerle donatmak ve onları yaşam boyu öğrenmeye hazırlamaktır. Tıp öğrencileri, kazandıkları nitelikleri sürdürmek, yeni nitelikler kazanmak ve mesleki değerlere kendilerini adanmak için gerekli motivasyon ve becerileri kazanmalıdır (Aytuğ vd., 2022: 392). Söz konusu

motivasyonu sağlamanın yanında hekim adaylarının bilimsel ve teknolojik yenilikleri de yakından takip etmeleri başarılı olabilmek için gerekli şartlardan bazılarıdır. Kaldı ki teknoloji ve dijitalleşme konusunda çağı yakalamak (Davutoğlu, 2021) günümüzde tüm meslek sahiplerinin en büyük önceliklerinden biri olmalıdır.

Mesleki adanmışlık, diğer mesleklerde olduğu gibi hekimlik mesleğinde de mesleğin gereklerini yerine getirirken, gönüllü olarak iş ile ilgili konularda çaba gösterme, özverili davranma, yaptığı işe kendini vererek odaklanma olarak ifade edilebilir. Mesleğinde başarılı olabilmenin yollarından biri de akademik olarak başarıyı yakalamak olduğu için hekim adaylarının eğitimi esnasında akademik başarılarının ne düzeyde olduğu sorusuna da cevap aramak yerinde olacaktır. Bir öğrencinin akademik başarıları aynı zamanda uygulanan eğitim ve öğretim programlarının ve bunların uygulayıcıları olan okulların, üniversitelerin çalışan tüm personelin de başarıları olarak kabul edilmektedir (İşler, 2016). Bu nedenle eğitim kurumları, öğrenci başarısının artırılması için başarıyı etkileyen faktörlerin neler olduğunu yani başarının gerçek nedenlerini belirleyerek, bu konudaki eksiklikleri tamamlamak zorundadır (Sarpkaya, 2008). Başarılı olabilmenin yolunu keşfeden eğitim kurumları da kurumsal olarak başarıyı yakalayabilir.

Aslında akademik başarı öğrencilerin en büyük motivasyon veya bunun tam tersi kaygı kaynağıdır. Zira öğrenciler açısından akademik başarı büyük önem arz etmektedir. Başarısız olma düşüncesi ise endişeye sevk etmektedir. Başarısız olma korkusu yaşayan öğrencilerin kaygı düzeyi yükselerek, kimi zaman psikolojik rahatsızlıklarla karşılaşabilmektedirler (Kavcar, 2011). Bu durum mesleğe bağlılık veya mesleki adanmışlık düzeylerinde bir düşüşe sebep olabilmektedir.

Literatüre bakıldığında çok sayıda akademik başarı ve mesleki adanmışlık konularında yapılan araştırmalara rastlanmaktadır. Ancak mesleki adanmışlık düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi veya mesleki adanmışlığın akademik başarı üzerindeki etkisini ele alan ulusal veya uluslararası bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durumda araştırmanın literatürdeki bu boşluğu doldurabilecek nitelikte bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada ilk olarak, hekimlerin mesleki adanmışlık düzeyinin ve akademik başarıyı gösteren en önemli veri olan genel not ortalamasının (GANO) ne durumda olduğu ve hangi değişkenlere göre farklılaşma gösterdiği betimsel olarak ele alınmaktadır. Daha sonra mesleki adanmışlık ile akademik başarı arasında herhangi bir anlamlı ilişkinin olup olmadığı test edilmektedir. Sonrasında ise mesleki adanmışlık düzeyinin hekim adayının akademik başarıları üzerinde bir etki gösterip göstermediği test edilmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırma kapsamında tıp fakültesi öğrencilerinin mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarı durumları ele alındığından kavramlar bu bölümde teorik olarak ele alınmaktadır.

1.1. Mesleki Adanmışlık Kavramı

Mesleki adanmışlık, kişinin mesleğinin hayatında ne kadar önemli olduğunun anlaşılması ve mesleği ile ilgili yaptığı çalışma neticesinde, mesleğinin o kişinin yaşamında sahip olduğu yeri algılama şeklidir (Karagöz, 2007: 7-9). İşletmelerin rekabette avantajı yakalayabilmeleri için gayret gösteren kişilerin adanmışlık düzeylerinin yüksek olması beklenir (Stringer, 2007: 16). Mesleğine adanmış bir kişinin "dünyada gördüğüm en eğlenceli iş, işe gitmeyi sabırsızlıkla bekliyorum." gibi cümleleri dile getirdiği sıklıkla görülmektedir (Stringer, 2007). Bu durumda yapılan işin mesleğine adanmışlık düzeyi yüksek kişiler için bir eğlence olduğu söylenebilir.

Mesleki adanmışlık Eroğlu (2007: 34) tarafından "iş görenin, mesleğinin gerektirdiği amaç ve değerlerine uygun davranma isteği ve mesleki rollerini etkin olarak yerine getirme beklentisi" olarak tanımlanmaktadır. Başka bir anlamda mesleki adanmışlık, bir mesleğe ait üyelerin söz konusu mesleğe bağlanma hissiyatı olarak tanımlanabilir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018). Bu tanıma göre mesleğe olan adanmışlık, profesyonel olarak yürütülen mesleğin çalışanlar tarafından ne derecede yaşamın odağında tutulduğu ile ilgilidir. Mesleki adanmışlık düzeyinin yüksek olmasının ve çalışanların yüksek düzeyde mesleki gayret sergilemelerinin arkasında mesleğe olan adanmışlık yatmaktadır (Tak ve Çiftçioğlu, 2008). Dolayısıyla mesleğe bağlılıkları yüksek düzeyde olan çalışanların işinden ayrılma oranı düşük, mesleği ile ilgili sahip olduğu bilgi ve donanımını artırmayı hedefleyen ve mesleğini icra ederken yüksek bir gayret sarf eden kişiler olduğu kabul edilmektedir (Çermik vd., 2010).

Mesleki adanmışlık düzeyi yüksek olan çalışanlar; yapılması gereken işler ve üstlendikleri görevlerle pozitif bir bağ kuran, işleriyle ilgili oluşabilen zorluklarla mücadele edebilen kişiler olarak ifade edilebilir (Mostar ve Rathbone, 2007: 36). Çalışanların mesleklerine olan adanmışlık düzeyleri onların yaptıkları iş ile ilgili gösterdikleri gayretle yakından ilgilidir. Bir işi yaparken gösterilen gayret, kişilerin mesleki adanmışlık düzeylerinden de etkilenmektedir (Eroğlu, 2007). Buna göre bir çalışanın mesleği ile ilgili karşısına çıkan problemlere çözüm üretebilmesi, mesleki adanmışlık düzeyi ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir (Celep, 2000).

Çalışanın işyerinde sahip olduğu içsel motivasyon, o kişinin mesleğine olan adanmışlığını göstermektedir. Mesleki adanmışlık düzeyi yüksek olan kişi daha üst seviyede işine odaklanabilir. Mesleki adanmışlık, çalışanın kendini işine vermesi, yaptığı işe derinlemesine odaklanabilmesi ve işi ile bütünleşmesi olarak değerlendirilebilir. Bir çalışanın mesleki adanmışlığı, yaptığı iş ile ilgili "gurur, önem, istek ve meydan okuma" gibi hislere sahip olduğu anlamına gelmektedir (Sawang, 2012: 179; Schaufeli ve Bakker, 2004: 295). Mesleki adanmışlık, çalışanların sergileyecekleri performansla etki edebilen en önemli faktörlerden bir tanesidir (Turhan vd., 2012).

Mesleki adanmışlık kavramı ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalara bakıldığında, kavramın "örgütsel bağlılık düzeyi", "işe cezbolma", "örgütsel güven" ve "iş

doymu” gibi kavramlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Dalay, 2007; Zöğ, 2007).

1.2. Akademik Başarı Kavramı

Akademik başarı kavramı genel anlamda eğitim sisteminin performans göstergelerinden biridir (Wibroswski, 2017). Öğrenme faaliyetinin ölçülmesi akademik başarının ölçülmesi ile gerçekleşir (Rasula ve Bukshshn, 2011). Koç vd. (2004) akademik başarı kavramını müfredatta bulunan derslerden alınan notların ortalaması olarak tanımlamıştır. Akhun (1980)’a göre akademik başarı bir öğrencinin eğitim öğretim yılı sonunda derslerden almış olduğu puanların ortalamasıdır. Tuncer ve Yılmaz (2018)’a göre akademik başarı, öğrencilerin mesleki ve toplumsal hayata daha donanımlı bir biçimde hazırlanmasını sağladığı ve geleceklelerini şekillendirmede önemli katkısı olduğu için aile ve çevre açısından oldukça önemlidir.

Öğrenim düzeyi fark etmeksizin tüm eğitim kurumlarının ortak amacı öğrencilerin bilişsel gelişiminin sağlanmasıdır (Sarier, 2016). Bu gelişimin temel göstergelerinden biri de akademik başarıdır. Akademik başarı nicel bir kavram olduğu için başarının sayısal olarak ölçülür ve genel sayısal başarı düzeyi akademik başarıyı gösterir. Akademik başarı öğrencinin mezuniyet sonrası hayatını da kısmen etkilemektedir. Bazı mesleklere giriş sınavlarında akademik başarının etkisi bulunmaktadır. Akademik başarının mezuniyet sonrası yükseltileme olanağı bulunmadığı için telafisi olmayan bir göstergedir.

Bir öğrencinin akademik başarısını etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Tercih edilen ders çalışma yaklaşımı ve sosyoekonomik özellikler (Banerjee vd., 2019; Köse, 2011) akademik başarıyı etkilemektedir. Fiziki bir yetersizliğin bulunması ve zekâ seviyesi ayrıca okul öncesi eğitimin kalitesi akademik başarıyı etkilemektedir (Altun ve Çakan, 2008; Yavaş, 2007). Bunun yanında sınav kaygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ve akademik erteleme akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Gündoğdu, 1994; Kabalcı, 2008; Owens ve Newbegin, 2000). Buna karşın özyönetim, motivasyon ve kişisel beceriler, yüksek çaba, motivasyon ve iyi hazırlık, uygun çevre koşulları ve öğrenme yeteneği ise akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir (Cachia vd. 2018; Forsyth vd., 2009; Özdoğan, 2001; Keskin ve Sezgin, 2009).

Sonuç olarak akademik başarıyı pozitif yönde etkileyen faktörler arasında pozitif tutum ve davranışlar olduğu söylenebilir. Bir hekimin mesleğini sevmesi ve yüksek mesleki adanmışlık düzeyinin de akademik başarıyı olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

2. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Araştırma kapsamında hem betimsel tarama hem de ilişkisel tarama modeli kullanıldığı için mevcut durumu ortaya koyma adına aşağıdaki sorular sorulmuş ve cevapları bulunmaya çalışılmıştır:

Soru 1: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Soru 2: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları yaşa göre farklılık göstermekte midir?

Soru 3: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları sınıfa göre farklılık göstermekte midir?

Soru 4: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları tercih nedenine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 5: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları çalışmayı hedeflediği sektöre göre farklılık göstermekte midir?

Soru 6: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları çalışmayı hedeflediği ülke değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 7: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları uzmanlık hedefine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 8: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları ailede hekim olması değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Ayrıca ilişkisel tarama modeli sonucunda kurulan hipotezler ise şunlardır:

Hipotez 1:

H₀: Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ile akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ile akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2:

H₀: Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi akademik başarıyı pozitif yönde etkilememektedir.

H₁: Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi akademik başarıyı pozitif yönde etkilemektedir.

3. METODOLOJİ

Bu araştırma tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket uygulamasına yönelik Kayseri Üniversitesi etik kurulundan 30.12.2021 tarih ve 78 numaralı "etik kurul onayı" alınmıştır. Araştırma anketi yüz yüze ve çevrimiçi olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır. Anket yöntemiyle toplanan veriler SPSS ve AMOS programları ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında mesleki adanmışlık düzeyinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumunu görebilmek için betimsel tarama modeli,

mesleki adanmışlık ile akademik başarı arasındaki ilişkinin tespit edilebilmesi için ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Kullanılacak analiz yönteminin belirlenebilmesi için gerekli varsayımlar test edilmiş ve verilerin normal dağılım sergilediği, otokorelasyon ve çoklu bağlantı sorunu bulunmadığı görülmektedir. Bundan dolayı betimsel tarama modeli kapsamında iki değişken arasındaki anlamlı farklılaşmaların tespit edilebilmesi için bağımsız örneklem T testi, ikiden fazla değişken arasındaki anlamlı farklılaşmaların tespit edilebilmesi için tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığının tespit edilebilmesi için doğrusal korelasyon analizi ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit edebilmek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

3.1. Araştırma Örnekleme

Araştırma ana kümesini Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenim gören bireyler oluşturmaktadır. Üniversitede 6 dönemin her birinde yaklaşık 250 öğrencinin eğitim gördüğü bilinmektedir. Ancak veri toplama sürecinde birinci dönemde bulunan öğrencilerin not ortalamaları (GANO) henüz oluşmadığı için araştırmaya dahil edilmemiştir. Dolayısıyla araştırma ana kümesi ikinci dönemden altıncı döneme kadar olan yaklaşık 1250 öğrenciden oluşmaktadır.

Ana küleden örneklem almak için kullanılan formül gereği $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq}$ (Yıldız vd., 2002) %95 güven aralığında anlamlı sonuçlar alabilmek için $n=294$ kişiye anket uygulamanın yeterli olduğu hesaplanmıştır.

$n = \frac{1250 \times (1,96)^2 \times 0,5 \times 0,5}{(0,05)^2 \times (1250-1) + (1,96)^2 \times 0,5 \times 0,5} = 294$. Araştırma kapsamında toplam 302 öğrenciye anket uygulanmıştır. Dolayısıyla örneklem grubu ana kümeyi temsil edebilecek düzeydedir.

Araştırmaya katılımcılarının dağılımı Tablo 1'de verilmektedir.

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Sınıf	Frekans	Yüzde
Kadın	178	58,9	2. Dönem	66	21,9
Erkek	124	41,1	3. Dönem	55	18,2
Yaş	Frekans	Yüzde	4. Dönem	58	19,2
17-19	39	12,9	5. Dönem	59	19,5
20-22	107	35,4	6. Dönem	64	21,2
23-25	141	46,7	Tercih Nedeni	Frekans	Yüzde
26 ve üzeri	15	5,0	Kendi İsteğim	235	77,8
Hedef Sektör	Frekans	Yüzde	Aile İsteği	41	13,6
Kamu	110	36,4	Diğer	26	8,6
Özel	88	29,1	Uzmanlık Hedef	Frekans	Yüzde
Üniversite	67	22,2	Var	279	92,4
Diğer	37	12,3	Yok	23	7,6
Hedef Ülke	Frekans	Yüzde	Ailede Hekim	Frekans	Yüzde
Yurtiçi	133	44,0	Var	41	13,6
Yurtdışı	169	56,0	Yok	261	86,4
Toplam	302	100	Toplam	302	100

Tablo 1: Katılımcıların Dağılımı

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf, hedef sektör, hedef ülke, tercih nedeni, uzmanlık hedefi ve ailede hekim olup olmama durumu değişkenlerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre katılımcıların %58,9’u kadın %41,1’i erkektir. Yaş değişkenine göre en yüksek katılım düzeyi 23-25 yaş (%46,7) aralığında gerçekleşmiştir. Ayrıca sınıf değişkenine göre katılımcıların frekans ve yüzde dağılımları birbirine yakındır. Katılımcıların çoğu ileride kamu kurumlarında (%36,4) çalışmayı hedeflemektedirler. Ayrıca büyük bir kesim kariyer hedeflerini yurtdışında planlamaktadır (%56,0). Katılımcıların %77,8’i kendi isteğiyle tıp fakültesine girmiştir ve %92,4’ünün tıpta uzmanlık hedefi vardır. Birinci derece yakınlarında başka hekim olanları oranı ise %13,6’dır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma esnasında kullanılan anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda kişisel bilgi formu kullanılmıştır. İkinci kısımda ise “Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Hekimlik Mesleğine Adanmışlık Ölçeği” bulunmaktadır.

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Hekimlik Mesleğine Adanmışlık Ölçeği: Ölçek, Aytuğ Koşan ve Toraman (2020) tarafından geliştirilmiştir. 9 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten yüksek puan alan katılımcıların hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Ölçek geliştirme aşamasında ölçeğin yapı geçerliliği sağlanmış ve güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,876$ olarak hesaplanmıştır.

3.3. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Araştırmada kullanılan ölçek daha önce farklı bir örneklem grubunda kullanıldığı için bu araştırmanın örneklemini üzerinde yapı geçerliliği tekrar test edilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda ölçeğin uyum değerlerinin yeterli olduğu (Çapık, 2014: 199) ve yapı geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir. DFA sonuçları Tablo 2’de verilmektedir.

Ölçek Adı	χ^2	CMIN/DF	GFI	CFI	RMSEA
Mesleki Adanmışlık	24,715	2,426	0,980	0,988	0,069
Kabul Edilebilir Uyum		≤ 5	$\geq 0,900$	$\geq 0,900$	$\leq 0,80$

Tablo 2: DFA Uyum İyiliği Değerleri

Ölçeğin güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve Cronbach Alpha değeri $\alpha= 0,914$ olarak hesaplanmıştır.

4. BULGULAR

Araştırma sorularının cevabını bulabilmek ve hipotezleri test edebilmek için araştırma bulguları “betimsel bulgular”, “korelasyon analizi sonuçları” ve “regresyon analizi sonuçları” olmak üzere toplam üç alt başlıktan oluşmaktadır.

4.1. Betimsel Bulgular

Betimsel bulgular kapsamında bazı sürekli değişkenler arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olup olmadığı sorularına cevap aranmaktadır.

Araştırmada mesleki adanmışlık ve akademik başarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını bulabilmek için bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Ölçek	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	σ	t	p
Mesleki Adanmışlık	Kadın	178	3,99	0,772	5,745	0,000*
	Erkek	124	3,44	0,904		
GANO	Kadın	178	2,97	0,410	3,261	0,001*
	Erkek	124	2,79	0,552		

Tablo 3: Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 3’e göre tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları anlamlı derecede farklılık göstermektedir. Hem mesleki adanmışlık düzeyinde ($p=0.000$; $p<0,05$) hem de akademik başarıda ($p=0,001$; $p<0,05$) kadınların ortalamaları erkeklerden anlamlı derecede daha yüksektir. Kadınların mesleki adanmışlık düzeylerine yönelik ortalaması $\bar{x}=3,99$ iken erkeklerin $\bar{x}=3,44$ olarak hesaplanmıştır. Ayrıca kadınlar ($\bar{x}=2,97$) akademik açıdan erkeklerden ($\bar{x}=2,79$) daha yüksek bir GANO’ya sahiptir.

Tablo 4’te katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Alt Boyutlar	Yaş Grubu	n	$\bar{x}$	σ	F	p
Mesleki Adanmışlık	17-19 yaş	39	3,83	0,709	0,568	0,637
	20-22 yaş	107	3,75	0,678		
	23-25 yaş	141	3,79	0,596		
	26 ve üzeri	15	3,51	0,642		
	Toplam	302	3,77	0,872		
GANO	17-19 yaş	39	2,95	0,536	1,115	0,343
	20-22 yaş	107	2,88	0,450		
	23-25 yaş	141	2,91	0,489		
	26 ve üzeri	15	2,70	0,460		
	Toplam	302	2,89	0,481		

Tablo 4: Yaş Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 4’de katılımcıların yaş değişkenine göre hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmektedir. Yani yaş faktörü hekim adayının mesleği adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları konusunda etkin bir rol oynamamaktadır.

Tablo 5’te katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının sınıf değişkenine göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Tablo 5’e göre katılımcıların sınıf (dönem) değişkeni bakımından hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeylerinde ve akademik başarılarında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir. Yani sınıf faktörü hekim adayının mesleği adanmışlık düzeyi ve akademik başarısı konusunda etkin bir rol oynamamaktadır. Yaş ve sınıf faktörü arasında anlamlı bir korelasyon olduğu varsayılırsa bu sonuç Tablo 4’te ulaşılan sonucu da doğrulamaktadır.

Alt Boyutlar	Sınıf Grubu	n	$\bar{x}$	Σ	F	p
Mesleki Adanmışlık	2. Sınıf	66	3,78	1,075	0,909	0,459
	3. Sınıf	55	3,86	0,881		
	4. Sınıf	58	3,85	0,843		
	5. Sınıf	59	3,59	0,682		
	6. Sınıf	64	3,76	0,810		
	Toplam	302	3,77	0,872		
GANO	2. Sınıf	66	2,99	0,069	1,513	0,198
	3. Sınıf	55	2,81	0,051		
	4. Sınıf	58	2,84	0,080		
	5. Sınıf	59	2,85	0,045		
	6. Sınıf	64	2,95	0,052		
	Toplam	302	2,89	0,027		

Tablo 5: Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 6'da katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının tercih nedenine göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Alt Boyutlar	Tercih Nedeni	n	$\bar{x}$	σ	F	p	Fark
Mesleki Adanmışlık	Kendi İsteğim (1)	235	3,99	0,672	45,819	0,000*	1>2,3
	Aile İsteği (2)	41	3,13	1,152			
	Diğer (3)	26	2,77	0,805			
	Toplam	302	3,77	0,872			
GANO	Kendi İsteğim (1)	235	2,96	0,423	16,181	0,000*	1>2,3
	Aile İsteği (2)	41	2,77	0,420			
	Diğer (3)	26	2,45	0,743			
	Toplam	302	2,89	0,481			

Tablo 6: Tıp Fakültesini Tercih Nedenine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 6'ya göre, katılımcıların Tıp Fakültesini tercih etme nedenlerine bakıldığında en yüksek mesleki adanmışlık düzeyine sahip olan grubun ($\bar{x}= 3,99$) Kendi isteği ile hekimlik mesleğini seçen grup olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu grup akademik olarak en başarılı olan gruptur ($\bar{x}= 2,96$). Başka bir ifadeyle kendi isteğiyle tıp fakültesini seçen kişilerin hem mesleki adanmışlık düzeyi ($p=0,000$; $p<0,05$) diğer gruplardan daha üst düzeydedir hem de akademik başarıları ($p=0,000$; $p<0,05$) diğer gruplardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 7'de katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının hedef sektöre göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi katılımcıların gelecekte çalışmayı hedefledikleri sektör dikkate alındığında kamuda veya üniversitelerde çalışmayı hedefleyenlerin mesleki adanmışlık düzeylerinin diğer gruplara göre anlamlı derecede yüksek düzeyde olduğu görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Buna karşın çalışılması hedeflenen sektör dikkate alındığında katılımcıların akademik başarılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle gelecekte kamuda veya üniversite hastanelerinde çalışmayı hedefleyen hekim adayının hekimlik mesleğine olan

adanmışlık düzeyi özel sektörde veya farklı sektörlerde çalışmayı hedefleyenlerden daha yüksek düzeydedir.

Alt Boyutlar	Hedef Sektör	N	$\bar{x}$	σ	F	p	Fark
Mesleki Adanmışlık	Kamu (1)	110	3,91	0,841	9,062	0,000*	1,3>2,4
	Özel (2)	88	3,44	0,938			
	Üniversite (3)	67	4,06	0,684			
	Diğer (4)	37	3,56	0,831			
	Toplam	302	3,77	0,872			
GANO	Kamu (1)	110	2,86	0,405	1,464	0,224	-
	Özel (2)	88	2,90	0,639			
	Üniversite (3)	67	2,99	0,375			
	Diğer (4)	37	2,81	0,409			
	Toplam	302	2,89	0,481			

Tablo 7: Hedef Sektöre Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 8’de katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının hedef ülkeye göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Ölçek	Hedef Ülke	N	$\bar{x}$	σ	t	p
Mesleki Adanmışlık	Yurtiçi	133	4,04	0,701	4,990	0,000*
	Yurtdışı	169	3,55	0,933		
GANO	Yurtiçi	133	2,96	0,441	2,279	0,023*
	Yurtdışı	169	2,84	0,505		

Tablo 8: Hedef Ülkeye Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 8’de görüldüğü gibi gelecekte yurtiçinde çalışmayı hedefleyen hekim adaylarının hem mesleki adanmışlık düzeyi ($\bar{x}= 4,04$) hem de akademik başarı düzeyi ($\bar{x}= 2,96$) yurtdışında çalışmayı hedefleyenlerden anlamlı derecede ($p=0,000$ ve $p=0,023$; $p<0,05$) daha yüksek düzeydedir. Yani gelecekte ülke içinde kalmayı hedefleyen hekim adayları kendilerini mesleklerine adanmış ve akademik açıdan daha başarılı olmuş kişilerdir.

Tablo 9’de katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının tıpta uzmanlık hedefine göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Ölçek	Uzmanlık	N	$\bar{x}$	σ	t	p
Mesleki Adanmışlık	Var	279	3,81	0,854	3,438	0,001*
	Yok	23	3,18	0,884		
GANO	Var	279	2,90	0,485	0,600	0,549
	Yok	23	2,83	0,442		

Tablo 9: Tıpta Uzmanlık Hedefine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 9’da katılımcıların tıpta uzmanlık hedefi olanların hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyinin ($\bar{x}= 3,81$) uzmanlık hedefi olmayanlara göre ($\bar{x}= 3,18$) anlamlı düzeyde ($p=0,001$; $p<0,05$) yüksek olduğu görülmektedir. Yani uzman hekim olmak isteyen hekim adayları kendilerini mesleklerine daha yüksek düzeyde adanmıştır. Buna karşın tıpta uzmanlık hedefi olan katılımcılar ile uzmanlık hedefi

olmayan katılımcıların akademik başarıları arasında anlamlı bir fark ($p=0,549$; $p>0,05$) bulunmamaktadır.

Tablo 10'da katılımcıların mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının ailelerinde hekim olup olmama değişkenine göre farklılaşma durumu verilmektedir.

Ölçek	Ailede Hekim	n	$\bar{x}$	σ	t	p
Mesleki Adanmışlık	Evet	41	3,71	0,963	0,399	0,690
	Hayır	261	3,77	0,858		
GANO	Evet	41	2,84	0,388	-0,872	0,387
	Hayır	261	2,90	0,494		

Tablo 10: Ailede Hekim Olup Olmama Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 10'a göre ailelerinde başka bir hekim olan katılımcılar ile ailelerinde hekim olmayan katılımcılar arasında mesleki adanmışlık düzeyi ve akademik başarı düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır ($p=0,690$ ve $p=0,387$; $p>0,05$). Hekim adayının ailesinde başka bir hekimin bulunması durumunda kişinin mesleki adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları farklılık göstermemektedir.

4.2. Korelasyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde ele alınan iki değişken olan hekimlik mesleğine adanmışlık düzeyi ve akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılmaktadır.

Değişkenler	Ort.	SS.	1	2
1.Mesleki Adanmışlık	3,77/5,00	0,872	1	
2.Akademik Başarı (GANO)	2,89/4,00	0,481	0,345**	1

Tablo 11: Doğrusal Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 11'e göre mesleki adanmışlık düzeyi ve akademik başarı arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde 0,345 derecesinde bir ilişki bulunmaktadır. İki değişken arasında 0,26-0,49 arasında ilişkinin bulunması ilişkideki gücün "zayıf" olarak adlandırılması anlamına gelmektedir (Kalaycı, 2014). Bu durumda araştırma değişkenleri arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu sonuç araştırmanın 1. Hipotezinde H_0 hipotezi yanlışlanmış ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

4.3. Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler arasında ilişkinin varlığı tespit edildikten sonra mesleki adanmışlık düzeyinin akademik başarı üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 12'de model özetinde görüldüğü gibi kurulan regresyon modeli bir bütün olarak anlamlıdır ($p=0,000$; $p<0,05$). Analiz sonucuna göre mesleki adanmışlık düzeyinin akademik başarı üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkisi vardır ($p=0,000$; $p<0,05$). Bu sonuca göre akademik başarıya meydana gelen değişimin %11,9'u ($R^2=0,119$) bağımsız değişken olan mesleki adanmışlık düzeyi tarafından açıklanmaktadır. Başka bir ifadeyle hekim adayının mesleki adanmışlık düzeyindeki

artış kişinin akademik başarısının artmasında pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu sonuç ile araştırmanın 2. Hipotezinde H_0 hipotezi yanlışlanmış ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Katsayılar Tablosu						
Kavramlar	B	S.Hata	Beta	t değeri	p (sig.)	d
Sabit	2,179	0,116		18,818	0,000*	2,011
Bağımsız Değişken						
Mesleki						
Adanmışlık	0,190	0,030	0,345	6,359	0,000*	
Model Özeti: $R=0,345$; $R^2=0,119$; Adj. $R^2=0,116$; $F= 40,442$; $p=0,000^*$						
Bağımlı Değişken "Akademik Başarı", $*p<0,05$						

Tablo 12: Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Sonuç ve Değerlendirme

Sağlık tüm insanlar için ikamesi olmayan bir değerdir. Bundan dolayı sağlık uygulayıcıları örnekleminde yapılan her bir bilimsel araştırma büyük bir öneme sahiptir. Yönetim bilimleri alanında yapılan bilimsel araştırmalar daha çok "iş hayatında nasıl daha iyi ve daha verimli çalışırım" sorusunun cevabını aramaktadır. Farklı sektörlerde olduğu gibi sağlık sektöründe de daha iyi ve daha verimli çalışma şartlarının sağlanmasına yönelik yapılan tespitler dolaylı olarak insanların sağlığına daha fazla fayda sağlayabileceklerdir. Çünkü uygun çalışma şartlarına sahip olan sağlık profesyonelleri daha iyi hizmet verebileceklerdir.

Bu araştırmada tıp fakültesinde öğrenim gören hekim adaylarının mesleğe olan adanmışlık düzeyleri ve akademik başarıları ölçülmektedir. Araştırma kapsamında hekim adaylarının mesleki adanmışlık düzeylerinin ve akademik başarılarının hangi sürekli değişkenler özelinde farklılık gösterdiği soruları sorulmuştur. Soruların cevapları bulgular kısmında yapılan analizlerde ortaya konmuştur. Buna göre kadınların hem mesleki adanmışlık düzeyi hem de akademik başarıları erkeklerden daha yüksek bir düzeydedir. Daha önce yapılan bilimsel araştırmalarda tıp fakültesi öğrencilerinin mesleki adanmışlık düzeyleri ve akademik başarılarının sürekli değişkenlere göre farklılaşma durumunu ele alan bir araştırmaya rastlanmadığı için elde edilen bulguları farklı çalışmalarla karşılaştırma olanağı bulunmamaktadır.

Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine adanmışlık düzeylerinde cinsiyete göre farklılaşma bulunsa da yaş ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Aslında yaş ve sınıf faktörlerinin birbiriyle doğru orantılı olduğu düşünüldüğünde sonuçların birbirini desteklediği söylenebilir.

Araştırmanın bir başka sonucuna göre kendi isteğiyle tıp fakültesini tercih eden hekim adaylarının hem hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyleri hem de akademik başarıları ailesinin isteğiyle tercih edenlerden veya diğer etkenlerden dolayı tercih edenlerden daha yüksek bir düzeydedir. Bu sonuç mesleğin kişinin

kendisi tarafından bizzat istenmesinin mesleğe olan adanmışlık açısından pozitif bir faktör olabileceğini göstermiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre gelecekte kamu veya üniversite hastanelerinde çalışmayı hedefleyen hekim adaylarının hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyleri özel sektörde veya diğer sektörlerde çalışmak isteyen hekim adaylarına göre daha yüksek bir düzeydedir. Buna karşın gelecekte çalışılması planlanan sektör kapsamında akademik başarı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir.

Araştırmada hekim adaylarının bir kısmı gelecekte yurtiçinde çalışmayı planlarken bir kısmı yurtdışında çalışmayı planlamaktadır. Geleceğini yurtiçinde planlayan hekim adaylarının hem mesleki adanmışlık düzeyleri hem de akademik başarıları geleceğini yurtdışında planlayan hekim adaylarına göre anlamlı derecede daha yüksek bir düzeydedir.

Araştırmanın bir başka sonucuna göre mezuniyet sonrası uzmanlık hedefleyen hekim adaylarının hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyleri, uzmanlık hedefi olmayan hekim adaylarına göre daha yüksek bir düzeydedir. Buna karşın her ne kadar uzmanlık hedefi olan grubun GANO'ları daha yüksek bir ortalamaya sahip olsa da bu farklılaşma istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

Betimsel tarama modeli kapsamında oluşturulan soruların cevabı aranırken son olarak ailede hekim olup olmaması durumunda hekim adaylarının mesleki adanmışlık düzeyi ve akademik başarı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ayrıca mesleki adanmışlık düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak hekim adayının mesleki adanmışlık düzeyinin akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına bütüncül olarak bakmak gerekirse, bir hekim adayının akademik olarak başarılı olmasının yollarından birinin de mesleki adanmışlık düzeyini artırmaktan geçtiği söylenebilir. Hekimlerin mesleki adanmışlıklarının artırılması ile dolaylı olarak akademik başarının da artırılması daha nitelikli hekimlerin yetişmesi bakımından mesleki adanmışlığın önemli bir kavram olduğu düşünülmektedir.

Hekim adaylarının mesleki adanmışlık düzeylerini artırabilmek amacıyla Tıp Fakültelerinde daha modern ortamlarda teorik ve pratik eğitimlerin verilmesi, akademik kadroların daha güncel öğretim metotlarını takip etmesi, özellikle yurtdışı öğrenci değişim programlarının yoğunlaştırılması, kurumun varsa uluslararası akreditasyon ile ilgili eksiklerinin giderilmesi ve en önemlisi hekim adaylarının iyi bir gelecek planlayabilmesi konusunda adımların atılması dikkate alınması gereken hususlardır. Zira araştırma sonucuna göre mesleki adanmışlık düzeyi yükselen öğrencinin akademik başarısı da yükselecektir.

Bilim birikimli olarak ilerleyen bir disiplindir. Bu yüzden gelecekte yapılacak olan çalışmalarda hekim adaylarının mesleki adanmışlık düzeyinin nasıl artırılacağı ve hangi bağımsız değişkenlerin hekim adayının mesleki adanmışlık düzeyini artırdığı veya aracılık ettiği gibi konuların araştırmacılar tarafından ele alınması tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

Akhun, İ. (1980). Akademik Başarının Kestirilmesi (Çoklu Regresyon Yaklaşımının Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 9(1), 325-334.

Altun, S., & Çakan, M. (2008). Öğrencilerin Sınav Başarılarına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örneği, *İlköğretim Online* 7(1), 157-173.

Aytuğ-Koşan, A. M., & Toraman, C. (2020). Development and Application of The Commitment to Profession of Medicine Scale Using Classical Test Theory and Item Response Theory, *Croatian Medical Journal* 61(5), 391-400.

Banerjee, Y., Akhras, A., Khamis, A. H., Alsheikh-A., & Davis, D. (2019). Investigating the Relationship Between Resilience, Stress-Coping Strategies, and Learning Approaches to Predict Academic Performance in Undergraduate Medical Students: Protocol for a Proof-of-Concept Study. *JMIR Res Protoc* 8, e14677.

Cachia, M., Lynam, S., & Stock, R. (2018). Academic Success: Is It Just About the Grades?. *Higher Education Pedagogies* 3(1), 434-439.

Celep, C. (2000). *Eğitimde Örgütsel Adanma ve Öğretmenler*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çapık C. (2014). Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 17(3), 196-205.

Çermik, H., Doğan, B., & Şahin, A. (2010). Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28(2), 201-212.

Dalay, G. (2007). The Relationship Between the Variables of Organizational Trust, Job Engagement, Organizational Commitment and Job Involvement. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 209238.

Davutoğlu, N. A. (2021). Tekno Yönetim Yapısı ve Altyapısını Oluşturan Gizli Güçler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 8(68), 841-853.

Eroğlu, S. (2007). Toplam Kalite Yönetimi Uygulanan Ortaöğretim Kurumlarında Öğretmenlerin Örgütsel Adanmışlık ve Motivasyon Düzeyleri. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 206554.

Forsyth, D. R., Story, P. A., Kelley, K. N., & McMillan, J. H. (2009). What Causes Failure and Success? Students' Perceptions of Their Academic Outcomes. *Social Psychology of Education* 12(2), 157-174.

Gündoğdu, M. (1994). İlköğretim Okulu 6. Sınıf Öğrencilerinde Öğrenilmiş Çaresizlik, Sınav Kaygısı ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 36266.

İşler, G. (2016). Anadolu Liselerinde Akademik Başarının Artırılmasına Yönelik Yönetici ve Öğretmen Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 450131.

- Kabalıcı, T. (2008). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı ve Sosyo- Demografik Değişkenler. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 231470.
- Kalaycı, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karagöz, L. (2007). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Örgütsel Adanma ile Örgütsel Yurttaşlık Davranışları Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 241920.
- Kavcar, B. (2011). Duygusal Zekâ ile Akademik Başarı ve Bazı Demografik Değişkenlerin İlişkileri: Bir Devlet Üniversitesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 273328.
- Keskin, G., & Sezgin, B. (2009), Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 4(10), 3-18.
- Koç M., Avşaroğlu S., & Sezer A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile Problem Alanları Arasındaki İlişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11, 483-499.
- Kozikoğlu, İ., & Senemoğlu, N. (2018). Öğretmenlik Mesleğine Adanmışlık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Human Sciences*, 2414-2625.
- Köse, M. R. (2011). Aile Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri ile Okul ve Özel Dershanenin Liselere Giriş Sınavına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri. *Eğitim Bilim Toplum* 5(17), 46-77.
- Mostert, K., & Rathbone, A. D. (2007). Work Characteristics, Work-Home Interaction and Engagement of Employees in the Mining Industry. *Management Dynamics: Journal of the Southern African Institute for Management Scientists* 16(2), 36-52.
- Owens, A. M., & Newbegin, I. (2000). Academic Procrastination of Adolescents in English and Mathematics: Gender and Personality Variations. *Journal of Social Behavior and Personality* 15(5), 111-124.
- Özdoğan, B. (2001). Altı-On İki Yaşlarındaki Çocukların Eğitimi ve Okul Başarıları. *Eğitim ve Bilim* 26(120), 3-7.
- Rasula, S., & Bukhshb, Q. (2011). A study of Factors Affecting Students Performance in Examination at University Level. *Procedia Soc Behav Sci* 15, 2014-2017.
- Sarıer, Y. (2016). Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31(3), 609-627.
- Sarpkaya, R. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Anı.
- Sawang, S. (2012). Is There an Inverted U-Shaped Relationship Between Job Demands and Work Engagement: The Moderating Role of Social Support? *International Journal of Manpower* 33(2), 178-186.
- Schaufeli, W. B., & Bakker, A. B. (2004). Job Demands, Job Resources, and Their Relationship with Burnout and Engagement: A Multi-Sample Study. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior* 25(3), 293-315.
- Stringer, C. (2007). The Relationship Between Strategic Alignment, Meaningful Work, and Employee Engagement. (Doktora Tezi). Tez Erişim Adresi: <https://www.proquest.com/openview/eba919ecdb2a912a703fcc10d63969ee/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>

Tak, B., & Çiftçioğlu, B. A. (2008). Mesleki Bağlılık ile Çalışanların Örgütte Kalma Niyeti Arasındaki İlişkiyi İncelemeye Yönelik Görgül Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 155-178.

Tuncer, M., & Yılmaz, Ö. (2018). Sınıf Öğretmenliği Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarı Durumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(1), 481-493.

Turhan, M., Demirli, C., & Nazik, G. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Mesleğe Adanmışlık Düzeyine Etki Eden Faktörler: Elazığ Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, 179-192.

Wibrovski, C. R., Matthews W. K., & Kitsantas, A. (2017). The Role of A Skills Learning Support Program on First-Generation College Students Self-Regulation, Motivation, and Academic Achievement: A Longitudinal Study. *J Coll Stud Retent* 19, 317-332.

Yavaş, B. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empati Becerileri ile İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 191709.

Yıldız, N., Akbulut, Ö., & Bircan, H. (2002), *İstatistiğe Giriş*. (3. Baskı). Erzurum: Aktif Yayınevi.

Zöğ, H. (2007). İstanbul ili Kağıthane İlçesinde Görev Yapan İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Adanmışlıkları ile İş Doyumları Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 219318.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Tıp fakülteleri üniversitelerin en kritik eğitim birimlerinden biridir. Çünkü hekimlik mesleği insan sağlığı ile ilgili olduğu için kutsal sayılan bir meslektir. Tıp fakülteleri de kutsal bir meslek olarak görülen hekimlik mesleğini icra edecek öğrencileri yetiştirmektedir. Bu bağlamda ülkelerin sağlıklı bir topluma sahip olabilmelerinin yollarından biri de tıp öğrencilerinin iyi bir eğitim almalarından, mesleklerini sevmelerinden ve elbette akademik olarak başarılı olabilmelerinden geçmektedir. Son dönemde bir taraftan 2019 Aralık ayında Çin’de başlayan, pandemiye dönüşen ve etkisi halen görülen Kovid-19 salgını bir taraftan son yıllarda hekimlerin çalışma şartlarında yaşanan birtakım zorluklar bu tür araştırmaların yapılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu araştırma Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine yönelik mesleki adanmışlık düzeyinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumunu ve akademik başarı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneklemini Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenim gören toplam 302 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar cinsiyet, yaş, eğitim görülen sınıf, tıp fakültesini seçme nedeni, ileride çalışılması hedeflenen sektör, hedef ülke, tıpta uzmanlık hedefi ve ailede hekim olup olmama durumlarına göre farklılıklar göstermektedir. Araştırmaya katılanların %58,9’u kadın %41,1’i erkektir. Yaş değişkenine göre en yüksek katılım düzeyi 23-25 yaş (%46,7) aralığında gerçekleşmiştir. Sınıf değişkenine göre katılımcıların frekans ve yüzde dağılımları birbirine yakındır. Katılımcılar en çok ileride kamu kurumlarında (%36,4) çalışmayı hedeflemektedirler. Ayrıca büyük bir kesim kariyer hedeflerini yurtdışında planlamaktadır (%56,0). Katılımcıların %77,8’i kendi isteğiyle Tıp Fakültesine girmiştir ve %92,4’ünün tıpta uzmanlık hedefi vardır. Birinci derece yakınlarında başka hekim olanları oranı ise %13,6’dır. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden betimsel tarama ve ilişkiyel tarama modelleri kullanılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kapsamında cevabı aranan sorular şunlardır:

Soru 1: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Soru 2: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları yaşa göre farklılık göstermekte midir?

Soru 3: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları sınıfa göre farklılık göstermekte midir?

Soru 4: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları tercih nedenine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 5: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları çalışmayı hedeflediği sektöre göre farklılık göstermekte midir?

Soru 6: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları çalışmayı hedeflediği ülke değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 7: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları uzmanlık hedefine göre farklılık göstermekte midir?

Soru 8: Tıp fakültesi öğrencilerinin hekimlik mesleğine olan adanmışlık düzeyi ve akademik başarıları ailede hekim olması değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmada kullanılan ilişkisel tarama modeli kapsamında da mesleki adanmışlık düzeyi ile akademik başarı arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve mesleki adanmışlık düzeyinin akademik başarı üzerinde bir etkisinin olup olmadığı test edilmiştir. Veriler çevrimiçi platformlar aracılığıyla ve yüz yüze anket yöntemi ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS ve AMOS programları aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri $\alpha = 0,914$ olarak hesaplanmıştır. Kullanılacak analiz yönteminin belirlenebilmesi için gerekli varsayımlar test edilmiş ve verilerin normal dağılım sergilediği, otokorelasyon ve çoklu bağlantı sorunu bulunmadığı görülmektedir. Bundan dolayı betimsel tarama modeli kapsamında iki değişken arasındaki anlamlı farklılaşmaların tespit edilebilmesi için bağımsız örneklem T testi, ikiden fazla değişken arasındaki anlamlı farklılaşmaların tespit edilebilmesi için tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığının tespit edilebilmesi için doğrusal korelasyon analizi ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde bir etkisinin olup olmadığının tespit edilebilmesi için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadınların erkeklere göre, kendi isteği ile tıp fakültesini tercih edenlerin diğerlerine göre, yurtdışında çalışma planı olanların yurtdışında çalışma planı olanlara göre, uzmanlık hedefi olanların uzmanlık hedefi olmayanlara göre ve kamu veya üniversitede çalışmayı planlayanların diğer gruplara göre mesleki adanmışlık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın yaş, sınıf ve aile hekim olup olmaması durumlarına göre mesleki adanmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir. Ayrıca mesleki adanmışlık düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon bulunmakta ve mesleki adanmışlık düzeyi akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Sonuç olarak bu araştırmada insanlık için çok büyük bir öneme sahip olan hekimlik mesleğini icra edecek olan hekim adayları mesleki adanmışlık düzeyleri hangi seviyededir? Hangi değişkenlere göre farklılık göstermektedir? Mesleğe olan adanmışlık düzeyi hekim adayının akademik başarıları ile ilişkili midir veya akademik başarıları etkiler mi? gibi soruların cevapları bulunmaktadır. Bu ve benzeri çalışmaların hekimlik mesleğinin gelecekte daha verimli bir şekilde icra edilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

EXTENDED ABSTRACT: Faculty of Medicine is one of the most critical education units of universities. Because the profession of medicine is a profession that is considered sacred because it is related to human health. Students who will practice the profession of medicine, which is considered a sacred profession in medical faculties, are studying. In this context, the way for countries to have a healthy society is that medical students receive a good education, love their profession and of course be successful academically. Recently, the Covid-19 epidemic, which started in China in December 2019 and turned into a pandemic, on the one hand, and some difficulties experienced in the working conditions of physicians in recent years, lay the groundwork for such research. This research was conducted to determine the differentiation status of the level of professional dedication towards the medical profession of Medical Faculty students according to some variables

and its effect on academic achievement. The research sample consists of a total of 302 people studying at Erciyes University Faculty of Medicine. Participants differ in terms of gender, age, class of education, reason for choosing medical school, the sector to be studied in the future, target country, target of specialization in medicine and whether there is a doctor in the family. 58.9% of the participants were female and 41.1% is male. According to the age variable, the highest level of participation is between the ages of 23-25 (46.7%). According to the class variable, the frequency and percentage distributions of the participants are close to each other. Participants mostly aim to work in public institutions (36.4%) in the future. In addition, a large number of people plan their career goals abroad (56.0%). 77.8% of the participants voluntarily entered the Faculty of Medicine and 92.4% of them have a goal of specialization in medicine. The rate of those whose first degree relatives are physicians is 13.6%. In the research, descriptive survey and relational survey models, which are quantitative research techniques, are used. The questions to be answered within the scope of the descriptive survey model in the research are as follows:

Question 1: Do the medical faculty students' level of dedication to the medical profession and their academic success differ according to gender?

Question 2: Do the level of dedication and academic achievement of medical faculty students differ according to age?

Question 3: Do the level of dedication and academic achievement of medical faculty students differ according to the class?

Question 4: Do the level of dedication and academic success of medical faculty students differ according to the reason for their preference?

Question 5: Do the level of dedication and academic success of the medical faculty students differ according to the sector they aim to work in?

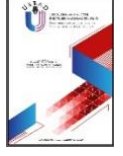
Question 6: Do the level of dedication and academic success of the medical faculty students differ according to the country they aim to work in?

Question 7: Do the level of dedication and academic success of the medical faculty students differ according to the specialty goal?

Question 8: Do the level of dedication and academic success of medical faculty students differ according to the variable of being a physician in the family?

Within the scope of the relational screening model used in the research, it was tested whether there is a relationship between the level of professional dedication and academic achievement and whether the level of professional dedication has an effect on academic achievement. The data were collected by survey method through online platforms. The collected data are analyzed through SPSS and AMOS programs. The validity and reliability tests of the scales used in the research were conducted. The Cronbach Alpha value of the scale was calculated as $\alpha = 0.914$. Necessary assumptions have been tested in order to determine the analysis method to be used, and it is seen that the data exhibit normal distribution and there are no autocorrelation and multicollinearity problems. Therefore, within the scope of the descriptive survey model, an independent sample T test was used to detect significant differences between two variables, and a one-way ANOVA test was used to detect significant differences between more than two variables. In addition, linear correlation analysis was used to determine whether there was a linear relationship between the variables, and simple linear regression analysis was performed to determine whether the independent variable had an effect on the dependent variable. According to the results of the research, it is found that the levels of professional dedication of women compared to men, those who voluntarily preferred medical school compared to others, those who have a domestic study plan compared to those who have a study plan abroad, those who have a specialization goal compared to those who do not have a specialization goal, and those who plan to work in public or universities compared to other groups are found to be

significantly higher. On the other hand, there is no significant difference in the level of professional dedication according to age, class and being a family doctor or not. In addition, there is a positive and significant correlation between the level of professional dedication and academic achievement, and the level of professional dedication positively affects academic achievement. As a result, in this research, what is the level of professional dedication of the physician candidates who will practice the profession of medicine, which is of great importance for humanity? According to which variables does it differ? Is the level of dedication to the profession related to the academic success of the physician candidate or does it affect the academic success? The answers to such questions are found in the present study. It is expected that these and similar studies will contribute to the practice of the profession of medicine more efficiently in the future.

YAKUP KADRİ
KARAOŞMANOĞLU'NUN ESERLERİNDE KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER
YAKUP KADRİ KARAOŞMANOĞLU'S WORKS CULTURAL CHANGES

İbrahim Halil ÖZTÜRK

Öğretmen, Şehit Candaş Kaplan
Anadolu Lisesi, Yeni Türk Edebiyatı,
Türk Dili ve Edebiyatı,
Malatya/Türkiye.

Teacher, Şehit Candaş Kaplan
Anatolian High School, New Turkish
Literature, Turkish Language and
Literature,
Malatya/Türkiye.

ozturkhalil283@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4502-6813

Ali GÜLER

Öğretmen, Şehit Candaş Kaplan
Anadolu Lisesi, Yeni Türk Edebiyatı,
Türk Dili ve Edebiyatı,
Malatya/Türkiye.

Teacher, Şehit Candaş Kaplan
Anatolian High School, New Turkish
Literature, Turkish Language and
Literature,
Malatya/Türkiye.

Aliguler44@gmail.com

ORCID ID: 0000-6413-1654

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1199322

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 04.11.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 13.12.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Öztürk, İ. H., & Güler, A.
(2022). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Kültürel Değişimler.
USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10), 966-974.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism
detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerindeki kültürel değişimlere odaklanan bu yazıda önce kültür ve medeniyet kavramlarının tanımlarına ve ilişkilerine değinilmiş, devamında yazarın kültür anlayışının ana çizgilerini belirlemek için aileye, yetiştiği çevreye, ait olduğu edebi topluluğa, yaşadığı dönem ve beslenme kaynakları ile kütüphanesine bakılmıştır. Doğu, Batı ve Türk Edebiyatından yaptığı okumalara, Nev-Yunanilik gibi geçici sanat denemelerini ve anlayışlarını da ekleyen, Türklerin Kurtuluş Savaşı'na kadar süren türlü savaşlarına doğrudan veya dolaylı tanıklık eden Yakup Kadri'nin kültür kaynakları böyle bir atmosfer içinde şekillenmiştir. Okumalarını yazma denemeleri ile farklı bir boyuta taşıyan Yakup Kadri'nin Rahmet (hikâye), Erenlerin Bağından (deneme – mensur şiir), Bir Sürgün, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore ve Ankara romanları bağlamında kültür ve medeniyet anlayışı değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, çocukluk yıllarından itibaren hayranı olduğu ve kültürü etkisinde yetiştiği Batı medeniyeti ve görece bu sözde medeniyete duyulan hayranlığın; Avrupa'da yaşaması, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi olaylarla yazarın nazarında en aşağı bir seviyeye indiği, realist bir kimlik kazandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kültür, Medeniyet, Erenlerin Bağından, Bir Sürgün, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Ankara

Abstract: In this article, which focuses on the cultural changes in the works of Yakup Kadri Karaosmanoğlu, firstly the definitions and relations of the concepts of culture and civilization were mentioned, and then, in order to determine the main lines of our author's understanding of culture, his family, the environment he grew up in, the literary community he belonged to, the period in which he lived, his nutritional resources and his library were examined. The cultural resources of Yakup Kadri, who added temporary artistic experiments and understandings such as Nev-Greekism to his readings from Eastern, Western and Turkish literature, and witnessed directly or indirectly the various wars of the Turks until the War of Independence, were shaped in such an atmosphere. The understanding of culture and civilization has been evaluated in the context of Yakup Kadri's novels Rahmet (story), Erenlerin Vineyard (essay - prose poetry), Bir Exile, Judgment Night, Sodom and Gomorrah and Ankara, which carries his reading to a different dimension with his writing essays. As a result of the evaluation, the admiration for the Western civilization, which he admired since his childhood and grew up under the influence of its culture, and this so-called civilization; It has been seen that the writer went down to the lowest level and gained a realistic identity with events such as living in Europe, the Balkan Wars, the First World War, and the War of Independence.

Key Words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Culture, Civilization, Erenlerin Bağından, Bir Sürgün, Hüküm Gecesi, Sodom and Gomore, Ankara

1. Giriş

Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nın en önemli yazarları arasında yer alan Yakup Kadri, uzun sayılabilecek hayatı boyunca hep üretken olmuş; şiir, hikâye, deneme, oyun, anı ve roman türünde başarılı eserler vermiştir. Eserlerini kronolojik bir sıra ile incelersek Türkçe'nin geçirdiği bütün evreleri, toplumdaki sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel değişimleri rahatlıkla görebiliriz.

Yakup Kadri'nin Fransız Edebiyatı etkisi ile başladığı yazarlığı, 1920'lerden sonra özgün bir sese kavuşarak siyasal, sosyolojik konulara, tarihe, dönem çatışmalarına ve birey psikolojisi incelemelerine yönelir. Fecr-i Ati geleneğiyle yetişmiş ama bunu izleyen elli yıl boyunca toplumsal şartlar, tarihi süreçler ve bireysel portreleri

romanın dokusuna işlemiş olan Karaosmanoğlu'nun eserleri halen incelenmemiş ayrıntılarla dolu bir panoramadır. Yazarın eserlerinde Meşrutiyet, Milli Mücadele, Cumhuriyet Döneminin kültürel değişimleri adeta resmedilmiştir.

2. Kültür ve Medeniyete Dair

Kültür çok geniş bir kavramdır. Kelimenin kökeni Almanca'ya dayanmasına rağmen bu günkü manasıyla ilk olarak Fransa'da kullanılmıştır. Bu kelimeyi ilk olarak kullanan Voltaire, onu, "İnsan zekâsının meydana gelmesi, terakki etmesi, tekâmül ettirilmesi, yüceltilmesi" (Türkdoğan, 1976) manasında kullanmıştır. Mehmet Kaplan, "Kültür denilince sade dil ve edebiyat değil, musiki, resim, dans, mimari gibi sanatlar da söz konusudur. Kültür denilince sade bunlar değil; aile ve hukuk sistemleriyle, çalışma tarzı, üretim, tüketim, ulaşım şekilleri de kasdolunuyor" (Kaplan, 1982: 29) diyerek, kültür kavramının genişliğini vurguluyor. Bu nedendir ki Amerikalı iki antropolog (Alfred Kroeber vd.) 1950 yılında kültür konusunda derledikleri bir antolojide, kültür kavramının 164 farklı tanımını tespit etmişlerdir (Tural, 1988).

Kültür ve medeniyet kavramları üzerinde birçok tartışmalar yapılmıştır. Bazı bilim adamları kültür ve medeniyetin aynı kavramlar olduğunu ileri sürerken, bazı bilim adamları ise kültür ve medeniyetin farklı şeyler olduğunu savunmuşlardır. Ancak kültür ve medeniyetin farklı olduğunu savunanlar çoğunluktadır ve bu görüş akla daha yakındır. Bu görüşü savunanlar kültür ve medeniyet arasında şöyle bir fark olduğunu belirtirler: "Kültür, teşhis edilebilen, belli bir cemiyetin maddi ve manevi değerlerine denmekte, medeniyet ise menşei bir olan benzer kültürlerin teşkil ettikleri bütüne denmektedir" (Canan, 1984).

3. Yakup Kadri'nin Kültür ve Medeniyet Kaynakları

Yazarın kültüre bakışını anlamak için yazarın beslendiği kültür kaynaklarına bakmak gerekir. 27 Mart 1889 yılında Kahire'de doğan Yakup Kadri, Manisa eşrafından Karaosmanoğlu ailesindedir. Fevziye Mekteb-i İdadisinde başladığı eğitime Fransız okuluyla devam etmiştir. Yükseköğrenim için girdiği hukuk fakültesinden mezun olmadan ayrılmıştır. Daha sonra sanat hayatının önemli kırılma çizgilerinden biri yaşanır ve yazar Fecr-i Ati topluluğu ile tanışır, Servet-i Fünun'da küçük hikâyeler yazmaya başlar. Bu arada hastalanır, İsviçre'ye tedaviye gider. Ankara'nın çağrısı üzerine milli mücadeleye katılır. Tetkik-i Mezalim heyetinde görevli olarak Anadolu'yu gezmiş ve Yunan zulmüne bizzat şahit olmuştur. Büyükelçilik, milletvekilliği de yapan yazar 13 Ekim 1974 tarihinde vefat etmiştir.

Yakup Kadri'yi hayata hazırlayan ilk kaynaklar, babasının Manisa'daki evinin kütüphanesinde bıraktığı kitaplardır. Ayrıca annesi İkbâl Hanım'ın yazara okuduğu Ekmekçi Kadın ve Monte Kristo gibi romanlar da dünya görüşünün şekillenmesinde önemli rol oynar. Anamın Kitabı adlı eserinde bu durumu şöyle ifade eder: "Annem bütün bir kış uzun gecelerde, bize Ekmekçi Kadını okuduktan sonra ertesi kış Monte Kristo diye daha büyük bir romana başlamıştı. Bu Ekmekçi Kadın gibi beni yalnız kalbimin köklerinden kavrayan bir acıklı hikâyeye değildi. Onda bütün varlığım sanki

sonsuz bir hayal deryasına kapılıp gittiydi. Öyle ki gerçek hayatın kıyıları artık bana görünmez olmuştu. Görünse bile başımı çevirip bakmıyordum. Monte Kristo adasının yanında Manisa neymiş? Bizim evimiz neymiş? Her gün gidip geldiğim mektep neresiymiş? Oradaki dersler insana ne öğretebilirmiş? Oradaki döğülmelerin, döğüşmelerin, çekişmelerin ne ehemmiyeti varmış? Bütün bunlar, bana küçücük şeyler gibi görünüyordu. Artık imrendiğim kişiler birer birer gözümden düşmüştü. Ne Mevlevi şeyhine, ne erkân-ı harp zabıtine benzemek istiyordum. Monte Kristo'nun kahramanı benim için yegâne ideal örnekti ve onun gibi hali bir adada define bulmaktı" (Karaosmanoğlu, 1980: 190-191).

Yakup Kadri, İzmir İdadisi'ne devam ederken babasının kitaplarını okumaya başlar ve Monte Kristo adasından kendi milli karasularına dümen kırmaya başlar. Kendisinden birkaç yaş büyük olan bir gencin tavsiyesi ile Muallim Naci, Mehmet Celal ve Vecihi gibi sanatkârlara yönelir. Abdullah Rahmi, Yakup Kadri'nin Tevfik Fikret, Halit Ziya, Mehmet Rauf gibi Edebiyat-ı Cedide sanatçılarına tanınmasına, Ekmekçi Kadın ve Monte Kristo'nun dünyasından ayrılarak, Edebiyat-ı Cedide külliyatını okumasına ve Fransız Edebiyatı ile tanışmasına vesile olur:

"Artık Yakup Kadri Zola, Maupassant, P. Bourget, Balzac gibi Fransız yazarları okumakta, Edebiyat-ı Cedide'den ise Aşk-ı Memnu ve Eylül'ü çok beğenmektedir" (Aktaş, 1987: 8).

Yakup Kadri'deki dönüşüm ve arayışın ilginç ve sıra dışı olduğu zamanlar da olmuştur. Yazar hastalığının tedavisi için gittiği İsviçre'den döndükten sonra, o sıralarda Fransa'dan dönmüş olan Yahya Kemal ile birlikte Yunan ve Latin kaynaklarına dayalı yeni bir sanat anlayışını savunmuştur. Daha sonraları bu anlayış "*Nev-Yunanilik*" olarak adlandırılmıştır. Bu anlayışı Yahya Kemal şu şekilde açıklamaktadır: "İkimiz de bir hülyaya kapıldık: İran'dan Yunan'a geçmek. Eski edebiyatın mihrakı İran'dı. Geç olmakla beraber Yunan klasiklerine dönecektik. Nazariye şuydu: Modern edebiyatımız gerçi Avrupa'ya dönmüştü. Fakat bu model, Fransızların şiiri, nesri idi. Bu kâfi olmazdı. Bütün Avrupa'yı anlamak için Yunanlılardan başlamak lazımdı. Biz coğrafyaca kısmen de medeniyetçe Yunanlıların varisiyiz. Bu verasete din mani olmuştur. Modellerimiz onların epigram, idil, trajedi vs. şiir şekilleri olacaktır" (Yücel, 1957: 262-263).

Bu anlayış zamanın aydınları arasında tepki ile karşılanmıştır. Örneğin Ömer Seyfettin, *Nev-Yunanilik* girişimini "Yunan yandaşlığı" (Yücel, 1957: 270-276) olarak niteleyen bir yazı yayınlamıştır. Aslında Yunan Medeniyetini seven ve takdir eden Rıza Tevfik bile bu akıma tepki gösterir. Rıza Tevfik; "Bu akımın ülkemizde benimsenemeyeceğine inanmaktadır" (Aktaş, 1987: 30). Bu akım fazla sürmemiş ve bu iki yazar *Nev-Yunanilik* görüşlerinden vazgeçmişlerdir.

4. Yakup Kadri'nin Eserlerinde Kültürel Değişimler

Yakup Kadri'deki doğu-batı, eski-yeni ve hayal-hakikat şeklinde karşımıza çıkan çatışmalar, Tanzimat ile Servet-i Fünûn dönemlerinin etkisiyle oluşmuştur. Tanzimat Edebiyatında toplumu eski ve yeni halinde ayıran düşünce ikiliği vardır. Servet-i Fünûn döneminde ise hayal ve hakikat gibi ferdi bölen bir duyuş ikiliği söz

konusudur. *Rahmet* adlı hikâyesi ile başlayan bireyselleşmeden uzaklaşma, *Erenlerin Bağından* adlı eserinde millet sevgisine doğru yönelir. Yakup Kadri'deki bu anlayış değişikliğinde, şüphesiz Balkan Savaşlarının büyük bir yeri vardır. Balkan Savaşlarının perişan manzaraları, Yakup Kadri gibi büyük hikâyeci Ömer Seyfettin'i de etkilemiştir. "Beyaz Lale, Nakarat, Bomba, Mehdi, Primo Türk Çocuğu, Bir İrtica Haberi..." gibi hikâyeleri Balkan Savaşları sırasındaki gözlemleri sonucu yazmıştır. Bu eserlerde sanatçıların, yaşadığı dönemin sosyal, ekonomik, siyasal ve toplumsal vb. olaylarından ne derece etkilendiklerini görebiliriz.

Bir Sürgün romanında yazar, Dr. Hikmet karakteriyle batıyı daha yakından tanır. Yazar, bu romanda, Osmanlı medeniyeti ile Avrupa medeniyetini karşılaştırmış ve orijinal tespitlerde bulunmuştur. Osmanlı toplumunda gördüğü ikram, yardımlaşma, arkadaşlık ve dostluk gibi değerlerin Avrupa'da pek de itibar görmediğini hayretle gözlemlemiştir:

"Bundan başka, küçücük para ve menfaat işlerinde öyle bir bayağılıkları, öyle bir pespayelikleri var ki insanı insan olmaktan tiksindirir. Bunlar arasında mesela bir arkadaşın bir arkadaşına bir kahve ikram etmesi, cigara vermesi veyahut yolda giderken bir nakil vasıtasının parasını ödemek istemesi hiç görülmemiş, işitilmemiş hadiselerdendi... Aşık olduğu Garp medeniyetine dair ilk defa olarak yaptığı bu müşahede, Doktor Hikmet'i, gerçi, ona karşı ne müspet ne menfi bir hükme sevk etmemektedir. Fakat, muhakkak ki, genç adam ruhunda bir şeyin bulandığını, bu imanın sarsılmaya başladığını duymaktan kendini alamıyordu" (Karaosmanoğlu, 1998: 172-173).

Yine *Bir Sürgün* romanında dikkat çeken bir husus da temizlik konusudur. Romanın hemen her yerinde sabun kokan, beyaz tülbentli, eli tespihli, ağzı dualı annesini özlemlerle anmaktadır. Temizlik konusunda Fransa'nın günümüzde de pek ilerleme kaydettiği söylenemez. "Evin kapıcısı Doktor Hikmet'in bu acaip itiyadından (ayda iki defa yıkanmasından) son derece bizar idi. Bir gün dedi ki: - Rica ederim mösyö, doğrusunu söyleyin, bir hastalığınız mı var ki böyle mütemadiyen suya giriyorsunuz. Kapıcının mütemadiyen dediği ayda nihayet iki defa vuku bulan bir hadiseydi" (Karaosmanoğlu, 1998: 159).

Doktor Hikmet'in kız arkadaşı Arlette, onu zengin biri zannederek onu baştan çıkarıp zengin olmayı planlamaktadır. Arlette amacına ulaşamayınca ilginç tespitlerde bulunur. "Arlette ise düşünüyordu: Ne ahmak şey bu adam... Türk de olacak. Türkler ki yüz kadın alırlarmış; gene kadına doymak bilmezlermiş. Bir Türk kadar kuvvetli derler. Bunun kuvveti neresinde? Acaba hasta mı?" (Karaosmanoğlu, 1998: 166).

Avrupa geneli ve Fransa özelinde Avrupalıların Türklere bakışı bugün itibarıyla da pek değişmemiştir. 2014 yılında bir eğitim gezisi için gittiğimiz Fransa'da, okul ziyaretinde gözlemlerim beni bu düşünceye sevk etti. Türkler hakkında bildikleri en meşhur sözler: "Anne Türkler geliyor, Türk gibi kuvvetli." cümleleri idi. Ev sahibi, okulun öğrencilerine, gelen misafir ülkeler ile ilgili o ülkeyi resimlerle anlatan bir ödev verilmişti. Sıra Türkiye'ye geldiğinde iki resim dikkat çekici idi: Dünyayı tek başına kaldıran kaslı, kıllı esmer bir Türk; diğeri fesli, sakallı bir erkek,

arkasında çarşafli dört kadın. Fransız lise öğrencilerinin Türkiye'ye ve Türklere bakışını özetleyen görseller bunlar idi.

Konumuza döndüğümüzde *Hüküm Gecesi* romanında da benzer tahliller ve milli uyanış emareleri görünür. "Bizi Balkanlaştırdılar, sözünü hatırlıyordu. Evet, Balkanlılar, bizi ordularıyla istilaya kalkışmadan önce adetleri, anlayışları, usul ve müesseseleriyle zapt ve işgal etmiş bulunuyorlardı" (Karaosmanoğlu, 1999: 217).

Birinci Dünya Savaşı, Yakup Kadri'deki bu bilinçlenmenin daha da artmasını sağlamıştır. Bu yıllarda "İkdam" gazetesinde yazdığı yazılarda toplumsal konular kadar Türklük konularına da yer verir. "Ziya Gökalp'ten gelen Türklük ve Türkçülük düşüncesi, kendi süzgecinden geçerek yansır yazılarına" (Uyguner, 1993: 40). İstanbul'un işgal yıllarını anlatan *Sodom ve Gomore* romanında işgali alkışlayan azınlığa, işgale duyarsız kalan yerli halka hatta işgal subaylarıyla flört yarışına giren Türk kızlarına isyan eder. Üstelik İngiliz subayları İstanbul'da Türk kızlarıyla olan ilişkilerini de kendi ailelerinden gizliyorlardı. Onlara göre bu büyük bir suçtu. "Bunlara göre –bir

Türkle şöyle dursun-bir İrlanda katoliğiyle, hatta bir İskoçya'lı ile münasebet kurmak mutlaka affedilmez bir günahtı... Annesinin gözünde Türkiye'nin bir Sodom ve Gomore'den, bir Babil'den, bir Ninova'dan farkı yoktu" (Karaosmanoğlu, 2000: 9).

Yazarın işgal yıllarında gördüğü bu ve benzeri olaylar onda milli bilincin daha da güçlenmesini sağlamıştır. *Sodom ve Gomore* romanındaki Necdet, milli uyanışı temsil eden romandaki tek olumlu tiptir. Adeta Yakup Kadri, Necdet ile özdeşleşmiştir. Aktif olarak Kurtuluş Savaşı'na katılan yazar, Ankara romanında, devrin duygusal şartları içinde şu değerlendirmelerde bulunur: "Avrupa medeniyeti. Bu, yüz bin yalandan biridir. Avrupalıların uydurduğu yüz bin yalandan biridir. Yuf bize ki kendimizi bildiğimiz günden beri bu yalana bir nas gibi inanmışız. Yalan, yalan, yalan... Avrupa bir yırtıcı kuşlar yuvasıdır ve onun karşısına ancak tepeden tırnağa silahlanılarak çıkılır" (Karaosmanoğlu, 2000a: 49).

Sonuç

Çocukluk yıllarından itibaren hayranı olduğu ve kültürü etkisinde yetiştiği Batı medeniyeti ve görece bu sözde medeniyete duyulan hayranlık; Avrupa'da yaşaması, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi olaylarla yazarın nazarında en aşağı bir seviyeye inmiştir. 1960 yılında çıkan bir mülakatında bu durumu şu şekilde açıklar: "Hayatımda aldığım en büyük ders bütün kültürümün, bütün inançlarımın kaynağını teşkil eden Garp Medeniyetinin, Milli Mücadele devrinde tersini görmek ve bu yüzden büyük bir hayal kırıklığına düşmek olmuştur. Bu hayal inkisarı, beni bu kültürün dışına çok acı çok acı gerçeklerin keşfine sevk etmiştir" (Baydar, 1960: 106).

Bugün batının bilim ve teknolojideki ileri düzeyi tüm aydınlarımızın ortak görüşüdür. İki yüz yıllık "muasır medeniyet" seviyesine çıkma hedefimiz doğru bir idealdir. Ancak Yakup Kadri'nin ilk yıllarında olduğu gibi batıyı toptan taklit etme yerine, -Japonlarda olduğu gibi -bilimsel ve teknolojik gelişmeler alınırken kendi

milli, manevi, değerlerimize bağlı kalınmalıdır. Yakup Kadri de sonunda bu gerçeğe ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (1987). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. Ankara: Kültür Bak. Yayınları.
- Baydar, M. (1960), *Edebiyatçılarımız Ne Diyor*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Canan, İ. (1984). *Medeniyet, Kültür ve Teknik*. İstanbul: Cihan Yayınları.
- Kaplan, M. (1982). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1980). *Anamın Kitabı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1998). *Bir Sürgün*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1999). *Hüküm Gecesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2000). *Sodom ve Gomore*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2000a). *Ankara*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tural, S. (1988). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1976). *Ziya Gökalp'te Sosyal Değişme*. Erzurum: A.Ü. Yayınları.
- Uyguner, M. (1993). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

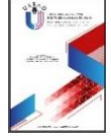
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerindeki kültürel değişimlere odaklanan bu yazıda önce kültür ve medeniyet kavramlarının tanımlarına ve ilişkilerine değinilmiş, devamında yazarımızın kültür anlayışının ana çizgilerini belirlemek için aileye, yetiştiği çevreye, ait olduğu edebi topluluğa, yaşadığı dönem ve beslenme kaynakları ile kütüphanesine bakılmıştır. Doğu, Batı ve Türk edebiyatından yaptığı okumalara, Nev-Yunanilik gibi geçici sanat denemelerini ve anlayışlarını da ekleyen, Türklerin Kurtuluş Savaşı'na kadar süren türlü savaşlarına doğrudan veya dolaylı tanıklık eden Yakup Kadri'nin kültür kaynakları böyle bir atmosfer içinde şekillenmiştir. Okumalarını yazma denemeleri ile farklı bir boyuta taşıyan Yakup Kadri'nin Rahmet (hikâye), Erenlerin Bağından (deneme – mensur şiir), Bir Sürgün, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore ve Ankara romanları bağlamında kültür ve medeniyet anlayışı değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, çocukluk yıllarından itibaren hayranı olduğu ve kültürü etkisinde yetiştiği Batı medeniyeti ve görece bu sözde medeniyete duyulan hayranlığın; Avrupa'da yaşaması, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi olaylarla yazarın nazarında en aşağı bir seviyeye indiği, realist bir kimlik kazandığı görülmüştür. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Kültürel Değişimler ana başlığından oluşan makale; Giriş, Kültür ve Medeniyete Dair, Yakup Kadri'nin Kültür ve Medeniyet Kaynakları, Yakup Kadri'nin Eserlerinde Kültürel Değişimler ve Sonuç alt başlıklarından oluşmaktadır. Cumhuriyet Dönemi edebiyatının en önemli yazarları arasında yer alan Yakup Kadri, uzun sayılabilecek hayatı boyunca hep üretken olmuş; şiir, hikâye, deneme, oyun, anı ve roman türünde başarılı eserler vermiştir. Eserlerini kronolojik bir sıra ile incelersek Türkçe'nin geçirdiği bütün evreleri, toplumdaki sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel değişimleri rahatlıkla görebiliriz. Yakup Kadri'nin Fransız Edebiyatı etkisi ile başladığı yazarlığı, 1920'lerden sonra özgün bir sese kavuşarak siyasi, sosyolojik konulara, tarihe, dönem çatışmalarına ve birey psikolojisi incelemelerine yönelir. Fecr-i Ati geleneğiyle yetişmiş ama bunu izleyen elli yıl boyunca toplumsal şartlar, tarihi süreçler ve bireysel portreleri romanın dokusuna işlemiş olan Karaosmanoğlu'nun eserleri halen incelenmemiş ayrıntılarla dolu bir panoramadır. Yazarın eserlerinde Meşrutiyet, Milli Mücadele, Cumhuriyet Döneminin kültürel değişimleri adeta resmedilmiştir. Kültür çok geniş bir kavramdır. Kelimenin kökeni Almancaya dayanmasına rağmen bu günkü manasıyla ilk olarak Fransa'da kullanılmıştır. Kültür ve medeniyet kavramları üzerinde birçok tartışmalar yapılmıştır. Bazı bilim adamları kültür ve medeniyetin aynı kavramlar olduğunu ileri sürerken, bazı bilim adamları ise kültür ve medeniyetin farklı şeyler olduğunu savunmuşlardır. Ancak kültür ve medeniyetin farklı

olduğunu savunanlar çoğunluktadır ve bu görüş akla daha yakındır. Yakup Kadri'yi hayata hazırlayan babasının Manisa'daki evinin kütüphanesinde bıraktığı kitaplardır. Ayrıca annesi İkbâl Hanım'ın yazara okuduğu Ekmekçi Kadın ve Monte Kristo gibi romanlar da dünya görüşünün şekillenmesinde önemli rol oynar. Yakup Kadri, İzmir İdadisi'ne devam ederken babasının kitaplarını okur ve Monte Kristo adasından kendi sularına dümen kırmaya başlar. Kendisinden birkaç yaş büyük olan bir gencin tavsiyesi ile Muallim Naci, Mehmet Celal ve Vecihi gibi sanatçılara yönelir. Abdullah Rahmi, Yakup Kadri'nin Tevfik Fikret, Halit Ziya, Mehmet Rauf gibi Edebiyat-ı Cedide sanatçıları tanımasına, Ekmekçi Kadın ve Monte Kristo'nun dünyasından ayrılarak, Edebiyat-ı Cedide külliyyatını okumasına ve Fransız edebiyatı ile tanışmasına vesile olur. Yakup Kadri'deki doğu-batı, eski-yeni ve hayal-hakikat şeklinde karşımıza çıkan çatışmalar, Tanzimat ile Servet-i Fünûn dönemlerinin etkisiyle oluşmuştur. Tanzimat Edebiyatında toplumu eski ve yeni halinde ayıran düşünce ikiliği vardır. Servet-i Fünûn döneminde ise hayal ve hakikat gibi ferdi bölen bir bir duyuş ikiliği söz konusudur. Rahmet adlı hikâyesi ile başlayan bireyselleşmeden uzaklaşma, Erenlerin Bağından adlı eserinde millet sevgisine doğru yönelir. Yakup Kadri'deki bu anlayış değişikliğinde, şüphesiz Balkan savaşlarının büyük bir yeri vardır. Bir Sürgün romanında yazar, Dr. Hikmet karakteriyle batıyı daha yakından tanır. Bu romanda, Osmanlı medeniyeti ile Avrupa medeniyetini karşılaştırmış ve orijinal tespitlerde bulunmuştur. Osmanlı toplumunda gördüğü ikram, yardımlaşma, arkadaşlık ve dostluk gibi değerlerin Avrupa'da pek de itibar görmediğini hayretle gözlemlemiştir. Yine Bir Sürgün romanında dikkat çeken bir husus da temizlik konusudur. Romanın hemen her yerinde sabun kokan, beyaz tülbentli, eli tespihli, ağız dualı annesini özlemle anmaktadır. Temizlik konusunda Fransa'nın günümüzde de pek ilerleme kaydettiği söylenemez. Hüküm Gecesi romanında da benzer tahliller ve milli uyanış emareleri görünür. Birinci Dünya Savaşı, Yakup Kadri'deki bu bilinçlenmenin daha da artmasını sağlamıştır. Yazarın işgal yıllarında gördüğü bu ve benzeri olaylar onda milli bilincin daha da pekişmesine imkân ve ortam hazırlamıştır. Sodom ve Gomore romanındaki Necdet, milli uyanışı temsil eden romandaki tek olumlu tiptir. Adeta Yakup Kadri, Necdet ile özdeşleşmiştir. Çocukluk yıllarından itibaren hayranı olduğu ve kültürü etkisinde yetiştiği Batı medeniyeti ve görece bu sözde medeniyete duyulan hayranlık; Avrupa'da yaşaması, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi olaylarla yazarın nazarında en aşağı bir seviyeye inmiştir. Bugün batının bilim ve teknolojideki ileri düzeyi tüm aydınlarımızın ortak görüşüdür. İki yüz yıllık "muasır medeniyet" seviyesine çıkma hedefimiz doğru bir idealdir. Ancak Yakup Kadri'nin ilk yıllarında olduğu gibi batıyı toptan taklit etme yerine, -Japonlarda olduğu gibi bilimsel ve teknolojik gelişmeler alınırken kendi milli, manevi, değerlerimize bağlı kalınmalıdır. Yakup Kadri de sonunda bu gerçeğe ulaşmıştır.

EXTENDED SUMMARY: In this article, which focuses on the cultural changes in Yakup Kadri Karaosmanoğlu's works, firstly the definitions and relations of the concepts of culture and civilization were mentioned, and then the family, the environment where the author was raised, the literary community he belonged to, the period in which he lived, the nutritional resources and his library were examined in order to determine the main lines of our author's understanding of culture. The cultural resources of Yakup Kadri, who added temporary artistic experiments and understandings such as Nev-Greekism to his readings from Eastern, Western and Turkish literature, and witnessed directly or indirectly the various wars of the Turks until the War of Independence, were shaped in such an atmosphere. The understanding of culture and civilization has been evaluated in the context of Yakup Kadri's novels Rahmet (story), Erenlerin Vineyard (essay - prose poetry), Bir Exile, Judgment Night, Sodom and Gomorrah and Ankara, which carries his reading to a different dimension with his writing essays. As a result of the evaluation, the admiration for the Western civilization, which he admired since his childhood and grew up under the influence of its culture, and this so-called civilization; It has been seen that the writer went down to the lowest level and gained a realistic identity with events such as living in Europe, the Balkan Wars, the First World War, and the War of Independence. The article consisting of the main title of Cultural Changes in the Works of Yakup Kadri Karaosmanoğlu; It consists of Introduction, On Culture and Civilization, Yakup Kadri's Sources of Culture and Civilization, Cultural Changes in Yakup Kadri's Works and Conclusion. Yakup Kadri, who is

among the most important writers of the literature of the Republican Period, has always been productive throughout his long life; He has produced successful works in the genres of poetry, stories, essays, plays, memoirs and novels. If we examine his works in a chronological order, we can easily see all the phases of Turkish and the social, political, economic and cultural changes in society. Yakup Kadri's writing, which started with the influence of French Literature, gained a unique voice after the 1920s and turned to political, sociological issues, history, period conflicts and individual psychology studies. The works of Karaosmanoğlu, who grew up in the tradition of Fecr-i Ati, but whose social conditions, historical processes and individual portraits have been woven into the fabric of the novel for the next fifty years, is a panorama full of details that have not been studied yet. In the works of the author, the cultural changes of the Constitutional Monarchy, the National Struggle, and the Republican Period are almost depicted. Culture is a very broad concept. Although the origin of the word is based on German, it was first used in France in its current meaning. There have been many discussions on the concepts of culture and civilization. While some scientists have argued that culture and civilization are the same concepts, some scholars have argued that culture and civilization are different things. However, those who argue that culture and civilization are different are in the majority and this view is closer to reason. It is the books that his father left in the library of his house in Manisa, which prepares Yakup Kadri for life. In addition, novels such as Ekmekçi Kadın and Monte Kristo read by his mother, Mrs. İkbâl, play an important role in shaping his worldview. While attending İzmir High School, Yakup Kadri reads his father's books and starts to steer his own waters from the island of Monte Cristo. With the advice of a young man who is a few years older than him, he turns to artists such as Muallim Naci, Mehmet Celal and Vecihi. Abdullah Rahmi was instrumental in Yakup Kadri getting to know Literature-ı Cedide artists such as Tefvik Fikret, Halit Ziya, Mehmet Rauf, leaving the world of Ekmekçi Kadın and Monte Kristo, reading the corpus of Edebiyat-ı Cedide and meeting French literature. The conflicts that appear in the form of east-west, old-new and fantasy-truth in Yakup Kadri were formed by the influence of the Tanzimat and Servet-i Fünûn periods. In Tanzimat Literature, there is a duality of thought that separates society into old and new. In the period of Servet-i Fünûn, however, there is a duality of perception that divides the individual like imagination and reality. Getting away from individualization, which started with his story Rahmet, turns towards the love of the nation in his work called Erenler Vineyard. There is no doubt that the Balkan wars have a great place in this change of understanding in Yakup Kadri. In the novel An Exile, the author, Dr. Knows the west more closely with the character of wisdom. In this novel, he compared the Ottoman civilization with the European civilization and made original determinations. He observed with amazement that the values such as hospitality, cooperation, friendship and friendship he saw in Ottoman society were not respected in Europe. Another point that draws attention in the novel Bir Exile is the subject of cleanliness. Almost everywhere in the novel, he remembers his mother with longing, who smells of soap, wears a white cheesecloth, has a rosary in her hand and a prayerful mouth. It cannot be said that France has made much progress in cleaning today. Similar analyzes and signs of national awakening can be seen in the novel Reign Night. The First World War, this in Yakup Kadri further increased awareness. These and similar events that the author saw during the years of occupation prepared the opportunity and environment for the further consolidation of national consciousness in him. Necdet in the novel Sodom and Gomorrah is the only positive type in the novel that represents the national awakening. It is almost as if Yakup Kadri is identified with Necdet. Western civilization, which he admired since his childhood and grew up under the influence of its culture, and the admiration for this so-called civilization; Living in Europe, the Balkan Wars, the First World War, and the War of Independence brought him down to the lowest level in the writer's eyes. Today, the advanced level of science and technology in the West is the common view of all our intellectuals. Our goal of reaching the level of "contemporary civilization" of two centuries is a true ideal. However, instead of imitating the West altogether, as in the early years of Yakup Kadri, we should adhere to our own national, moral and values while taking scientific and technological developments, as in the Japanese. Yakup Kadri has finally reached this truth.

COVID-19 İLE HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE YENİ BİR YAKLAŞIM: HARMANLANMIŞ ÖĞRENME

A NEW APPROACH IN NURSING EDUCATION WITH COVID-19: BLENDED LEARNING

Elif KOCAAĞALAR AKİNCE

Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Eğitimi Anabilim Dalı,
Kayseri/Türkiye.
Res. Ast., Erciyes University,
Faculty of Health Sciences,
Department of Nursing Education,
Kayseri/Turkey.
elifakince@erciyes.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9623-5335

Duygu Ceren GÜNGÖR

Arş. Gör., Ege Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi,
Hemşirelikte Öğretim Anabilim Dalı,
İzmir/Türkiye.
Res. Ast., Ege University,
Faculty of Nursing
Department of Nursing Education,
Izmir/Turkey.
duygu.ceren.gungor@ege.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-3614-7835

Nilay ÖZKÜTÜK

Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi,
Hemşirelikte Öğretim Anabilim Dalı,
İzmir/Türkiye.
Asst. Prof., Ege University,
Faculty of Nursing,
Department of Nursing Education,
Izmir/Turkey.
nilay.ozkutuk@ege.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-1405-4600

Fatma ORGUN

Doç. Dr., Ege Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi,
Hemşirelikte Öğretim Anabilim Dalı,
İzmir/Türkiye.
Assoc. Prof., Ege University,
Faculty of Nursing,
Department of Nursing Education,
Izmir/Turkey.
fatma.orgun@ege.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-2351-7227

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1149203

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 02.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 22.12.2022

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Güngör, D. C., Kocaağalar Akince, E., Özkütük, N., & Orgun, F. (2022). Covid-19 ile Hemşirelik Eğitiminde Yeni Bir Yaklaşım: Harmanlanmış Öğrenme. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 4(10)*, 975-989.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>

Mail: usbaddergisi@gmail.com

Öz: 21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve değişimler insan yaşamının her alanını etkilediği gibi, hemşirelik eğitim sistemini de etkilemekte olup, öğrenme-öğretme süreçlerinin değişime uğramasını ve yeni gelişmelere ayak uydurmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu değişim ve gelişmelerin entegrasyonu, özellikle COVID-19 pandemisi ile mevcut eğitim sisteminin aniden çökmesine ve durmasına sebep olmasıyla daha çok önem kazanmıştır. Hemşirelik eğitimi teorik ve uygulamalı derslerden oluşması nedeniyle uzaktan eğitim yetersiz kalmış, uzaktan ve geleneksel eğitimin birleşimi olan harmanlanmış öğrenme önem kazanmıştır. Bu bağlamda hem ulusal hem de uluslararası hemşirelik eğitim kurumları harmanlanmış öğrenmeye COVID-19 pandemisi ile geçiş yapmak zorunda kalmışlardır. Harmanlanmış öğrenme ile hemşirelik öğrencileri 21. yy becerilerinden problem çözme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analitik düşünme becerilerini geliştirmekte, aynı zamanda hemşirelik öğrencilerinin akademik başarılarını, öğrenen motivasyonunu, eğitimin etkililiğini, aktif katılımı olumlu yönde etkilenmektedir. Bu derleme ile harmanlanmış öğrenme tanımları, kuramsal ve tarihsel gelişimi, modelleri, bileşenleri, avantajları ve dezavantajları sunularak, hemşirelik eğitim programına entegrasyon sürecinde harmanlanmış öğrenmenin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Entegrasyon, Harmanlanmış Öğrenme, Hemşirelik Eğitimi

Abstract: Rapid developments and changes in information and communication technologies in the 21st century affect every aspect of human life, as well as the nursing education system, making it necessary for learning-teaching processes to change and keep up with new developments. The integration of these changes and developments has gained more importance, especially with the COVID-19 pandemic, which caused the current education system to collapse and stop suddenly. Due to the fact that nursing education consists of theoretical and applied courses, distance education has been insufficient, and blended learning, which is a combination of distance and traditional education, has gained importance. In this context, both national and international nursing education institutions had to switch to blended learning with the COVID-19 pandemic. With blended learning, nursing students develop their 21st century skills such as problem solving, critical thinking, reasoning, analytical thinking, and at the same time, the academic achievement, learner motivation, effectiveness of education and active participation of nursing students are positively affected. With this review, it is aimed to support blended learning in the integration process into the nursing education program by presenting the definitions of blended learning, its theoretical and historical development, models, components, advantages and disadvantages.

Key Words: Blended Learning, Integration in Education, Nursing Education

Giriş

21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve değişimler insan yaşamının her alanını etkilediği gibi, eğitim sistemlerini de etkilemekte olup, öğrenme-öğretme süreçlerinin değişime uğramasını ve yeni gelişmelere ayak uydurmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu değişim ve gelişmelerin entegrasyonu, özellikle COVID-19 ile yaşamı felç eden pandeminin mevcut eğitim sistemlerinin aniden çökmesine ve durmasına sebep olmasıyla daha çok önem kazanmıştır. COVID-19 pandemisi sırasında uzaktan çalışma, uzaktan öğrenme, uzaktan eğitim, dünya çapında yaygın uygulamalar haline gelmiş, eğitim-öğretim programları e-öğrenme ve sanal sınıflara dönüşmüştür (Morin, 2020; Singh,

2021). Uzaktan eğitimin hayatımıza girmesi ile hemşirelik eğitimi de özellikle uygulamalı bir bilim olması sebebiyle bu süreçten oldukça etkilenmiştir. Bu bağlamda harmanlanmış öğrenmenin hemşirelik eğitiminde kullanım örnekleri olsada, mevcut programa entegrasyonu çok daha fazla önemli hale gelmiştir. Hem ulusal hem de uluslararası hemşirelik eğitimi veren kurumlar harmanlanmış eğitim sürecine covid-19 pandemisi ile geçiş yapmak zorunda kalmışlardır. Hemşirelik eğitimi veren yükseköğretim kurumları öğrencilerin teorik ve pratik öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için hızlı bir şekilde harmanlanmış öğrenme tasarımına entegre olmaya çalışmışlardır (Jowsey vd., 2020; Ropero-Padilla ve vd., 2021). Bu derleme ile harmanlanmış öğrenme tanımları, kuramsal ve tarihsel gelişimi, modelleri, bileşenleri, avantajları ve dezavantajları sunulmuş, hemşirelik eğitim programına entegrasyon sürecinde harmanlanmış öğrenmenin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Harmanlanmış Öğrenme Nedir?

Eğitimde "Harmanlama" kelimesi yüz yüze yapılan eğitimin teknolojik kaynaklarla bütünleştirilmesiyle meydana gelen yeni bir yaklaşımdan gelmektedir. Harmanlanmış öğrenme uluslararası alan yazında, "hibrit öğrenme" veya "karma öğrenme" olarak farklı şekillerde de kullanılmaktadır. Harmanlanmış öğrenme, öğrencilerin en azından kısmen çevrimiçi içerik dağıtım yoluyla öğrendikleri ve zaman, yer ve öğrenme yolu gibi unsurlar üzerinde kontrol sahibi olabildikleri örgün bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Staker ve Horn, 2012). Bir başka tanımda eğitimcilerin geleneksel, yüz yüze öğretim unsurlarını özel çevrimiçi öğrenme modelleriyle bütünleştirmesi olarak ifade edilmiş ve çeşitli uygulama stratejileri kullanılarak yükseköğretimde geniş çapta benimsendiği belirtilmiştir (Smith ve Hill, 2019; Berga vd., 2021). Harmanlanmış öğrenme, senkron ve asenkron öğrenme teknolojilerinin bir arada kullanılması olarak da nitelendirilmektedir (Azemi vd., 2011). Senkron öğrenme teknolojilerinin bireysel katılımın sağlanmasıyla daha canlı ve motive edici, asenkron öğrenme teknolojilerinin ise bilişsel katılım ile daha yansıtıcı ve bilgi işleme becerisini artırıcı özellikleri olduğu bilinmektedir (Hrastinski, 2008). Akademik çalışmalarda ilk kez kullanan Driscoll (2002) ise harmanlanmış öğrenmeyi dört ayrı şekilde tanımlamıştır:

1. Web destekli teknolojilerin (sanal sınıflar, bireysel hızda öğrenme, işbirlikli öğrenme, çoklu ortam kullanımı) eğitim amaçları doğrultusunda birleştirilmesi veya harmanlanması,
2. Çeşitli pedagojik yaklaşımların (yapılandırıcılık, davranışçılık, bilişsel) öğretim teknolojileri ile uygun öğrenme ürünleri elde etmek amacıyla birleştirilmesi,
3. Her türdeki öğretim teknolojilerinin (video, CD-ROM, film, web destekli öğretim) öğretici eşliğinde yüz yüze öğretim ile birleştirilmesi,
4. Öğrenme ve iş ortamında uyumlu bir etkileşim sağlamak için belirli mesleki amaçlarla öğretim teknolojilerinin birleştirilmesi veya harmanlanmasıdır.

Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenmenin etkili ve verimli bir şekilde uygulanıyor olması bu yaklaşımın kullanım amacıdır. Bu süreçte hemşirelik eğitimcilerine önemli roller düşmektedir. Eğitimciler harmanlanmış öğrenme yöntemini içselleştirmeli ve bu konuda daha fazla rol üstlenmelidirler. Hemşirelik eğitim programını nasıl uygulayacaklarını, eğitim ortamının düzenlemesini ve etkinlikleri nasıl planlayacaklarını, zamanı, öğrenmede kullanılacak yöntemlerin, tekniklerin ve materyallerin neler olacağını önceden belirlemeleri ve düzenlemeleri beklenmektedir. Eğitimciler harmanlanmış öğrenme ortamını tasarlarırken özellikle pedagojik olarak gelişmiş olması, bilgiye ulaşma, etkileşimli öğrenme, öğrenenin kontrol edilmesi ve maliyet etkililiği (Osguthorpe ve Graham, 2003) gibi amaçları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Harmanlanmış Öğrenmenin Kuramsal ve Tarihsel Gelişimi “Nasıl Başlamıştır”?

Harmanlanmış öğrenmeye kuramsal açıdan bakıldığında ilk olarak 2000 yılında bilgisayar tabanlı tartışma forumlarının kullanılmasının katkı sağladığı, temelinde yapılandırmacı öğrenme anlayışının benimsendiği görülmektedir (Castellanos-Reyes, 2020). Yapılandırmacı öğrenme ile hemşirelik öğrencilerinin derslere aktif bir şekilde katılmaları, akranları ile iş birliği yapmaları, öğretilen konuları önceki bilgileri ile destekleyerek kazandıkları yeni bilgilerle öğrenme deneyimleri elde etmeleri ve öğrenmelerinin sosyal ve kültürel açıdan da zenginleşmesi sağlanmaktadır (Fernando ve Marikar, 2017). Bilgisayar tabanlı tartışma forumları harmanlanmış öğrenmede öğrencilerin uzaktan eğitimde olduğu gibi bağımsız ve sadece kendilerinin olduğu bir ortam değil, çevrimiçi uygulamaların olduğu, birlikte çalıştıkları, online eğitsel deneyimler edindikleri, sürekli etkileşim halinde oldukları ortamlar sağlamıştır (Shea ve Bidjerano, 2009). Harmanlanmış öğrenme ile eğitim veren hemşirelik eğitim programları, öğrenme sürecindeki etkinlikler ile öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerine yol göstermelerini sağlarken, ilerlemeleri için de bir rehber görevi üstlenmekte, sosyal etkileşimler ile yapılan bilgi paylaşımları, tartışma formları da hemşirelik öğrencilerinin anlam geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katkı sağlayarak eğitsel alışverişi gerçekleştirmiş olmaktadır (Anderson vd., 2001; Ateş, 2013).

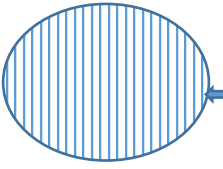
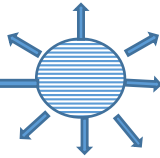
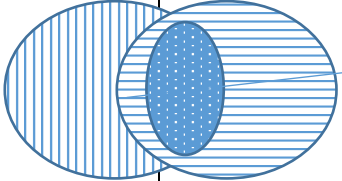
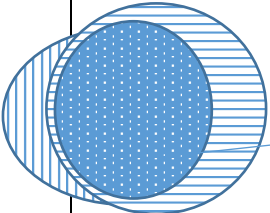
Harmanlanmış öğrenme felsefesi Garrison ve Vaughan’a (2007) göre karşılıklı güven, amaçlı iletişim ve bireyler arası ilişkiler aracılığıyla katılımcıların toplulukta sosyal ve duygusal olarak kendilerini ifade ettikleri sosyal varoluş; sürekli düşünme ve söylemler aracılığıyla öğrenenlerin anlamı yapılandırıp doğrulayabildikleri bilişsel varoluş ve bu iki sürecin yönetimini içeren öğretimsel varoluş bulunmaktadır. Üçüncü etmen, öğrencinin doyumunun, algıladıkları öğrenmelerinin ve topluluk olma hissini önemli belirleyicisidir. Bütünsel olarak eğitimde ilerlemenin destekçisidir (Ateş, 2013).

Harmanlanmış öğrenmenin tarihsel gelişimi için, Avrupa (1840), New York (1883) ve Pensilvanya (1910)’da mektupla eğitim başlamıştır. Harmanlanmış öğrenme için de zemin oluşturulmaya başlanmıştır. İlk kez 1999 yılında Atlanta’da gerçekleşen bilgisayar ve yazılım eğitimi sertifikasyon programı olan

EPIC Learning ile harmanlanmış öğrenme terimi kullanılmıştır. Akademik çalışmalarda ise ilk olarak Driscoll (2002) ile literatüre girdiği bilinmektedir. İnternetin ve World Wide Web (www)'in 1990'ların sonunda keşfedilmesiyle harmanlanmış öğrenmede ilk evre olan temellenme ve ayrışma evresinde çeşitli yerlerde kullanılmaya başlanmıştır. Kavramsal sağlama ve meydana çıkma evresini ise 2007-2012 yıllarında tamamladığı ifade edilmiştir (TMIE, 2013; Ateş, 2013). Harmanlanmış öğrenme 2006 yılından itibaren, yüz yüze ve teknoloji aracılı öğretim tekniklerinin beraber uygulanması şeklinde kullanılmıştır (Graham, 2006).

Harmanlanmış öğrenme hem geleneksel yüz yüze eğitimi hem de çevrimiçi uzaktan eğitimi ve çeşitli öğretim yöntemlerini içinde barındırdığından ve çok daha ulaşılabilir olduğundan özellikle hemşirelik eğitiminde kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Sağladığı avantajlarda göz önüne alındığında hemşirelik eğitimi için önemi de artmaktadır. Harmanlanmış öğrenmenin tarihsel gelişimini ve gelecek yıllarda nasıl bir nokta da olacağını Graham (2006) şu şekilde özetlemiştir (Şekil 1):

Geleneksel Yüz Yüze Öğrenme Ortamı		Bilgisayar/Web Destekli Öğrenme Ortamı		
Geçmiş: Büyük ölçüde sistemler	Büyük ayrı			Teknolojik gelişmelerden dolayı genişleme
Günümüz: artan harmanlanmış öğrenme sistemi	Giderek			Harmanlanmış öğrenme sistemi
Gelecek: Baskın harmanlanmış öğrenme sistemi	Baskın			Harmanlanmış öğrenme sistemi

Şekil 1: Harmanlanmış öğrenmenin tarihsel gelişimi (Graham, 2006)

Geçmişte geleneksel yüz yüze öğrenme ortamı eğitimci kontrolünde senkron etkileşimliken, bilgisayar/web destekli öğrenme ortamı ise bireyin kendi hızında, öğrenenlerin etkileşim içinde olduğu asenkron olarak farklı içerik ve yöntem kombinasyonları kullanıldığından birbirinden tamamen ayrı iki öğrenme ortamıdır. Günümüzde bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile yüz yüze ve çevrimiçi öğrenme ortamları uyum ve esneklik açısından kaynaşmış durumdadır. Gelecekte

ise teknolojinin daha da gelişmesi ve kullanımının artması ile çevrimiçi öğrenme ortamları daha da genişleyecektir. Bu bağlamda harmanlanmış öğrenme ortamları yüz yüze öğrenme ortamlarını içine alarak baskın bir şekilde kullanılacağı ve süreci kolaylaştıracağı öngörülmektedir (Graham, 2006).

Harmanlanmış Öğrenme Modelleri

Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme modellerinin kullanımına bakıldığında teknolojinin gelişmesi ile hemşirelik eğitim programlarının ihtiyaçlarının da değişmesi bu süreci desteklemektedir. Bu bağlamda eğitim içeriğinin geliştirme sürecinde, eğitim materyali ve alt yapı seçiminde zamandan ve maliyetten tasarruf göz önüne alındığında harmanlanmış öğrenme modelinin kullanımı önem taşımakta ve farklı modelleri ile süreci desteklemektedir. Literatür incelendiğinde harmanlanmış öğrenme uygulamaları için birçok farklı model bulunmaktadır (Driscoll, 2002; Eunjoo, 2006; Graham, 2006; Bersin, 2004; Osguthorpe ve Graham, 2003; Valiathan, 2002; Staker ve Horn, 2012).

Harmanlanmış öğrenme modelleri incelendiğinde Driscoll (2002) modelinde farklı yöntemlerin bir arada kullanılabilir olduğunu belirtmiştir. Farklı bir modelde ise yüz yüze ve çevrimiçi öğrenme boyutun mutlaka bir arada kullanılmasının gerekliliğini savunmaktadır (Osguthorpe ve Graham, 2003). Eunjoo (2006) ise çevrimiçi etkinliklerin içine işbirlikli ve etkileşimli etkinliklerinde eş zamanlı ya da eş zamansız yapıldığı bir uygulama ortamının oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Valiathan (2002) beceri, davranış ve yeterlilik geliştiren 3 farklı modeli önermektedir. Graham (2006) ise günümüzde kullandığımız harmanlanmış öğrenmenin gereksinimlere göre yüz yüze ile çevrimiçi etkileşimli etkinlikler birbirini tamamlayarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Bersin (2004) ise beş harmanlanmış öğrenme modeli geliştirmiş, Tablo 1’de sunulmuştur. Bu bağlamda harmanlanmış öğrenme modelleri incelendiğinde öğrenen özellikleri, program çıktıları ve öğretilecek konuların nitelikleri ele alınarak hemşirelik eğitim programlarına entegre edilebilir olduğu görülmektedir.

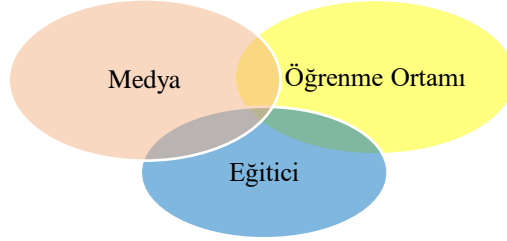
Tablo 1: Harmanlanmış öğrenme modelleri

Model	Açıklama
Harmanlanmış ortam ve etkinliklerle, kendi kendine e-öğrenme	Kendi kendine öğrenme programın özünü oluşturan, öğrencilere zaman konusunda esneklik sağlayan ve sınıf eğitiminin olmadığı, ayrıca öğrencilere katıldıkları çevrim-içi bir derslere ek, çoklu ortam materyallerine erişim olanağı veren bir modeldir.
Kendi kendine e-öğrenme ile harmanlanmış, eğitmen liderliğinde öğrenme	Etkileşim kuracak uzmanların olduğu, küçük gruplarla sınıf ortamında bilgi/beceri kazandırma ve farkındalık geliştirmenin en iyi yolu olan modeldir.
Canlı e-öğrenme merkezli	Eğitimin temelinde canlı e-öğrenme etkinlikleri yer

diğer ortamların eklenmesi	aldığı, kendi kendine öğrenmeye ek olarak kaynakların sağlandığı modeldir.
İş başında eğitim modeli	İş başında, becerilerin karmaşık olduğu ve demonstrasyon yönteminin kullanılmasını gerektiren programlar için, bir eğitmen veya yönetici eşliğinde gerçekleşen modeldir.
Simülasyon ve laboratuvar merkezli model	Öğrencilere tehlikeli ve yüksek maliyetli olan becerilerin güvenli bir ortamda yaparak-yaşayarak öğrenmelerinin sağlandığı bir modeldir.

Harmanlanmış Öğrenmenin Bileşenleri

Harmanlanmış öğrenme bileşenleri incelendiğinde, Kaur (2013) öğrenme bileşenleri ve ilişkisi ile etkileşim sürecinin de sağlanması için rehber olarak önerilen bir model sunmuştur (Şekil 2).

Şekil 2: Harmanlanmış öğrenme bileşenleri (Kaur, 2013)

Kaur (2013); öğrenme bileşenlerini sunmuş ve öğrenme ortamı boyutunun harmanlanmış öğrenme açısından etkileşimi sürdürme, öğrenen özellikleri vb. birçok özelliğin seçilmesi ile öğrenme için uygun ortamın bununla ilişkili şekilde oluşturulması ve desteklenmesi gerekliliğini açıklamaktadır. Medya bileşeninde öğretim sürecinde içeriklerin ne tür etkileşimli araçlar kullanılarak aktarılacağını belirlemeyi anlatırken, eğitici bileşeninde ise eğiticinin ve öğrenenlerin özelliklerini de dikkate alarak öğretim hedeflerine en uygun stratejilerin belirlenmesini hedeflemektedir. Carman (2005) yapmış olduğu araştırmada harmanlanmış öğrenme bileşenlerini tanımlamıştır. Etkileşim sürecinin hemen gerçekleştiği senkron etkinlikler, öğrenenin kendi hızında ve özelliklerine uygun öğrenme, öğretme, değerlendirme ve performans destek materyalleri olarak tanımlamaktadır. Etkileşimi destekleyen senkron etkinlikler harmanlanmış öğrenme bileşenleri arasında temelde yer almaktadır. Kendi hızında öğrenme bileşeninin etkili ve verimli yönetilmesi için öğrenen özellikleri ve öğrenme tasarımı ilkelerinin kullanılarak materyallere aktarılması önemlidir. İş birliği bileşeni öğrenen ve eğitmen arasındaki etkileşimi destekleyerek, senkron veya asenkron olarak sağlanabilmektedir. Bu bağlamda öğrenen senkron olarak yüz yüze etkileşim veya mesajlaşma ile bunu sağlayabilmektedir. Asenkron ise öğretmene e-posta yoluyla sorularını sorabilmekte ya da tartışma forumlarını kullanarak etkileşimini sürdürmektedir. Değerlendirme birleşeninde bilginin test

edilmesi ve öğrenme yöntem ve tekniklerinin etkililiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Hemşirelik eğitim programlarına harmanlanmış öğrenme entegrasyon sürecinin kolaylaştırılmasında bu bileşenlerin dikkate alınması önem taşımaktadır.

Hemşirelik Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenme Kullanımının Avantajları

Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme, yüz yüze eğitime ek olarak birçok katkı sağlamaktadır. Değişen ve gelişen teknoloji beraberinde kuşakları da etkilemekte olup bu bağlamda farklı öğrenme biçimleri ve eğitim yöntemlerini gerektirmektedir. Yüz yüze eğitim tek başına bu ihtiyaçları karşılamamaktadır. Hemşirelik eğitim programına harmanlanmış öğrenme entegrasyonu ile öğrenenlerin mevcut eğitim ihtiyaçlarına yönelik en uygun öğrenme biçimini bulmasına imkân tanınır ve süreci desteklemektedir. Harmanlanmış öğrenme, eğitimdeki en iyi sınıf içi yaklaşımların, öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin birleşimidir (Wilson ve Smilanich, 2005). Bu bağlamda da etkileşimin ve kuşak farklılıklarının daha da önem kazandığı günümüz toplumunda harmanlanmış öğrenmenin hemşirelik eğitimini destekleyeceği ve geliştireceği düşünülmektedir.

Harmanlanmış eğitimin hemşirelik eğitiminde de çok sayıda faydası mevcuttur. Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme, geleneksel yüz yüze eğitimin ve çevrim içi eğitimin olumlu yönlerini ön plana çıkarıp öğrenenlerin öğrenmesine olumlu yönde katkı sağlarken; ayrıca öğrenenlerin akademik başarıları, motivasyonları ve kendi bireysel öğrenmelerini kontrol etme becerileri açısından olumlu etkilere sahiptir (Dağ, 2011; Sigaroudi, Ghiyasvandian ve Nasabadi, 2016; Magtibay vd., 2017; McCutcheon vd., 2018; Choi ve Kim, 2018; Moradimokhles ve Hwang, 2020; Mäenpää vd., 2020; Siah vd., 2021). Harmanlanmış öğrenmenin; etkileşimi arttırdığını, verimli öğrenmeyi destekleyerek, esnekliğe imkân verdiği, ayrıca düşük maliyet gibi faydaları bulunmaktadır (Garnham ve Kaleta, 2002). Ayrıca zaman ve mekândan bağımsızlığı, bilgiye erişim kanallarının açıklığı sayesinde öğrenenlerin kendi öğrenme hızında öğrenmelerini destekler, eğitimi verimli kılar. Harmanlanmış öğrenme 21. yüzyıl becerilerinden olan ve hemşirelik öğrencilerinin sahip olmasını beklediğimiz problem çözme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analitik düşünme becerilerini geliştirmektedir (Hsu, 2012; Hsu ve Hsieh, 2014; Yildirim ve Tasci, 2014; Sadhuwong vd., 2016; Gouifrane vd., 2020). Eğitim sürecinin bireysel hızda sürmesini destekleyen ve öğrenen kontrolüne izin veren harmanlanmış öğrenme farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bilginin kavraması ve kalıcılığının desteklenmesi için forum, tartışma odası, e-posta, blog gibi paylaşım ve iletişim araçlarıyla öğrenenlerin etkileşim süreci desteklenmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin akademik başarıları, motivasyonları, özgüven ve yetkinlikleri artmaktadır. (McCutcheon vd., 2018; Choi ve Kim, 2018; Moradimokhles ve Hwang, 2020). Öğrenen, kurum ve öğretmenler için zaman ve mekân tasarrufu sağlar ve maliyeti düşürür. Ayrıca esnek ve elverişli olması sayesinde kolay revize edilmektedir (Singh ve Reed,

2001; Morgan, 2002; Collis, 2003; Osguthorpe ve Graham, 2003; Wilson ve Smilanich, 2005; Garrison ve Vaughan, 2008; Dağ, 2011; Tayebinik ve Puteh, 2013).

Hemşirelik Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenme Kullanımının Dezavantajları

Harmanlanmış öğrenme uygulanmasında karşılaşılabilecek bazı zorluklar mevcuttur. Bunları incelediğimizde;

- Geleneksel öğrenim gören öğrencilerin harmanlanmış öğrenme ortamına, materyallerine hazırlanma süreci,
- Geleneksel yöntemle işlenen derslerin harmanlanmış öğrenmeye entegrasyonu için gerekli zaman, kaynak, destek ve öğrenme fırsatları,
- Öğretim elemanın ve öğrencinin yetersiz zaman yönetimi becerisine sahip olması,
- Öğrenen ve eğitmenin gelişmiş teknolojileri kullanırken zorlanması,
- Öğrenen ve eğitmenin harmanlanmış öğrenme ortamını kavrama ve yönetme gücü yaşaması (ders takvimi, programlanmış olaylar vb.),
- Değerlendirme kriterlerinin belirlenmesinde eksiklik (Rovai, 2003) şeklinde sıralanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Değişen ve gelişen teknoloji hemşirelik mesleğini de etkilemektedir. Bu bağlamda teknoloji desteksiz bir öğretimin bugün ve gelecekte de mümkün olamayacağı ileri sürülebilir. Günümüz kuşağı öğrenenlerin özellikleri de göz önüne alınarak, harmanlanmış öğrenmeye duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Uzaktan ve yüz yüze eğitimin etkin yönlerinin birleştirildiği bir model olan harmanlanmış öğrenme, teorik ve uygulamalı bir eğitim programından oluşan hemşirelik eğitimi için doğru tasarlandığında ideal bir program olarak hizmet edecektir. Bu doğrultuda harmanlanmış öğrenme modelleri incelendiğinde öğretim elemanı ve öğrenenin özelliklerini dikkate almak önem taşımaktadır. Harmanlanmış öğrenme modelleri hemşirelik eğitiminin farklı basamaklarında kullanılabilir. Bu bağlamda, kendi kendine e-öğrenme ile harmanlanmış, eğitmen liderliğinde öğrenme ve canlı e-öğrenme merkezli diğer ortamların eklendiği modeller hemşirelik eğitiminde kullanılabilir. Aynı zamanda uygulamalı bir eğitim olan hemşirelik eğitiminin desteklenmesi adına simülasyon ve laboratuvar merkezli model kullanılarak, iş başında eğitim modeli ile desteklenmesi de önerilebilir. Öğretim elemanlarının eğitici eğitimleriyle desteklenmesi karşılaşılabilecek zorlukların çözümlenmesine yardımcı olacaktır. İstenen başarı, öğretimin hem çevrimiçi hem de yüz yüze öğrenme basamaklarının harmanlanmış öğrenme bileşenleri dikkate alınarak tasarlanmasıyla sağlanabilir. Hemşirelik eğitiminde yeni bir öğrenme yaklaşımı olan harmanlanmış öğrenme, eğitim programında yer almasıyla eğitmeni, öğrenenleri ve öğretim faaliyetlerini olumlu yönde etkileyecektir. Harmanlanmış öğrenme ile hemşirelik öğrencileri 21.yy. becerilerinden olan problem çözme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analitik düşünme becerilerini geliştirecek olup,

ayrıca akademik başarıyı, öğrenen motivasyonunu, eğitimin etkililiğini, aktif katılımı olumlu yönde destekleyecektir.

COVID-19 ile artan harmanlanmış öğrenme kullanımının hemşirelik eğitim programına entegrasyonunun sağlanması ve hemşirelik eğitiminin çeşitli alanlarında kullanımını desteklemek için daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Anderson, T., Liam, R., Garrison, D. R., & Archer, W. (2001) Assessing Teaching Presence in a Computer Conferencing Context. *Journal Of Asynchronous Learning Networks* 5(2), 1-17.

Ateş, A. (2013). Eğitsel Web Sitelerini Değerlendirmeye Yönelik Bir Ölçek Önerisi [A scale Proposal for Evaluation of the Educational Web Sites]. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi* 4(1), 25-41.

Azemi, A., Chinn, G., & Litzinger, T. (2011). Work İn Progress- Enhancement Of Distance Learning Through Hybrid E-Learning Approach. 41st ASEE/IEEE Frontiers İn Education Conference. Rapid City, SD. Erişim Adresi: <https://ieeexplore.ieee.org/document/6142998>, Erişim Tarihi: 25.11.2021

Berga, K. A., Vadnais, E., Nelson, J., Johnston, S., Buro, K., Hu, R., & Olaiya, B. (2021). Blended Learning Versus Face-To-Face Learning In An Undergraduate Nursing Health Assessment Course: A Quasi-Experimental Study. *Nurse Education Today* 96, 104622.

Bersin, J. (2004). The Blended Learning Book. Best Practices, Proven Methodologies and Lessons Learned. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing.

Castellanos-Reyes, D. (2020). 20 Years of the Community of Inquiry Framework. *Techtrends* 64(4), 557-560.

Choi, S.H., Kim, Y.H. (2018). Effects of Smoking Cessation Intervention Education Program Based on Blended Learning Among Nursing Students in South Korea. *Osong Public Heal. Res. Perspect* 9, 185–191. <https://doi.org/10.24171/j.phrp.2018.9.4.07>

Collis, B., Bruijstens, H., & Van Veen, J. K. D. (2003). Course Redesign for Blended Learning: Modern Optics for Technical Professionals. *International Journal of Continuing Engineering Education and Life Long Learning* 13(1-2), 22-38.

Dağ, F. (2011). Harmanlanmış Karma Öğrenme Ortamları ve Tasarımına İlişkin Öneriler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 12(2), 73-97.

Damen, I. M. (2009). The Effectiveness of a Restraint Reduction Policy Implemented to Reduce the Use of Physical Restraint with Children and Adolescents in a Residential Care Facility (Doctoral Dissertation). Retrieved from (25.06.2021): https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1062&context=utk_graddiss.

Emami Sigaroudi, A., Ghiyasvandian, S., & Nikbakht Nasabadi, A. (2016). Understanding Doctoral Nursing Students' Experiences of Blended Learning: A Qualitative Study. *Acta medica Iranica* 54(11), 743–749.

Eunjoo, O. (2006). *Current Practices in Blended Instruction*. (Unpublished Doctoral Dissertation). The University of Tennessee, Knoxville.

Fernando, S. Y., & Marikar, F. M. (2017). Constructivist Teaching/Learning Theory and Participatory Teaching Methods. *Journal of Curriculum and Teaching* 6(1), 110-122.

- Garnham, C., & Kaleta, R. (2002). Introduction to Hybrid Courses. *Teaching with Technology Today* 8(6), 5.
- Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2008). Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Gouifrane, R., Lajane, H., Belaouad, S., Benmokhtar, S., Lotfi, S., Dehbi, F., & Radid, M. (2020). Effects of a Blood Transfusion Course Using a Blended Learning Approach on the Acquisition of Clinical Reasoning Skills among Nursing Students in Morocco. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 15(18), 260-269.
- Graham, C. R. (2006). Blended Learning Systems. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspective, Local Designs 1*, 3-21.
- Hsu L. L. (2012). Qualitative Assessment of a Blended Learning Intervention in an Undergraduate Nursing Course. *The Journal of Nursing Research : JNR* 20(4), 291-299. <https://doi.org/10.1097/jnr.0b013e31827363bc>
- Hsu, L. L., & Hsieh, S. I. (2014). Factors Affecting Metacognition of Undergraduate Nursing Students in a Blended Learning Environment. *International Journal of Nursing Practice* 20(3), 233-241. <https://doi.org/10.1111/ijn.12131>
- Jowsey, T., Foster, G., Cooper-Ioelu, P., & Jacobs, S. (2020). Blended Learning Via Distance in Pre-Registration Nursing Education: A Scoping Review. *Nurse Education in Practice* 44, 102775. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102775>
- Kaur, M. (2013). Blended Learning-Its Challenges and Future. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 93, 612-617.
- Mäenpää, K., Järvenoja, H., Peltonen, J., & Pyhältö, K. (2020). Nursing Students' Motivation Regulation Strategies In Blended Learning: A Qualitative Study. *Nurs. Heal. Sci.* 22, 602-611. <https://doi.org/10.1111/nhs.12702>
- Magtibay, D. L., Chesak, S. S., Coughlin, K., & Sood, A. (2017). Decreasing Stress and Burnout in Nurses: Efficacy of Blended Learning with Stress Management and Resilience Training Program. *The Journal of Nursing Administration* 47(7-8), 391-395. <https://doi.org/10.1097/nna.0000000000000501>
- Mccutcheon, K., O'Halloran, P., & Lohan, M. (2018). Online Learning Versus Blended Learning of Clinical Supervisee Skills With Pre-Registration Nursing Students: A Randomised Controlled Trial. *International Journal of Nursing Studies* 82, 30-39. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2018.02.005>
- Moradimokhles, H., & Hwang, G. J. (2020). The Effect of Online vs. Blended Learning in Developing English Language Skills By Nursing Student: An Experimental Study. Undefined. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1739079>
- Morgan, K. R. (2002). Blended Learning: A Strategic Action Plan for a New Campus. Seminole: University of Central Florida.
- Morin, K. H. (2020). Nursing Education After COVID-19: Same or Different?. *Journal of Clinical Nursing* 29(17-18), 3117-3119. <https://doi.org/10.1111/Jocn.15322on>
- Osguthorpe, R. T., & Graham, C. R. (2003). Blended Learning Environments: Definitions and Directions. *Quarterly Review of Distance Education* 4(3), 227-33.
- Ropero-Padilla, C., Rodriguez-Arrastia, M., Martinez-Ortigosa, A., Salas-Medina, P., Folch Ayora, A., & Roman, P. (2021). A Gameful Blended-Learning Experience in Nursing: A Qualitative Focus Group Study. *Nurse Education Today* 106, 105109. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105109>

Rovai, A. P. (2003). In Search of Higher Persistence Rates in Distance Education Online Programs. *The Internet and Higher Education* 6(1), 1-16.

Sadhuwong, K., Koraneekij, P., & Natakatoong, O. (2016). Effects of a Blended Learning Model Integrating Situated Multimedia Lessons and Cognitive Apprenticeship Method on the Clinical Reasoning Skills of Nursing Students. *Journal of Health Research* 30(6), 421-431.

Shea, P., & Bidjerano, T. (2009). Community of Inquiry as a Theoretical Framework to Foster "Epistemic Engagement" and "Cognitive Presence" in Online Education. *Computers & Education* 52(3), 543-553.

Siah, C. J., Lim, F. P., Lau, S. T., Tam, W. (2021). The Use of the Community of Inquiry Survey in Blended Learning Pedagogy for a Clinical Skill-Based Module. *J. Clin. Nurs.* 30, 454-465. <https://doi.org/10.1111/jocn.15556>

Sigaroudi, A. E., Ghiyasvandian, S., & Nasabadi, A. N. (2016). Understanding Doctoral Nursing Students' Experiences of Blended Learning: A Qualitative Study. *Acta Medica Iranica*, 743-749.

Singh, H. (2021). Building Effective Blended Learning Programs. In *Challenges and Opportunities For The Global Implementation of E-Learning Frameworks* (Pp. 15-23). IGI Global.

Singh, H., & Reed, C. (2001). A White Paper: Achieving Success with Blended Learning. *Centra Software* 1, 1-11.

Smith, K., & Hill, J. (2019). Defining the Nature of Blended Learning Through Its Depiction in Current Research. *Higher Education Research & Development* 38(2), 383-397.

Staker, H., & Horn, M. B. (2012). Classifying K-12 Blended Learning. Mountain View, CA: Innosight Institute. Erişim Adresi: <http://www.christenseninstitute.org/wp-content/uploads/2013/04/Classifying-K-12-blended-learning.pdf>

Tayebnik, M. & Puteh, M. (2013). Blended Learning or E-Learning?. *International Magazine Technology Today* 8(6), 5. TMIE (Top Masters in Education). *The Context & History of Blended Learning*. Erişim Adresi: <http://www.teachthought.com/learning/the-context-and-history-of-blended-learning/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021

Valiathan, P. (2002). Blended Learning Models. *Learning Circuits* 3(8), 50-59.

Wilson, D., & Smilanich, E. (2005) The Other Blended Learning. A Classroom-Centered Approach. Pfeiffer, San Francisco.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: 21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve değişimler insan yaşamının her alanını etkilediği gibi, eğitim sistemlerini de etkilemekte olup, öğrenme-öğretme süreçlerinin değişime uğramasını ve yeni gelişmelere ayak uydurmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu değişim ve gelişmelerin entegrasyonu, özellikle COVID-19 ile yaşamı felç eden pandeminin mevcut eğitim sistemlerinin aniden çökmesine ve durmasına sebep olmasıyla daha çok önem kazanmıştır. COVID-19 pandemisi sırasında uzaktan çalışma, uzaktan öğrenme, uzaktan eğitim, dünya çapında yaygın uygulamalar haline gelmiş, eğitim-öğretim programları e-öğrenme ve sanal sınıflara dönüşmüştür (Morin, 2020; Singh, 2021). Bu bağlamda harmanlanmış öğrenmenin hemşirelik eğitiminde kullanım örnekleri olsa da mevcut programa entegrasyonu çok daha fazla önemli hale gelmiştir. Hemşirelik eğitimi veren yükseköğretim kurumları öğrencilerin teorik ve pratik öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için hızlı bir şekilde harmanlanmış öğrenme tasarımına entegre olmaya çalışmışlardır

(Jowsey vd., 2020; Ropero-Padilla vd., 2021). Bu derleme ile harmanlanmış öğrenme tanımları, kuramsal ve tarihsel gelişimi, modelleri, bileşenleri, avantajları ve dezavantajları sunularak, hemşirelik eğitim programına entegrasyon sürecinde harmanlanmış öğrenmenin desteklenmesi amaçlanmıştır. Harmanlanmış öğrenme uluslararası alan yazında, "hibrit öğrenme" veya "karma öğrenme" olarak farklı şekillerde de kullanılmaktadır. Harmanlanmış öğrenme, öğrencilerin en azından kısmen çevrimiçi içerik dağıtım yoluyla öğrendikleri ve zaman, yer ve öğrenme yolu gibi unsurlar üzerinde kontrol sahibi olabildikleri örgün bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Staker ve Horn, 2012). Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenmenin etkili ve verimli bir şekilde uygulanıyor olması bu yaklaşımın kullanım amacıdır. Bu süreçte hemşirelik eğitimcilerine önemli roller düşmektedir. Eğitimciler harmanlanmış öğrenme yöntemini içselleştirmeli ve bu konuda daha fazla rol üstlenmelidirler. Hemşirelik eğitim programını nasıl uygulayacaklarını, eğitim ortamının düzenlemesini ve etkinlikleri nasıl planlayacaklarını, zamanı, öğrenmede kullanılacak yöntemlerin, tekniklerin ve materyallerin neler olacağını önceden belirlemeleri ve düzenlemeleri beklenmektedir. Eğitimciler harmanlanmış öğrenme ortamını tasarlarlarken özellikle pedagojik olarak gelişmiş olması, bilgiye ulaşma, etkileşimli öğrenme, öğrenenin kontrol edilmesi ve maliyet etkililiği (Osguthorpe ve Graham, 2003) gibi amaçları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Harmanlanmış öğrenmeye kuramsal açıdan bakıldığında ilk olarak 2000 yılında bilgisayar tabanlı tartışma forumlarının kullanılmasının katkı sağladığı, temelinde yapılandırmacı öğrenme anlayışının benimsendiği görülmektedir (Castellanos-Reyes, 2020). Yapılandırmacı öğrenme ile hemşirelik öğrencilerinin derslere aktif bir şekilde katılmaları, akranları ile iş birliği yapmaları, öğretilen konuları önceki bilgileri ile destekleyerek kazandıkları yeni bilgilerle öğrenme deneyimleri elde etmeleri ve öğrenmelerinin sosyal ve kültürel açıdan da zenginleşmesi sağlanmaktadır (Fernando ve Marikar, 2017). Harmanlanmış öğrenme hem geleneksel yüz yüze eğitimi hem de çevrimiçi uzaktan eğitimi ve çeşitli öğretim yöntemlerini içinde barındırdığından ve çok daha ulaşılabilir olduğundan özellikle hemşirelik eğitiminde kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Sağladığı avantajlarda göz önüne alındığında hemşirelik eğitimi için önemi de artmaktadır. Hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme modellerinin kullanımına bakıldığında teknolojinin gelişmesi ile hemşirelik eğitim programlarının ihtiyaçlarının da değişmesi bu süreci desteklemektedir. Bu bağlamda eğitim içeriğinin geliştirme sürecinde, eğitim materyali ve alt yapı seçiminde zamandan ve maliyetten tasarruf göz önüne alındığında harmanlanmış öğrenme modelinin kullanımı önem taşımakta ve farklı modelleri ile süreci desteklemektedir. Kaur (2013); öğrenme bileşenlerini sunmuş ve öğrenme ortamı boyutunun harmanlanmış öğrenme açısından etkileşimi sürdürme, öğrenen özellikleri vb. birçok özelliğin seçilmesi ile öğrenme için uygun ortamın bununla ilişkili şekilde oluşturulması ve desteklenmesi gerekliliğini açıklamaktadır. Harmanlanmış öğrenme, eğitimdeki en iyi sınıf içi yaklaşımların, öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin birleşimidir (Wilson ve Smilanich, 2005). Bu bağlamda da etkileşimin ve kuşak farklılıklarının daha da önem kazandığı günümüz toplumunda harmanlanmış öğrenmenin hemşirelik eğitimini destekleyeceği ve geliştireceği düşünülmektedir. Harmanlanmış öğrenmenin; etkileşimi arttırdığını, verimli öğrenmeyi destekleyerek, esnekliğe imkân verdiği, ayrıca düşük maliyet gibi faydaları bulunmaktadır (Garnham ve Kaleta, 2002). Ayrıca zaman ve mekândan bağımsızlığı, bilgiye erişim kanallarının açıklığı sayesinde öğrenenlerin kendi öğrenme hızında öğrenmelerini destekler, eğitimi verimli kılar. Harmanlanmış öğrenme 21. yüzyıl becerilerinden olan ve hemşirelik öğrencilerinin sahip olmasını beklediğimiz problem çözme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analitik düşünme becerilerini geliştirmektedir (Hsu, 2012; Hsu ve Hsieh, 2014; Yildirim ve Tasci, 2014; Sadhuwong vd., 2016; Gouifrane vd., 2020). Harmanlanmış öğrenme uygulanmasında karşılaşılabilecek bazı zorluklar mevcuttur. Bunlar; geleneksel öğrenim gören öğrencilerin harmanlanmış öğrenme ortamına, materyallerine hazırlanma süreci, geleneksel yöntemle işlenen derslerin harmanlanmış öğrenmeye entegrasyonu için gerekli zaman, kaynak, destek ve öğrenme fırsatları vb. şeklindedir. Günümüz kuşağı öğrenenlerin özellikleri de göz önüne alınarak, harmanlanmış öğrenmeye duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Uzaktan ve yüz yüze eğitimin etkin yönlerinin birleştirildiği bir model olan harmanlanmış öğrenme,

teorik ve uygulamalı bir eğitim programından oluşan hemşirelik eğitimi için doğru tasarlandığında ideal bir program olarak hizmet edecektir. Harmanlanmış öğrenme ile hemşirelik öğrencileri 21. yüzyıl becerilerinden olan problem çözme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, analitik düşünme becerilerini geliştirecek olup, ayrıca akademik başarıyı, öğrenen motivasyonunu, eğitimin etkililiğini, aktif katılımı olumlu yönde destekleyecektir. Covid-19 ile artan harmanlanmış öğrenme kullanımının hemşirelik eğitim programına entegrasyonunun sağlanması ve hemşirelik eğitiminin çeşitli alanlarında kullanımını desteklemek için daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.

EXTENDED ABSTRACT: Rapid developments and changes in information and communication technologies in the 21st century not only affect every aspect of human life, but also affect education systems, making it necessary for learning-teaching processes to undergo changes and keep up with new developments. The integration of these changes and developments has gained more importance, especially as the pandemic, which has paralyzed life with COVID-19, caused the current education systems to collapse and stop suddenly. During the COVID-19 pandemic, distance work, distance learning, distance education have become widespread practices worldwide, and education programs have turned into e-learning and virtual classrooms (Morin, 2020; Singh, 2021). In this context, although there are examples of the use of blended learning in nursing education, its integration into the current program has become much more important. Higher education institutions providing nursing education have tried to integrate the blended learning design quickly to meet the theoretical and practical learning needs of students (Jowsey, Foster, Cooper-Ioelu, & Jacobs, 2020; Ropero-Padilla et al., 2021). With this review, it is aimed to support blended learning in the integration process into the nursing education program by presenting the definitions of blended learning, its theoretical and historical development, models, components, advantages and disadvantages. Blended learning is also used in different ways in the international literature as "hybrid learning" or "blended learning". Blended learning is defined as a formal education program in which students learn, at least in part, through online content distribution and gain control over time, place, and learning path (Staker and Horn, 2012). The effective and efficient implementation of blended learning in nursing education is the purpose of this approach. Nursing educators play an important role in this process. Educators should internalize the blended learning method and take more roles in this regard. It is expected that they will determine and arrange in advance how they will implement the nursing education program, how they will organize the educational environment and how they will plan the activities, the time, the methods, techniques and materials to be used in learning. When designing a blended learning environment, educators should consider objectives such as pedagogical development, access to information, interactive learning, learner control and cost effectiveness (Osguthorpe and Graham, 2003). When we look at blended learning from a theoretical point of view, it is seen that the use of computer-based discussion forums contributed to the first time in 2000, and the constructivist learning approach was adopted on the basis of it (Castellanos-Reyes, 2020). With constructivist learning, it is ensured that nursing students actively participate in classes, cooperate with their peers, gain learning experiences with the new knowledge they have gained by supporting the subjects taught with their previous knowledge, and enrich their learning in social and cultural terms (Fernando & Marikar, 2017). Since blended learning includes both traditional face-to-face education and online distance education and various teaching methods and is much more accessible, its use is becoming increasingly common, especially in nursing education. Considering the advantages it provides, its importance for nursing education is also increasing. Considering the use of blended learning models in nursing education, the change in the needs of nursing education programs with the development of technology supports this process. In this context, the use of the blended learning model is important and supports the process with different models, considering the time and cost savings in the selection of educational material and infrastructure in the development process of the educational content. Kaur (2013); presented the learning components and the dimensions of the learning environment in terms of blended learning, maintaining

interaction, learner characteristics, etc. explains the necessity of creating and supporting a suitable environment for learning by selecting many features. Blended learning is the combination of the best classroom approaches, teaching methods and techniques in education (Wilson and Smilanich, 2005). In this context, it is thought that blended learning will support and improve nursing education in today's society, where interaction and generational differences become more important. Blended learning; It increases interaction, supports efficient learning, allows flexibility, and also has benefits such as low cost (Garnham and Kaleta, 2002). In addition, thanks to its independence from time and place and the openness of access channels to information, it supports learners' learning at their own learning pace and makes education productive.